Murat Yetkin · Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye

İMGE kitabevi

Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye

Murat Yetkin

İMGE kitabevi

Murat Yetkin, 1959 Gaziantep doğumlu, ODTÜ Makine Mühendisliği Bölümü mezunu. Gazeteciliğe 1981 yılında, Bülent Ecevit'in askeri yönetim altında çıkarttığı *Arayış* dergisinde başladı. BBC World Service, Deutsche Welle ve AFP Ankara bürolarında gazetecilik yaptı. *Turkish Daily News*'ta Dışişleri ve Savunma editörlüğü görevleri ardından, aralarında Kanal D Ankara Haber Müdürlüğü, Show TV Ankara Temsilciliği, NTV Ankara Temsilciliği ve *Sabah* Gazetesi Ankara Temsilciliği de bulunan gazetecilik ve haber yöneticiliği görevlerinde bulundu. 2001 Şubat'ından bu yana *Radikal* Gazetesi Ankara Temsilcisi olarak çalışıyor, ayrıca siyasi içerikli televizyon programları hazırlıyor ve sunuyor.

Yetkin'in Eserleri:

- Ateş Hattında Aktif Politika-Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu Üçgeninde Türkiye (Alan Yayınları, 1992)
  Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye (İmge Kitabevi Yayınları, 2002)

Murat Yetkin
Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye
ISBN 975-533-373-8
© İmge Kitabevi Yayınları, 2002
Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Kasım 2002

Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Turan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Hasan Tahsin Benli

Kapak
Nurafer Kars

Sayfa Düzeni
Leyla Çelik

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset (312) 418 70 93/94

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10 - 419 46 11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

İmge Dağıtım

Ankara
Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95/96 - 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32

İstanbul
Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10

Murat Yetkin

Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye

İMGE kitabevi

İçindekiler

Önsöz 11
Perde Açılıyor 19

I. BÖLÜM
HELSİNKİ'DE SANCILI DOĞUM 23
Taslakla Bozulan Moraller 27
Gerilim Dolu Saatler 29
Baş Döndüren Diplomasi 32
Viyana'dan Döndük, Artık Brüksel 34
Kritik Soru 38

II. BÖLÜM
DAĞILMA VE DURAKLAMA 41
Avrupa Birliği'nden Mali Destek Yolda 45
Avrupa Hükümetten Umudu Kesmedi 46
Komutanın Hassasiyeti 49
Almanya Cumhurbaşkanı: Reformlar Hızlanmalı 51

Almanya: Eleştiriler İlişkimizi Bozmasın 53
Demirel: Hedef Avrupa Birliği 55
İsmail Cem'e Sorular 57
Cem'den Hızlı Yanıt 59
AB Alevi Gerginliğinden "Üzgün" 61
Amerika Türkiye'yi AB'de İstiyor 64
Yılmaz'ın Dönüşü 65
"Önemli Olan Demokratik Kriterler" 67
Bahçeli: "İdam Çözülebilir" 69
İnsan Hakları Bakanı: "Meğer İhlal Varmış" 72
Fransa'dan Tam Destek Sözü 74
Brüksel Soruyor: Ne Zaman? 75
Cem: Elimizi Çabuk Tutmalıyız 77
Yılmaz: 312'yi Kaldırmak Şart Değil 79
Avrupa ile Hesaplaşma 83
Yunanistan ile İt Dalaşına Son 85
Yılmaz'dan Cem'e: Ben Kötümserim 87
MHP de Avrupa'ya mı Yöneliyor? 90
Ecevit: Kıbrıs'ta Taviz Yok 92
Bu Kadarı da Fazla 94
Kıbrıs Görüşmeleri Kesiliyor, Ankara AB'yi Suçluyor 96
MİT Tartışmaya Giriyor: Kürtçe TV Gerekli 99
Nice Zirvesi ve 2010 Tarihine Tepki 104
Genelkurmay'dan Kritik Çıkış 106
Türkiye, NATO-AB Sınavında 109
Clinton 10 Bin Metrede Ecevit'i İknaya Çalışıyor 110
Avrupa Güvenliği Konusunda İstediğimizi Aldık mı? 112
Amerika: Düğme AB 115
Asker AB'ye Hazır mı, Takvimi 2010 mu? 116
Hükümette AB Karamsarlığı 119
Askerden Sert Açıklama 121

III. BÖLÜM

KRİZ VE ÇÖZÜLME 125
MGK Olaysız Sona Erdi, Avrupa Yolu Açılıyor 127
İkinci Marshall Planı 129
Kıbrıs Sorunu Uykuları Kaçırıyor 132
Denktaş'tan Mektup Var: 'Kıbrıs'ta AB Komplosu' 135
MGK'nın Kıbrıs Çıkışı ve AB Hedefi 138
Ankara Avrupa'nın Oyununu Bozuyor 141
İçişlerine Dışişleri Danışmanı 143
Tepkileri Dışişleri Göğüsleyecek 146
Avrupa Hükümete Güvenmek İstiyor 149
Türkiye Yol Ayrımında, Saflar Netleşiyor 152
Kıbrıs'ta Zor Günler Önümüzde 154
Yılmaz'a Muhtıra, Avrupa Şaşkın 157
Dışişleri Bakanı: Askerle Sıkıntımız Yok 160
Askerden İkinci Sürpriz: 312'de AB Standardı Gelsin 163
Volkan Vural: "Geç Kalmayalım" 165
Avrupa, Avrupa, Duy Sesimizi 174
11 Eylül Yarınki MGK'da 177
Tarihi Karar 180
AB Dönemecinde Kıbrıs Resti 182
AB Bizi Almayacak mı? 185
Ortakların AB Raporu Gerginliği 188
Kıbrıs Avantaja Dönüşebilir 190
Kıbrıs'ta Çözüm Umudu 193
Kıbrıs'ta Meclise Düşen 195
Türkiye Avrupa Birleşik Devletleri'ne Hazır mı? 198
Avrupa Birleşik Devletleri Türkiye'siz Olur mu? 201
Aydınların Kıbrıs Çelişkisi ve Avrupa Ordusu 203
Avrupa ile Aramızdaki Sırat Köprüsü 206
Zor Karar ve "Asker Sözü Baskısı" 209
Top Ankara'dan Çıktı 211

Atina Kıbrıs Pazarlığına mı Başladı? 213
Powell'dan Teşekkür, Pearson'dan İftar 216
Ankara'da İyimser Bekleyiş 218
Kıbrıs'ta Bir Casusluk Öyküsü 221
Ankara'dan Atina'ya "Engel Olma" Uyarısı 223
Dış Politikada Kritik Günler 226
Avrupa Birliği, Kıbrıs ve ABD 228
Ecevit: ABD'de Önceliğimiz Ekonomi 231
Kıbrıs'taki En Önemli Sorun 234
AB Soruyor: Yasalar Nasıl Uygulanacak? 237
Bahçeli'nin AB Denklemi 239
Kıbrıs, Rodos, AB ve MHP 242
İstanbul Zirvesi: Nerede Kalmıştık? 244
İdam Cezasında 22 Adam Tartışması 248
MHP'nin AB Tanıtım Atağı 250
Avrupa Birliği'ne Onurla Girmek 254
Avrupa'nın Kâbusu Kıbrıs 257
Denktaş, Girit ve Devletin En Derin Travması 259
Kıvrıkoğlu'ndan Beklenen Açıklama 262
Askerden Yanıt Var 264
Kılınç'ın Konuşması ve Avro-kuşkuculuk 267
AB Açısından Kritik Bir MGK 269
Ankara'nın Zor Denklemi 272
Cem AB Konusunda İddialı: Bir Haftada Çözebiliriz 275
Affı Bırak, AB'ye Bak 277
AB Terör Listesi OHAL'in Sonu Olabilir 280

IV. BÖLÜM
SİYASİ KRİZ VE ÇÖZÜM 283
Ecevit İhtiyacı 285
AB'de İlk Siyasi Cinayet ve Düşündürdükleri 287
Ankara'da Seçim, AB ve Seçim Senaryoları 290

Ne Kadar AB, O Kadar Kıbrıs 292
Avrupa Ecevit'i Yakın Takibe Aldı 295
Ecevit: Ayağa Kalkınca İlk İşim AB ve DSP 298
AB Güney Kıbrıs'ı Üye Alabilir mi? 300
AB İçin 10 Sıcak Gün 303
MHP Gündeme El Koyuyor 305
AB Konusunda Sezer Devrede 308
Hükümetin Üçüncü Yılında Her Şey Yolunda mı? 310
Askerden İdamın Kaldırılmasına "Hess Formülü" 313
MHP İkiyüzlülükle Suçluyor: 'Kıvırtmasınlar' 315
MGK OHAL'i Kaldırıyor 318
Genelkurmay-TÜSİAD Buluşması 321
Kritik Günler Bugün ve 7 Haziran 323
Bahçeli AB Sıkıntısını Basından Çıkarıyor 325
Genelkurmay Açıklaması ve 7 Haziran Zirvesi 328
Çankaya'da Zor Zirve 331
Zirve Sonrası Hükümet Manzaraları 334
Moralinizi Bozmayın, AB Umudu Bitmedi 336
Neden Kıbrıs? 339
'Baba, Maçı Kazanırsak AB'ye Girecek miyiz?' 341
Gürel'den Yılmaz'a Kıbrıs Salvoları 344
Milli Takım Sevinci ve Ecevit'in AB Mektubu 346
AB Kapısı Hâlâ Açık 348
Cem: AB Nedeniyle Hükümet Bozulmasın 351
Kıbrıs Gerilimi Artıyor 353
Avrupa Birliği İçin Papatya Falı 356
ABD Büyükelçiliği'nde Hassas Bir Yemek 358
AB Reformları ve Bazı Riskler 360
ABD ile Irak-Kıbrıs Pazarlığı 362
Meclis'in Tarihi Adımı: İdam Kalktı 365
AB Lobisi İçin Geç Kalınıyor 368
Ankara'dan Atak ve Geri Sayım 371

Verheugen'i Utandırmak Lazım 373
TRT Kürtçe Yayına Hazır 376
Üyelik Başka, Kıbrıs Başka 378

EKLER
EK-1
Kopenhag Kriterleri 383
EK-2
Maasricht Kriterleri, 9-10 Aralık 1991 384
EK-3
Helsinki AB Konseyi, Başkanlık Kararları
10-11 Aralık 1999 385
EK-4
Katılım Ortaklığı Belgesi, 8 Kasım 2001 390
EK-5
AB Ulusal Programı (Giriş ve Siyasi Kriterler)
19 Mart 2001 414
EK-6
AB Kronolojisi 428

DİZİN 439

Önsöz

Başbakan Mesut Yılmaz ve Türk heyetini taşıyan Türk Hava Yolları uçağı Ankara Esenboğa havaalanından tekerlek kestiğinde 13 Aralık 1997 gününün sabah saatleriydi. İstikamet Washington'du. Yılmaz, ABD Başkanı Bill Clinton'la görüşecekti; Amerika ile çoktandır masada olan stratejik işbirliği konuları, Bakü-Ceyhan petrol boru hattı başta olmak üzere enerji yatırımları, Türk sanayi ürünlerine uygulanan ticaret kotaları ve daha birçok konu tartışılacaktı.

Uçak, Türk liderlerin ABD seyahatlerinde hep kullandıkları doğrudan uçuş rotasını bugün bozuyordu. Aslında yakıt depoları onu ABD başkenti Washington'a kadar götürebilecek uçağın, Belçika'nın başkenti Brüksel havaalanında yakıt molası vereceği söylenmişti. Gerçekten de uçak üç saat sonra Brüksel'e indi. Uçaktaki gazeteciler de mola için terminale davet edilip başta Büyükelçi Onur Öymen olmak üzere ellerinde dosyaları ve endişeli çehreleriyle bekleyen Türk diplomatları görünce kötü haber kokusunu aldılar.

Yılmaz gümüş uçlu ağızlığına yerleştirdiği sigarasın-

dan derin bir nefes alıp diplomatları dinlemeye hazırlanırken aklı kesinlikle ABD'de yapacağı temaslarda değildi.

Aslında Yılmaz'ın aklı Ankara'dan havalandığından bu yana başka yerdeydi.

Bir gün önce Lüksemburg'ta toplanan Avrupa Birliği üyesi ülke liderleri, Birliğin genişleme politikası üzerine kritik bir toplantı yapıyorlardı. 15 Avrupa ülkesinin lideri, aralarına başka kimleri alacaklarına karar vereceklerdi. 1993 Aralık ayında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ta toplanan liderler, temel olarak 1991'de resmen dağılan Avrupa sosyalist bloku üyesi ülkelerin demokratik Avrupa ailesine katılabilmesi için bir dizi ölçüt belirlemişti. Daha sonra *Kopenhag Kriterleri* diye anılacak bu ölçülerden siyasi olanları, üyelik müzakerelerine başlaması için, ekonomik olanları da (ki bunlar 1991'deki *Maastricht Zirvesi*ndeki kararlar temelinde geliştirilmişti) müzakerelerin bitirilip, o ülkenin AB üyesi sayılması için zorunlu olacaktı. Yani AB, bundan böyle kendisine katılacak ülkelerin tamamına aynı ölçüleri uygulamayı kararlaştırmıştı.

Nisan 1987'de AB'ye üyelik başvurusunu vermiş ve bu başvurusuna ancak 1989'da yanıt verilmiş, Türkiye'nin üyeliğe 'ehil' ama 'hazır' olmadığı bildirilmişti. Türkiye'nin bütün mücadelesi, kendisine de bu aynı ölçülerin uygulanması, yani üye adayı sayılmasıydı.

İşte Lüksemburg Zirvesi'nde 15'ler, hangi ülkelerin üye adayı sayılacağına, kimin AB'ye üye adayı olacağına karar vereceklerdi.

Türkiye uzun mücadelelerden sonra 1995'te, DYP lideri Tansu Çiller'in, Murat Karayalçın liderliğindeki SHP ile koalisyonunun başbakanı olduğu dönemde üye olmadığı halde AB ile Gümrük birliği anlaşmasını imzalayarak entegrasyon açısından önemli bir adım atmıştı. Ancak asıl sorun Türkiye'nin pek çok açıdan yetersiz kaldığı ekonomik

ölçülerde değil, müzakerelere başlama şartı sayıldığı için siyasi ölçülerdeydi. Çiller'in Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan ile yaptığı Refahyol koalisyonu dönemindeki gelişmeler, Türkiye'yi İslam Şeriatına dayanan bir idare ile askeri müdahale seçenekleri arasında bırakmış, Avrupa'da Türkiye'nin unutturmaya çalıştığı yüzü yeniden anımsanmıştı.

Gerçi Yılmaz daha birkaç ay önce, 30 Eylül'de lideri bulunduğu ANAP gibi Avrupa Demokratlar Birliği (EDU) üyesi olan Alman Hıristiyan Demokrat Partisi lideri, Şansölye Helmut Kohl ile yaptığı görüşmeden umutluydu. Görüşme sonrasında geziyi izleyen üç gazeteci, Sedat Ergin, Fatih Çekirge ve Yalçın Doğan'a "Kohl'ün Lüksemburg Zirvesinde Türkiye'nin üye adayları arasında sayılması için destek sözü verdiğini" söylemişti. Ülkede yaşayan 2.5 milyon civarındaki Türk vatandaşıyla Türkiye'nin AB ilişkilerinin barometresi durumundaki Almanya'nın vereceği destek, kuşkusuz Türkiye'nin de 12 aday ülkenin yanında 13'üncü aday ilan edilmesi için büyük önem taşıyacaktı.

Yılmaz Dışişleri bürokratlarından kötü haberi ABD yolunda Brüksel Havaalanı bekleme salonunda aldı. 12 ülke aday sayılmış, Türkiye dışlanmıştı. Ne Kohl'den aldığı söz, ne de Dışişleri Bakanı Cem'le birlikte AB dönem başkanı Lüksemburg yetkilileriyle yaptıkları 3.5 saatlik toplantı işe yaramıştı.

Zaten Kohl, Yılmaz'ın ikili görüşmeyi Türk basınına sızdırmasına çok kızmış ve böyle bir söz vermemiş olduğunu açıklamıştı. Yılmaz'a göreyse Kohl sözünde durmamıştı.

Yılmaz, çok sonra, 2000 yılında İspanya'dan Türkiye'ye dönerken uçakta Kohl'ün kendisine (ve Türkiye'ye) "ihanet ettiğini", bunun da Belçika başbakanı tarafından kendisine ihbar edildiğini bana, Cavit Kavak ve Barlas Özener'e anlatacaktı.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in bütün "sakin olun" telkinlerine karşın, Yılmaz Türk hükümetinin kararını açıkladı: AB ile siyasi ilişkiler askıya alınmıştı.

Geziye katılan bir Türk işadamı bu durumu, Yılmaz'ın Rizeli oluşuna da atıfta bulunarak, o ünlü fıkrada anlatıldığı gibi, "ben seni hiç tanımıyorum" sözleriyle şakaya vuruyordu.

Ama durum ciddiydi.

O kadar ciddiydi ki, Ankara siyaset ve diplomasi kulislerinde şu soru sorulmaya başladı: "Eğer Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na girseydi, Sovyetler Birliği tarafından işgal edilse ve eğer savaş sonrası tıpkı Polonya ya da Macaristan gibi bir 'demokratik halk cumhuriyeti' olsa, ordularını Varşova Paktı'nın emrine, ekonomisini Comecon'un kontrolüne bıraksaydı ve eğer Sovyetlerin çöküşü ardından 'özgürlüğüne kavuşsaydı', acaba şimdi o da Polonya, ya da Macaristan gibi AB üye adayı sayılabilecek miydi?"

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana hep Batı ittifakının yanında yer alıyor olmasının ödülünü, şimdi onun tarafından kapı dışında bırakılarak mı alıyordu?

İşin daha da acı yanı, Türkiye'den esirgenen adaylığın Güney Kıbrıs'taki Rum hükümetine, Adanın tümü adına verilmesiydi.

Ağır bir hayal kırıklığı ve hakkı yenmişlik duygusu Ankara'nın üzerine kara bir bulut gibi çöktü. Bir yandan 15 yıldır ülkenin binlerce canına, yüz milyar dolara yakın zarara ve asla hesaplanamayacak siyasi ve ekonomik itibar kaybına mal olan PKK'nın saldırıları, diğer taraftan PKK'ya kucak açan AB üyesi ülkelerin Türkiye'ye sırt çeviriyor olması Türkiye'nin ağırına gidiyordu.

Yılların tecrübesiyle konuşan DSP lideri ve Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, o günlerde yaptığımız bir söyleşide "Merak etmeyin" diyordu; "gün gelecek, ayağımıza ge-

lerek bizi almak isteyecekler."

Ecevit'in sözleri o günlerde çok az kişiye inandırıcı geliyordu.

Ancak bir süre sonra işler başka türlü gelişmeye başladı. O zamana dek Türkiye'nin her türlü işleyişine karışmaya alışmış AB yetkilileri bir anda kendilerine konuşacak muhatap bulamamaya başladılar. İkili temaslar için Ankara'ya gelen AB üyesi ülkelerin liderleri, yetkilileriyle her türlü ikili konu konuşuluyor, ama iş AB ile ya da Kıbrıs ile bağlantılı bir konuya gelince görüşme "kusura bakmayın" diyerek kesiliyordu.

Bir yandan Avrupa'nın kendi sorunlarının bir kısmını çözmek için de Türkiye ile en azından konuşmak zorunluluğunu hissetmesi, diğer yandan Türkiye'nin PKK ile mücadelede başarı kazanmaya başlayarak Kürt ayrılıkçılığının kendi gücüyle başa çıkamayacağını kanıtlaması ibreyi tersine çevirdi.

Nihayet AB, hem de demokratik gelişkinlik açısından 1997'nin Aralık ayına göre pek de fazla ilerleme kaydetmemiş olmasına karşın Aralık 1999'da Türkiye'ye adaylık verdi. Hem de Ecevit'in dediği gibi, artık Başbakan olan Ecevit'in ayağına en üst düzeydeki iki yetkilisini bir gece yarısı Ankara'ya göndererek.

Bu kitap, Türkiye'nin adaylığı aldığı günden bugüne dek Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmeleri olabildiğince yakından izlemeye gayret etmiş bir gazeteci tarafından tutulmuş seyir defteri sayılabilir. Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmelerin sıcağı sıcağına, haber ve haber-analiz şeklinde, günlük yazılar formunda kamuoyuyla paylaşılmasından derlenmiş bir seçkidir.

Bu kitap dört ana bölümde ele alındı: Birinci bölüm;

Türkiye'nin 40 yıllık AB macerasının gerçek dönüm noktası olan üye adaylığı ehliyetini aldığı Helsinki Zirvesi başkanlık bildirisinin yayımlandığı 10 Aralık gününü ve gecesini anlatmaktadır. Belki ileride, bugün hâlâ ulaşılamamış bilgilerin ortaya çıkmasıyla o gün ve gece üzerine kitaplar yazmak gerekecektir.

İkinci bölüm; Helsinki Zirvesinden sonra hızla reform sürecine girmesi gereken Türkiye'nin önce Cumhurbaşkanlığı seçimi, sonra Cumhurbaşkanı-hükümet gerilimi ve daha sonra mali kriz nedeniyle heba ettiği 2000 yılını anlatıyor.

Üçüncü bölüm; Türkiye'nin tarihindeki en ağır ekonomik krizle karşılaştığı 19 Şubat 2001'in hemen sonrasını başlangıç alıyor. Bu dönem, "her musibette bir hayır vardır" sözünü doğru çıkaracak şekilde, ekonomik krizin de sayesinde Türkiye'nin köklü ekonomik ve siyasi dönüşümleri gerçekleştirmeye başladığı dönemdir. Bu dönemde işin belki de diplomatik yönünden çok askeri ve siyasi yönü ortaya çıktığı ve artık iç politika-dış politika ayrımı yapılamaz hale geldiği saptamasını yapabileceğiz.

İç politikanın ekonomi ve dış politikayı artık tamamen tıkadığı, yani siyasi krizin ülkeyi vurduğu noktada hem kitabın Dördüncü Bölümü başlıyor, hem de başka bir ilkeyi doğruluyor: Siyasette çözüm, tıkanmanın zirveye ulaştığı noktada daha mümkün hale geliyor. Bu nokta Başbakan Ecevit'in çoğu yaşlılığa bağlı rahatsızlıklarının artık onu hasta yatağına bağladığı 4 Mayıs 2002 tarihidir. Türkiye'yi 3 Kasım erken seçimlerine ve o zorlamayla ve hiç umulmadık bir anda idam cezasının kaldırılması dahil köklü değişikliklere giderek Kopenhag siyasi kriterlerini kabule götüren sürecin başında 4 Mayıs tarihi vardır. Bu süreçlerdeki gelişmeleri sıcağı sıcağına yapılmış röportajlar, kapalı kapılar ardından sızan bilgiler, doğru çıkan ve çıkmayan öngö-

rülerle birlikte, ilgilenenlerin zaman içinde yolculuk yapıyormuş gibi okumasına çalıştım. Umarım başarmışımdır.

Türkiye'nin AB üyelik hedefini destekleyen bir Türk vatandaşıyım. Bunu körü körüne bir AB hayranı olduğum için değil, Türkiye'nin daha adil, demokratik ve insana değer veren bir ülke olması gerektiğine inandığım için yapıyorum. Bunun başka yolları da tabii var ama, modern çağın en büyük barış içinde kalkınma projesinin dışında değil, içinde olarak bu hedefe daha hızlı ve sağlıklı gidilebileceği düşüncesindeyim.

Kitabın İkinci Bölümü *Sabah*, Üç ve Dördüncü bölümleri de *Radikal* gazetesinde yayımlanan haber ve yazılarımdan derlenmiştir. *Radikal* ve *Sabah* gazetelerinde yayımlanmış yazılarımı kullanma iznini veren (ve Ankara Temsilciliğini zevkle yürüttüğüm) *Radikal* Gazetesi Genel Yayın Müdürü İsmet Berkan'a ve *Sabah* Gazetesi Ankara Temsilcisi Emin Özgönül'e ve bazı dokümanların sağlanmasında yardımını esirgemeyen Basın-Yayın ve Enformasyon eski Genel Müdürü Aydın Sezgin'e teşekkür ederim.

Ancak en büyük teşekkürüm, sevgili eşim Deniz'e. Çünkü bu kitabın yazılmasını sağlayan çok değerli zaman, çok değerli yıllar hep onun zamanından, hakkından ve sabrından çalındı. Deniz'e ve kızımız Nisan'a ayırmam gereken zaman ve ilgi çoğunlukla mesleğime gitti. Hiçbir şey geçen zamanı yerine koyamıyor.

Murat Yetkin
Oran-Eylül 2002

Perde Açılıyor

Toplumların hayatlarında, bin gün değerinde günler vardır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye adaylığının onaylandığı 10 Aralık 1999 günü, Cumhuriyet tarihinin özel günlerinden biridir. Yalnızca sonuçları açısından değil, aynı zamanda o gün yaşanan siyasi ve diplomatik trafiğin yoğunluğu açısından da eşine az rastlanan bir gün oldu 10 Aralık.

Ayrıntılarına girmeden önce, belki sonuçları açısından Helsinki Zirvesi günü kadar önemli olmayan, ancak tarihimizde gölgede kalmış ve bugünlere ışık tutabilecek bir başka günü burada anmakta yarar var.

Türkiye'nin Üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a, 100. yaşı nedeniyle 1982 yılında basılarak "Armağan" edilen seçkinin aktaracağım bölümünün yazarı İsmet Bozdağ, tam gününü kaydetmemiş. Ancak gün 15 Eylül 1961. Bayar ve Başbakanı Adnan Menderes dahil 14 Demokrat Parti yöneticisinin askeri mahkeme tarafından ölüme mahkûm

edildiği gün. Mahkûmlar, infaz yeri olarak seçilen İmralı'ya askeri bir botla, elleri kelepçeli olarak taşınmaktadır.

Bozdağ "Armağan" kitabının 378. sayfasında o tabloyu şöyle anlatıyor: "Derin bir sessizlik vardı. Silahlı nöbetçiler çevreyi kuşatmışlar mahkûmları izliyorlardı. Birden Bayar'ın sakin sesi duyuldu; sanki, riyaset ettiği bir Bakanlar Kurulu'nda Dışişleri Bakanından bilgi almak istiyordu:

— Fatin Rüştü Bey... Türkiye'nin Ortak Pazar'a girmesi ne durumda kalmıştı?

Fatin Rüştü Zorlu, yine sanki Bakanlar Kurulu'nda açıklama yapıyormuş gibi sakin bir sesle konuşmaya başladı:

— Efendim, Ortak Pazar'a girmemiz prensip olarak kabul edilmiştir...

Zorlu, konuşuyor, konuşuyor ve ölüm yolculuğuna çıkan 13 insan da onu sükûnetle dinliyordu."

14 idam mahkûmundan üçünün cezası infaz edildi. Türkiye, Başbakanı Menderes'i, Dışişleri Bakanı Zorlu'yu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ı astı. Onların takipçisi olarak başlayan siyasi hareket Adalet Partisi, 1972'de Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın asılması kampanyasında başı çekti.

10 Aralık 1999 gecesi, Türkiye, Başbakanını, Dışişleri ve Maliye bakanlarını, tamamen siyasi nedenlerle asmış bir ülke olarak, ölüm cezasını kaldırmayı olmazsa olmaz koşul sayan eskinin Ortak Pazar'ı AB'nin kapısında duruyordu. Avrupa'da Türkleri içinde istemeyen ve bunun için her türlü bahaneyi kullanan pek çok grup vardı ama asıl engeller Türkiye'nin yönetiliş biçiminden kaynaklanıyordu. Bunların en büyüklerinden birinin de yine ölüm cezasının kaldırılması olduğu anlaşılıyordu.

Bugünden geriye baktığımızda Türkiye'nin son iki yılda demokratikleşme yolunda aldığı mesafenin, Türkiye ölçülerine göre müthiş olduğunu görüyoruz. Bugün idam ce-

zasını kaldırmış, ifade özgürlüğünün sınırlarını genişletmiş, anadilde yayın ve öğrenim hakkını tanımış bir Türkiye'deyiz. Türkiye bugün Avrupa'da artık uygulamanın ne ölçüde yapıldığının sorgulandığı aşamaya geldi ve üyelik müzakerelerinin başlangıç tarihini alma mücadelesinde.

Ama 10 Aralık 1999 sabahı işler hiç de bugünkü gibi görünmüyordu.

Şimdi gelin o günlere gidip, zaman içinde bir yolculuk yapalım.

I. BÖLÜM

Helsinki'de Sancılı Doğum

Sinirleri gerilen yalnızca Ankara değildi. Türkiye'ye 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde kapanan Avrupa Birliği üye adaylığı kapılarının Helsinki 1999'da açılıp açılmayacağı pek çok başkentte merak konusuydu. Zamanın başbakanı Mesut Yılmaz'ın Lüksemburg kararına tepki olarak Türkiye ve AB arasındaki siyasi ilişkileri dondurması, AB'yi bir anda Türkiye ile ülkeler arası ikili ilişkiler dışında hiçbir şey görüşemez duruma getirmişti. Bunların başında Kıbrıs'ın konuşulamaması geliyordu.

Neredeyse bir yıldan fazla süren sessizliğin ardından, 1999 yılı ortalarından itibaren Türkiye'de AB ile ilişkiler doğrultusunda canlanma belirtileri gözlenmeye başlamıştı.

Örneğin Devlet Güvenlik Mahkemelerinin askeri üyelerden arındırılması, 1999 yazında Bülent Ecevit başbakanlığındaki DSP-MHP-ANAP koalisyonunun AB ülkeleri tarafından alkışlanan ilk icraatından biri olmuştu.

Aslında 18 Nisan 1999 seçimlerinden böyle bir koalisyonun çıkmasını mümkün kılan birinci faktör, yıllarca

Türkiye-AB ilişkilerindeki temel sorunlardan biriyle yakından ilgiliydi: Yasadışı PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye, Yunanistan, İtalya ve Rusya'yı da kapsayan aylar süren bir operasyonun ardından Kenya'da yakalanarak 16 Ocak 1999'da Türkiye'ye getirilmesi ve İmralı adasında hapsedilmesi pek çok başka düğüm gibi, AB ilişkilerinde de çözücü bir etki oluşturdu. 57 Ecevit hükümeti, 15 yıldır Türkiye'ye 30 bine yakın can, 100 milyar dolar tahmin edilen zarar ve asla tahmin edilemeyecek kadar çok siyasi ve ticari itibara mal olan PKK engelinin yükünü omuzlarında taşımayan bir hükümet oldu. Hem bu durumun getirdiği rahatlama ve manevra yeteneği, hem de koalisyonun birbirine benzemeyen üç parti tarafından kurulmuş olması, işleri kolaylaştırabilirdi. Merkez soldaki DSP, milliyetçi sağdaki MHP ve sağ liberal ANAP'ın uzlaşmaya vardığı bir konunun toplumun geniş kesimlerinde, hükümet çalışmasına engel olabilecek bir tepki doğurması ihtimali sıfıra yakındı.

Ancak Ankara-Brüksel ilişkilerinin yeniden rayına girmesine yol açan bir dizi başka önemli gelişmeler de vardı.

Bu gelişmelerden ilki, 18 Nisan 1999 seçimlerinin hemen ertesi günü Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in başkanlığındaki Türk heyetinin Washington'da katıldığı NATO'nun 50. kuruluş yıldönümü törenleriydi. Demirel 23-24 Nisan 1999'daki bu törenlerde daha sonra Türkiye-AB ilişkilerinde görülecek düzelmenin temelini oluşturan dört yüz yüze görüşme yaptı: ABD Başkanı Bill Clinton, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, yeni (ve sosyal demokrat politikası gereği genişlemeye sıcak bakan) Alman Şansölyesi Gerhard Schroeder ile İşçi Partili İngiliz Başbakanı Tony Blair. Clinton, Chirac ve Blair Demirel'le yalnızca AB konuşmadılar. Türkiye'nin Refahyol iktidarının yol açtığı sıkıntılardan kazasız belasız kurtardığı için teşekkür de ettiler. Clinton'un Demirel'in omzuna vurarak, "*You've*

done a great job. Müthiş bir iş yaptınız." demesi, diplomasi kulislerinde hâlâ konuşuluyor. Demirel bu görüşmelerde Dışişleri tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin AB ile ilişkilerinden beklentilerini özetleyen, gayrı resmi bir not (*position paper*) iletti. Bu notta Türkiye'nin yapabilecekleri, yapmak istedikleri ve yapamayacakları açıkça ifade ediliyordu. Demirel Washington'da birkaç ay sonra Türkiye'nin AB ilişkilerinde önemli rol oynayacak bir kişiyle daha görüştü: NATO Genel Sekreteri Javier Solana. Solana kısa süre sonra NATO Genel Sekreterliği'nden ayrılarak AB'nin hem Genel Sekreteri, hem de Ortak Savunma ve Dış Politikasından Sorumlu Komiseri olarak Türkiye'nin karşısına çıkacaktı.

Bir başka ve belki de en önemli gelişme, ne yazık ki 17 Ağustos 1999'da Gölcük merkezli olarak Marmara bölgesini vuran ve 15 binden fazla kişinin hayatını yitirmesine, zaten ekonomik sıkıntı içindeki Türkiye'nin milyarlarca dolar daha zarar etmesine neden olan deprem felaketiyle geliyordu. Deprem sonrasında Türkiye'yi derinden sarsan iki şey oldu: Birincisi, mevcut siyasi-idari sistemin işleyişi sorgulanmaya başlandı. Gönüllü arama-kurtarma ekibi AKUT, dökülen kamu gücü karşısında sivil toplumun simgesi oldu. İkincisi, Lüksemburg sonrasında dünyaya küsen ve yeniden bir yalnızlık psikozuna giren Ankara, bir anda dünyayı yanı başında, Türk halkına yardım etmek için yarış ederken buluverdi. Bu iç ve dış dayanışma duygusu içinde Yunanistan ile beklenmedik bir yakınlaşma atmosferi doğuverdi. Tam o sıralarda Atina'da meydana gelen bir depreme ilk müdahale eden yabancı kurtarma ekibinin AKUT olması, uzlaşmaya açık iki Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve Yorgo Papandreu'nun zorlanmadan üzerinden geçebilecekleri bir köprü oluşturdu. Yunan hükümeti artık AB konularında da bir uzlaşma bulunması durumunda Türkiye'yi veto etmemek için Yunan kamuoyu ve siyasetindeki sertlik yanlılarına karşı kullanabileceği insani gerek-

çelere sahip olmuştu.

DSP-MHP-ANAP hükümetini kuran Ecevit, 26 Eylül'de bu atmosfer içinde ABD yolculuğuna çıktığı sırada önemli bir gelişme daha oldu. Bir önceki hafta ABD Kıbrıs'ta dolaylı görüşmeler teklifini resmileştirmiş, Papandreu da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, Kıbrıs sorunu ile Berlin Duvarı arasında benzerlik kurarak, çözüm bulunabileceği iddiasını ortaya atmıştı. Ecevit 28 Eylül'deki Clinton görüşmesine girmeden önce kesinleşen bir iyi haber daha vardı. ABD'nin desteğiyle Türkiye yeni bir ekonomik işbirliği oluşumunun parçası haline gelmişti. Dünyanın en zengin 7 ülkesinin oluşturduğu G-7 grubu, dünya ekonomisinde etki sahibi gelişmekte olan ekonomileri de içine alacak şekilde G-20 grubunun kurulmasına öncülük ediyordu. Türkiye'nin küresel etkisini uzun vadeli olarak artıracağı düşünülen bu olay, Ankara'daki yalnızlık hissini kırıcı ve özgüveni artırıcı bir etken oldu.

Clinton Ecevit'e, ABD'nin Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefini desteklediğini açıkça söyledi. Kıbrıs konusunda ise Türkiye'nin endişelenmesine gerek yoktu. Liderler ABD'de yapılacak dolaylı görüşmelere katılarak sorunlarını konuşabilirlerdi. Başkan en kısa sürede Türkiye'ye gelecekti. Bunun için 18-19 Kasım 1999'da İstanbul'da toplanacak olan ve 20. yüzyılın son büyük dünya liderleri zirvesi sayılan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı toplantısı öncesi uygun bir zaman olabilirdi. Zirve başlı başına Türkiye'ye uluslararası planda ciddi siyasi itibar getirecek bir organizasyondu. Bunun öncesinde ABD Başkanının Türkiye'de geçireceği günler uluslararası kamuoyu ve medyasının dikkatinin iyice Türkiye'ye toplanmasını sağlayacaktı.

Clinton'un 15 Kasım'da başlayacak Türkiye ziyareti öncesinde, 12 Kasım'da bu kez Düzce ve çevresini vuran ikinci deprem, gezinin büyük bir medya şovuna dönüşme-

sine de zemin oluşturdu. Küçük Erkan'ı kucağına alıp Türk halkının sempatisini kazanmaya çalışan ABD Başkanı, Ankara'ya "AB yolculuğunuzda yanındayız, yeter ki demokratikleşme adımlarınızı hızlandırın" mesajı veriyordu.

Dışişleri Bakanı Cem, 30 Kasım'da yaptığı bir basın açıklamasının tercümesini ertesi gün bütün AB üyesi ülke dışişleri bakanlarına iletti. Cem'in konuşma metni "AB Konumumuzu Netleştirmek" başlığını taşıyordu ve Türkiye'nin Kıbrıs konusunu AB ile ilişkilerde koşul kabul etmeyeceğini, öte yandan Yunanistan'la ilişkilerin gelişmekte, demokratikleşme adımlarının hızlanmakta olduğunu bildiriyordu. Türkiye de Helsinki'nin bir dönüm noktası olmasını istiyordu ve Helsinki'ye artık 10 gün kalmıştı.

Yine de Helsinki'de ne sonuç alınacağı bilinmiyordu. Yalnızca Ankara değil, AB merkezinin bulunduğu Brüksel, Türkiye'nin AB içindeki en büyük muhalifi Yunanistan'ın başkenti Atina ve Türkiye'nin AB'den dışlanmaması için sürekli bastıran ABD başkenti Washington'da sinirler bu nedenle gergindi.

Taslakla Bozulan Moraller

10-11 Aralık Helsinki Zirvesi'nin sonuç bildirgesi metni, her zaman olduğu gibi Ekim ayından itibaren yazılmaya başlamıştı. Bildiriye 6-7 Aralık'ta Lüksemburg'ta toplanacak Genel İşler Konseyi'nde son hali verilmeye başlanmıştı. Ancak metin saat saat bildiri taslağına dönüştükçe gerginlik daha da artıyordu. Yunan diplomatlar, Türkiye'nin AB üye adaylığının onaylanması karşısında hem Türkiye'den, hem AB'den büyük tavizler kopartmak için bastırıyorlardı.

Atina'ya göre, Türkiye'nin yalnızca üye adaylığının onaylanması karşılığında Kıbrıs Rum hükümetini yöneten Glafkos Klerides, Türk tarafı dahil bütün Kıbrıs'ı temsilen

AB ile tam üyelik müzakereleri tamamlanmalı ve Ege kıta sahanlığı konusunda Türkiye ile hemen başlatılacak görüşmelerden 2003 sonuna dek sonuç alınmazsa Türkiye sorunun kendiliğinden Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'na taşınmasını kabul etmeliydi. Üstelik bütün bunlara karşın, taslak metinde Türkiye'nin diğer 12 üye adayıyla eşit statüde sayılacağını saptayan bir cümle bile bulunmuyordu.

Bu taslak 9 Aralık Perşembe sabahı Ankara'ya ulaştı. Metni ilk olarak incelemeye alan Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Vekili Büyükelçi Faruk Loğoğlu ve Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Uluç Özülker'in yüzleri asıldı. Yunanistan'ın Türkiye'yi durdurmak için son dakikada engeller çıkaracağı tahmin ediliyor, ancak bu engelleme girişimlerine AB yönetiminin bu kadar prim vereceği tahmin edilmiyordu. Durum hemen Dışişleri Bakanı İsmail Cem'le yapılan bir toplantıda ele alındı. Cem, Ecevit'i durumdan haberdar etti. Türkiye'nin bunu kabul etmesi mümkün değildi. Dışişleri Bakanı ajanslar ve televizyon canlı yayınları aracılığıyla, "Türkiye'nin Helsinki Zirvesi için iyimser olmadığını ve üye adaylığı için hiçbir önkoşul kabul etmeyeceğini" ilan etti. "Türkiye'nin aday olmaması milli felaket sayılmaz"dı.

Türkiye'nin AB üyeliği hedefi için en çok çaba harcayan siyasetçilerden biri olan Cem'in ağzından dökülen bu sözler anında uluslararası haber ajanslarına yansıdı. Batılı büyükelçilikler birbiri ardına merkezlerine "acil" kodlu mesajlar geçmeye başladılar.

Ancak en önemli hamle ABD'den geldi. Cem'in alarm verici konuşmasıyla birlikte Ankara Büyükelçiliği Beyaz Saray'ı harekete geçirdi. Saatler Helsinki'de gece yarısını bulduğunda ev sahibi Finlandiya ile birlikte Almanya, Fransa, İngiltere ve Yunanistan diplomatları, taslak metin üzerinde yeniden çalışmaya oturmuşken, öğleden sonrayı yaşayan Washington'da Başkan Bill Clinton bir mektup ka-

leme alıyordu.

Clinton'un mektubu, iki nüsha çoğaltıldı. 10 Aralık sabahı biri Başbakan Ecevit'e, diğeri de Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis'e gönderildi. Clinton iki lidere Türk-Yunan yakınlaşmasının AB bünyesinde daha kolay olacağını anımsatıyor, Simitis'ten bu işi yokuşa sürmemesini, Ecevit'ten de bu fırsatı kaçırmamasını istiyordu. ABD her iki tarafa da AB nezdinde üzerine düşeni yapacağını söylemiş oluyordu.

Clinton mektubunun Ecevit ve Simitis'e ulaşmasından bir saat kadar sonra, Helsinki Zirvesi başladı.

Gerilim Dolu Saatler

Zirve, o güne dek pek görülmemiş koşullarda yapılıyordu. Toplantı Ankara ile sürekli irtibat altında yürütülüyor, irtibatı Fin Dışişleri Bakanı Halonen ile Dışişleri Bakanı Cem sağlıyordu. Bu irtibat sonucunda yeni bir taslak, öğlen saat 12.00 gibi Ankara'ya fakslandı. Yeni taslakta yalnızca Lahey'e kendiliğinden gidiş tarihi 2003'ten 2004'e çekilmiş, başka her şey aynen bırakılmıştı.

Bu ikinci taslağı Dışişleri kurmaylarıyla değerlendiren Cem, Helsinki'ye, Halonen'e telefon açtı: "Çabalarınız için teşekkür ederiz. Ama biz bu durumda adaylık teklifinizi kabul edemeyeceğiz."

Sonraki bir saat boyunca hiçbir temas olmadı.

Bir saat sonra, 13.00'te Helsinki'de bir açıklama yapıldı: Türkiye AB'ye ilk kez resmen üye olmaya çağrılıyor, adı ilk kez üye adayı olarak anılıyordu. Ecevit 11 Aralık'ta verilecek aile yemeğinde yer almaya ve sonrasındaki aile fotoğrafında poz vermeye davet ediliyordu.

Bu iyimser açıklamaya karşın ters giden bir şeyler vardı. Ne AB dönem Başkanı Finlandiya Başbakanı Lipponen,

ne de AB Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen Türkiye üzerine sorulan sorulara cevap veriyordu. AB yetkililerinin sessizliği, karar metninin Ankara'ya ulaşmasıyla anlaşıldı.

Karar metninde Türkiye'yi rahatlatan ifadeler yok değildi: Türkiye, Ankara'nın isteği uyarınca, diğerleriyle eşit üye adayı olarak anılıyordu. "Kıbrıs Cumhuriyeti" gibi, Kürtler gibi Ankara'yı rahatsız edecek tanımlara metinde yer verilmemiş, özenli bir dil kullanılmıştı. Yunanistan'la kıta sahanlığı sorunu, "komşularla uyuşmazlıkların barış içinde çözülmesi gerektiği" şeklinde daha genel bir ifadeye dönüştürülmüştü. Ancak Kıbrıs sorun olmayı sürdürüyordu. Durum can sıkıcıydı.

Cem, Ecevit'i aradı ve bir Dışişleri heyetinin Başbakanlığa gelerek durumu ayrıntılı olarak açıklayacağı bilgisini verdi. Tam o sırada Özel Kalem Müdürü Murat Esenli uyardı: Halonen hattaydı. Halonen Türkiye'nin sonuçtan memnun olup olmadığını sordu. AB yetkilileri, kararların oybirliği ile alınmak zorunda olduğu toplulukta, Yunanistan'ın baskısı altında yapılabileceğin en fazlasını yaptıklarına inanıyorlardı. O sırada Özülker ve danışmanı Oğuz Demiralp'le toplantı halinde olan Cem, aynı görüşte olmadığını söyledi. Türkiye Kıbrıs konusunda önkoşulu olan bir adaylık teklifini reddedebilirdi ve şu sırada da reddetmeyi tartışıyorlardı.

Haber Helsinki'ye bomba gibi düştü. Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer, Fransız Dışişleri Bakanı Hubert Vedrine ve İtalyan Dışişleri Bakanı Lamberto Dini birbiri ardına Cem'i arayarak ikna etmeye çalıştılar. Bu ikna faaliyetini baltalama çabası ise yine Yunanistan'dan geldi. Simitis ve Papandreu, Türkiye'nin itirazıyla bir değişiklik yapılmasını önlemek amacıyla karar metnini basına sızdırdı ve "Atina'nın istediğini aldığını" ilan etti.

Ama aynı dakikalarda Hollanda Dışişleri, Finlandiya

Dışişleri'yle temas kurarak, "Bu gerginliğin tırmanmasının AB'ye zararlı olacağı, Türkiye'nin gözden çıkarılamayacağı ve gerekirse metinde değişiklik yapılabileceği" görüşünü iletti. Hollanda ve Finlandiya temsilcilerinin toplantılar nedeniyle Helsinki'de bulunan Türkiye'nin Brüksel'de AB nezdindeki temsilcisi Büyükelçi Nihat Akyol ile kurduğu temas, gelişmelerin Türkiye'nin lehine dönmesinde önemli bir nokta oldu. Metnin değiştirme ihtimali belirmişti.

Ancak Ankara sıkışıyordu. Alınacak karar, Türkiye'nin AB yolunu açabilir, ancak başka ulusal çıkarlarını tehlikeye atabilirdi. Özellikle Kıbrıs konusunda zamansız atılan bir adım, Türkiye'ye daha sonra çok pahalıya patlayabilirdi.

Ecevit, harekât planını kesinleştirmek için 18.00'de Bakanlar Kurulu'nu toplayacağını ilan etti. Ama daha önce, 14.45 gibi, AB ve İnsan Hakları dosyalarından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Ali İrtemçelik ve Kıbrıs'la İlişkilerden sorumlu Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel'i makam odasına çağırdı. Öte yandan bu fırsatın kaçırılmaması için sıkı bir pazarlık gerekiyordu. Saat 15.00 gibi Cem ve Loğoğlu da Başbakanlığa ulaşarak toplantıya katıldı. Dışişleri Bakanı kısa bir giriş yaptı: Türkiye'nin eşit adaylığı önemli bir başarıydı. Ancak Ege ve Kıbrıs konularındaki ifadeler, Dışişlerinde endişe konusuydu. Ecevit "Evet, bu şartlar oldukça ağır" diye endişesini açığa vurdu. İrtemçelik de, Gürel de farklı nedenlerle öfkeliydi. On gün kadar önce Bakanlar Kurulu'nda "Dışişleri Bakanı boşuna uğraşıyor, Türkiye'yi kabul etmeyecekler" görüşünü savunan İrtemçelik şimdi metnin derhal kabul edilmemesini eleştiriyordu. İrtemçelik, "Ben diplomat kökenliyim. Metin dikkatli okunmalı. Türkiye'ye önerilen özel bir şart yok. Avrupa Lüksemburg hatasından döndü. Hassas olduğumuz konuları bildirelim ama doğrudan reddetmeyelim" diyordu. Gürel ise Kıbrıs ve Ege konularının Türkiye'nin başına ileride ciddi sorunlar getireceğini söyleyerek Dışişleri'nin daha ihtiyatlı olmasını istiyordu.

Ecevit o toplantıda bazı soruları not etti:

2004'e dek kıta sahanlığı konusunda Yunanistan'la ilerleme sağlanamazsa, sorun kendiliğinden Lahey'e mi gidecekti?

- Kıbrıs'ta görüşmelerin devam ettiği bir sırada, Güney Kıbrıs'ın Ada'nın tamamını temsilen üyeliğe alınması mı düşünülüyordu?

Yunanistan'la kıta sahanlığı konusunda uzlaşma, Türkiye'nin üyelik önkoşulu mu sayılacaktı?

Bu soruların AB tarafından resmen açıklığa kavuşturulması gerekiyordu.

Toplantının bu aşamasında Ecevit'in Özel Kalem Müdürü Zeynel Yeşilay bir not iletti: Almanya Başbakanı Gerhard Schoeder arıyordu.

Baş Döndüren Diplomasi

Ecevit Schroeder'e Türkiye'nin sorularını iletti ve açıklama istedi.

Alman Başbakanı uzlaşma umudu doğduğunu hissetti ve "biraz sonra yeniden arayacağım" dedi ama kapatmadan sordu: "Helsinki'ye geliyor musunuz?"

Ecevit, "İlke olarak evet" dedi ve ekledi; "bizi tatmin edecek bir sonuca ulaşırsak."

Bu yanıt, Helsinki'deki alarm durumunun devam etmesi anlamına geliyordu. Schroeder önce Lipponen ile, sonra da AB Güvenlik ve Dış Politika Sorumlusu Javier Solana ve Fransız Devlet Başkanı Jacques Chirac ile temas kurdu. AB yetkililerinin görüştüğü kişilerden birisi de, Büyükelçi Nihat Akyol'du. Akyol, Solana ve Lippponen'e, belki Ankara'ya gidip Ecevit'i şahsen ikna etmelerinin daha yararlı olabileceğini söyledi.

Chirac Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e, Lipponen de Ecevit'e telefon açtı.

Lippopnen, Türkiye'nin sorularını yanıtlamaya başladı: Metin, 2004'e dek sonuç alınmaması durumunda Yunanistan'ın sorunu Lahey'e götürmesini gerektirmiyordu. 2004 yalnızca AB'nin konuyu yeniden değerlendirmeye almasının başlangıcını belirliyordu. Ayrıca bu metne göre, Kıbrıs'ta belirsizlik sürerken tam üyelik müzakerelerine başlanması öngörülmüyordu.

Ecevit sordu: "Bunları yazılı olarak verebilir misiniz?"

Türkiye daha önce rahatlıkla verilen sözlerden nasıl cayıldığını defalarca yaşamıştı. Oysa yazılı bir yanıtla, konu yazılı bir güvenceye bağlanmış olacaktı. Aslında bu durumun belki tam bir hukuki bağlayıcılığı yoktu. Ancak uluslararası ilişkilerde siyasi bir anlam ve önem kazanmış olacaktı ve aslında siyasilerin karar almalarını kolaylaştırıyordu.

Lipponen "Tamam" dedi. Mektubu hemen yazacaktı ve mektup Solana tarafından akşam saatlerinde Ankara'ya getirilip Ecevit'e elden teslim edilecekti.

Malum soru yine geldi: "Helsinki'ye gelecek misiniz?"

Ecevit, "Tatmin edici sonuç alırsak, evet" dedi.

Gelinen nokta hemen Çankaya Köşkü'ne iletildi. Lipponen telefonundan sonra, Başbakanlıkta ilk kez iyimser bir hava esmeye başladı. Bu telefon az sonra, saat 17.00 gibi gelen başka bir telefonla güçlendi. ABD Başkanı Clinton, seçim bölgesi Arkansas'a giderken Başbakanlık uçağı *"Air Force One"*dan arıyor, Türkiye'nin eşit adaylığını kutluyor ve çekincelerine rağmen sonucun Ankara için bir zafer sayılması gerektiğini söylüyordu. "ABD, AB yolundaki Türkiye'nin arkasında olacaktı."

Ecevit durumu hemen ortaklarına, MHP lideri Devlet Bahçeli ve ANAP lideri Mesut Yılmaz'a danıştı. Bahçeli yalnızca dinledi. Yılmaz ise, "Bu koşullar benim başbakanlığımda önüme gelseydi, hiç durmaz kabul ederdim" dedi.

Ecevit bu atmosferde bakanlar kurulunu toplama hazırlığı yaparken 17.50 gibi Cumhurbaşkanı Demirel aradı:

Lipponen ile varılan ilke anlaşmasında Türkiye'nin çıkarlarına aykırı bir durum yoktu. Chirac Demirel'i aramış ve "Ortaya çıkan yeni metnin Türkiye'nin aleyhinde olmadığını ve binbir güçlükle varılan bir uzlaşmanın sonucu olduğunu" söylemişti. Cumhurbaşkanı Başbakan'a 'Chirac'ın 'sizi eşit ve diğerleriyle aynı haklara sahip bir AB üye adayı olduğunuz için tebrik ederim' sözleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor" dedi. Bu fırsat kaçırılmamalıydı. Chirac, Solana'nın Ankara'ya hemen gelebilmesi için Fransa Cumhurbaşkanlığına ait Falcon jeti tahsis ettiğini söylemişti. Verheugen de Solana'yla birlikte Ankara'ya gelecekti.

Demirel ayrıca Ecevit'e "Ben sizin yerinizde olsam atlar uçağa gider, o fotoğrafta yer alırım" dedi. Ecevit'in yanıtı "Herhalde gideceğim" oldu. Demirel telefonu kapattı ve çevresindekilere "Gidiyor" dedi.

Viyana'dan Döndük, Artık Brüksel

Ecevit saat 18.00'deki Bakanlar Kurulu'na hemen hemen kararını vermiş olarak girdi. Ama sorun bu kararı üç partili bir koalisyonun kararı haline getirmekti.

Toplantıda Cem ve İrtemçelik, birer sunuş yaparak, AB'nin sözünde yazılı olarak durması koşuluyla olumlu görüş bildirdiler. Cem daha ihtiyatlı, İrtemçelik daha heyecanlıydı. Ama DSP ve ANAP'ın AB eğilimleri zaten biliniyordu. Asıl önemlisi MHP'nin ne diyeceğiydi.

Ancak Bahçeli, o noktada, daha sonraları hükümeti erken seçime götürecek konuların başında gelecek olan ölüm cezasının kaldırılması (yani Öcalan'ın idam edilip edilmeyeceği) sorununa ağırlık vermedi. Bahçeli daha çok Kıbrıs üzerinde durdu: AB Kıbrıs'ı Türkiye'nin üyeliği karşısında alınacak bir taviz olarak mı görüyordu? 1974'ün Kıbrıs fatihi "Karaoğlan" net konuştu: Bu konuda taviz herhalde kendi başbakanlığındaki bir hükümetten bekle-

nemezdi; çekince konulacaktı.

Saat 18.30'da toplantı devam ederken Demirel yine aradı. Ecevit toplantı salonundan çıkarak Demirel'le konuştu. Demirel üstelemişti: "Armutun sapı üzümün çöpü demeyelim. Dışarıda kalmayalım, içeriye girip orada mücadele verelim." Demirel ayrıca uyardı "Sözlerinde dururlarsa sakın ola hayır demeyin. Önemli olan Türkiye'nin adaylık statüsü kazanmasıdır. Bu Türkiye'nin bölgesindeki gücünü ve itibarını artıracaktır."

Ecevit bakanlar kurulu salonuna biraz daha rahatlamış olarak döndü. Durumu aktardı. MHP'li devlet bakanı Tunca Toskay, Chirac'ın jetini göndermesini "özenli bir jest" olarak niteledi ama karar çıkmıyordu.

Salona tuhaf bir hava hâkim olmuştu. Bütün gelişmelere karşın, alınacak karar Türkiye'nin geldiği yol ayrımında gideceği yönü belirleyecekti. Türkiye ya 40 yıldır peşinden koştuğu Avrupa rüyasından orada, o dakikada uyanıp Ortadoğu'da bir Amerikan müttefiki olarak kalacaktı ya da bin yıldır olduğu gibi şansını Batı dünyasında denemeye devam edecekti. Dışişleri Bakanı ve ekibi olumlu görüş bildirse de, zorlukları gizlemiyordu. Teklifin kabul edilmesini açıkça savunmuyordu. Cem durumu olanca çıplaklığıyla ortaya koyuyor, ancak siyasi kararı ve riski koalisyon liderlerine bırakıyordu. O dakika sanki biri çıkıp "bu iş olmaz, çıkarlarımıza aykırı" dese, hava tersine dönebilirdi.

DSP'li Spor Bakanı Fikret Ünlü, yanında oturan ANAP'lı İrtemçelik'in yerinde kıpır kıpır sabırsızlandığını hissediyordu. Kendisi de şiddetle AB üyeliğinden yanaydı ama dosya hâkimiyeti siyasete Dışişleri müsteşar yardımcılığından istifa edip katılan İrtemçelik'teydi. Çekirdekten yetişme siyasetçi Ünlü, trenin kaçmakta olduğunu görebiliyordu. Dirseğiyle İrtemçelik'e dokundu; "hadi, ne duruyorsun?" gibi bir şeyler söyledi.

İrtemçelik'in ortaya attığı kilit nitelikte bir saptama so-

nuç getirici oldu. İrtemçelik Ecevit'e hitaben "Bu metni, gereklerini yerine getirecek irademiz varsa kabul edelim. Yoksa, şimdiden geri çevirelim" dedi. Bu saptama, 'Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmeye gücümüz yetecek mi?' sorusunu içeriyordu. Yani Türkiye ölüm cezasını kaldırmaya, Türkiye'deki Kürtçe dahil yerel dillerde öğrenim ve yayına, ifade özgürlüğü sınırlarının, örgütlenme özgürlüğünün AB standartlarında genişletilmesine, Genelkurmay ve Milli Güvenlik Kurulu işlev ve yapısının yeniden tanımlanmasına ve daha nice yapısal siyasi ve idari reformu önümüzdeki iki-üç yıl içinde gerçekleştirebilecek miydi?

MHP'li Sağlık Bakanı Osman Durmuş, İrtemçelik'e "Bu metne göre biz Apo'yu asamayacak mıyız?" diye sordu. Metne içerik olan Kopenhag kriterlerine göre müzakere sürecine başlanması için Türkiye'nin idam cezasını kaldırması gerekecekti. Öte yanda Öcalan'ın AB uyum yasaları çıkmazdan önce idam edilmesinin kâğıt üzerinde bir sakıncası yoktu ama bu siyaseten "Ben Avrupalı olmak istemiyorum" anlamına gelecekti. İrtemçelik diplomatlığını konuşturdu: "Taslağın hiçbir yerinde Apo, PKK ve Kürt konusu, idam gibi sözcükler geçmiyor."

Kısa bir sessizlik oldu. Yılmaz sessizliğini İrtemçelik'e destek olarak bozdu: "Ben de katılıyorum. Şu anda Türkiye'yi rahatsız edecek bir durum yok."

Böylece gözler Bahçeli'ye çevrildi. Bahçeli'nin ağzından dökülen "hayırlı olsun" sözcükleri, Türkiye'nin AB macerasındaki en önemli aşamanın geçilmesini sağladı. Gecenin sabaha döndüğü saatlerde MHP Başkanlık Divanını toplayan Bahçeli'nin, parti yöneticilerine "Viyana kapısından dönmüştük. Şimdi Brüksel'e gidiyoruz" şakası yaptığı Ankara kulislerinde konuşuldu.

Başbakan Ecevit Cumhurbaşkanı Demirel'e bilgi vermek için Çankaya Köşkü'ne çıkarken Dışişleri Bakanı Cem

Esenboğa Havaalanı'na doğru yola çıktı.

Chirac'ın jeti Ankara'ya 22.10'da indi. Solana ve Verheugen, kendilerini karşılayan Cem'le birlikte Balgat'taki Dışişleri Bakanlığına geçtiler ve dışişleri bürokratlarıyla çalışmaya kapandılar. Solana, Lipponen'in mektubunu gösterdi. Mektup dikkatle incelendi; söz verildiği gibi yazılmıştı. Helsinki karar metninde 2004 tarihinin yer aldığı cümledeyse, diplomatların verdiği bilgiye göre Türkiye'nin itirazı üzerine bir değişiklik yapılmıştı. Cümlenin ortalarında bir yere yerleştirilen bir virgül ile Lahey'e gidiş kendiliğinden olmaktan çıkarılmıştı. Uluslararası siyasette bazen bir virgül çok şey değiştiriyordu ve o virgül için bazen yıllar boyu mücadele verildiği oluyordu.

Cem, Dışişleri bürokratlarıyla yeniden tartıştı. Sonunda Solana ve Verheugen'e "tamam" dedi, "şimdi gidip başbakana soralım."

Başbakan o sırada Bakanlıklardaki ana yönetim binasında ortaklarıyla bekliyordu. Tartışacak bir şey kalmamıştı; mektup yazılmış, sözde durulmuştu. Ecevit'in Solana ile görüşmesi 23.55'te başladı ve yalnızca 15 dakika sürdü. Başbakanlıktan ilk çıkan Solana oldu ve gazetecilere müjdeyi verdi: Sorun kalmamıştı, Ecevit Helsinki'deki yemeğe katılacaktı.

Tarih 11 Aralık, saatler 00.30'u gösterirken Ecevit makam katının merdivenlerinden küçük adımlarıyla indi, kameralar önündeki yerini aldı ve açıkladı: "Gelinen nokta büyük başarıdır." Deneyimli politikacı, "Ben" diyordu, "Avrupalıların Türkiye'yi dışlamayı göze alamayacağını, bizi içlerine almak için ayağımıza geleceklerini söylüyordum. İşte öyle oldu."

Ecevit sabahki uçak yolculuğuna hazırlanmak için Oran'daki evine doğru yola çıkarken, Bahçeli, odasında bir keyif sigarası yaktı. Çevresindekilere "Türk tarihi" dediği duyuldu; "büyük bir dönüm noktasını geride bıraktı."

Saat 08.30'da Esenboğa'dan havalanan GAP uçağı iki saat kadar sonra Helsinki'ye, gece boyunca yağan kardan zorlukla temizlenen havaalanı pistine indi. Saat 12.00 gibi Ecevit ve Cem, Uluslararası Basın Merkezinin podyumunda ilerleyip Finlandiya Cumhurbaşkanı Marti Ahtisaari ile el sıkıştılar. Aile fotoğrafında yer alıp, aile yemeğine geçildi. Sonra Ecevit, Cem ve İrtemçelik'i yanına alıp AB bayrağı altında soruları yanıtladı.

Türk heyetinin zirveyi izleyen Türk gazetecilerle hatıra fotoğrafı çektirmesi sırasında, o güne dek stadyumlarda duyulan bir slogan yankılandı Helsinki'de:

"Avrupa, Avrupa, duy sesimizi!"

Yunanistan mı? Ekonomik durumu pek de uygun olmaması ve mali ölçütleri tamamıyla yerine getirememesine karşın Avrupa Para Birliği'ne girebildi ve Drahmi'yi kaldırıp Euro'ya geçti.

Kritik Soru

Diplomasi kulislerinde Helsinki'den bu yana sorulup duran ve tatmin edici bir yanıt bulunamayan bir iddia ve bir soru var.

İddia şu: Solana ve Verheugen o gece Ankara'ya indiklerinde dosyalarında getirdikleri metin, hâlâ son halini almamış metindi. Yani hâlâ tartışılabilir ve üzerine değişiklik, yani iyileştirme yapılabilir durumdaydı. Yani Türkiye'yi üye adayı kabul etmeyi zaten kararlaştırmış olan AB, bir yandan Türkiye'nin metinde istediği değişiklikleri yapmış ve mektubu hazırlamış, bir yandan da Ankara'dan gelebilecek yeni itirazlara karşın verebileceği tavizleri içeren yeni bir pazarlık pozisyonu belirlemişti. Ancak Ankara, o gerginlik içinde bütün dikkatini metinde istediği değişikliklere ve yazılı sözlere yoğunlaştırdığı için, Solana ve Verheugen'in elindeki metnin hâlâ iyileştirilebilir olduğunu

fark edememiş, belki de bundan emin olmadığı için risk almak istememişti. Belki de Demirel'in tavsiyesi uyarınca, mücadelenin içeride sürdürülmesini uygun bulmuştu.

Şimdi de soru: Eğer AB Türkiye ile 10 Aralık gece yarısı hâlâ müzakereye oturabileceği ihtimali ile en üst iki yetkilisini Türkiye'ye göndermiş ise, Türkiye'ye daha fazla ne taviz verebileceklerini, neyi gözden çıkarabileceklerini hesap etmişlerdi? Başka türlü sorarsak, eğer bir fırsat kaçırmışsak, neyi kaçırmıştık?

Elbet bir gün bu durum da açıklık kazanacak.

II. BÖLÜM

Dağılma ve Duraklama

Helsinki sonrası Ankara'dan beklenen hızla reformlara ağırlık vermek ve üyelik müzakerelerine başlamak için gerekli olan Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmekti. AB'nin 1993 Kopenhag Zirvesi'nde kabul edilen bu ölçütler, aslında Sovyetler Birliği'nin dağılması ardınan Doğu Avrupa ülkelerini kademeli olarak Birliğe dahil etmek amacıyla hazırlanmıştı. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin de üye adaylığı için ehil kabul edilmesi, Türkiye'nin de bu ölçütleri yerine getirmesi durumunda üyelik müzakerelerine başlayacağı anlamını taşıyordu.

Başbakan Ecevit ve diğer hükümet üyeleri sık sık verdikleri demeçlerle 2000 yılının demokratikleşme açısından bir atılım yılı olacağını ve aslına bakılırsa bu reformların "AB üyeliği için değil, Türk halkı hak ettiği için yapılacağını" söylüyorlardı.

Bu amaçla hukuki ve idari yapıdaki eksikliklerin saptanması açısından bir komisyon oluşturuldu. Devlet Planlama Teşkilatı'ndan MGK'ya dek pek çok kuruluşun tem-

silcisinin katıldığı çalışmanın koordinasyonu, bir Dışişleri görevlisine, Gürsel Demirok'a verildi. Mart 2000'de hazırlanan rapor adeta Türkiye'nin nasıl ideale yakın bir demokrasiye dönüşebileceğinin el kitabı gibiydi. Rapor, AB Türkiye Temsilciliği'nin arayıp da bulamadığı bir şanstı. O noktadan sonra bütün Katılım Ortaklığı belgesi tartışmaları o rapor üzerinden yürüdü ve AB'nin Türkiye'den talepleri biraz da Türk halkının ne düzeyde bir demokrasiyi hakettiğini yazan bu rapor nedeniyle diğer adayların üzerinde tuttu.

Ama dikkatli siyasi gözlemciler, yaklaşmakta olan bir sürecin Türkiye'nin bütün siyasi gündemini ciddi şekilde işgal edeceğinden ve başka hiçbir konuyla uğraşmaya mecal bırakmayacağından endişe ediyorlardı. Cumhurbaşkanı Demirel'in görev süresi 16 Mayıs 2000 tarihinde sona eriyordu. Yalnızca Demirel değil, 40 yıllık siyasi hasmı ile son yıllarda verimli bir işbirliği içine giren Ecevit de Anayasa'nın değiştirilerek cumhurbaşkanının bir defalık 7 yıllığına seçilmesi yerine, iki defalığına 5'er yıllığına seçilebilmesine imkân tanınmasını istiyordu. '5+5' olarak bilinen bu formül Ocak 2000'in ilk günlerinden itibaren Türkiye'nin siyasi gündemini neredeyse tamamen kapladı. Anayasa değişikliği ve dolayısıyla Demirel'in görevde kalması, temel olarak koalisyon ortağı ANAP'ın tutumuyla mümkün olmadı. Bunun ardından yeni Cumhurbaşkanının kim olması gerektiği arayışı başladı. Ecevit, daha önce de denediği Anayasa Mahkemesi Başkanı fikrini ortaya attı ve Meclis'teki tüm partilerin onaylamasıyla Mahkeme Başkanı Ahmet Necdet Sezer, Türkiye'nin Onuncu Cumhurbaşkanı seçildi.

Meclis reformlarla değil, cumhurbaşkanı seçimiyle yorulmuştu ve hükümetin parlak bir fikri vardı: Daha önceki hükümetlerin de yaptığı gibi Meclis'ten altı ay yürürlükte kalacak şekilde bir "Kanun Hükmünde Kararname çıkar-

ma yasası" geçirmek ve Cumhurbaşkanı'nın onayıyla kanunları tereyağından kıl çeker gibi hayata geçirmek. Öyle ya, nasıl olsa Sezer hükümet sayesinde Cumhurbaşkanı olmuştu ve Anayasa Mahkemesi Başkanıyken açıkladığı fikirleri AB ilkeleriyle uyum içindeydi, sorun çıkmazdı.

Meclis'teki çetrefil tartışmalardan böylece kaçınmak isteyen hükümetin hesabı, Çankaya'dan döndü. Sezer kararnameleri, Meclis'ten geçirilmesi talebiyle bir bir geri çeviriyordu. Ecevit'in "devlet krizi" olarak tanımladığı yeni bir kriz Türkiye'nin gündemini sonbahar aylarına dek meşgûl etti. Kasım'da ise daha sonraki Şubat 2001 krizinin öncü şoku olduğu o zaman kamuoyunca bilinmeyen bankalar krizi patladı.

Neticede, büyük umutlar beslenen 2000 yılı, AB ile ilişkiler açısından bir fiyaskoya dönüştü.

2000 yılı boyunca yaşanan siyasi ve diplomatik iniş ve çıkışların, umut ve hayal kırıklıklarının, uzlaşma ve çatışmaların yalnızca bir bölümü kamuoyunun hafızasında kaldı. Oysa bunlar o günlerin sıcaklığı içinde yoğun perde arkası gelişmeleri sonucu belki buzdağının görünen ucu miktarında sayfalara yansıyabiliyordu. Gelişmeleri bir toplam halinde görmeye çalıştığımızda parçaları daha kolay birleştirebiliyor, bu zaman tüneli içinde geçmişten bugüne yaşananları daha kolay anlamlandırabiliyoruz. Bu bölümde 2000 yılı boyunca AB ilişkileri açısından tutulmuş seyir defterinden parçalar bulacaksınız.

Avrupa Birliği'nden Mali Destek Yolda

AB Türkiye'nin üye adaylarının ekonomik kalkınması için ayrılan *"Pre-accession Fund"*-Önüyelik Fonu'na dahil edilmesini onayladı. Onay geçtiğimiz hafta Ankara'ya gelen AB'nin Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen tarafından Türk hükümetine iletildi.

Avrupa Yatırım Bankası'nın yeşil ışık yakmasıyla verilen onayla Türkiye, 2000-2002 yılları için AB üye adayı ülkelerdeki kalkınma projelerine ayrılan 8.5 milyar Euro tutarındaki fondan yararlanma hakkına sahip oldu.

Fonun özelliği, 13 aday ülke arasında belirli oranlarda pay edilmesi gibi bir zorunluluk taşımaması. Hatta bu fondan yararlanmak için projenin bir kamu projesi olması da gerekmiyor. Özel sektör projeleri özellikle teşvik ediliyor. Aranan ölçü, sunulan projenin ülkenin kalkınmasına, ekonominin gelişmesine katkı sağlaması ve tabii Avrupa Yatırım Bankası'nca desteklenebilir bulunması. Dolayısıyla ne kadar geçerli proje sunabilirseniz fondan o kadar çok yararlanabilirsiniz. AB'ye doğru dürüst bir proje sunamazsanız, hiç para alamamanız da mümkün. Üstelik bu fonda Yunanistan'ın veto tehdidi de yok. Türkiye'nin bu fondan olabildiğince çok destek alması, doğru dürüst kalkınma projeleri üretebilmesine bağlı.

Hükümet cephesi ağırlığı büyük altyapı projelerine veriyor. Bakü-Ceyhan petrol boru hattı ve İstanbul Boğazı Tüp Geçişi, AB yetkilileriyle görüşmelerde telafuz edilen projelerden ikisi. Özel sektörden de gelebilecek projelerle, Türkiye'ye gelecek AB desteğinin 3 yıl içinde 1.5 milyar Euro'yu bulabileceği hesap ediliyor. Hemen hemen Dünya Bankası'ndan borç alınacak 1.5 milyar dolara yakın bir miktar; önemli bir miktar.

Türkiye'nin bu fona dahil edilmesi siyasi açıdan da

önemli; kimilerine göre AB ile ilişkilerde bir dönüm noktası. Dışişleri Bakanı İsmail Cem gelişmelerden memnun:

"AB ile ilişkiler iyi gidiyor. Önümüz açık."

Buraya kadar iyi. Demek ki AB bünyesine girildikçe Türkiye'nin kalkınması, yeni iş sahaları açılması, altyapı harcamalarına vergilerimiz dışında kaynak bulunması da mümkün olacak. Demek ki tam üyelik bir gün gerçekleşirse, daha büyük katkılar da bekleyebiliriz. Peki bu gelişmeler Türkiye'yi tam üyeliğe taşıyacak mı?

Cem açık konuşuyor:

"Tam üyelik müzakerelerine başlamak için ileri hukuki düzenlemeler gerekiyor. Birey özgürlüklerinin genişletilmesi gerekiyor."

Dışişleri Bakanı bu sözlerle ifade özgürlüğüyle ilgili TCK 312. maddesi tartışmalarını mı kast ediyor?

"Ayrıntıya girmek istemiyorum. Bu sadece benim değil, bir bütün olarak hükümetin işi."

Yani, Türkiye'nin AB ilişkilerinde önü açık, ama hukukunu Avrupa düzeyine yükseltmesi gerekiyor. Hem biz "bu düzenlemeleri Avrupa istiyor diye değil, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları buna layık diye istiyoruz" nutuklarını ne çabuk unuttuk? TCK 312. maddesinin değiştirilmesi tartışmasına, Cumhurbaşkanlığı seçimi penceresinden daha çok, belki bu pencereden bakmamızda yarar var.

Türkiye'nin geleceği biraz da böyle bir bakışa bağlı.

15 Mart 2000

Avrupa Hükümetten Umudu Kesmedi

Başbakan Ecevit'in AB üyesi ülkelerin Ankara büyükelçilerine verdiği yemek 21 Mart, yani Nevruz akşamına denk

geldi. Ecevit konuşmasında şöyle dedi: "Hükümete desteğinizi sürdürün, AB'ye bir an önce girelim. Zorluklarımızın üstüne gelmeniz işimizi zorlaştırır. Bırakın, biz bildiğimiz gibi çözelim."

Avrupalı büyükelçilerin sözcülüğünü yapan AB Dönem Başkanı Portekiz'in Ankara Büyükelçisi Jose Stichni Viella bu sözlere şu karşılığı verdi: "Reformları sürdürün, desteğimiz sizinle. Ama siz üyeliğe ne zaman hazır olabileceksiniz?"

Kıbrıs işlerinden sorumlu Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel, soruyu tersine çevirdi: "Siz bizi almaya ne kadar hazırsınız?"

Avrupalı büyükelçiler toplantı öncesi biraz gerginlerdi. Ecevit'in Avrupa'dan gelen insan hakları baskısına karşı sert bir çıkış yapacağından, bunu da basına dağıtacağından endişe ediyorlardı. Endişeleri boşa çıkınca rahat bir nefes aldılar. Bir büyükelçi, "Toplantı ılımlı bir havada geçti" dedi, "somut bir sonuç olmasa da olumlu bir gelişme." AB Temsilcisi Karen Fogg zaten daha önce "bu hükümetten beklentilerinin yüksek olduğunu" söyleyegelmişti. Hükümetin AB kredisi hâlâ yüksek.

Baba ile Birdal

Bu toplantının başladığı sıralarda devam eden *Turkish Daily News* gazetesinin kuruluş yıldönümü resepsiyonundaysa ilginç bir fotoğraf ortaya çıktı. Cumhurbaşkanı Demirel, kalabalık içinde bir köşede sohbet eden Akın Birdal'a yöneldi. Patlayan flaşlar arasında Birdal'la tokalaştı, sağlığını sordu. Birdal muhabirlere döndü:

"Bir insan hakları savunucusu olarak Cumhurbaşkanı benimle tokalaşıyor. Bir sonraki gün ise cezaevine gireceğim."

Bu fotoğrafın Ecevit'in AB büyükelçileriyle yemeğiyle

ne ilgisi mi var?

Akın Birdal, İnsan Hakları Derneği eski başkanı. 12 Mayıs 1998 sabahı Ankara'da kurşunlandı. Ölümden döndü ama sağ kolunu hâlâ kullanamıyor. Ayak bileğine tam 14 çivi çakılı. 1996 yılındaki bir konuşmasında "Kürtlerin hakları" tanımını kullandığı için Türk Ceza Kanunu'nun 312. Maddesi uyarınca 1 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 3 Haziran 1999'da cezaevine girdi. Sağlık durumu giderek kötüleşince doktor raporuyla 6 aylığına serbest bırakıldı.

Birdal kimilerine göre "PKK savunucusu", kimilerine göre değil. Ama Türkiye'nin 10 Aralık 1999'da AB üye adayı kabul edilmesinden sonra Türkiye'ye gelen Avrupalı politikacılar, bazen Türk hükümetinden önce onunla görüştüler. Kabul etsek de, etmesek de Birdal Avrupa'da Türkiye'nin daha demokratik bir toplum haline gelme niyetinin simgelerinden biri olarak görülüyor. Uluslararası Af Örgütü, Birdal'ın yeniden hapse girmesi halinde kampanya başlatacağını duyurdu. Savcılık Birdal'ın bu sürenin 6 ay daha uzatılmasını isteyen kararını onaylayıp onaylamama kararını bugün verecek. Birdal ise iki gündür kendisini cezaevine yeniden girecekmiş gibi hazırlıyor:

- Bavul hazırlıyorum, cezaevi için.
- Neler var bavulda?

İlaçlarım var, rutubetten korunmak için yün çamaşır, çorap, kazak, bolca kitap var. Kitap yazmak için de bolca defter...

Kitaplar arasında (eski MİT mensubu Hiram Abas'ın hayatını konu alan) "Bay Pipo" ve "Operasyon" da bulunuyor; Öcalan'ın yakalanma hikayesi.

Birdal, "süre uzatılırsa" dedi, "önümüzde bir altı ay daha var. Eylül'e dek belki 312 kalkar, belki değişir. Artık Türkiye insan haklarına tahdit koyan, uluslararası alanda bu yüzden sorgulanan, başkalarının eline koz veren bir ülke olmaktan çıkmalı."

AB'nin hükümete verdiği kredi, işte bütün bu olan bitene karşın hâlâ yüksek. Ne zamana kadar böyle kalacağıysa hükümetin atacağı adımlara bağlı.

23 Mart 2000

Komutanın Hassasiyeti

AŞKABAT- Cumhurbaşkanı Demirel'in, Hazar enerji kaynaklarının Türkiye üzerinden dünya pazarlarına açılmasına ne kadar önem verdiği biliniyor. Kendisi her ne kadar "Rusya ile yarışmıyoruz" dese de, Türkmenistan ziyaretinin yeni Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in bu ülkeye yapacağı ziyaret öncesi taşıdığı anlam ortada. O kadar ki, Washington'da etkinliği yüksek olan bir Amerikalı diplomat, "Demirel Kafkaslar ve Balkanlar'da Rusya'ya karşı tek başına bir denge faktörü" diyebiliyor.

Buna karşın Demirel, bugün Meclis'te başlayacak Anayasa değişikliklerinin ilk tur oylaması öncesinde Türkiye'ye dönmüş olmaya büyük özen gösteriyor. Meclis, Demirel'in 5 yıl daha cumhurbaşkanı olarak görev yapmasına imkan tanıyacak Anayasa değişiklikleri için saat 11.00'de toplanacak. Demirel ise saat 13.30'da Esenboğa Havaalanına inmeyi planlıyor. Böylelikle Demirel'in Meclis Başkanı Yıldırım Akbulut'a verdiği vekaletin süresi dolmuş olacak. Akbulut da, istediği gibi, Meclis kürsüsüne çıkıp oturumu yönetebilecek. Böylelikle, hem zaten oy hakkı bulunmayan Akbulut Meclis'in başında olacak, hem de Demirel, "oylama sırasında yurtdışında olmayı tercih etti" eleştirilerine maruz kalmayacak.

Başkentte son iki aydır giderek karmaşık hale gelen Çankaya satrancını herkes ustalığının elverdiği ölçüde dik-

katle oynamaya çalışıyor. Atılacak her adım, ağızdan çıkacak her söz dengeleri değiştirebilir.

Askerin Dikkati

Bu özen kendisini her yerde gösteriyor. Örneğin Demirel Aşkabat uçağında gazetecilerin konuyu her Cumhurbaşkanlığı seçimine getirmeye çalıştığını sezdiği an sohbeti kesiyor.

"Dışarıda sorun çözücü niteliğinizden dolayı mı sizin cumhurbaşkanlığınıza destek veriyorlar?" sorusuna, "Hangi yüzden olduğunu bilmiyorum" yanıtını vermekle yetiniyor. "Yarın için ne diyorsunuz?" sorusuna ise, "Yarın yarındır" karşılığını veriyor.

Dün Esenboğa'ya Cumhurbaşkanı'nı uğurlamak için gelen Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun sözleri de bir başka açıdan Başkentte adımların ne kadar itinayla atıldığını gösteriyor.

Bayram sırasında bir ameliyat geçirmiş olan Orgeneral Kıvrıkoğlu'nda hastalığın bir izi kalmamış, dinç ve sağlıklı görünüyor. Aramızda kısa bir sohbet şöyle geçiyor:

– Geçmiş olsun.

– Teşekkürler. Aslında duyurmayalım istedik. Ama bayram etkinliklerine katılmayınca fark edildi.

– Ziyaretinize gelmek isterdik.

– Notunuzu aldım. Başka talepler de var. Ancak şu sıralarda ağzımızdan çıkacak her sözle gündem değişebilir. Oysa Avrupa Birliği üyeliğinin söz konusu olduğu şu dönemde çok dikkatli olmamız gerekiyor.

Çankaya satrancının sonlarına yaklaştığı bir dönemde iç siyaset ve dış siyasetle ilgisini ustaca ortaya koyuyor Kıvrıkoğlu. Türkiye'nin stratejik hedefinin AB ile bütünleşmek olduğu belki de en gerektiği anda hatırlatılıyor.

Demirel işte bu hava içinde Ankara'ya kendince tam

zamanında iniyor.

İlk oylama sonrasında Başbakan Ecevit Hindistan'a, kendisi de Nisan'ın 3'ünde Bulgaristan'a gidecek. İki siyaset ustası da 4 Nisan'da Türkiye'ye, yine Meclis'teki ikinci ve kritik oylama öncesinde, yine kendilerince tam zamanında dönmeyi planlıyorlar.

29 Mart 2000

Almanya Cumhurbaşkanı: Reformlar Hızlanmalı

Almanya Cumhurbaşkanı Johannes Rau'nun Türkiye ziyareti, tam Demirel'in Cumhurbaşkanı olarak geleceğinin oylandığı 5 Nisan günü başlaması nedeniyle hak etmediği ölçüde gölgede kaldı. Oysa Rau 14 yıl aradan sonra Türkiye'yi ziyaret eden ilk Alman Cumhurbaşkanı olarak Türkiye-AB ilişkileri açısından önemli mesajlar verdi. Bu mesajlar en açık ifadesini Demirel'in Çankaya Köşkü'nde Rau şerefine verdiği akşam yemeği öncesinde yapılan konuşmalarda buldu.

Rau burada Türk siyaset ve iş dünyasının seçkin üyelerine hitap ettiğinin bilincindeydi. Sorunu hem Ankara'nın hassas noktalarını rencide etmemeye özen gösteren, hem de kesin cümlelerle ortaya koydu:

"Ben Türkiye'nin Helsinki'den gelen sinyalleri ele alıp, sonucunda Avrupa devletler ailesine alınacağı reform sürecini devam ettireceğinden eminim. AB bir değerler bütünüdür. Bu değerleri kabul eden, hangi dinden olduğu fark etmeksizin bu bütünün bir üyesi olabilir. Türkiye hedefe ulaşmak istediği hızı kendisi tayin etmek durumundadır. Almanya, Türkiye'ye bir ortak ve bir dost olarak bu konu-

da yardımcı olmaya hazırdır."

Rau'nun destek vaat eden sözleri dinleyiciler arasında bir memnuniyet dalgasıyla birlikte soru işaretlerine de yol açtı:

Rau ne kadar samimiydi? Almanya gerçekten Türkiye'nin iyiliğini, AB'ye tam üyeliğini istiyor muydu? Yoksa bu ümit hep diri tutulup Türkiye üzerinde bir baskı unsuru olarak mı kullanılıyordu?

Bu sorular meşrudur.

Almanya Samimi mi?

Unutmayalım ki, Rau'nun ziyareti Alman yönetim kademelerinde Leopard tanklarının -ihaleyi kazansalar bile- Türkiye'ye satılmaması gerektiği tartışmasının devam ettiği bir dönemde yapılıyor. Gerekçe, tankların -açıkça telafuz edelim- PKK'ya karşı kullanılabileceği. Bir başka madde de bugüne dek Almanya'da rahatlıkla boy atan, Türkiye'deki yandaşlarının kasası ve propaganda kolu haline gelen radikal İslamcı hareketler. Almanya'daki Türklere yönelik ırkçı eylemler de bir başka unsur.

Almanya'daki 7.3 milyon yabancının neredeyse üçte biri Türk vatandaşı. Almanya'da yaşayan 2.5 milyona yakın Türk vatandaşının beşte biri Kürt kökenli. Çalışan 564 bin vatandaşımıza karşın 180 bin işsiz var; Türkler arasında işsizlik oranı yüzde 24. İşsizlik ise sosyal sorun demek.

Rau Almanya Cumhurbaşkanı seçilmezden önce Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kuzey Ren Vestfalya eyaletinin -1993'teki Solingen faciası sırasında da- başbakanıydı. Şimdi de, Demirel'in yemekte vurguladığı gibi, "Türkiye dışındaki en büyük Türk şehri Berlin'de" görevini sürdürüyor. Rau Türkiye'deki her sorunun Almanya'ya ketlenerek yansıdığını en iyi bilenlerden biri. Dolayısıyla Türkiye'nin ekonomik ve sosyal sorunlarını hafifletmesi,

bu sorunların Almanya'ya taşınmasının da önüne geçecek.

Bu bakımdan, Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine desteğinde de, Türkiye'ye yönelik sert eleştirilerinde olduğu kadar samimi olduğuna inanmak mümkün. Eleştirileri dozunda Rau'nun zarafetini bulmak ise ne yazık ki her zaman mümkün değil.

Demirel'in yemekte sözünü ettiği "çoğulcu Avrupa'ya" ulaşmanın bir bedeli de belki budur.

8 Nisan 2000

Almanya: Eleştiriler İlişkimizi Bozmasın

Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Rudolf Schmidt'in 17 Nisan Pazartesi günü iki önemli randevusu vardı. Saat 13.00'te Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile, saat 14.30'da da Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu ile görüştü. Cem DSP grubu içinde, Çakmakoğlu ise MHP grubu içinde Cumhurbaşkanı adayları içinde adı geçenlerden. Schmidt ile sabah görüşmüştük. Bu iki önemli randevu ardından yeniden arayıp, sorduk:

– Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunu konuştunuz mu?

– Sözü bile edilmedi. Biliyorsunuz göreve yeni başladım. Bu iki ziyaret de nezaket ziyaretidir.

– Cem ile hangi konular öne çıktı?

– İki konu öne çıktı. Birincisi, Almanya'da yaşayan Türklerin entegrasyonunun daha da teşvik edilmesi. Yeni vatandaşlık yasasıyla bu konuda birtakım adımlar atıldı. Cem'in önerileri oldu. Almanya'daki Türklerin Almanca öğrenmeleri doğrultusundaki çabaların artırılacağını söyleyebilirim. İkincisi, Türkiye-AB ilişkileri. İkimiz de geçen

hafta yapılan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısının yapıcı sonuçları olduğu konusunda görüş birliğine vardık.

– Çakmakoğlu ile ne görüştünüz?

– Askeri işbirliği üzerine görüştük. Burada da iki konu öne çıktı. İlki, askeri personel değişimi üzerine. Bu alanda son zamanda artış var. İkincisi de silahlanma konusunda. Bu alandaki eskiye dayanan ilişkilerimizi sürdürmeliyiz.

– Helikopter ve tank ihalelerini mi görüştünüz?

– Helikopter konusu açılmadı. Güncel konular üzerine görüştük. Bu alandaki son gelişmelerin mükemmel ilişkilerimizi etkilememesi gerektiği üzerine görüş birliği içindeyiz.

– Almanya Savunma Bakanı Rudolf Scharping, Türkiye'nin açtığı toplam 7 milyar dolarlık ana muharebe tankı ihalesini, Alman Leopard II tankları kazansa bile, insan hakları ihlalleri nedeniyle satışın yapılamayacağını söyledi.

– "Şu aşamada" dedi.

– O zaman öyle sorayım: Ne anlama geliyor "şu aşamada" vurgusu?

– Federal hükümet, bir süre önce silah satışlarında izlenecek esasları yeniden belirledi. Buna göre, insan hakları ölçütü eskisine göre daha öne çıkarıldı. Koalisyon ortağı Yeşiller insan hakları ihlallerinin sürmesi nedeniyle Türkiye'ye silah satışına açıkça şu aşamada karşı çıkıyor. Scharping'in "şu aşamada" vurgusu, Türkiye'nin insan hakları alanında bariz aşama göstermesi durumunu anlatıyor.

– "Bariz gelişme" ne anlama geliyor? Ve bu beklenen gelişme sağlanırsa silah satılabilir anlamına mı geliyor?

– Hayır, şart değil. Ama gelişme olursa, kararın alınmasına göz önünde bulundurulacaktır anlamına geliyor. Gelişmelere gelince... Cumhurbaşkanı Demirel ve Başbakan Ecevit de insan hakları alanında hâlâ bazı eksikliklerin bulunduğunu kabul ediyor. Geçtiğimiz sonbaharda demokratikleşme ve insan hakları alanında bazı somut adım-

lar atılmıştı. Yenilerinin de atılacağı sözü verilmişti. Bunların devamını bekliyoruz.

– Nedir bunlar?

– Bunları ikiye ayırabiliriz. Birincisi, var olan hukuki düzenlemelerin hayata geçirilmesi. Örneğin işkenceyi önleyici yasalar var. Ama bunlar tam olarak uygulanmıyor. İşkence hâlâ bir gerçek. İkincisi, bazı yeni hukuki düzenlemeler yapılabilir. Örneğin, söz ve ifade hürriyeti yasal teminat altında olmalı. Kimse söyledikleri nedeniyle hapsedilmemeli.

– Bu tür yasaklamalar, eleştiriler gelişmeyi hızlandırıyor mu sizce?

Bu eleştiriler AB bünyesinde doğaldır. Türkiye Helsinki Zirvesi'nde üye adayı olarak onaylandı. Almanya bunun için Türkiye'yi destekledi. Desteklemeye de devam ediyor. Türkiye Kopenhag kriterlerine uymayı hedefine koyduysa, bu doğrultuda sorularla karşılaşması da doğaldır. Bunu Türk hükümeti de anlayışla karşılıyor.

19 Nisan 2000

Demirel: Hedef Avrupa Birliği

Cumhurbaşkanlığı görevini bugün düzenlenecek bir törenle Ahmet Necdet Sezer'e devredecek olan Süleyman Demirel, Türkiye'nin bundan sonraki hedefinin Avrupa Birliği standartlarını yakalamak olduğunu söyledi. Dün Çankaya'da düzenlediği son basın toplantısında yalnızca cumhurbaşkanı olarak Köşk'te geçirdiği yedi yılın değil, ilk kez başbakan olduğu 1965 yılından beri geçen 35 yılın bilançosunu çıkaran Demirel, geleceğe ilişkin bir reçete de verdi.

Demirel reçetesine "Türkiye'nin hedefi her alanda AB

standartlarını yakalamaktır" sözleriyle başladı ve "bu hedef doğrultusunda atılması gereken adımları" şöyle sıraladı:

1. Türkiye demokrasi, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü alanındaki eksikliklerini gidermeli.

2. Türkiye AB'ye uyum çalışmalarını yaparken idari yapısını da yenilemeli. Devlet, "AB'nin öngördüğü şekilde vatandaşa en yakın düzeyde karar alan" bir yapıya sahip olmalı.

3. Türkiye kapsamlı bir adli reformla, yargının hızlı, adil ve bağımsız olmasını kesin güvence altına almalı.

4. Ekonomik reform hızlandırılmalı. Yani;

- Enflasyon yüzde 2-3, faiz yüzde 5-6'ya çekilmeli.

Merkez Bankası bağımsız olmalı, TL değeri AB ölçülerine göre korunmalı.

Tarım reformu yapılmalı, tarım nüfusu AB ortalamasına indirilmeli.

- Enerji, iletişim, ulaştırma yatırımına devam edilmeli.

Özelleştirme hızlanmalı, devlet menfaat kapısı olmaktan çıkmalı.

- Hizmet sektöründe AB kuralları ve rekabet şartlarına uyulmalı.

Eğitim ve sağlıkta "muasır medeniyet seviyesinin" üzerine çıkılmalı.

5- Türkiye, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya ve Ortadoğu'da oynadığı ağırlıklı rolü ve aktif dış politikayı sürdürmeli.

Demirel reçetesine "Bu yol AB'ye tam üyelik ile kesişmektedir" sözleriyle son veriyor.

Şimdiye Kadar Neredeydi?

Türkiye'nin köklü bir reform geçirmesi gerektiği anlamına gelen bu reçeteye bakıp, 35 yıldır Türkiye siyaset sahnesinin başrol oyuncusu olan, 12 yıl başbakanlık, 7 yıl cum-

hurbaşkanlığı yapmış olan Demirel'in bunları neden kendi dönemlerinde yapmamış olduğu sorusu, meşru bir sorudur.

Demirel'in buna yanıtı, "Şimdiki tecrübem olsaydı bazı şeyleri farklı yapardım. Ama ne yaptıysam iyi niyetle yaptım. Belki bu beni kurtarır" olacaktır.

Demirel, bundan sonra siyasete atılıp atılmayacağı sorusuna da "Bir bakalım, siyasi coğrafyayı bir de Güniz sokaktan görelim" yanıtını vermektedir.

Ancak yukarıda aktarılan "AB üyeliği hedefi ve reçetesi" Demirel'in Köşk'ten indikten sonra dahil olacağı ilk projelerden birinin, Türkiye'nin AB'ye entegrasyonunu amaçlayan bir vakıf çalışması olduğu bilgisiyle örtüşmektedir. "Şimdiye dek üstlendiği görevler bakımından kendisini incitmeyecek" şekilde teklif edilecek uluslararası arabuluculuk ve Türkiye adına dışarıda devlet hizmeti görevlerini kabul edeceğinin işaretini de dünkü basın toplantısında verdi.

Demirel'in yaz tatili sonrasında aktif siyasetin belki içine değil ama, üstüne döneceği görülebiliyor.

16 Mayıs 2000

İsmail Cem'e Sorular

TBMM'nin MHP'li Başkan Vekili Murat Sökmenoğlu'nun 25 Mayıs'ta, üstelik Meclis Başkanı Yıldırım Akbulut'a vekalet eder durumdayken Dışişleri Bakanı İsmail Cem'e sorduğu yazılı sorular, gündemin sıcaklığı nedeniyle gözden kaçtı. Sökmenoğlu, Cem'e özetle şunları sordu:

1. Avrupa Birliği entegrasyon sürecinde Türkiye iç dinamikleri ne zaman harekete geçirecektir? Harekete geçi-

rilmiş ise hangi boyutta olmuştur?

2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği konusunda Dışişleri Bakanlığı ne yapmıştır? Diğer bakanlıklarla koordinasyonu tam mıdır?

3. Türkiye'nin Avrupa'nın yeni savunma şemsiyesi dışında bırakılma girişimleri karşısında ne yapılmaktadır?

Sökmenoğlu benzeri soruları daha önce Meclis kürsüsünden yaptığı kısa bir konuşmada da dile getirmişti. Konuşması ardından Meclis bahçesinde Sökmenoğlu ile birlikte yürürken, DSP İstanbul Milletvekili Erdoğan Toprak ile karşılaşmıştık. Toprak, Sökmenoğlu'nun elini sıkmış ve şunları söylemişti: "Sizi tebrik ederim. Çıkışınızı destekliyorum. Bazı Avrupa ülkelerinde AB üyeliği için halk oyuna başvuruluyor Türkiye'de Meclis'te tartışmaya bile gerek görülmüyor."

Meclis'in Rolü

Meclis'in dış politikanın belirlenmesinde daha çok ağırlığı olması gerektiğini öteden beri savunanların başında ise Meclis Dışişleri Komisyonu'nun ANAP'lı Başkanı, deneyimli siyasetçi Kamran İnan geliyor. İnan, "Meclis'in desteğini arkasına almış bir hükümet, dış politikasını daha rahat, daha güçlü uygulayabilir. Halkına daha rahat anlatabilir" görüşünde.

Dışişleri Bakanı Cem bu tartışmaya girmek istemiyor. Yalnızca, "İstedikleri zaman Komisyona da, Genel Kurula da bilgi veriliyor. Bakanlığın üst düzey yetkilileri de muntazaman Dışişleri Komisyonu ile bilgi ve görüş alışverişinde bulunuyorlar. Alınan kararlarda bu görüşmelerin de payı var" saptamasıyla yetiniyor.

Türkiye AB üyeliğini kazanma yolunda bir takım stratejik değişikliklere gitmek zorunda. Anayasasında, ceza yasasında, sosyal güvenlik sisteminden bankacılık ve tarım-

sal destekleme sistemine dek köklü değişimler gündemde. Demirel yeniden Cumhurbaşkanı seçilebilmesi için gereken Anayasa değişikliğini, liderlerine karşın geri çeviren milletvekilleri, bunun da getirdiği özgüvenle, önlerine gelecek köklü yasa değişikliklerinin gerekçesini oluşturan AB'ye tam üyelik konusunu da tartışmak istiyorlar.

Bu istek, soruna sahip çıkma arzusunu da gösteriyor.

Sökmenoğlu'nun Cem'e yönelttiği yazılı sorular, aslında nezaketle yapılmış bir "neden sorunları paylaşıp birlikte yürümüyoruz?" sitemidir. Bu tek başına Cem'i bağlayan bir sorun değildir. Tersine, Cem'in kamuoyuna dönük yüzü, onun bugüne dek çok sayıda ağır dış politika sorununu kamuoyu ile paylaşarak yola devam etmesini sağlamıştır.

Ancak Meclis'in dış politikanın belirlenmesinde rolü olması talebi meşrudur ve bunun için gerekli yasal düzenlemeyi yapmak da yine Meclis'e düşmektedir.

28 Mayıs 2000

Cem'den Hızlı Yanıt

Meclis'in MHP'li Başkan Vekili Murat Sökmenoğlu'nun Dışişleri Bakanı İsmail Cem'e Avrupa Birliği konularında 25 Mayıs'ta sorduğu soruları ve bunun ardında yatan 'Meclis'in Dışişlerine ağırlığını koyma isteğini' daha önce duyurmuştuk. Haberin *Sabah*'ta yayınlandığı 28 Mayıs günü Sökmenoğlu Azerbaycan gezisine çıkmadan az önce Cem'i telefonla aradı ve bir formül önerdi. Bu formüle göre, Cem Azerbaycan dönüşü Meclis kürsüsüne çıkarak AB gelişmeleri hakkında bilgi verecekti.

Cem sözünde durdu ve dün Genel Kurul'da gündem dışı konuşacağını bildirdi. Yani soruların üzerinden bir

hafta geçmeden Cem dış politika konusu zorunlu olmadığı halde Meclis'e getirdi. Bu girişim üzerine Meclis'teki gruplar da dış politika konuşması yapmaya hazırlandılar.

Ancak bu arada oturumu yöneten Sökmenoğlu, MHP Iğdır Milletvekili Abbas Bozyel'in gündem dışı konuşma isteğine de olumlu yanıt verdi. Oysa Bozyel'in Türkiye'ye yönelik Ermeni girişimlerini konu alan konuşması da tamamıyla Türk dış politikası üzerineydi. Bunun üzerine Cem bir önceki talebini geri alarak, Bozyel'in konuşmasına yanıt vermekle yetineceğini açıkladı.

Cem, Bozyel'in ardından kürsüye çıktı ve yalnızca Ermeni girişimleri üzerine değil, AB konusunda Sökmenoğlu'nun sormuş olduğu sorulara yanıtı da içeren açıklamalar yaptı.

Ancak söz alan Meclis Dışişleri Komisyonu'nun ANAP'lı Başkanı Kamran İnan, Cem'i ilk başvurusunu geri alması nedeniyle sert biçimde kınadı. Sökmenoğlu Cem' den yanıt vermesini istedi. Cem tüzüğe uygun davrandığını söyledi. Sonra FP Grup Başkan Vekili Bülent Arınç söz aldı ve İnan'ın sözlerini tekrarladı. Sökmenoğlu Cem'den yine yanıt vermesini istedi. Cem vermedi ve bu işin artık kendisini hedef tahtasına koyma eğilimine girmesinden rahatsızlığını dile getirdi. Bu noktada söz alan DSP Grup Başkan Vekili Emrehan Halıcı da Sökmenoğlu'nu yönetim biçimi nedeniyle kınadı.

Sonunda Cem, "önümüzdeki günlerde dış politika konusunda parti gruplarının da tartışabileceği bir başka girişimde bulunacağını" söyleyerek Meclis'in kendi gündemine dönmesini sağladı.

Dışişleri Bakanı Cem, Meclis'in 'dış politika üzerinde daha çok bilgi ve söz sahibi olması' gibi son derece meşru talebine, uygar bir hızda yanıt verdi. Ancak ortaya çıkan tablo, Türk dış politikasını tartışmak yerine, Türkiye'nin son yıllarda gördüğü en parlak, en çok kamuoyu desteğine

sahip bakanlardan biri olan Cem'i, adeta hırpalama girişimine dönüştü.

1 Haziran 2000

AB Alevi Gerginliğinden "Üzgün"

AB Komisyonu temsilcilerinin geçtiğimiz günlerde Ankara'da bir grup Alevi derneği temsilcileriyle bir toplantı yapması Başkentte gerilime yol açtı. AB Ankara Temsilcisi Karen Fogg'un konutunda yapılan toplantının "amacını anlayamadıklarını" ve "Türkiye'nin iç meselelerini kışkırtmayı amaçlamadığını umduklarını" söyleyen hükümet görevlileri, kulislerde tepkilerini açıkça dile getirir oldular. AB üyesi ülke büyükelçiliklerine "bir daha Dışişleri'nden habersiz bu tür toplantıların düzenlenmemesi" dilekleri, "Fogg Brüksel'e dönse belki daha iyi olur" mesajları iletilmeye başladı.

Hedefteki kişi Karen Fogg ise susuyordu.

Fogg'a tartışmalı Alevi toplantısı ve AB'nin Türkiye'nin üye adaylığına bakışı üzerine sorduğumuz sorular ve aldığımız yanıtlar şöyle oldu:

- Alevi kuruluşlarının temsilcileriyle yaptığınız toplantı hayli tartışmaya yol açtı. Neden gerek duydunuz böyle bir toplantıyı düzenlemeye?

- Bu AB Komisyonu ile sivil toplum kuruluşları arasında sıradan toplantılardan biriydi. Bu kuruluşlardan birisi, Pir Sultan Abdal Derneği, Komisyon temsilcileriyle görüşmeyi özel olarak talep etmişti. Ama bu toplantının düzenlenmesi benim fikrim değildi. Düzenleyen ben değildim. Evimde yapılmasına karşın, toplantıya katılmadım da. Bu toplantı, ülkeyi daha iyi tanımak ve yıl sonu raporumuz

için önemli olabilecek bilgileri toplamak üzere düzenlenen toplantılardan biri. Bu raporlar 1998'den bu yana aday ülkelerin Kopenhag Kriterlerine uyma doğrultusundaki programlarına da yer veriyor.

– Bu toplantı toplumun değişik kesimlerinden tepki topladı. Bu tepkileri neye bağlıyorsunuz? Sizce haksız tepkiler mi?

– Böyle bir tepki beklemiyorduk. Aslında benzeri toplantılar daha önce de yapılmıştı. Sanıyorum Avrupa'ya kuşkuyla bakan çevrelerin konuyu istismar etmeleri söz konusu. Ama şunu da kabul ediyorum ki, din konusu Türkiye'de çok hassas bir konu ve dikkatle yaklaşılmalı. Bunu Brüksel'deki üstlerime de ileteceğim.

"Bilmiyordum"

– Siz yıllardır Türkiye'de yaşıyorsunuz. Din konusunun hassasiyetini daha önce bilmiyor muydunuz? Biliyorduysanız, daha önce iletmediniz mi?

– Hayır. Şaşırdım. (No, I'm surprised.)

– Türk kamuoyunda, genelde Avrupa'nın, özel olarak da AB'nin bir zamanlar Kürt ayrılıkçılığına destek verdiği, ancak oradan aradığını bulamayınca şimdi Alevi-Sünni ayrımını körüklemeye çalıştığı yolunda görüşler oluşmaya başladı. Bu girişimlerinin, bu tür kuşkucu görüşleri güçlendirmiyor mu?

– Bu tür tepkilerle karşılaşmaktan çok üzüntü duyuyorum. Bu da gösteriyor ki, hem AB, hem de Türkiye'nin karşılıklı güven tesis etmesi için daha yapacağı işler var. Ayrıca AB bünyesindeki toplumlardaki grupların birbirlerine çoğulculuk anlayışı ve saygıyla yaklaşımlarını sağlamak için de çalışmamız gerekiyor. Türkiye'de hükümet olduğu kadar, değişik grupların da kendilerini AB üyeliğine hazırladıklarını görebiliyorum. Kopenhag Kriterlerinin

kendileri için ne anlama geldiğini anlamaya çalışıyorlar. Ve Komisyon olarak biz de bu tür çabaları desteklemeyi ümit ediyoruz.

– Nasıl yapacaksınız bunu?

– Komisyonun İstihdam ve Sosyal İşler Sorumlusu Anna Diamantopolou'nun geçenlerdeki Türkiye temaslarını örnek alalım. Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan ve Devlet Bakanı Hasan Gemici'nin yanı sıra Meclis, sendika ve sivil toplum kuruluşlarıyla mükemmel görüşmelerde bulundu. Bir başka örnek, Ortaklık Konseyi tarafından bu yıl Nisan ayında oluşturulan üç alt komitenin çalışmaları. Bunlardan biri tarım ve balıkçılık diğeri iç pazar, yani rekabet, kamu maliyesi, mali hizmetler ve fikir hakları bir başkası da çevre, ulaştırma ve telekomünikasyon üzerinde çalışıyor. Gerçek çalışmanın teknik düzeyde yürütüldüğü bir işbirliği dönemi başladı ve bu da medyanın fazla ilgisini çekmiyor. Ama toplumsal, ekonomik ve mesleki gruplar bu gelişmeyle yakından ilgileniyorlar. İlgilendikçe de temas ve toplantıların sayısı artıyor. AB'nin genişleme Sorumlusu Günther Verheugen önümüzdeki ay, bu yıl içinde ikinci kez Türkiye'ye geliyor. Daha yapacak çok iş var.

– Şimdi sırada ne var?

– Meclis'in AB Genel Sekreterliği yasasını onaylaması umut verici. Umuyorum sonbahardan itibaren, reform programları ve AB mevzuatına uyum konusuna çok daha yoğunlaşabileceğiz. O noktada, AB üyelik stratejisini halka ve medyaya anlatmak konusunda Türk hükümetine de iş düşecek. Sanıyorum o aşamadan sonra işler daha hızlı ve anlaşılabilir gidecek.

2 Temmuz 2000

Amerika Türkiye'yi AB'de İstiyor

ABD Dışişleri Bakanı Madeline Albright'ın Avrupa işlerinden sorumlu yeni yardımcısı James Dobbins, birkaç gündür Türkiye'de hükümet, iş çevreleri, sivil toplum ve meslek örgütleriyle görüşmeler yapıyor. Bu görüşmeler Türkiye'nin yalnızca ABD ile değil, Avrupa Birliği ile ilişkileri açısından da önem taşıyor.

Daha önce Haiti ve Kosova krizlerinde Amerikan başkanının özel temsilciliğini yürütmüş Dobbins'in asıl uzmanlık alanı Avrupa. Dobbins'in, yani bir anlamda ABD' nin yürürlükteki Avrupa politikasının gündeminde kısa, orta ve uzun vadeli üç madde bulunuyor:

Birincisi, Balkanlar'daki istikrarsızlık. Dobbins, Clinton iktidarını yeni seçilecek başkana devretmeden önce bu alanda bir ilerleme sağlamaya gayret edecek.

İkincisi, Avrupa güvenliği. ABD'nin Avrupa savunması için NATO'ya aktardığı bütçe, seçime hazırlanan Amerikan vatandaşını rahatsız ediyor. Washington artık Avrupa'nın kendi işini görür hale gelmesini istiyor. Ancak, Avrupa Savunma ve Güvenlik Kimliği oluşumunda Türkiye'nin dışlanması, Washington'u da rahatsız ediyor. Avrupalıların Rusya'yı hafife almasına kızan Washington NATO'nun çatlamasını istemiyor.

Üçüncü olarak, ABD AB'nin işlerlik kazanmasını istiyor. Ayrıca Avrupa'ya yönelik ABD politikaları açısından hep baş ağrısı olagelen Ege ve Kıbrıs konularının da Türkiye'nin AB ile ilişkilerine bağlı olduğunu anlamış bulunuyor. Türkiye AB'ye üye olabilse, Amerika Balkanlar ile Ege ve Kıbrıs gibi iki baş ağrısından kurtulabilecek. Amerikan vatandaşı Avrupa güvenliği için daha az vergi ödeyecek. Dolayısıyla, Amerikan başkentinde 'Türkiye'nin AB üyeliğinin desteklenmesi gerektiği' değerlendirmeleri yapılıyor.

Yapılıyor ama, Türkiye'nin AB'ye üye olabilmesi için Kopenhag Kriterleri diye bilinen siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları yerine getirmesi gerekiyor. Ekonominin, siyasetin ve toplumsal hayatın demokratikleşmesi olarak da tanımlanabilecek bu kriterler için Ecevit hükümetinin geçen yıldan itibaren attığı adımlar, 2000 yılı başından itibaren Meclis'in önce cumhurbaşkanlığı seçimleri, sonra da soruşturma dosyalarına kilitlenmesi nedeniyle neredeyse durdu.

Dobbins Türkiye'den 'toplumun her katmanında AB üyeliği isteyenlerin çoğunlukta olduğu' izlenimiyle ayrılıyor. İş hükümet ve Meclis'in Ekim-Aralık dönemini (Meclis başkanlık seçimini bir an önce atlatıp) kısır kavgalar yerine hızlı reformlarla değerlendirmesine kalıyor.

6 Temmuz 2000

Yılmaz'ın Dönüşü

ANAP lideri Mesut Yılmaz, 26 Temmuz 2000 Salı günü Başbakan Yardımcısı sıfatıyla ilk bakanlar kurulu toplantısına katılacak. Bu Yılmaz'ın 23 Aralık 1998'de, 55'inci hükümetin başbakanı olarak bakanlarını 63'üncü ve son defa toplaması ardından, yani 19 ay sonra katılacağı ilk Bakanlar Kurulu olacak. Yılmaz o günkü Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit ile rolleri değişiyor.

Bu toplantının bir özelliği de, Yılmaz'ın koalisyon ortağı MHP lideri Devlet Bahçeli ile bir Bakanlar Kurulu toplantısında ilk kez çalışacak olması. Aslında Yılmaz hakkındaki Meclis soruşturmaları tartışmalarının alevlendiği günlerde, 31 Mayıs 2000 tarihinde yapılan koalisyon liderleri zirvesinden bu yana Yılmaz ve Bahçeli, kamuoyuna yansıdığı kadarıyla ilk kez bir araya gelecekler.

O toplantıdan bu yana MHP ve ANAP arasında baş gösteren iki tartışma oldu. Bunlar, Yılmaz hakkındaki Meclis soruşturmaları ve Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türkiye'nin karşısına çıkan ifade özgürlüğünün genişletilmesi (TCK 312. Madde), idam cezasının kaldırılması gibi konular üzerineydi. MHP milletvekillerinin büyük kısmı soruşturma komisyonlarında ve Meclis Genel Kurulunda Yılmaz'ın Yüce Divan'da yargılanması yönünde oy kullanmışlardı. 312 ve idam cezası konusundaysa Yılmaz ve Bahçeli yaptıkları açıklamalarla görüş ayrılığı içinde olduklarını gösterdiler.

Bu koşullar altında, Ecevit'in 12 Temmuz'da (DYP'nin oy desteğiyle) artık soruşturmaları geride bırakmış olan Yılmaz'ı hükümete davet etmesi ve Bahçeli'nin bunu kabulü, 26'sındaki Bakanlar Kurulu'nun önemini artırıyor.

Yılmaz'a AB Koordinasyonu

Bu toplantının bir özelliği de Yılmaz'ın görevi, yani AB koordinasyonundan sorumlu devlet bakanlığı. Ecevit'in AB ile ilişkileri yürütme işini açık bir şekilde Dışişleri Bakanlığında tutmasına ve Yılmaz'a Türkiye'nin AB uyumu konusunda üzerine düşeni yapma koordinasyonunu vermesine karşın, Yılmaz siyasi ağırlığı ile görev sınırlarını genişletmeye çalışacağının işaretlerini veriyor.

AB ile ilişkilerden sorumlu olan Dışişleri Bakanı Cem, Yılmaz'ın katılacağı bu ilk Bakanlar Kurulu'na katılmıyor. Hükümet kaynaklarına göre bu bir tepki değil. Pazartesi akşamı Gürcistan Dışişleri Bakanı İrakli Menagervili ile Trabzon'da buluşacak olan Cem'in, Salı günü de meslektaşı ile birlikte İstanbul'da olacağı bildiriliyor. Ancak Cem, 27 Temmuz Çarşamba günü İstanbul'da yapılacak Milli Güvenlik Kurulu toplantısında Yılmaz ile birlikte yerini alacak.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer başkanlığında yapılacak MGK'da, AB ile ilgili konular, o arada 312 ve idam cezası konuları da tartışılacak. MGK'daki muhtemel tartışma sırasında Sezer, Ecevit, Bahçeli, Yılmaz, Cem ve askerler tarafından ortaya konacak görüşler, artık Brüksel'e bir üyelik takvimi verme aşamasındaki Türkiye'nin geleceğini belirleyecek cinsten olacak. Eski başbakan ve dışişleri bakanı olarak yüksek siyasi deneyime sahip Yılmaz'ın bu tartışmalarda yer alması, hükümetin iş yapma yeteneğini olduğu kadar, MGK'nın karar alma niteliğini de etkileyecek.

Ankara kulislerindeki inanış, Yılmaz'ın Salı günkü Bakanlar Kurulu'na katılımının hükümet açısından yeni bir dönemin başlangıcı olacağı yönünde.

24 Temmuz 2000

"Önemli Olan Demokratik Kriterler"

Dışişleri Bakanı İsmail Cem'e Türkiye'nin Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerine başlamasının Kopenhag kriterlerindeki demokratik ölçüleri yerine getirmesine bağlı olduğunu vurguluyor. Cem bu ölçülerin yerine getirildiği noktada Ankara'nın müzakerelere başlamak için başvuru yapacağını söylüyor.

AB Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen'in tartışmaya yol açan Ankara ziyareti ardından Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği üzerine sorularımıza Cem şu yanıtları verdi:

– AB'nin Türkiye'den talepleri ne zaman kesinleşecek? Türkiye nasıl yanıt verecek? Bu bir takvime bağlanacak mı?

– Bir tür takvime zaten bağlı. Ekim ya da Kasım'da katılım kâğıdını bize vermelerini bekliyoruz. Beklentileri tam olarak orada ortaya konmuş olacak. Bizim de yıl sonundan önce ulusal programımızı açıklamamız bekleniyor. Neleri yapacağımızı ulusal programımızda açıklamış olacağız.

– AB ile ilişkiler aksıyor görüntüsü hâkim. O tarihe dek bir düzelme sağlanacak mı?

– İlişkilerimiz son altı ayda hızlı ve hatta Verheugen'in deyimiyle 'beklenenden hızlı' gelişiyor. Uyum çalışmaları için oluşturulan altı teknik komite gayet hızlı çalışıyor. Hizmet sektörünün serbest çalışması ve devlet ihalelerine karşılıklı katılım imkânı konularında müzakereler başlıyor. Yani bunlar iyi gidiyor.

– İyi gitmeyen ne sizce?

– Dediğim gibi, ekonomik uyum cephesinde bir sıkıntı yok görünüyor. Önemli olan demokratik kriterler; Kopenhag kriterlerinin demokratik ölçüleri. Kopenhag siyasi kriterleri tamamlanmadan üyelik müzakerelerine başlanamıyor.

– Burada idam cezası, 312 gibi düşünce cezasını ilgilendiren maddeler, istenilen dilde iletişim gibi konular devreye giriyor sanırım. Bunları bir önşart olarak mı öne sürüyorlar?

– Diyorlar ki, "benim bir adayla müzakerelere başlamam için, o adayın bütün diğer adaylarla eşit hale gelmesi lazım" Yani önşart ya da engel denmiyor ama, "eşit hale gelmesi lazım" deniyor.

– Peki bu gelişmeler Helsinki belgesine yazılan 2004 tarihine dek sağlanabilecek mi?

– Bu ölçüler sağlandığı anda müzakerelere başlanması için başvurabiliriz.

– AB Kıbrıs sorununda da çözüm istiyor. O bir engel oluşturmayacak mı?

– Hiçbir engel oluşturmaması gerektiğini başından bu

yana söylüyoruz. Baştan beri Türkiye'nin üyeliğinin Kıbrıs sorununa bağlanmaması gerektiğini söyledik. Bu tutumumuzu koruyoruz.

Başbakan Ecevit, Verheugen'in raporunda 'Kürtlere eğitim ve yayın hakkı' sözünün yer almadığını açıklamıştı. Cem bu konuya girmek istemiyor. Dikkat çektiği nokta ise Türkiye'nin AB üyeliği açısından çok daha önemli: Türkiye AB'ye üye olmak istiyorsa, demokratik ve ekonomik ölçütleri yerine getirmek zorunda. Özellikle siyasi ölçütler yerine getirilmeden görüşmelere başlanamıyor dahi.

Burada, 'Avrupa idam cezasının kaldırılmasını istiyor, öyleyse karşı duralım' türünden bakışı sorgulamak gerekiyor.

Galatasaray nasıl 'benim özel durumum var, ben on iki kişi oynayayım', ya da 'bana ofsayt uygulamasın' demeden gidip Avrupa şampiyonu olduysa, Ankara'nın da AB üyesi olmak istiyorsa oyunu kurallarıyla oynamayı öğrenmesi gerekiyor.

Brüksel'in katılım belgesine Ankara'nın ulusal programla yanıt vermesine dek geçecek bu birkaç ay, Türkiye'nin AB yolculuğu açısından kritik önem taşıyor.

25 Temmuz 2000

Bahçeli: "İdam Çözülebilir"

MHP lideri ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli idam cezasının kaldırılması konusunda koalisyon ortaklarıyla birlikte bir çözüm bulabileceklerine inanıyor. ANAP lideri Mesut Yılmaz'la aralarında "büyük bir görüş ayrılığı bulunmadığını" öne süren Bahçeli, Yılmaz'ın Bakanlar Kurulu'na girmesiyle hükümetin daha da güçlendiği görüşünde. Bah-

çeli'nin şikâyetçi olduğu konu ise, son zamanlarda Avrupa Birliği üyeliği konusunda yapılan çalışmalardan bilgilendirilmemesi.

Bahçeli'nin 24 Temmuz akşamı Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından Nijerya Devlet Başkanı Olusengun Obasanjo şerefine verilen yemek öncesi biz bir grup gazetecinin sorularına verdiği yanıtlar şöyle oldu:

– AB Genişleme Sorumlusu Verheugen'in getirdiği belgenin size gösterilmediğini açıkladınız. Bu açıklamanın ardından görebildiniz mi?

– Dışişleri yetkilileri bazı kâğıtlar getirdiler. Ancak aynı kâğıtlar mı, bilemiyorum.

– Peki Dışişleri size, gelen giden yetkililerle yapılan görüşmeler konusunda bilgi vermiyor mu?

– Dışişleri Bakanı, sağolsun, bu konularda bizi bilgilendiriyor. Ancak bazı başka konularda bazen bilgimiz olmuyor.

– Verheugen olayı dışında da örnek var mı?

– Mesela İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu'nun hazırladığı yazılan belgeyi de görmedik.

– Yani Sayın Rüştü Kâzım Yücelen'in AB yetkililerine sunacağını açıkladığı yol haritasını görmediniz mi?

– Hayır, görmedik. Avrupalı yetkililere verilip verilmediğini de bilmiyoruz. Aslında yabancılara sunulacak bilgilerin daha önce bize gösterilmesi gerekir.

– Peki Başbakan Yardımcısı sıfatıyla sizin bilginiz olmadan bir belge hükümet görüşü haline gelebilir mi?

– Olmaması gerekir. Zaten bu haliyle bir belge değil de, bilgi notu demek daha doğru olur.

– Bu durum sizde bir rahatsızlık yaratıyor mu?

– Hayır, yaratmıyor.

– Bakanlar Kurulu toplantılarda bu konuyu açmayı düşünüyor musunuz?

– Daha çok Sayın Başbakanla ikili görüşmelerde açılmasını uygun buluyoruz.

– Anadolu'yu geziyorsunuz. Karşılaştığınız en önemli sorunlar siyasi mi, ekonomik mi?

– Ekonomik sorunlar ağır basıyor, özellikle de işsizlik. Ekonomik programın başarıya ulaşması durumunda sorunların hafifleyeceğini düşünüyoruz. Böylelikle yatırımların ve istihdamın artması mümkün olur.

– Burada, Ankara'da tartışılan sorunlar gittiğiniz yerlerde pek kimsenin umurunda değil herhalde?

– Hayır, tam tersine, çok ilgililer. Medyanın en büyük işlevi, önemi de bu zaten. Tartışmalar, gelişmeler medya aracılığıyla en uzak köşelerde dikkatle izleniyor. Hatta bizim dikkatimizden kaçan gelişmeler bile izleniyor. Haberimiz olmayan bir konu sorulduğunda 'haberimiz yok' dediğimiz zaman, 'nasıl olmaz, televizyonda izledik' diyorlar.

– Öyle anlaşılıyor ki, siz Anadolu işleriyle, Sayın Yılmaz da AB işleriyle uğraşacak?

– Bizim Anadolu işleri açıkta, herkes görüyor.

– Yılmaz'ın hükümete girmesini nasıl karşılıyorsunuz?

– İyi oldu. Hükümet güç kazanır. Koalisyon partisi liderinin kabinede yer almasının etkisi, gerek kararları almada, gerekse uygulamada daha fazla olur.

– Sayın Yılmaz'la görüş ayrılıklarınızı Ekim ayına dek giderebilecek misiniz?

– Ekim'de ne var ki?

– Meclis açılıyor. İdamın kaldırılması var. Af var...

– İdam konusunda herhalde ortak bir çözüm buluruz. Af konusu bizden kaynaklanmıyor. Biz 313. Madde (siyasi yasaklarla ilgili, özellikle Erbakan'ı ilgilendiriyordu) ve Haluk Kırcı meselesinde sorumluluğun MHP üzerine atılmasına karşıyız.

26 Temmuz 2000

İnsan Hakları Bakanı: "Meğer İhlal Varmış"

İnsan Haklarından sorumlu Devlet Bakanı ve hükümet sözcüsü Rüştü Kâzım Yücelen, bu bakanlığa getirilmeden önce Türkiye'deki insan haklarının bu kadar çok ihlal edildiğini bilmediğini söyledi. Bazı gazetecilerin Ankara temsilcileriyle yemekli bir toplantıda bir araya gelen Yücelen şöyle konuştu:

"Bu sorumluluğu almadan da devletin sistematik bir şekilde bu ihlalleri yaptığına inanmıyordum. Bugün de bu kanaatim pekişmiştir. Ancak insan hakları ihlallerinin düşündüğümün çok üstünde olduğunu, benim düşünce boyutlarımın çok ötesinde olduğunu görüyorum."

İnsan hakları ihlallerinin tek nedeni olarak polisin görülmemesi gerektiğini söyleyen Yücelen şöyle devam etti:

"İhlallerin kamuoyuna bu kadar aksetmesini de polisteinsan hakları ihlallerine yol açanlara karşın olan polis çoğunluğun varlığına bağlıyorum. İhlallere yol açanların zamanla ayıklanabileceği kanaatindeyim. İnsan hakları ihlallerini yalnızca polise yüklemek haksızlık olur. Bir tapu dairesinde devlet memurları vatandaşa kötü davrandıklarında da suç işlemiş olurlar."

Yücelen bu noktada, AB Genişleme Sorumlusu Verheugen ile yaptığı görüşmeden bir anekdot da aktarıyor:

"İnsan hakları konusunda konuşurken şunu söyledim: 'Benim üç çocuğum var. Ne zaman onlardan birisi polis tarafından karakola çağrıldığında, çocuğuma gönül rahatlığı içinde, günün hangi saatinde olursa olsun, karakola gidebileceğini söylediğim zaman, bilin ki Türkiye insan hakları sorununu aşmış olacak."

Yücelen, "insan hakları alanında atılacak her adımın

AB'ye gidecek yolu kısaltacağına" inanıyor ve ekliyor: "Atatürk hayatta olsaydı, AB'ye karşı olanları cezalandırırdı. AB'ye karşı olanların üç yıl sonra 'ben Atatürkçüyüm' demeye hakkı olmaz."

Peki neden üç yıl?

Sorun Uygulamada

Yücelen, tıpkı ANAP lideri Yılmaz gibi Türkiye'nin AB üyeliği koşullarını 2003 yılı bitmeden yerine getirilmesi gerektiğine inanıyor. Bu nedenle de insan hakları alanında yeni adımlar atılmasını istiyor:

"İnsan Hakları Üst Kurulu dediğiniz, devletin ta kendisidir. Orada bakanlar, müsteşarlar var. Ben Eylül ayı içinde bu kurulla, Türkiye'de insan hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarını, üniversiteleri bir araya getirmeyi planlıyorum. Buradan uygulanabilecek bir ortak metin çıkabileceğini düşünüyorum."

Yücelen Başbakanlığa bağlı bir İnsan Hakları Başkanlığı kurulması için de yasa hazırlığı içinde:

"Bu konuda İçişleri Bakanı Sadettin Tantan'la da görüşmeyi düşünüyorum. Aslında yasalarda bir sorun yok. Sorun uygulamada."

AB yolunda Türkiye'nin önündeki bazı engeller de Yücelen'in gündeminde şöyle yer buluyor:

"TCK 141, 163 gibi maddeleri geri getirmeye gerek yok. 312'inci maddenin yeniden yazılmasıyla sorunlar çözülür. İrtica ve bölücülüğe geçit vermeyecek şekilde yeniden yazılabilir."

"MGK'da asker-sivil ayrımı yanlış. Gelişen dünya koşulları dikkate alınarak Maliye Bakanı ve Adalet Bakanı da kurula girebilir. İstenirse Emniyet Genel Müdürü de girer, ama o zaman İnsan Hakları Bakanı da girer."

"Bakan olarak değil, şahıs olarak konuşuyorum: Kürt-

çe eğitim almak isteyen bir vatandaş varsa, böyle bir talep ortaya çıkarsa, alabilir. Milli Eğitim Bakanlığı kontrolünde özel kurslar açılabilir. Kürtçe yayın ihtiyacı olan varsa, bunu günümüz teknolojisiyle zaten engelleyemezsiniz."

10 Ağustos 2000

Fransa'dan Tam Destek Sözü

NEW YORK- Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e "Fransa'nın Avrupa Birliği üyeliği için Türkiye'ye tam destek sözü verdiğini" açıkladı. Chirac, "desteğimiz arkanızda. Helsinki'de üye adaylığınızın tescilinden bu yana demokratik reformlar yolunda attığınız adımları takdir ediyoruz. Bunları sürdüreceğinize inanıyoruz" dedi. Chirac ile dün ikili bir görüşme yapan Sezer de, Fransa'ya Türkiye'nin AB üyeliği ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği için şimdiye dek verdiği destek nedeniyle teşekkür etti.

Birleşmiş Milletler Merkez Binasında yapılan Sezer-Chirac görüşmesi 20 dakika olarak planlanmasına karşın 40 dakikadan fazla sürdü. Chirac'ın ilk kez karşılaştığı Sezer'e görüşme boyunca sıcak bir yaklaşım sergilediği öğrenildi. Diplomatik kaynaklara göre, Türkiye-AB ilişkileri görüşmenin büyük bir kısmını kapsadı. Görüşmede, Ermeni lobisinin Fransa'da "Ermeni soykırımı günü" ilan edilmesi için çabaları da gündeme geldi. Sezer bu konuda Türkiye'nin rahatsızlığını dile getirdi. Chirac da Fransa'nın Türkiye'yi rahatsız edecek bir tutum izlemeyeceğini söyledi.

Sezer-Chirac görüşmesinde ayrıca Dağlık Karabağ anlaşmazlığı, Bosna ve Kosova sorunları da konuşuldu. Tür-

kiye ile Fransa arasındaki stratejik işbirliği projesi "Eylem Planı 2000"in ticaret alanında daha geniş uygulanabilmesi için adımlar atılması konusunda görüş birliği sağlandı. Türk heyeti Chirac'ın (Fransız-Alman işbirliği ile üretilen Tiger markasının) saldırı helikopteri ihalesinden elenmesi nedeniyle Fransa'nın hayal kırıklığı dile getirebileceğini düşünüyordu. Ama bu konu açılmadı. Diplomatik kaynaklar bu durumu, "Fransa'nın Türkiye ile ilişkilerinin geçmişine değil, geleceğine doğru baktığı" şeklinde yorumladılar.

7 Eylül 2000

Brüksel Soruyor: Ne Zaman?

BRÜKSEL- Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz 8 Kasım'da Avrupa Birliği Komisyonu'na sunulması beklenen Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi öncesi belki de son üst düzey temaslara Brüksel'de başlıyor. Yılmaz bugün AB Komisyonu Başkan Vekili İspanyol Loyola De Palacio ve TÜSİAD'ın AB'deki karşılığı olan UNICE yetkilileriyle görüşecek, öğleden sonra da Hanns Seidel Vakfı'nın "Türkiye-AB İlişkileri" konulu toplantısında konuşacak.

UNICE ne kadar Türkiye'nin tam üyeliğinden yana ise, Vakıf da o kadar karşı. Koyu Hıristiyan Demokrat Vakıf yöneticileri, Müslüman bir ülkenin Avrupa ailesine katılması fikrine yabancılar.

Yılmaz'ın bu iki kuruluşa vereceği mesaj da aynı. Aslında bu mesaj, yarın AB Konseyi Genel Sekreteri ve Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana ve AB Komisyonu Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen'e de verilecek: "Türkiye'de AB'ye üye olmaya ve

bunun için üzerine düşeni yapmaya kararlı. Bu süreçte AB de üzerine düşeni yapmalı. AB Türkiye'yi itmemeli, yanına çekmeli."

Bu mesaj aslında aralarında Yılmaz'ın da bulunduğu hükümet üyelerince daha önce de defalarca verildi.

Peki aynı sözlerin tekrarlanmasına neden gerek duyuluyor?

Çünkü bu kez, yani 8 Kasım belgesinin artık temize çekilmeye başladığı şu günlerde, Solana da, Verheugen de bu sözleri bir kez daha duyup, ardından şu soruyu sormaya hazırlanıyorlar: "Ne zaman?"

Türkiye'nin aslında bu sorunun yanıtını resmen Aralık ortalarında Ulusal Program ile vermesi bekleniyor. Ama iş resmiyete dökülmeden herkes önünü görmek istiyor. Yılmaz Brüksel'e bu soruya yanıt verecek bir dosya ile geldi. Beraberindeki AB Genel Sekreteri Büyükelçi Volkan Vural ve Dış Politika Danışmanı Büyükelçi Barlas Özener ile birlikte son şeklini verdiği bu dosyada, nelerin ne zaman yapılabileceğine ilişkin ipuçları verilecek. Yılmaz, "7 gün sonra da yapılacak olan var, 7 yıl sonra da" diyor. Hükümet, AB'ye öncelikle yasal düzenlemeye ihtiyaç olmadan, idari kararlarla yapılabilecekleri yapma sözü veriyor.

8 Kasım belgesinde AB yetkililerinin Türkiye'ye 'söylenebilecek her şeyi Türkiye'yi fazla rahatsız etmeyecek şekilde söyleyecekleri' hemen hemen ortada. Ancak bu belge Komisyon'a sunulduktan sonra iki oylamadan geçecek. Biri, raporun kabulü, ki burada oy çokluğu yeterli olduğu için fazla sıkıntı beklenmiyor. Ancak raporun AB'ye getireceği mali yükümlülüklerin oylanması sırasında oybirliği gerekiyor. Bu oylama da Aralık başında Fransa'nın Nice kentinde toplanacak olan AB Zirvesi'nde yapılacak. İşte bu ikinci oylamada belgenin Almanya ve Yunanistan kaynaklı olarak sertleştirilmesinden endişe ediliyor.

Bu durum hem koalisyon hükümeti bünyesinde, hem

de Türk kamuoyunda ters tepkilere neden olabilir. Oysa AB üyeliği doğrultusunda adım atabilmesi, en çok koalisyon hükümetinin ve Meclis'in göstereceği iradeye bağlı. O nedenle bugünlerde Avrupa'da yapılan her ikili temas, Türkiye'nin Avrupa'daki geleceği açısından büyük önem taşıyor.

19 Eylül 2000

Cem: Elimizi Çabuk Tutmalıyız

Türk dış politikası Kasım başında yapılacak Amerikan seçimleri nedeniyle sıkıntılı günler geçiriyor. Her dört yılda bir Washington'da oynanan 'Türklerin 1915'te Ermenilere soykırım yaptığını Beyaz Saray'a kabul ettirme' oyunu, bu kez daha sert kurallarla ilerliyor. Her seçim dönemi -Türk lobisince de desteklenen- Cumhuriyetçilerin, bu kez Ermeni seçmenin yoğun olduğu California'daki delege tıkanıklığını aşmak için "Ermeni soykırımı" iddiasına sarılması işi zorlaştırdı. Geçen hafta Temsilciler Meclisi alt komitesinde kabul edilen tasarı, muhtemelen 28 Eylül'deki Dış İlişkiler Komitesi toplantısında da kabul edilecek. Türkiye'nin şu andaki tüm çabaları, tasarının Temsilciler Meclisi'nde oylanmasını geciktirmek ve düşmesini sağlamak.

Peki ya bu sağlanamazsa ne olacak?

Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in yanıtı şu: "Bunlar tatsız gelişmeler. Tabii ki rahatsız edici. Ama Türkiye büyük ve köklü bir devlet; bunlar bizim stratejik tercihlerimizde bir değişikliğe yol açmaz."

Eylül başından bu yana ABD ve Avrupa'daki temaslarından döndükten sonra dün Başbakan Bülent Ecevit'le bir görüşme yapan Cem, "işin bu noktaya gelmemesi için çok

çaba harcadık" diyor, "ama seçim zamanı ve karşımızdaki lobiler çok büyük paralar döküyorlar."

Başka sorular da var:

– İncirlik üssünün kullanımı, Kuzey Irak, Kafkaslardaki işbirliği tehlikeye girer mesajları gitti. Türkiye'nin bu alanlarda yaptığı bir hazırlık var mı?

– Her ihtimal düşünülüyor. Ancak Ermenilerin tuzağına düşmeyeceğiz.

– Yani?

– Yanisi şu: ABD Türkiye'nin en büyük müttefiki. ABD yönetimi tasarının geçmemesi için bütün ağırlığını koyduğunu söylüyor ve çaba harcıyor. Ermenilerin tuzağına düşüp ölçüsüz bir davranışa girmemek lazım. Ancak tasarı Temsilciler Meclisi'nden geçerse, bunun Türk-Amerikan ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini herkesin bilmesi lazım.

AB'de Top Bizde

Cem'in Ecevit'le 1.5 saat süren konuşmasının yarısı sadece Türkiye'nin AB üyelik süreci üzerine geçmiş. Cem, Brüksel'deki temasları sürerken, Türkiye'de İnsan Hakları Üst Kurulu raporunun ele alındığı Bakanlar Kurulu sonrasında Ecevit'in yaptığı açıklamanın Brüksel'de nasıl olumlu bir tepki oluşturduğunu anlatmış.

– AB ile ilişkilerde geldiğimiz nokta nedir?

– Türkiye uzun bir süre AB'nin kendisine ayrımcı davranmaması, hassasiyetini anlaması için çaba harcadı. Helsinki ile bu gerçekleşti. Şimdi top bizde. Biz üzerimize düşeni yaparsak, 2001 sonuna dek Kopenhag belgesinin siyasi ölçülerini yerine getirebilirsek, 2001 sonunda müzakere talebinde bulunabiliriz. Bunlar arasında özellikle ifade özgürlüğü, anadilde yayın hakkı ve ölüm cezası öne çıkıyor. Bunların yerine getirilmesi durumunda AB yetkililerinden

müzakerelere başlanacağı izlenimi alıyoruz.

– Neden 2001?

– Müzakere sürecine girmemiş tek aday ülke biziz. 2001 sonunda Bulgaristan ve Romanya bile müzakere süreçlerinin iki yılını doldurmuş olacak. Bizim 2001 yılını kaçırmamız durumunda bir defa haysiyet kırıcı bir şekilde geri kalmış olacağız. İkincisi, 2002'de hem Fransa, hem Almanya'da genel seçimler var. Genel seçim ortamında büyük kararlar alındığı pek görülmüyor. Dolayısıyla Türkiye için müzakere kararı çıkması çok zor. Bu arada AB'nin genişleme sürecinin takvimi belli olacak. Bu takvim belirlenirken Türkiye daha müzakerelere başlamamış ise, üyelik sürecinin başlaması çok uzak tarihlere kalabilecek.

– Türkiye'nin 2001 yılı sonuna dek hazır olacağına hükümet içinden de pek ihtimal verilmiyor?

– Benimki bir tahmin değil, bir saptama. Eğer bir an önce AB'ye üye olmak istiyorsak, siyasi ölçütleri 2001 yılına dek yerine getirmeliyiz. Acelemiz yoksa bunlar da bekleyebilir.

– Ya Kıbrıs?

– Kıbrıs AB ile görüşmelerimizde yok. Helsinki'de söz verdiğimiz gibi dolaylı görüşmeleri destekliyoruz. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin son yaptığı açıklamadan da memnunuz.

25 Eylül 2002

Yılmaz: 312'yi Kaldırmak Şart Değil

MALLORCA/İSPANYA- Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, Avrupa Birliği'ne üyelik görüşmelerine başlanması öncesinde Türkiye'nin atması gereken adımlara ilişkin

önemli açıklamalarda bulundu. İspanya'nın Mallorca adasındaki uluslararası Akdeniz Güvenliği toplantılarına katılan Yılmaz, burada Portekiz Başbakanı Antonio Guertes ve İspanyol Başbakanı Jose Mario Aznar ile görüştü. Yılmaz'ın bu görüşmelerin de ışığında sorularımıza verdiği yanıtlar şöyle oldu:

– AB ile üyelik görüşmelerinin başlaması için Meclis'ten bazı yasaların geçmesi, bunun için de hükümetin düzenlemeleri Meclis'e getirmesi gerekiyor. Hükümetin düzenlemeleri Meclis'e getirmesi için ne gerekiyor?

– Ortaklar arasında konsensus gerekiyor.

– AB'ye ilişkin görüş birliği var mı?

– Hükümet programında var.

– Sorun ne?

– Sorun zamanlama.

– Neden adım atılamıyor?

– Geçmiş nedeniyle. Türkiye üyelik müzakerelerine başlamak için atması gereken bazı adımları, yakın geçmişindeki bazı kötü tecrübeleri nedeniyle atmakta tereddüt ediyor.

– PKK ile mücadeleyi mi kast ediyorsunuz?

– Evet.

– Bu sorunlar nasıl aşılabilir?

– AB bize bir belge verecek; Katılım Ortaklığı Belgesi. Helsinki kararlarında ifade edilen şeyleri, detaylandırıp bize verecekler. 8 Kasım gibi bunu bekliyoruz. Bizim ulusal programımızın bunu karşılaması lazım.

– Belgede neler olacağı az çok biliniyor: İfade özgürlüğü, ölüm cezası, ana dilde yayın, işkencenin önlenmesi gibi... Bunların hangisinde bir ilerleme görüyorsunuz? Öncelik hangisinde?

– Önemli olan bizim programda vereceğimiz taahhütlerle, belgedeki talepler arasında bir uçurum olmaması. Onun için belgeyi hazırlarken bize gelip soruyorlar. Bizim

temaslarımızın bir amacı da bu: Taleplerin gerçekçi olmasına çalışıyoruz. Kopenhag Kriterlerini dikkate alarak bir belge kabul ettik; Rüştü Kâzım Yücelen'in koordinasyonunda hazırlanan İnsan Hakları Üst Kurul belgesi. Hükümet şimdi bunun üzerinde çalışıyor. Bunu esas alacağız. Avrupa'da bu belgenin müzakerelere başlamak için yeterli olduğu söylendi bize.

– Gerçekçi talepler dediniz. AB'nin gerçekçi olmayan, Türkiye'nin kabul edemeyeceği talepleri neler olabilir?

– Örneğin, Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletler şemsiyesinden çıkarılıp AB ile ilişkilendirilmesini kabul etmeyiz. Örneğin, Türkiye'de etnik azınlık tanımını kabul etmeyiz. Zaten Avrupa Parlamentosu'nda olmasa da, Komisyon'da bu konuda mutabakat var.

Uygulama Önemli

– Başka ne tür sorunlar var?

– Uygulama mevzuatla uyum içinde olsun istiyorlar. Örneğin işkence konusu... Uygulamanın yasalarla uyum içinde olmadığını biliyorlar. Sadece yasa çıkarmakla, anlaşmalar onaylamakla beklentileri karşılayamayız. Adalet Bakanlığının, İçişleri Bakanlığının yoğun eğitim programları uygulaması lazım. Sadettin Tantan Kasım ayı içinde AB'ye bu konuda bilgi verecek.

– İşkencenin önlenmesi için eğitim yeterli mi? Cezaların artırılıp uygulanmasını düşünmüyor musunuz?

– Geçen yıl zaten bir ağırlaştırıcı yasa çıkardık. Bu işkence gibi şikayetlerin uygulamada da önlenmesi lazım. Bakın, üç tür tedbir var: Bağlayıcı yasa, uygulayıcıya eğitim ve denetim. Yasa var. Uluslararası denetim de var; istedikleri zaman heyet gönderip denetliyorlar. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru hakkı da var. Yapmamız gereken polisleri, savcıları, hâkimleri eğitmek.

– İfade özgürlüğü sorunu da var. TCK 312 konusunda bir uzlaşma zemini bulabilecek misiniz?

– Hükümet içinde uzlaşma için ciddi engel yok. Ama bu uzlaşmanın ciddi bir kabul görmesi için parlamentoda yeterli çoğunluk lazım.

– Oradaki sıkıntı nedir?

– Türk Ceza Kanunu'nun 163. maddesi kalktıktan sonra, özellikle irticai faaliyetler açısından tek güvencenin 312 olduğu düşünülüyor. Onun için belki de 312'nin kaldırılması yerine, Meclis'in gündemindeki TCK değişiklikleri yasa tasarısını ele almak yerinde olabilir. O tasarıda sadece bir madde değil, daha çok sayıda düzeltme yapılabilir; zaten bazı düzeltme teklifleri de var.

Genelkurmay İle Görüşme

Türkiye'nin üzerine düşen yükümlülükleri 2001 yılı içinde yapması gerektiği görüşünde olan Yılmaz, "işimiz kolay değil, ama zoru başarmak zorundayız" diyor.

Yılmaz'ın sözünü ettiği hassasiyetlerin başka boyutu da var. 3 Ekim Salı günü Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu ile yedikleri yemeğin gündeminin "Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde yapılması gerekenler" olması, zorluklardan birini ortaya koyuyor. Yılmaz gelinen noktayı şöyle açıklıyor: "Genelkumay AB üyeliğini destekliyor. Ama geçmişten kaynaklanan tereddütler var. Bölücülük ve irticanın yeniden hortlamasını biz de istemiyoruz. Bu konuda uzlaşma tabii Genelkurmay ya da bir başka kurumla değil, kendi içimizde bulunacaktır. Hem bu hassasiyeti koruyacak, hem de AB normlarına uyacak bir çözümü bulacağımıza inanıyorum."

7-8 Ekim 2000

Avrupa ile Hesaplaşma

BRÜKSEL- Mesut Yılmaz'ın kurmayları dün sabah Brüksel'deki Conrad Oteli'nin lobisinde bir grup gazeteciyle sohbet ederken bir sürprizle karşılaştılar. Genç diplomatlardan biri, elinde *Frankfurter Allgemeine* gazetesiyle çıkageldi. Gazetenin manşeti, Yılmaz'ın iki saat sonra görüşeceği Avrupa Birliği Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen'le yapılmış bir söyleşiye ayrılmıştı. Haber, "Verheugen AB genişlemesinde çözümü görüyor" başlığını taşıyordu ve iki de alt başlığı vardı: "Orta ve Doğu Avrupa'da önemli ilerleme" ve "Değişen Türkiye'nin üyelik perspektifi olabilir."

Verheugen bir gün önce Atina'da Yunanistan hükümet yetkilileriyle görüşmüş, bu görüşmede 8 Kasım'da hazırlanması beklenen Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi konuşulmuştu. Anlaşılan Verheugen Atina görüşmelerinden hemen sonra Alman gazetesinin Brüksel'deki muhabiriyle görüşmüş, son durumun kendisiyle görüşmeden önce Yılmaz tarafından okunmasını sağlamak istemişti. Nitekim AB Genel Sekreteri Volkan Vural ve Türkiye'nin AB nezdindeki büyükelçisi Nihat Akyol, hemen Yılmaz'ın odasına çıkarak Verheugen görüşmesi öncesi bir durum değerlendirmesi yapma gereği duydular.

Diplomasi sanatı her tarafın isteğine en yakın çözümü bulmak için bir kez daha devredeydi.

Verheugen iki saat sonraki görüşmede de tekrarlayacağı mesajında, 'değişen' yani 'siyasi ve ekonomik reformlarını tamamlayan Türkiye'nin Birliğe tam üye olmaması önünde bir engel görmüyordu.'

Brüksel'in yıllar sonra bu noktaya gelmesi Türk tarafını rahatlatıyor. Ancak Verheugen, bu sürecin 2004 yılına dek tamamlanabileceğine pek ihtimal vermiyor. Bunu gö-

rüşme sonrasında basın toplantısında daha da açık ifade etti: "2001 Ekim-Kasım'ından önce görüşmelere başlanması pek mümkün değil."

Yılmaz'ın Verheugen'e yanıtı da açıktı: "Telaşımız yok. Ama Helsinki perspektifini kaçırmak da istemiyoruz. Hükümet AB uyum yasalarını Meclis'ten geçirmeye kararlı. Ancak siz de bize yardımcı olun. Mali destek fonlarımızı serbest bırakın. Her şeyi bir anda talep etmeyin. Küçük adımlarla başlarsak sonrası daha kolay gelir."

Bu sözlere karşın 2004 tarihinin telafuz edilmiş olması Türk heyetinin tadını kaçırıyor. Öncelikle Verheugen "yasaların çıkması kadar uygulamada devamlılık kazanması da önemli" diyerek Avrupa'nın uygulamayı görmek için yasaların çıkması ardından da bir süre beklemek niyetinde olduğunu vurguluyor.

Kıbrıs Unsuru

Ancak 2004 tarihi, 10 Aralık 1999 Helsinki belgesinde Yunanistan'la olan sorunların çözümünün "gözden geçirilmesi" için öngörülen tarihti. Yunanistan'ın Türkiye Kopenhag kriterlerinin tamamını yerine getirse bile Kıbrıs (ve Ege'de) mevcut durum sürdükçe 'evet' demeyeceği endişesi işin asıl kilit noktası. Yani idam cezasından Kürtçe yayına, dini eğitim serbestisine dek her konuya bir şekilde çözüm bulunabileceği, ama Kıbrıs'ta durumun değişmeyeceği inancı hâkim. Yılmaz Verheugen'e de "AB Kıbrıs'a karışmasın. Belgede Kıbrıs ön şart olarak yer alırsa, bu felaket olur. İlişkiler Lüksemburg sonrasına döner" dedi.

Yılmaz, Verheugen'in değişen Türkiyesinde neyin olamayacağını da önceki gün söyledi. Almanya'nın aşırı sağcı Hıristiyan Sosyal Birlik (CSU) partisinin Hanns Saidel Vakfı toplantısında, partinin grup başkan vekili Michael Glos'un "Müslüman Türkiye istemiyoruz" çıkışına sert bir yanıt verdi: "AB için dinimizi değiştirmeyeceğiz. Bu tavrı-

nız da Avrupa ahlakına yakışmıyor." Yılmaz akşam saatlerinde de Belçikalı bir gazetecinin benzer sorusuna, "Şu anda Avrupa'da 30 milyon Müslüman var. 70 milyon da Türkiye'den gelse 100 milyon eder. Avrupa bunu kaldırabilir" yanıtını verdi.

Sorun şu: "Türkiye üyelik yolunda ney yapıp yapamayacağını açıkça söyleyip, mesafe aldıkça, Avrupa sağı huzursuzlanmaya başladı. Tepki, Hıristiyan demokratlardan sağa doğru ilerledikçe de artıyor. Diğer konular çözüldükçe yalnızca geriye din farkı kalıyor.

Oysa Avrupa sağı insana İkinci Dünya Savaşı ırkçılığını anımsatan ayrımcı görüşlerini kamuoyu önünde dile getirdikçe, insan hakları ve hukuk devleti ilkelerine daha bağlı olan sosyalist ve sosyal demokrat partiler, (hukuka ve insan haklarına daha çok saygı duyması koşuluyla) Türkiye'ye sahip çıkıyorlar. 2002'de Fransa ve Almanya'da yapılacak seçimler bu gerilimi artırıyor. Bu ayrım, Avrupa'da Türkiye'nin de taraf olduğu bir siyasi hesaplaşmaya doğru hızla ilerliyor. Türkiye Avrupa politik hayatının bir parçası haline çoktan gelmiş bulunuyor.

21 Ekim 2000

Yunanistan ile İt Dalaşına Son

Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu arasında 30 Ekim'de Budapeşte'de yapılan NATO toplantıları sırasında bir görüşme yapıldı. Bu görüşmede ele alınan "Güven Artırıcı Önlemler" eğer hayata geçirilebilirse, 80 yıldır gerilim kaynağı olan Ege denizinde ilk kez gerçek anlamda barış umudu doğabilir. Türkiye'nin 8 ay önce Yunanistan'a sunduğu plan üzerine Yunanistan'ın yaptığı değişikliklerle masaya konulması karar-

laştırılan önlemler, Ege'de bir Türk-Yunan çatışmasını engelleyecek köklü bir dizi öngörüden oluşuyor.

Dışişleri Bakanı Cem'in "Çok önemli bir adım. Her iki taraf da artık önüne çıkan sorunlar ne denli büyük olsa da aşmayı istediğini gösteriyor" dediği önlemler şunlar:

1. Ege'de askeri tatbikatlar karşılıklı olarak azaltılacak. İki ülke de tatbikatların yıllık programını birbirine bildirecek.

2. Ege'deki devriye uçuşları silahsız yapılacak.

3. Eskişehir ve Larissa taktik hava üslerindeki Birleşik Harekât Merkezleri uçuş planları hakkında birbirine bilgi verecek,

4. Türk ve Yunan savaş uçaklarının birbirlerini radarda 'düşman' olarak tanımlamalarını sağlayan IFF *(Identifying Friend and Foe)* elektronik harp şifreleri değiş tokuş edilecek.

5. Ege bölgesinde ikili ve NATO Barış İçin Ortaklık programı çerçevesinde ortak tatbikat yapılacak.

6. Türk ve Yunan donanmaları Türk ve Yunan limanlarını karşılıklı ziyaret edecek.

7. İki ülke de milli tatbikatlarına karşı taraftan askeri gözlemci davet edecek.

8. Türk ve Yunan Genelkurmay başkanları arasında 'kırmızı hat' olarak da bilinen sürekli haberleşme hattı kurulacak.

9. Benzeri bir hat, Türk ve Yunan Sahil Güvenlik Komutanları arasında da kurulacak.

10. İki ülke Trakya'da, Meriç nehri havzasındaki çevre sorunlarıyla ortak mücadele programı yürütülecek.

Alt başlıklarıyla birlikte 17 maddeye ulaşan önlemler üzerindeki görüşmeler muhtemelen Aralık ayı içinde kademeli olarak başlayacak. Eskişehir ve Larissa üslerinin karşılıklı bilgi vermesi, IFF kodlarının değişimi ve planlı tatbikatların bildirimi gibi konular NATO'yu da ilgilendirdiği

için, bu maddeler üzerinde görüşmeler Brüksel'deki NATO karargahında yürütülecek.

Diplomatik kaynaklar, güven artırıcı önlem görüşmelerinin başarıya ulaşması halinde elde edilebilecek sonuçları şöyle sıralıyorlar:

Ege üzerinde Türk ve Yunan uçaklarının 'it dalaşı' olarak bilinen taciz uçuşları engellenecek.

Genelkurmay Başkanları arasında doğrudan sağlanacak görüşme kanalı ile, iki ülke arasında bir diyalog kapısı daha açılmış olacak.

Devriye uçuşları, tatbikat ve birlik kaydırma azalınca, askeri harcamalar da azalacak.

'Düşman' kavramının tanımı değiştikçe iki ülke yönetimleri ve halkları birbirine daha çok güven duymaya başlayacak.

Cem'in anlaşması bugün Türk-Yunan İş Konseyi toplantılarına katılmak üzere Atina'ya gidecek olan Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'a adeta bir hediye değerinde. Çok sayıda işadamını bir araya getirecek toplantılara Papandreu da katılıyor.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği tartışmalarının devam ettiği günlerde ve 8 Kasım'da açıklanması beklenen Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesi öncesinde bu anlaşma da, bu tür temaslar da kritik önem taşıyor.

2 Kasım 2000

Yılmaz'dan Cem'e: Ben Kötümserim

ATİNA- Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'a, Yunanistan'ın eski başbakanı ve şimdi muhalefetteki Yeni Demokrasi Partisi Fahri Başkanı Mitçotakis ile görüşmesi ardın-

dan, daha önce söylediği "Yunanlılarla tokalaşırsanız, parmaklarınızı sayın" sözü soruldu. Yılmaz "şaka yapmıştım" dedi.

Yeni Demokrasi, daha Çarşamba günü iktidardaki Pan-Helenik Sosyal Hareket (PASOK) Başbakanı Kostas Simitis aleyhine Parlamento'ya bir genel görüşme önergesi vermişti. Gerekçesi, "diyaloğun Türkiye yararına olduğu ve Türkiye'den taviz alınmadığı" idi. Önerge, Salı günü Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu'nun Budapeşte'de Dışişleri Bakanı İsmail Cem'le "Güven Artırıcı Önlemleri" tartışmayı kararlaştırması ardından (ve aslında o nedenle) veriliyordu.

Simitis Türkiye ile yakınlaşmayı sürdürürken zorlanıyor. Bir yanda diyalog yönünden adım atılırken, öbür yandan engeller çıkıyor. Oysa Avrupa Birliği sürecinde Atina ile diyaloğun geliştirilmesi Ankara açısından önem taşıyor.

Peki bütün o Sezen Aksu-Haris Aleksiyu konserlerine, cacık-musakka sohbetine karşın, gerçek anlamda bir yakınlaşma sağlanıyor mu? Cem-Papandreu anlaşması ile atılan Ege'de güven artırıcı önlemler adımı, gerçek bir diyalog başlatabilir mi? Bu Türkiye'nin AB üyeliğine katkı sağlar mı?

Yılmaz bu sorulara içten bir yanıt veriyor:

– İsmail fazla iyimser, ben biraz kötümserim. Cem'in ilişkilerin gelişmesine olumlu katkısı çok oldu. Ama sorun Yunan tarafında. Diyalog için yaklaşımın aynı olması lazım.

– Neden kötümsersiniz?

– Bizi kötümserliğe sevk eden husus, Simitis'in Üsküp'te Ecevit'e söyledikleridir. "Aramızdaki tek sorun kıta sahanlığı. Bunu da Lahey'de çözelim" diyor. Bu diyalogtan kaçan bir tutum.

– Neden kaçıyor diyalogtan?

– Yunan tarafı diyalogtan "Evet, ne veriyorsunuz?" an-

lıyor. "Biz Helsinki'de taviz verdik, sıra sizde" havası var. Oysa diyalog için iki taraf lazım. Taviz verilecekse, karşılıklı verilir.

– Gelişmeleri olumsuz mu görüyorsunuz?

– Hayır, tam tersine. İlişkiler 1950'lerden bu yana en iyi durumunda. Son araştırmalar, Yunan kamuoyunun yüzde 70'inin Türkiye ile yakınlaşmayı istediğini gösteriyor. Tabii bir yılda köklü değişiklik beklenemez. Diyalog sabır ister. Bizim diyalogtan başka yolumuz yok. Ama diyaloğun sonucu iki taraf için de kabul edilebilir olmalı.

Türkiye ve Kıbrıs Birlikte

– Bu sorun nasıl aşılır?

– Bizim diyaloğu bir durumu kurtarma çabası değil, sorunlarımıza kalıcı çözüm bulma yolu olarak gördüğümüzü anlamaları lazım. Gerçek bir diyaloğun, kendi çıkarlarına da uygun olduğunu anlamaları lazım. Bakın, sorun aslında Türkiye ve Kıbrıs'ın AB üyeliği ile çözülür.

– Birleşik bir Kıbrıs mı?

– Evet. Zaten Kıbrıs'taki sorunların çoğu serbest dolaşım ve mülkiyet haklarıyla ilgili. Bunlar AB içinde sorun bile olmaz. Ege'de de durum aynı.

– AB yolunda en büyük engel Kıbrıs mı?

– Hayır, o engellerden sadece biri. İçerideki engeller daha büyük.

Apo'yu Anımsatmak

Yılmaz'ın yanıtları Ankara'nın da, Atina'nın da önlerinde duran sürecin zor olduğunu gösteriyor. Ancak Atina Türkiye'den taviz isterken, Ankara'nın vermiş olduğu en büyük tavizin unutulduğu yanılgısına düşüyor. Terör örgütü PKK'ya 15 yıl boyunca, hatta son ana dek lideri Abdullah Öcalan'a yataklık etmek dahil verdiği desteği, ikili ilişkileri

sertleştirmemek adına uluslararası arenaya taşımamak tavizi yeterince büyük değil miydi? Belki Ankara'nın ara sıra yakın tarihi anımsatması gerekiyor.

3 Kasım 2000

MHP de Avrupa'ya mı Yöneliyor?

Atatürk Spor Salonu belki en düzenli, en sakin ve en az sigara dumanlı parti kurultaylarından birini yaşadı. Sıkı bir 'Tekel 2000' tiryakisi olan MHP lideri Devlet Bahçeli de sigara yasağına uydu. İki saate yakın süren konuşmasıysa 18 Nisan 1999 seçimlerinde Bahçeli'nin dahi tahmin edemediği bir başarıyla Türkiye'nin ikinci büyük partisi olarak Meclis'e giren MHP'de "yeni bir sayfa açtı."

23 Kasım 1997 Kurultayında Alparslan Türkeş'in vefatıyla ortaya çıkan boşluğu dolduracak bir arayış sonucu genel başkan seçilen Bahçeli, 5 Kasım Kurultayında liderliğini ilan etti denebilir. Üstelik bunu yaparken de "değişim yok, gelişme var" gibi yumuşak bir geçişi tercih etti.

Üzerinde uzun süre çalışıldığı anlaşılan konuşma metninin dışına çıkmayan Bahçeli, MHP'nin kendi liderliği altında bundan böyle izleyeceği çizgiyi ve hedeflerini sakin ama net cümlelerle ortaya koydu. Adeta MHP tabanını eski alışkanlıklarını değiştirerek bu yeni çizgiyi kabule ikna etmeye çalıştı. Türkeş'in Dokuz Işık doktrinini ezberleyerek büyümüş MHP delege ve milletvekilleri, ilk kez bir kurultay konuşmasında bu doktrinin yerini küreselleşme, Avrupa Birliği ve demokratikleşme gibi kavramların aldığına tanık oldular.

Konuşmasında tam 28 kez "küreselleşme", 12 kez AB ve 12 kez de "demokratikleşmeden" söz eden Bahçeli, Do-

kuz Işık doktrinine hiç yer vermedi.

Bahçeli'nin konuşmasından etkilenen bir MHP'linin Türklerin Orta Asya'dan Batıya doğru çıkışını anlatan Ergenekon efsanesini ima ederek, "bu ikinci Ergenekon" demesi abartıydı belki. Ama Bahçeli'nin, Türk milliyetçiliğinin esaslarını koyan Ziya Gökalp'in Kaf Dağının (yani Kafkasların) ardında aradığı ünlü Kızıl Elmayı Brüksel'de aradığını söylemek abartı olmaz. MHP liderinin, "aslında Gökalp'in de bunu demek istediğini" söylediği konuşmasında ortaya koyduğu Kızıl Elmanın -yani Türklerin asli hedeflerinin ana hatları şöyle özetlenebilir:

Uygar ve zengin dünya ortak bir değerler bütününe doğru ilerliyor. Bunun adı küreselleşmedir. Küreselleşmenin dışında duran kaybeder;

Küreselleşmenin unsurları, demokrasi, insan hakları, adalet, dayanışma, sorumluluk ve hoşgörüdür. Bu değerleri benimsemeden küresel sürecin üyesi olunamaz;

AB'ye üyelik Türkiye için küresel sürece katılmanın en uygun yoludur. "Milletimiz böyle bir haktan mahkûm bırakılmamalıdır";

Türkiye'nin AB üyeliği hem Türkiye, hem de Avrupa açısından bir dönüm noktası olacaktır. Bu nedenle "teslimiyetçi veya nemelazımcı" tavır yerine, "adil ve onurlu bir işbirliği" kabul edilmelidir.

Bahçeli'nin konuşmasındaki bir yenilik de "cumhuriyet ve demokrasi" kavramlarının sorgulanması oldu. Yakınlarda Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve CHP lideri Deniz Baykal tarafından da yapılan bu sorgulama, Bahçeli'nin konuşmasında "Cumhuriyet, demokrasi ve Türkiye sevdası birbiriyle çelişen ya da birbirine alternatif tercihler ve kıymetler değildir. Bir arada, uyum içinde yaşatılmalıdır" sözleriyle somutlaştı.

Bahçeli'nin "din istismarcılarının yüce İslam dini adına, laiklik istismarcılarının da Cumhuriyet ve Atatürk adı-

na konuşma inadını" yaşadığımız sorunların kökeninde göstermesiyse, yeni bir tartışma başlatmaya aday. Yani yıllar boyunca kendisini kurulu düzenin koruyucusu olarak gören MHP, Bahçeli liderliğinde kurulu düzeni "sahiplenirken doğrulayan" bir çizgiyi benimsiyor.

MHP, yeni bir sayfa açmış, yeni hedefini Avrupa olarak belirlemiş görülüyor.

6 Kasım 2000

Ecevit: Kıbrıs'ta Taviz Yok

Başbakan Bülent Ecevit, Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesinde Kıbrıs'la ilgili yer alan bölümlerin Türkiye açısından kabul edilemez olduğunu ve bir sonuç getirmeyeceğini söyledi. Dün 3.5 saat süren Bakanlar Kurulu toplantısı ardından sorularımızı yanıtlayan Ecevit, "Helsinki'de Kıbrıs konusunda bize söz verildi. Tavrımız biliniyor. Kıbrıs'tan taviz veremeyiz" dedi.

8 Kasım'da açıklanan AB-Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesini değerlendirmek üzere toplanan Bakanlar Kurulu ardından Ankara'nın bakışı Başbakan tarafından şöyle somutlaşıyor:

- Bakanlar Kurulu açıklamanızdan diğer alanlarda fazla sorun olmadığını, ancak Kıbrıs konusunun sıkıntı ortaya çıkardığı anlaşılıyor? Sıkıntının kaynağı nerede?

- Belgede bir pürüz bu Kıbrıs konusunda geldi. Kıbrıs konusu Yunanistan'ı mutlu etmek için özellikle vurgulanmış. Oysa Helsinki'de bize söz verilmişti. Anımsayacaksınız, bizim Helsinki belgesini kabul etmemiz için gece yarıları AB yetkilileri Ankara'ya gelmiş ve bize Kıbrıs konusunun AB üyelik sürecinde bir sorun olmayacağı sözünü ver-

mişlerdi. Bu yazıya da döküldü. Şimdi bu hale getirmeleri ve bir yıl önceye çekmeleri kabul edilemez. Bundan bir sonuç alamazlar.

– Türkiye 1997'de Lüksemburg Zirvesinde üye adaylığından dışlandığında 'siyasi ilişkileri kesme' kararı almıştı. Şimdi de böyle bir karar alacak mısınız?

– Sert tedbirlere ihtiyaç yok. Çünkü bizim tavrımız belli. Bunu ortaklık belgesinin hazırlanış sürecinde de değişik düzeylerde defalarca açıkladık. Kıbrıs'tan taviz vermeyiz.

– Belge üzerinde 7-9 Aralık Nice doruk toplantısına dek değişiklikler yapılabilir mi?

– Bu müzakere edilecek bir metin değil. Türkiye'nin AB üyelik süreci ile Kıbrıs sorunu birbirine karıştırılmamalı. Bir yandan Birleşmiş Milletler gözetiminde, bizim de desteklediğimiz görüşmeler devam ediyor. Karıştırılmamalı.

– Bu durum Türkiye-AB ilişkilerinde bir tıkanmaya yol açabilir mi?

– Sanmıyorum. Çünkü dediğim gibi, bu noktaya gelene kadar tavrımızı hep açık bir şekilde ortaya koyduk. Bu hesapta olmayan bir şeydi.Tavrımız biline biline bu belge hazırlandı. Tavrımız değişmeyecek.

– Peki bu durum üyelik sürecini etkiler mi?

– Etkilememesi gerekir. Bu o kadar büyütülecek bir şey de değil. Türkiye AB üyeliği konusunda Helsinki belgesinde verdiği sözleri yerine getiriyor ve getirmeye de devam edecek.

Ecevit'in bu sözleri, Atina'nın Kıbrıs sorununu Türkiye ile AB sorunu haline getirme tuzağının Ankara tarafından fark edildiğini gösteriyor. Bu durum, Bakanlar Kurulu'nun üç sayfalık açıklamasında kilit önem taşıyan "AB ile aramızda görüş, değerlendirme ve öncelik farklılıkları olabilir. Önemli olan uyumun sürdürülmesi ve farklılıkların

birer sorun halini almaması cümlelerinden anlaşılabiliyor.

Kıbrıs sorunu tamamen bir yana, Türkiye'nin AB niyetinin ciddi olduğu, açıklamadaki "hükümet reform çalışmalarını sürdürecek" cümlesinden açıkça görülüyor.

10 Kasım 2000

Bu Kadarı da Fazla

Başbakan Bülent Ecevit'in dün yaptığı açıklama, 11 ay kadar önce Helsinki doruk toplantısında Türkiye'nin Avrupa Birliği adayı kabul edilmesiyle başlayan bahar havasının sona erdiğini ilan etti. Ecevit'in AB taleplerine karşı kamuoyu tepkisini yansıtan açıklamasındaki "AB ile ilişkilerimizi gözden geçirmemiz kaçınılmaz olabilir" sözleriyle ne anlatmak istediğini dünkü toplantıya katılan DSP'li Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel'e sorduk. Ve Ankara'nın sabrının taşma noktasına geldiğini gördük. İşte sorularımız ve Gürel'in yanıtları:

- Neden bu noktaya gelindi?

Türkiye 8 Kasım Katılım Ortaklığı Belgesinde Kıbrıs'ın bir siyasi diyalog unsuru olarak anılmasının kaldırılmasını isterken, şimdi bir de Ege'de sınır anlaşmazlığı sorunu karşısına çıkartılıyor. Bu kadar fazla.

- Şimdi ne bekleniyor?

Türkiye daha önce Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanının ağzından bu durumu kabul etmeyeceğini söylemişti. Bu durum 20 Kasım Pazartesi toplanacak AB Genelişler Konseyi'nde ele alınıp, 7-9 Aralık Nice doruğunda kesinleştirilecek belge metninden çıkarılmalı.

- Çıkarılmazsa ne olur? İlişkilerin gözden geçirilmesi ne demek?

En uç noktada, Katılım Ortaklığı Belgesini reddede-

riz. Ulusal Programı vermeyi geciktiririz.

- Bu siyasi diyaloğu kesme anlamına gelmez mi?

- O tanımı ben kullanmak istemem ama, o durumda AB Türkiye ile siyasi konuları konuşma olanağını yitirir.

- Ama bu Türkiye'nin üyelik sürecini geciktirmez mi?

Zaten tehlike de burada. Kabul edemeyeceğimiz istekleri sıralayıp oyunu bozan taraf olmamız bekleniyor. Açık kışkırtma... Bizde AB'ye girmek için siyasi irade var ama, karşı tarafta da var mı? İyi niyet göremiyoruz.

Hükümette AB ile uyum işlerini üstlenen ANAP'lı Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz farklı açıdan, ama aynı sonuca varıyor:

Kararlılığımızı ölçüyorlar. Ama kararlı olduğumuzu görüyorlar.

- AB'ye üye olmak için Kıbrıs'tan vazgeçilmesi mi isteniyor?

- Böyle bir ilişkilendirmeyi kabul etmeyeceğimizi defalarca söyledik. Aksi takdirde sorunun çözümünün yalnızca bize bağlı olduğu gibi yanlış bir durum ortaya çıkar. Helsinki'den bu yana iyi giden ilişkiler çıkmaza girer.

Yılmaz'la bu görüşmeyi yaptığımız dakikalarda MHP lideri Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'den de benzeri kesinlikte bir açıklama geldi:

- Kıbrıs sorunu, AB ile ilişkilerimizde ve sözde Ermeni soykırım iddiaları ile aynı kabın içine sığdırılmış olarak önümüzde durmaktadır. Ülkemiz dış politika gündeminin giderek daha çok ağırlaşacağına işaret etmekte, millet olarak işimizin zor, yolumuzun çetin olduğunu ortaya koymaktadır.

Görünen o ki, son zamanlarda konusunda ayrı tellerden çalan hükümet partileri, birbiri ardına gelen darbelere karşı tek vücut olmuş durumda.

Bu sözlerden sonra şu saptamalar yapılabilir:

1- Hükümet önce Kıbrıs, şimdi de Ege'nin bir AB üye-

lik koşulu yapılmak istenmesini, aynı sırada patlayan Ermeni iddialarını, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çevrelerin kışkırtması olarak görüyor.

2- Ancak kışkırtmaya gelmeyip oyunu bozan taraf olmamak adına, bu talepleri kabul etme eğilimi yok. Tam tersine, koalisyon ortakları bu konuda en sert önlemleri alabilecek kararlılıkta.

3- Bu önlemler, üyeliğin gecikmesi pahasına, AB ile siyasi diyaloğu kesmeyi getirebilir. Türkiye daha önce 1997'de Lüksemburg'da adaylıktan dışlanması ardından bu kararı almıştı.

4- Ankara, bütün bu olanlara karşın AB üyeliğinden vazgeçmek niyetinde değil.

Zor bir süreç hükümeti bekliyor.

19 Kasım 2000

Kıbrıs Görüşmeleri Kesiliyor, Ankara AB'yi Suçluyor

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki tartışmalı Kıbrıs maddesi ve Birleşmiş Milletler gözetiminde yürütülen dolaylı görüşmelerin kaderi dün Çankaya Köşkü'ndeki bir toplantıda masaya yatırıldı. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başkanlığında yapılan zirveye, hükümet ve Genelkurmay üst yönetimi dışında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş da katıldı. Zirve ardından ilk açıklamayı yapan Denktaş oldu. Denktaş: "Bizim parametrelerimiz kabul edilmedikçe, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın bizi Rumlarla eşit görmeyen tutumu değişmedikçe, görüşmelere devam etmenin zararını görüyoruz" diyerek Kıbrıs soru-

nunda "dolaylı görüşmeler" döneminin Ankara'nın da onayıyla bittiğini ilan etti.

Toplantı sonrasında Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in makam odası arı kovanı gibiydi. Danışmanlar, büyükelçiler girip çıkıyor, bir yandan ABD Dışişleri Bakanı Madeline Albright'tan gelen "görüşmelerin kesilmesinin Kıbrıs Türkleri ve Türkiye'nin çıkarına nasıl hizmet edeceğini anlamıyoruz" mesajı üzerinde çalışılıyor, diğer yandan Cem Kıbrıs toplantısındayken arayan İsrail Dışişleri Bakanı Şolomo Ben Ami ile telefon bağlantısı kurulmaya çalışılıyordu. Arama listesinde sıra Mısır Dışişleri Bakanı Amr Musa'da idi. Cem, elinde uzaktan kumanda cihazı, televizyondan Denktaş'ın Çankaya zirvesi sonrası yaptığı açıklamayı yeniden izliyordu. Açıklama bitince televizyonun sesini kıstı; biz sorduk, o yanıtladı:

– Önemli bir toplantıdan çıktınız. Neden gerek duydunuz?

– İki nedenden: Birincisi, Annan'ın, her ne kadar resmi nitelik taşımadığı söylense de yaptığı son sözlü açıklamada, hem Türkiye'ye, hem de KKTC'ne ters gelen ifadeler kullanması. İkincisi de, her ne kadar Komisyon kararı bile olsa, AB'nin bizim defalarca uyarmamıza karşın Türkiye'nin üyeliği ilişkisine Kıbrıs sorununu dahil etmesi. Bu sorunların değerlendirilmesi gerekiyordu.

– Türkiye'nin Kıbrıs politikasında bir değişiklik olacak mı?

– Hayır. Biz politikamızın doğru ve geçerli olduğuna inanıyoruz. Türkiye hep uzlaşmadan yana oldu. Uzlaşma olmasın demedi.

– Denktaş, Annan açıklamalarını düzeltmezse görüşmelere katılmayacağını açıkladı. Bu durum Türkiye'yi uluslararası toplulukta yalnızlaştırmaz mı?

– Bazı doğruları savunmak için her türlü bedeli ödersiniz. Türkiye bunu daha önce de gösterdi, yine gösterir.

Yalnızlıktan şunu kastediyorsanız, o hep var. Yani BM'in Kıbrıs konusundaki kararları açısından Türkiye hep yalnız kalıyor. Ama doğruyu savunmaya devam ediyor.

– Ben yalnızca BM'i değil, AB ve ABD ile ilişkileri de kastetmiştim. Özellikle AB ilişkilerinde Türkiye'yi yalnızlaştırır mı?

– Olabilir. Kıbrıs için ödenebilecek her türlü bedeli ödemeye hazırız.

– Son zamanlarda Türkiye sanki hep ateş altında. Bunu neye bağlıyorsunuz?

– Türkiye'nin güçlenmesine bağlıyorum. Hani bir televizyon reklamı var; "Bu Türkler de fazla oluyor" diye. Sanırım onlara göre, biraz fazla ileri gittik. İyi de ettik. Gitmeye de devam edeceğiz.

– AB cephesinde nereye gidiyoruz?

– 4 Aralık'taki toplantı bizim için çok önem taşımıyor. Aralık'ta Nice doruk toplantısından çıkacak karar önemli.

– Gerçi bazı olumlu işaretler gelmeye başladı...

– İşaretlere bakmıyoruz artık. Helsinki doruğu öncesinde "üye adaylığının kabulüyle Türkiye'den Kıbrıs tavizi bekleniyorsa, boşuna bekleneceğini" kendilerine yazılı olarak ilettik. Kararı onlar verecek.

– Neyi amaçlıyorlar sizce?

– Bakın, bu bir mücadele. Tıpkı benim milli çıkarlarımızı savunduğum gibi, onlar da kendi milli çıkarlarını, Birlik çıkarlarını savunuyorlar.

Ecevit: Yakamızı Bıraksınlar

Dışişleri Bakanı Cem'in "Her bedeli ödemeye hazırız" restini çektiği dakikalarda bir açıklama yapan Başbakan Ecevit, Denktaş'ın "eşitlik olmazsa görüşmelere katılmama" kararına tam destek veriyordu. Bu açıklama ardından Ecevit ve Cem, Dışişleri bürokratlarıyla birlikte saat 14.30'da Başba-

kanlıkta 1 saat 45 dakika süren bir toplantı yaptılar. Bu toplantı ardından görüşme fırsatı bulduğumuz Ecevit, Kıbrıslı Rumlar tam uzlaşma zeminine girmişken AB'den yüz bularak yeniden uzlaşma tavra girdiğine inanıyor. Ecevit sorularımıza şu yanıtları verdi:

– Kıbrıs sorununda AB'nin de devreye girmesiyle gelinen noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Biz başından beri aracılı görüşmelerden bir sonuç çıkacağından umutlu değildik. Yaklaşık bir yıldır süren bu görüşmelerden bir sonuç çıkmayacağı artık belli oldu. Sayın Denktaş'ın Türk toplumu eşit bir taraf olarak görülmedikçe görüşmelere katılmama kararını bu nedenle destekliyoruz.

– Bu destek AB'nin Türkiye'nin üyelik sürecini önce Kıbrıs, sonra da Ege ile ilişkilendirmesine bir yanıt mı?

– İsteyen istediği gibi yorumlayabilir. Bir devletin cumhurbaşkanını, Sayın Denktaş'ı, görüşmeler gerekçesiyle aylarca ülkesinden uzak tutuyorlar. Adeta ülkesi dışına hapsediyorlar. Burada AB baskısının da rolü var. Daha önce uzlaşma zeminine gelme eğilimine giren Rumlar, AB desteğini arkalarında gördükten sonra, bırakın konfederasyonu, federasyon fikrinin bile gerisine düşüp, "tek devlet, tek halk" sloganına dönüyorlar. AB desteğiyle uzlaşmaz bir tutum alıyorlar. AB yakamızı bıraksa, Kıbrıs sorunu daha rahat çözülür.

25 Kasım 2000

MİT Tartışmaya Giriyor: Kürtçe TV Gerekli*

26 Kasım Pazar günü öğle saatlerinde gelen telefon davetleri, akşama doğru dört gazeteciyi Yenimahalle'deki Milli

İstihbarat Teşkilatı karargâhında topladı. MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun tarafından resmi konutuna yapılan davete dört gazetenin Ankara temsilcileri çağrılıydı: *Sabah*'tan Murat Yetkin, *Hürriyet*'ten Sedat Ergin, *Milliyet*'ten Fikret Bila ve *Star*'dan Esen Ünür.

Konuyu az çok tahmin edebiliyorduk. MİT'in iki numaralı ismi ve Müsteşar Yardımcısı Mikdat Alpay'ın Washington'daki Türkiye Büyükelçiliğine Hukuk Müşaviri olarak atanması Ankara'da çeşitli söylentilere yol açmıştı. Atasagun muhtemelen bu konudaki sis perdesini kaldırmak istiyordu.

İlk sürpriz bizleri kapıda karşıladı. Ekim ayında MİT bünyesindeki bir yeniden yapılanma ile kurulan Basın Müşavirliğinin başına getirilen Cem Koca ve Mikdat Alpay da oradaydı. Evin üst katından gelen hafif Latin müziği eşliğinde üç saat kadar süren sohbet başladı.

İkinci ve daha büyük sürpriz ise sohbetin ortalarına doğru geldi. Atasagun ve Alpay'ın, birbirinden önemli açıklamaları başlayınca, "Bunları size atfen yazabilir miyiz?" diye sorma gereği duyduk. Yanıt, bir gizli servis başkanının ağzından pek duyulmadığı için şaşırtıcıydı: "İstediğiniz gibi kullanabilirsiniz." Ve bir iki noktada "güvenlik gerekçesiyle" yazılmaması rica edilen bölümler dışında, ortaya şu açıklamalar çıktı:

ATASAGUN: Kürtçe TV bir hükümet kararıdır. Hükümet sorarsa söyleriz. Güneydoğuda çok rahat Medya TV seyrediliyor. Olayları kendi açılarından yalan yanlış aktarıyorlar. Rakip çıksa iyi olur mu, olmaz mı?

ALPAY: Oradaki vatandaşlarımızı kazanmak istiyor musunuz, istemiyor musunuz? İstiyorsanız, derdinizi anlatmanız lazım. Ben 1965'te Urfa'da hâkimlik stajımı yaparken vatandaşla anlaşmak için Arapça, Kürtçe tercüman kullanıyorduk. Bugün de öyle. Adamın anadili Kürtçe, Türkçe anlamıyor. Türkiye'nin doğrularını nasıl anlataca-

ğız, işaretle mi? Onu kazanmak istiyorsak, ona ulaşmamız lazım. Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkarları için Apo'yu nasıl kullanıyorsak, Kürtçeyi de kullanırız. Bunu da başkalarının bizden istediği şekilde değil, kendi istediğimiz şekilde yapabiliriz. Türkiye'nin çıkarları için bu konuda akılcı bir politika izlenmesi lazım.

Bu konuyu hükümete götürmeyi düşünüyor musunuz?

ATASAGUN: Öcalan'ın asılması olayında nasıl kanaatimizi sordular ve söylediysek, Kürtçe TV olayında da sorarlarsa söyleriz.

Peki bu konuyu MGK'da görüştüğünüzde askerlerle aranızda tartışma çıkmıyor mu?

ATASAGUN: Hayır. Bu konuya en liberal bakanlar askerler aslında. Biz bu konularda TSK ile yüzde 100'e yakın aynı düşünüyoruz.

ALPAY: Türkiye Cumhuriyeti anaları kazanamadı. Anaları kazanabilseydik, mesele bugüne kalmazdı. Yıllarca yazdık, sonuç alamadık.

Bir yer açık kaldı: "Kürtçe TV hükümet kararıdır, sorulursa söyleriz" dediniz. Soruldu mu?

ATASAGUN: Soruldu. Biz de bu size açıkladığımız kanaati verdik. TSK ve Dışişleriyle de konuşuyoruz. Ciddi bir görüş ayrılığımız yok. Daha çok soru siyasilerden geliyor. 25 Şubat 1999'daki MGK'da sosyal önlemler konuşulurken siyasiler "Bunu nasıl söylersiniz?" dediler. Tabii bizim bürokrat olarak oy sorunumuz olmadığı için rahat konuşuyoruz.

ALPAY: Biliyor musunuz? Apo şimdi bir Kürt Dil Kurumu kurma fikrinde Ortak bir Kürt dili oluşturmaya çalışıyor. Atatürk'ü taklit ediyor.

ATASAGUN: PKK'yı bazıları hafife alıyor. Hâlâ yurtdışında 4000-4500, yurt içinde 500 kadar silahlı adamı var. Bu güç orada kaldıkça, PKK da silahlı bir tehdit olarak or-

tada kalır.

ALPAY: Hem bu tehdit, bu güç duruyor, hem de "Demokratik cumhuriyet, barış" diyor. Bu olmaz. Silahlar teslim edilmedikçe bu olmaz. Zaten böyle bir masaya PKK ile oturup konuşma filan olmaz. Başka temsilciler de kendiliğinden çıkacaktır ortaya. Ama yine de bu eylemsizlik halinin devamı bizim için kârdır.

ATASAGUN: Medya TV'yi takip ediyoruz. Sayım günü Adana'daki olayları "intifada" olarak öne çıkardılar. Şimdi Filistin modelini uygulama niyetleri var gibi. Şantaj olarak elinde tutmak istiyor.

Yapmak istedikleri nedir sizce?

ALPAY: PKK kendi sorununu Kürt sorununa mal etmeye çalışıyor. Kendisini Kürtlerin tek temsilcisi göstermek istiyor. Yaparken de terörist kimliğini unutturmak istiyor.

PKK'nın hedeflerine ulaşması açısından HADEP'i nasıl değerlendiriyorsunuz?

ATASAGUN: 18 Nisan seçimlerinden sonra HADEP'in kazandığı yerleri harita olarak MGK'na çıkardık. Ama sorunun özü yine de ekonomik. Bırakın Doğuyu, düşünün ki siz Ankara'nın varoşlarında yaşayan, altı çocuğu olan ve evine ekmek götürmeyen birisiniz. Akşam televizyonda Televoleleri açtığınızda Türkiye'de 60 kişinin nasıl yaşadığını görüyorsunuz. Ben de olsam belki komünist olurdum. Tabii Apo'nun 20 senedir orada bir etkisi olmadı dersek yalan söyleriz.

ALPAY: HADEP ya bölge partisi olarak kalacak ya da Türkiye partisi olacak. Türkiye'nin partisi olursa, mesele kalmaz.

Ya Şeriatçılar?

ATASAGUN: Mütedeyyin kitleyle Şeriatçıları birbirinden ayırmak lazım. Türkiye'de Şeriatçılar var; yüzde 5 ila 8

arasında Şeriatçı var. Destekçileri de, bölgede bu sistemle yaşayan ülkeler.

ALPAY: Mütedeyyin insanla Şeriatçı arasında ayırım yapmadığımız sürece, Şeriatçıların ekmeğine yağ sürüyoruz. Geçenlerde bir arkadaşımın cenazesi vardı. Camiye gittik, hıncahınç dolu; huzurlu bir ortam var. Bunların hepsi de mürteci değil. Ama onları kullanmak isteyenler aralarında. Burada önemli görev Diyanet İşleri'ne düşüyor. Mehmet Nuri (Yılmaz) Hoca iyi çalışıyor aslında. Ama cami cemaatini kazanmakta Türkiye Cumhuriyeti başarılı değil; Şeriatçılar başarılı.

Bir de AB konusu var. Kimi diyor ki, "Türkiye AB'ye yaklaştıkça bölünme tehlikesi artar." Kimi de "Hayır" diyor. Siz ne diyorsunuz?

ATASAGUN: Atatürk'ün bize gösterdiği yol Batıdır. Doğu tehlikelerle dolu. Batıya gitmenin yollarını arayacağız. Demokrasiyi tüm kurallarıyla kabul etmemiz lazım. Bir Avrupalı bazı şeyleri nasıl kabul ediyorsa, biz de edeceğiz.

Peki bunları hükümete, MGK'na söylüyor musunuz?

ATASAGUN: Görüşümüzü sorduklarında söylüyoruz. Bakın, Öcalan'ı getiren de biziz, asılmaması için en büyük mücadeleyi veren de biziz. 10 Ocak'taki Bakanlar Kurulu'nda Başbakan Ecevit bizim hazırladığımız metni okudu. Bunu kendimiz için değil, ülkenin menfaati için yaptık. Apo'yu herkes kullandı, biz neden kullanmayalım?

MİT'in en tepesindeki iki isim bu açıklamaları neden bu alışılmadık şekilde yaptı?

Yanıtı, ülke gündeminin sıkışıp kalmasında gizli. Türkiye'nin sadece AB üyeliği değil, aynı zamanda kendisi için de bazı radikal adımları atması gerekiyor. Ama bazı siyasiler, biraz da "asker ne der, derin devlet ne der?" endişesiyle, ilk adımı atan olmak istemiyorlar. İşte MİT bu açıkla-

malarla hem siyasilere, hem de tüm topluma "Engel ben değilim" mesajını veriyor.

28 Kasım 2000

(*) MİT'in açıklamaları ciddi tartışmalara yol açtı. Hükümetin MHP kanadı rahatsızlık ifade ederken, Genelkurmay "kimsenin asker adına konuşmaması" uyarısında bulundu. Başbakan Ecevit açıklamaların kendi bilgisi altında yapıldığını söyleyerek MİT'e arka çıktı. MİT, açıklamaların kendi isimleriyle yayınlanmasını biz gazetecilerin yanlış anlamasına bağlayarak sorumluluğu üzerinden atmaya çalıştı ama, neticede mesajlarını toplumun geniş kesimlerine ulaştırmış oldular. Neticede, istihbaratçı deyişiyle başarılı bir "psikolojik operasyon" oldu.

Nice Zirvesi ve 2010 Tarihine Tepki

Fransa'nın Nice kentinde yapılan Avrupa Birliği zirvesinde hazırlanan kurumsal reformlar belgesinde Türkiye'nin 2010 yılına dek tam üyeliğe hazır görülmediğinin ortaya çıkması Ankara'da sert tepkiye yol açtı. Dışişleri resmi tepkisini vermek için bu tarihin nihai belgede de yer alıp almayacağını beklemeye karar verirken, dolaylı kanallardan Nice'e şu mesaj iletildi: "AB'nin 2010 yılı dahil olmak üzere yaptığı projeksiyonlarda Türkiye'nin yer almamış olması çok büyük bir hata. Helsinki'de aday olarak ilan edilen Türkiye'nin diğer 12 adayla eşit seviyede olduğunun altı çizilmişti. Oysa bu tarihle Türkiye ayrı bir statüye sokulmak isteniyor. Bu bir çelişki. Biz her zaman vazgeçebiliriz. Ama tercihimiz AB yönünde. Yanlışlarla mücadeleyi de sürdüreceğiz."

Bu tepkinin duyulması üzerine dönem Başkanı Fransa, havanın yumuşatılması için bir dizi girişimde bulundu ve 2010 tarihi nihai bildiriden çıkarıldı.

Ancak ilk taslakta AB'nin 2010 planlarına Türkiye'yi

almamış olması, bu tarihten önce Türkiye'yi içine katmama niyetini açığa çıkardı.

Başbakan Bülent Ecevit bu durumu, "1997'de Lüksemburg'da aday bile saymamışlardı. Sonra kendileri geldiler. Yine öyle olur. Yeter ki biz hazırlıklarımızı tamamlayalım" şeklinde değerlendirdi.

Bu açıklama, Ankara'nın AB üyeliği için ne kadar hazır olduğu sorusunu gündeme getirdi. Henüz resmi açıklama yapılmasa da, koalisyon liderleri Ecevit, Bahçeli ve Yılmaz'ın 12 Aralık Salı günü Türkiye'nin AB'ye vermesi gereken Ulusal Program için toplanması bekleniyor. Ulusal Program, bir aday ülkenin AB Komisyonu'na üyelik ölçütlerini ne zaman ve nasıl yerine getireceğini bildirdiği önemli bir metin. Böylece artık kendinizi bağlamış oluyorsunuz, resmen atış menziline giriyorsunuz.

Sorun Siyasi

Ama 12 Aralık'ta yapılacağı söylenen bu liderler toplantısına iki gün kala, henüz ortada üzerinde tartışılacak bir taslak bile bulunmadığı anlaşılıyor. Ortada yalnızca İnsan Hakları Yüksek Kurulu'nca hazırlanan -ve hükümetin daha önce 'bir çalışma belgesi' olarak onayladığı- metin, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan daha çok ekonomi ağırlıklı bir metin ve hâlâ kurumlaşma aşamasındaki AB Genel Sekreterliğince yapılan çalışmalar var. Ama birleştirilmiş bir metin hâlâ yok.

Bürokrasinin liderler toplantısından beklediği artık bir Ulusal Program kararı değil. Sadece bir niyet bildirimi. Yani eğer liderler o gün önceliklerini belirlerse, "şu konularda, şöyle çalışın" diyebilirlerse, zaten işbirliği içinde çalışan diplomasi, ekonomi, idari ve askeri bürokrasi çoktan razı. O zaman (aslında şu günlerde ilan edilmiş olması gereken) Ulusal Programı, Katılım Ortaklığı Belgesine huku-

ki geçerlilik kazandıracak Mali İşbirliği Çerçeve Yönetmeliğinin yayınlanacağı Şubat 2001 sonuna dek yetiştirebileceklerini sanıyorlar.

İş bununla da bitmiyor. Çünkü aslında en büyük sorun siyasi: Hükümet bütün bunlara kısa sürede çözüm yolu bulsa bile, Anayasa değişiklikleri ve uyum yasaları Meclis'ten ne zaman geçirilebilecek? TBMM, AB üyeliğinin Türkiye'nin geleceği için taşıdığı önemim ne kadar farkında?

10 Aralık 2000

Genelkurmay'dan Kritik Çıkış

Bugün koalisyon ortakları arasında yapılacak Avrupa Birliği konulu zirve toplantısı öncesinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu, dün Başbakan Bülent Ecevit'i makamında ziyaret etti. Kıvrıkoğlu'nun talebiyle gerçekleşen görüşme saat 10.00'da başladı ve 50 dakika kadar sürdü. Ecevit, görüşme sonrası yaptığı açıklamada, Kıvrıkoğlu'nun 7 Aralık'ta kendisi Avrupa Konferansı için Nice'te bulunduğu sırada yapılan Genelkurmay çıkışı üzerine açıklamada bulunduğunu söyledi.

"Bildirideki sözlerine neden ihtiyaç duyduklarını anlattılar" diyen Ecevit, bu konudaki sorularımıza şu yanıtları verdi:

– Bu açıklamayı siz mi istediniz?

– Hayır, kendileri yaptılar. Zaten bilinen görüşler. Kürtçe TV konusundaki tereddütlerinin nedenlerini anlattı. PKK'nın siyasallaşması konusundaki kaygıları bende de var. Kaygı değil, bir gerçek. PKK terör eylemlerinden sonuç alamayacak duruma gelince, siyasal etkinliklere ağırlık vermeye başladı. Bunda da bazı Avrupa ülkelerindeki bazı çevrelerin desteğini alıyorlar. Hatta bir dönem İtalyan

hükümetinden bile destek aldılar. O bakımdan tabii kaygı duyulacak bir durum ile karşı karşıyayız. Ancak açıklamanın zamanlaması yadırgandı.

– Zamanlaması, yani siz Fransa'dayken bu çıkışın yapılmasın konusunu sordunuz mu?

– O konuya girmedim, gerek duymadım.

– Kendisi bir şey söyledi mi?

– Açıklamanın özellikle o zaman yapılmadığını söyledi.

– Kıvrıkoğlu sizden yarınki (bugünkü) zirveye ilişkin, ya da Kürtçe TV konusunda 'Şöyle olsa iyi olur' türünden özel bir talebi oldu mu?

– Hayır, yalnızca bilinen görüşlerini yineledi. Zaten görüştüğümüz tek konu bu olmadı. Bazı önemli ve ivedi dış konular vardı.

Yılmaz: Kötü Oldu

Başbakan Yardımcısı ve ANAP lideri Mesut Yılmaz ise, AB ve Kütçe TV üzerine yürütülen son tartışmanın Türkiye'nin devlet olarak parçalı görüntü vermesine yol açtığını söyledi. Yılmaz'ın Genelkurmay'ın çıkışıyla yeni bir boyut kazanan AB tartışmaları üzerine sorularımıza yanıtı şöyle oldu:

– AB'ye üyelik için Katılım Ortaklığı Belgesi yayınlandığından bu yana Kıbrıs, Ege ve Kürtçe TV tartışması yapılıyor. Tartışmaya en son MİT ve Genelkurmay da katıldı. Nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Maalesef devlet olarak iyi bir görüntü vermiyoruz. Kurumlar devlet bütünlüğü içinde değil, ayrı ayrı kuruluşlar gibi davranıyorlar. Bu da devlet olarak parçalı görüntü vermemize yol açıyor.

– Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu, Başbakan Ecevit ile bir görüşme yaptı. Sizinle de bir görüşmesi oldu mu?

– Hayır. İki ay kadar önce Hüsamettin Özkan ile birlikte görüşmüştük.

– İki ayda değişen ne oldu?

– Katılım Ortaklığı Belgesi yayınlandı, o oldu.

– Yani Kürtçe TV gibi konular mı?

– Öyle denebilir. Bazı itirazları var.

– Genelkurmay ile hükümet ortağı MHP'nin görüşleri arasında benzerlikler var. Ortak bir görüş çıkabilir mi?

– AB konusunda ortak görüş oluşturmak demek,siyasi kriterler konusunda görüş oluşturmak demek. Bu parçalı görüntü işimizi zorlaştırıyor. Aşmaya çalışacağız.

– Bu parçalı görüntü aşılabilir mi sizce?

– Herkesin kendi değerlendirmesini yayınlaması yerine, bu konularda ortak bir görüş oluşturup o açıklanmalı.

– Peki siz bu konuları MGK'da hiç konuşup anlaşmadınız mı?

– Ayrıntılarıyla konuşulmadı. Sanırım ayın 22'sinde yapılacak MGK'nın gündemi o olacak.

Yılmaz'ın saptaması aslında gerek iç siyasi, gerek diplomatik çevrelerde, gerekse kamuoyunda son haftalarda oluşan yaygın kanının itirafı olarak alınabilir. Bu duruma en çok sevinenler, devletin içinde ne olup bittiğini, devlet yapısıyla, Meclis ve hükümet arasındaki çelişkileri bizzat kendi ağızlarından öğrenme fırsatı ve keyfini yaşayan Ankara'daki yabancı büyükelçilikler.

Bugünkü liderler zirvesi ve 22 Aralık'ta yapılması beklenen MGK toplantısının bu dağınıklığa son verip veremeyeceğini birlikte göreceğiz.

12 Aralık 2000

Türkiye, NATO-AB Sınavında

Ekonomik sıkıntı, cezaevi eylemleri ve polis gösterileriyle uğraşan hükümet bir başka mücadeleyi de dış politika alanında veriyor. Ve bu sorun Türkiye'nin uzun dönemli çıkarları açısından hayati önem taşıyor.

Bugün Belçika'da başlayacak NATO Dışişleri Bakanları toplantısında masaya yatırılacak yeni Avrupa güvenlik yapısı sorunu, Ankara'da bir kriz komitesinin toplanmasını gerektirecek kadar önemseniyor. Ankara, NATO'daki veto hakkıyla elinde tutabildiği güvenlik kozunu kaybetmesi durumunda Avrupa Birliği üyeliğinin de bilinmeyen bir geleceğe ertelenmesinden endişe ediyor.

Kriz komitesinin görevi, 1980'de 12 Eylül yönetiminin 'Rogers Planını' kabul ederek AB geleceğini Yunanistan'ın ellerine teslim etmesi hatasına bir kez daha düşülmemesini sağlamak.*

AB'nin Nice Zirvesi'nde Türkiye'yi yeni güvenlik yapısı karar sürecinin dışında tutma kararının ardından 11 Aralık'ta ABD Başkanı Bill Clinton'un Başbakan Bülent Ecevit'e yazdığı mektup, kriz komitesinin kurulması ihtiyacına yol açıyor.

---

* ROGERS PLANI NEDİR? 1980 yazında Brüksel'de yapılan bir toplantıda, o zamanki NATO Müttefik Kuvvetler Başkomutanı Amerikalı Orgeneral Bernard Rogers, Türk Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'e, Türk Başbakanı Süleyman Demirel'i şikayet ederek, "Türkiye'nin AB'ne girmesi için koz olarak kullanmak üzere Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşüne izin vermiyor der. Yunanistan, NATO askeri kanadından, NATO'yu Türkiye'nin 1974 Kıbrıs harekâtına yeterince tepki göstermemekle suçlayarak ayrılmıştır. Konu 12 Eylül'de yapılan askeri müdahalenin hemen ardından da gündeme gelir. Rogers Evren'e "Bu durumun Türkiye aleyhine olmayacağı ve Yunanistan'ın Türkiye'ye Avrupa'da sorun çıkarmayacağı" yolunda "asker sözü" verir. 12 Eylül yönetiminin ilk kararlarından biri Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüş iznini onaylamak olur. Bu plan Rogers Planı olarak bilinir. Rogers birkaç ay sonra emekli olur. Türkiye'ye verdiği asker sözünü kendisi dışında kimse anımsamaz. 1981'de AB'ne giren Yunanistan ise o gün bugün Türkiye'ye kök söktürür. (Ayrıntılı bilgi için: *Kanat Operasyonu*, Ufuk Güldemir, Tekin Yayınları, İstanbul, 1986)

Ecevit başkanlığındaki komitenin en önemli iki üyesi Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Faruk Loğoğlu ve Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt. Komitenin üyeleri arasında Genelkurmay Plan ve Prensipler Başkanı Korgeneral Köksal Karabay, Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Kurtuluş Taşkent, Dışişleri NATO Genel Müdürü Sadi Çalışlar ve Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı Korgeneral Işıl Koşaner de bulunuyor. Doğrudan Ecevit'e bilgi verecek komitenin kararları, Brüksel'den sürekli temas içinde olan Dışişleri Bakanı İsmail Cem aracılığıyla NATO toplantısına yansıtılacak.

Ankara, NATO bildirisinde "Türkiye kendisini ilgilendiren durumlarda ve genel olarak AB'nin alacağı kararların içinde olacaktır" türünden bir cümlenin yer almasını istiyor. Bu sağlanırsa sorun kalmayacak.

Peki ya sağlanmazsa?

Üst düzey bir yetkili, "Veto düşüneceğimiz son şey" diyor ve devam ediyor: "Biz sorunun çözülmesini istiyoruz. Aksi halde tıpkı 4-5 Aralık'taki NATO Savunma Bakanları toplantısında karar alınamadığı gibi, bu toplantıdan da karar çıkmaz. Ulusal çıkarlarımızı zaafa uğratacak bir işe girmeyiz."

Sessizce verilen bu mücadele, Türkiye'nin Avrupa geleceğini belirleyecek önemde.

14 Aralık 2000

Clinton 10 Bin Metrede Ecevit'i İknaya Çalışıyor

14 Aralık Perşembe gecesi saat 22.00. Başbakan Bülent Ecevit Oran'daki evinde dinlenmeye çekilmişken telefon

çalıyor. Görevli, ABD Başkanı Bill Clinton'un hatta olduğunu söylüyor. Ecevit ahizeyi kaldırırken konuyu tahmin ediyor: Brüksel'deki NATO toplantılarında Türkiye'nin aldığı tavır. O gün Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile iki kez görüşen ve ikna edemeyen ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın, Başkanı Clinton'dan devreye girmesini istediği anlaşılıyor. 11 Aralık'ta Ecevit'e bir mektup yazarak Türkiye'yi iknaya çalışan Clinton, bu kez de ABD Başkanlık uçağı Air Force-One'dan konuşuyor:

"Sayın Başbakan, bu konu NATO-Avrupa ilişkileri açısından çok önemli. Türkiye'nin zararına bir şey olmayacak. Karşı çıkmaktan vazgeçin."

Ecevit, birkaç gün içinde görevini yeni Başkan George W. Bush'a devredecek olan Clinton'a şimdiye dek kendisine verdiği destek için bir kez daha teşekkür ederek yanıtlıyor:

"Bu konu bizim için hem siyaset, hem de güvenlik açısından yaşamsal önem taşıyor. Vazgeçemeyiz."

20 dakikalık konuşmanın sonunda telefonu yerine koyarken içinin rahat olduğunu söylüyor. Ankara'da günlerdir Dışişleri Genelkurmay - Savunma üçgeninde devam eden kriz komitesi toplantılarında alınan "taviz yok" kararında ısrarın, Türkiye'nin AB üyeliği doğrultusunda belki de elindeki en büyük kozu yitirmesini önlediğine inanıyor.

Ecevit'e Clinton'un telefondaki tavrını soruyoruz:

– Nazik, ama ısrarlıydı.

– Siz ne dediniz?

– Daha önce mektupta yazdığımı ayrıntılı aktardım. AB Türkiye'yi hem yeni Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği oluşumundaki karar süreçlerinin dışında tutuyor, hem de kriz durumunda Türkiye'nin üyesi olduğu NATO'dan kuvvet isteyeceği zaman, kararında payı olmadığı bir şeye katkı istiyor. Karşı çıkmamamız istenen şey bu. Katkımız olmadan alınan bir karara katılma zorunluluğu-

muz neden olsun?

– Clinton size yazdığı mektupta daha önce AB ve IMF konularında hükümetinize vermiş olduğu desteği hatırlatmıştı. Ret yanıtınızın Türkiye'ye büyük bir maliyeti olur mu?

– Zannetmiyorum. Türkiye ve ABD stratejik ilişkilere sahip iki eski müttefik. ABD'li dostlarımızın bizi süreç içinde anlayacaklarını sanıyorum. Eninde sonunda bu hakkımızı alacağız. İstedikleri olmayacak bir şey. Düşünsenize, yanı başınızda, örneğin Kıbrıs için bir karar alacaklar, bizden de buna katkı bekleyecekler. Önerilerini bu şekilde kabul edemeyiz. Ulusal çıkarlarımıza aykırı. Çok büyük bir maliyeti olacağını da sanmıyorum. Doğru tavır bu.

Türkiye 14-15 Aralık tarihlerindeki Brüksel toplantılarında ortaya koyduğu tavırla, 12 Eylül yönetiminin 1980'de Yunanistan'ın NATO askeri kanadına dönüş izni vererek düştüğü tuzaktan gerekli dersi çıkardığını gösteriyor. O zaman veto yetkisini kullanmayarak 1981'de AB'ye giren Yunanistan'a bugüne dek Türkiye'yi veto hakkını hediye eden Ankara, şimdi Türkiyesiz bir Avrupa ordusunu veto ediyor.

Dışişleri Müsteşarı Faruk Loğoğlu'nun siyaset sözlüğüne geçecek sözleriyle, "zorla güvenlik olmaz" diyor.

16 Aralık 2000

Avrupa Güvenliği Konusunda İstediğimizi Aldık mı?

NATO'nun 14-15 Aralık'ta Brüksel'de yapılan Dışişleri Bakanları toplantısında Avrupa Savunma ve Güvenlik Kimliği oluşumuyla resmen ilişki kurma kararını ertelediği ha-

beri, Başbakan Bülent Ecevit'e müjde gibi geldi. Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in "istediğimizi aldık" mesajıyla son günlerde bin bir sorunla kuşatılmış durumdaki hükümet hiç değilse bir alanda rahat nefes almış oldu. Türkiye'nin direnmesi sayesinde, NATO'nun askeri varlığını Türkiye'nin oyu olmadan Avrupa Birliği'nin emrine verme planı böylece durduruldu. Aynı zamanda Türkiye, ABD Başkanı Bill Clinton'un Başbakan Ecevit'e yaptığı yazılı ve sözlü girişimlere karşın Brüksel'in taleplerine direnerek AB üyeliği yolunda elindeki en önemli kozlardan biri olan NATO vetosu kozunu korumuş oldu.

Dışişleri Bakanı Cem'e "istediğimizi aldık" sözünün ne anlama geldiğini sorduk ve şu yanıtları aldık:

– NATO sonuç bildirisi yeni Avrupa güvenlik oluşumu için kararın bahar dönemi toplantılarına ertelendiğini duyurdu. Bizim tezimiz, ya Türkiye'nin de AB üyeleriyle eşit olarak oluşumun karar süreçlerinde yer alması ya da bu kararın bir uzlaşma bulana dek ertelenmesiydi. Açık konuşmak gerekirse, ABD bizim de eşit üye olarak yer almamız için çok çaba harcadı. Durumun henüz buna uygun olmadığı anlaşıldı. Biz tezimizi iyi anlattık ki, sonunda istediğimizi aldık, yani karar ertelendi.

– Bu bildiri çıkmadan önce AB'nin isteklerinin "mantığa, vicdana, ahlaka aykırı olduğunu" söylediniz. Sizi bu sert açıklamaya iten ne gibi talepler oldu?

– NATO'da 40-50 yıllık geçmişimiz, varlığımız, emeğimiz var. Şimdi hem AB "ben istediğim zaman NATO'ya verdiğin her şeyi bana da ver, kullanayım" diyecek, hem de "kararlarıma karışma, ben gerekirse sana danışırım" diyecek... Benim her türlü imkânımı kullanacak, ben içinde olmayacağım... AB bunu istiyordu. O yüzden tepki gösterdik. Zaten NATO'nun kendi üyelerinden birini böyle zor bir durumda bırakması olacak şey değildi. Anlattık, olmadı.

– Peki bir yandan AB, bir yandan ABD neden bu kadar bastırdılar? Avrupa'da şu anda kan dökülmediğine göre, bu acele nedendi?

– Bize göre iki nedeni var: AB bütün planlarını NATO ile kurumsal ilişkiyi Mayıs 2001'de tamamlamaya, 2003'te de Avrupa ordusunu kurmaya göre ayarlamıştı. Şimdi bunun Türkiye'nin rızası olmadan işlemeyeceği görüldü. İkincisi de, ABD, AB savunmasını NATO imkânlarına bağlayarak AB'nin kendi başına bağımsız askeri güç kurmasını istemiyor. "Bu fazla uzarsa, AB kendi parasına kıyıp NATO'dan bağımsız güç kurar, o zaman benim etkim olmaz" diye düşünüyor. Bunun da Türkiye dışarıda tutularak olamayacağı görüldü.

– Türkiye de herhalde bu fırsatı değerlendirmek istiyor?

– Bizim amacımız AB'yi engellemek değil ki... Amacımız Avrupa'yı güçlendirecek bu proje hayata geçirilirken Türkiye'nin çıkarlarının korunması. Bir uzlaşma noktası bulunacağından eminim.

Diplomatik kulislerde, Türkiye'nin AB üyeliği için elindeki NATO kozunu almak için gösterilen acelenin, Cem'in söylemediği bir başka nedeninin de olduğu konuşuluyor. ABD ve Rusya silah sanayiinin baskısı altında kapısına kilit vurma tehlikesi yaşayan Avrupalı silah üreticileri, ayrı bir uluslararası ordu, adeta küçük bir NATO kurulması için bastırıyor. Türkiye, ABD ve AB arasındaki bu gizli çekişmenin tam ortasına düşmüş bulunuyor. Bu kilit konumu, çıkarların korunması yönünde değerlendirme politikası, şimdilik sonuç verecek gibi görünüyor.

17 Aralık 2000

Amerika: Düğme AB

Başbakan Bülent Ecevit'in son zamanlarda üst üste gelen ekonomik ve toplumsal sıkıntılara atfen "bir düğmeye basılmış olabileceğini" söylemesi üzerine başlayan tartışmaya Amerikan yönetim çevreleri de katıldı. İsim ve makamlarının açıklanmaması koşuluyla konuşan kaynaklar, mali kriz, cezaevi olayları ve polislerin yürüyüşü gibi olayların üst üste gelmesi ardında "bir komplo aranmaması gerektiği" görüşünde. Amerikan kaynakları, "mutlaka belirli bir neden aranıyorsa, AB ile Katılım Ortaklığı Belgesine bakılabilir. Türkiye'nin AB üyeliği ihtimali somutlaştıkça, buna karşı çıkan çevrelerin de tepkilerini değişik şekillerde göstermeleri söz konusu olabilir" yorumunu yapıyorlar.

Türkiye'de son günlerde yaşanan sıkıntılar üzerine Amerikan kaynaklarınca yapılan değerlendirmeler şöyle özetlenebilir:

AB Katılım Ortaklığı Belgesinin yayınlanması ile Türkiye'nin AB üyeliği önündeki en büyük engel ortadan kalktı.Bu durum AB'ye olduğu kadar Türkiye'ye de sorumluluklar yüklemeye başladı. Türkiye, yayınlayacağı Ulusal Program ile neleri, ne zaman hayata geçireceğini söyleyecek. Yani AB için kendisini bir takvime bağlamış olacak.

Bir başka takvim baskısı, Birleşmiş Milletler gözetiminde yürütülen Kıbrıs görüşmelerinde ortaya çıkabilir. Bu gelişmeler, daha önce Türkiye'de kamuoyunca açıktan açığa tartışılmayan bazı konuların tartışılmaya başlanmasına yol açtı. Şimdiye dek dokunulmaz sayılan bazı konuların tartışılması, AB üyeliği isteyenler ile mevcut sistemin devamını isteyenler arasında sürtüşmelere yol açtı.

Bu saptamaların sonucu şu: AB üyeliği ile Türkiye'deki sistemin Avrupa standartlarına ulaşması gerektiğini fark edip, bunda çıkarlarına zarar görenler, tepkilerini sokağa dökmek istemiş olabilir.

Bu durum, özelleştirme uygulamalarının geciktirilmesi ve Ecevit'in ifadesiyle "gereksiz bir sertlikte yürütülen" bankalar operasyonuyla birleşince yabancı sermaye Türkiye'den çekilmeye başladı.

Yani Amerikalılara göre, son aylarda üst üste gelen siyasi, toplumsal ve ekonomik sıkıntıların altında, Türkiye'nin Avrupa'ya yönelişinde yaşadığı iç çelişkiler yatıyor. Washington'un şu anda Türkiye'nin gidişine ilişkin en büyük endişesi ise, şu anda geride kalmış gibi görünen mali krizin, gerekli önlemlerin alınamamasıyla bir ekonomik krize dönüşmesi.

Bir yetkili, IMF'nin ve bizim desteğimiz kısa dönemli ve geçici bir rahatlama sağlar" diyor. "Oysa Türkiye'nin bir an önce yapısal değişimlerini tamamlayıp, yabancı sermayeyi kendisine gelmeye ikna etmesi gerekiyor."

Peki Türkiye bunu nasıl yapacak?

Amerikalı yetkili net konuşuyor: "Özelleştirme programınızı artık daha fazla sürüncemede bırakmayın. Çin bile telekomunu özelleştirirken siz sürekli geri kalıyorsunuz. Geçen yıl 10 milyar dolara satabileceğiniz telekomunuzu neredeyse yarı fiyatına düşürdünüz. Hiç değilse Türkiye bu kez sözünde durdun ki, yabancı sermayeye güven versin. Yoksa işiniz kötüye gidiyor."

19 Aralık 2000

Asker AB'ye Hazır mı, Takvimi 2010 mu?

Fransız Yüksek Askeri Akademisi'ne bağlı üst düzey subaylardan oluşan bir heyet 29 Ekim-3 Kasım tarihleri arasında Türkiye'de temaslarda bulundu. Akademi Komutanı

Amiral Celerier başkanlığındaki 45 subaydan oluşan heyetin Türkiye'ye geliş amacı, tıpkı Türk subayların da düzenli olarak başka ülkelere yaptığı türden bir "tanıma, görgübilgi artırma" ziyaretiydi. Fransız Yüksek Askeri Akademisi'nin Türkiye'deki karşılığı olan Milli Güvenlik Akademisi Komutanı Tümgeneral Erdal Ceylanoğlu'nun ev sahipliğini yaptığı ziyaretin en önemli bölümünü, 30 Ekim-2 Kasım tarihleri arasında Ankara'da MGK, Dışişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay üyelerinin de katıldığı bir dizi görüşme ve Ankara'daki diplomatik çevrelerle yapılan temaslar oluşturuyordu. Türk heyeti konularına sıcak misafirperverlik gösteriyor, Türk Ordusunu bütün yönleriyle tanıtıyorlardı.

Bu toplantıların birinde, bilgilendirme kısmı sona erince Fransız heyetin sözcüsü "soru sorabilir miyiz?" diyor.

Bir Türk komutan "memnuniyetle, buyurun" yanıtı üzerine ilk soru geliyor:

– Türkiye Avrupa Birliği'ne girmek istiyor. Türk Silahlı Kuvvetleri AB'ye girmeye hazır mı?

"Tabii hazır" diye yanıtlıyor Türk komutan; "TSK şu anda Avrupa'nın en güçlü, en dinamik silahlı kuvvetleri arasında." Komutan ardından kısaca yeni alınan tanker uçaklardan, bitme aşamasındaki saldırı helikopteri ve tank ihalesinden, gece görüş sistemli F-16 uçaklarının Kosova harekatındaki başarılarından söz ediyor.

Seçilmişlerin Otoritesi

Fransız komutan, "Bir NATO üyesi olarak biz de bunlardan gurur duyuyoruz" diyor; "ancak ben sorumu yanlış ifade ettim galiba. Ben Türk ordusunun da tıpkı bizler gibi bütünüyle seçilmiş, sivil idarenin otoritesini kabul etmeye hazır olup olmadığını sormak istemiştim."

Toplantı salonunda soğuk bir hava esiyor. Türk heyeti üyeleri birbirine bakıyor. Komutan kendisini bağlamayacak, ortada bir yanıtla, "Başka sorunuz var mıydı?" diyor.

Fransız heyetinden ikinci soru geliyor:

– Tanker uçak aldınız, AWACS, saldırı helikopteri ve tank alıyorsunuz. Bunları nerede kullanmayı düşünüyorsunuz?

Türk heyeti bu soruda, toplantı öncesi kokteyldeki sohbetlerde de geçen Yunanistan ve Kıbrıs imasını seziyor.

– Bunlar NATO'nun ileri harekâtlarına destek için, NATO savunma planları çerçevesinde alınıyor. Ayrıca biliyorsunuz Türkiye dünyanın çok tehlikeli ve çatışmalarla çevrili bir bölgesinde; tehditlere karşı hazırlıklı olmak zorunda.

Üçüncü soru:

– Türk hükümeti ekonomik sıkıntılar içinde olduğunu duyurarak IMF'den Dünya Bankası'ndan, AB'den destek istiyor. Bu pahalı silah sistemlerine ödenecek para var mı? Yeni bir modernizasyonu hangi bütçeyle yapacaksınız?

Yine soğuk bir hava esiyor:

– Savunma harcamaları için özel fonlar var. Alımlar uzun dönemlere yayılarak oradan yapılıyor.

Nereden Çıktı Bu 2010?

Sonra, belki de en kritik soru geliyor. Fransız Komutan, Türk hükümetinin 2004 hedefini belirlediği AB üyeliği konusunda Türk komutanların tahminini soruyor:

– Sizce Türkiye AB üyeliği için ne zaman hazır olur?

– 10 yıl alır. Bu konuda yapılması gereken düzenlemeler zaman alır.

Bu ve benzeri sorular, heyetin Dışişleri'ndeki temaslarında Dışişleri yetkililerine ve Fransız komutanlar şerefine

temasların sonunda Fransız Büyükelçiliğinde verilen davete çağrılı konuklara da yöneltiliyor. Bu da yetmiyor, Fransız heyet aynı soruları bir sonraki gün bir grup üniversite öğretim üyesi ile Türkiye-AB ilişkileri konusunda yaptıkları toplantıda profesörlere de yöneltiyorlar. Adeta bir anket yapıyorlar.

Fransız subayların ülkelerine döner dönmez Türk muhataplarıyla olan bu önemli görüş alış verişlerini Fransız hükümet yetkililerine iletip iletmedikleri konusunda elimizde bilgi yok. Ancak Fransız subayların ülkelerine dönmelerinden bir ay kadar sonra AB liderleri 6-7 Aralık'ta Fransa'nın Nice kentinde toplandı. Önce Nice Zirvesi bildirisinde AB kapılarının Türkiye'ye 2010'dan önce açılmayacağı yolunda bir cümle yer alacağı öğrenildi. Bu cümle diplomatik girişimlerle bildiriden çıkarılabildi. Ama AB'nin niyeti anlaşılmış oldu.

Türkiye AB'ye 2004'te mi hazır olacak, 2010'da mı?

Biraz da hükümetin ve Meclis'in çalışma verimine bağlı ama, yaşayan görecek.

25 Aralık 2000

Hükümette AB Karamsarlığı

Hükümetin en etkili üyelerinden biri, "Ne yazık ki devlet olarak böyle bir projeye zihnen hazır olmadığımız ortaya çıkmaya başlıyor" diye yakınıyor ve devam ediyor: "Bazı kesimlerde öyle bir hava estirilmeye başlandı ki, sanki Avrupa Birliği'nin tek kuruluş amacı Türkiye'yi bölmek ve sanki bizi parçalamak amacıyla içlerine almak istiyorlar. Oysa adamlar bizi almak için yalvarmıyorlar, girmek isteyen biziz. Sanki bütün AB üyeliği Kürtçe TV kurmak ama-

cıyla isteniyor gibi kör bir tartışmaya kilitlendi Türkiye. Yazık."

Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in bardağın dolu yanını göstermeye çalışan sözlerine karşın, bu karamsarlık hükümet üyeleri arasında elle tutulur somutlukta. "Bu kafayla AB'ye girmemiz mümkün değil" türünden çıkışların son Milli Güvenlik Kurulu'nda da yapıldığı haberleri Başkent kulislerinde yayılıyor. Bu durum Başbakan Bülent Ecevit'in izlediği çizgiden de görülebiliyor.

Ecevit, Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde Türkiye' nin üye adaylığının onaylanması ardından, "elimizi çabuk tutarsak 2004'ten önce üye olabiliriz" diyordu. Birden tırmanan Kürtçe TV tartışmaları ve Aralık 2000 Nice zirvesi ardından 2010 tarihinden söz edilmeye başlaması üzerine "kişisel olarak en kısa sürede olmasını isterim" noktasına geldi. Aralık sonundaki MGK toplantısı ardından, Ocak 2001 başındaki açıklamalarında ise, "Türkiye'nin özel duyarlıkları var. Bazı adımları atmak zor olabilir. Tahmin yapmak kolay değil" dedi.

Tam bu sırada koalisyon ortağı MHP'nin Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülent Yahnici'nin Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Başbakan'a yazıp, İngilizce çevirisini de Ankara'daki büyükelçiliklere gönderdiği ve AB üyelik hedefiyle, mandacılık suçlamalarına aynı cümlede yer verdiği açıklaması geldi.

Hükümet cephesindeki bu hayal kırıklığı AB işiyle uğraşan bürokratlara da ister istemez yansıyor. Üst düzey bir bürokrat, "2004'e kadar müzakerelere başlarsak başarı sayılır" diyor. Oysa bu bile koalisyon liderlerinin Ocak sonlarına doğru yapması beklenen bir zirvede belli olacak. Bu belirsizlik, 4 Ocak akşamı AB Genel Sekreteri Volkan Vural tarafından kalın, mavi bir klasörle ilk kez hükümet adına Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'a teslim edilen ve hükümetçe resmen dün incelemeye alınan Ulusal Prog-

ramda kendisini gösteriyor. 1000 sayfayı bulan taslak çalışmanın asıl önemli yönünü oluşturan Kopenhag siyasi kriterleri bölümü, adeta çoktan seçmeli olarak hazırlanmış durumda.

İfade özgürlüğünden ölüm cezasına dek, demokratikleşme adımlarının ne zaman atılacağına önce Ecevit, Bahçeli ve Yılmaz, sonra da Bakanlar Kurulu karar verecek. Ulusal Program muhtemelen Ocak ayı MGK toplantısı ardından kesinlik kazanacak. Ve ancak Ulusal Programda AB siyasi ölçütleri için verilen sözler yerine getirildikten sonra, Türkiye AB'ye "Üyelik müzakerelerine hazırız" diyebilecek.

Hükümetin etkili üyesi "Yazık" diye ara verdiği sözlerini şöyle tamamlıyor: "Şimdiye dek Brüksel'e hep 'Biz ne istediğimizi biliyoruz, artık kararınızı verin' diyorduk. Oysa şimdi ne istediğini bilmeyen, kararsız, sözünü tutamayan bir Türkiye resmi vermeye başladık. İşte buna yazık."

6 Ocak 2001

Askerden Sert Açıklama

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu, Beyaz Enerji Operasyonu sırasında bir jandarma subayının açıklamalarıyla başlayan rejim tartışmaları üzerine beklenen yanıtını dün verdi. Genelkurmay Genel Sekreterliği tarafından yapılan iki buçuk sayfalık açıklama Başkent kulislerinde geniş yankı buldu. Yalnız siyasi kulislerde değil, askeri ve sivil bürokrasi kademelerinde de daha uzun süre tartışılacağa benzeyen bu açıklamaya ilişkin yapılan ilk değerlendirmeler, açıklamanın dört önemli mesaj içerdiği yönünde. Siyaset dengelerinde "taşlar yerinden mi oynuyor?"

sorusuna yol açan mesajlar şöyle özetlenebilir:

KAMUYOUNA: Genelkurmay açıklamasında kamuoyuna verilen mesaj, Başbakan Bülent Ecevit'i de rahatlatacak cinsten: "Bir gazetede üst düzey bir askeri yetkiliye atfen verilen haber", Genelkurmay'a göre şahsi görüştür, gerçeği yansıtmamaktadır ve Türk Silahlı Kuvvetlerini bağlamaz. Asker, açıklamanın bir başka yerinde de "varsa bireysel hatalardan" söz ederek de iğneyi kendisine batırıyor. Yani asker, "ben bu yolsuzluk operasyonunun siyasi otoritenin sorgulanmasına dönüştürülmesinden yana değilim" demek istiyor.

ECEVİT'E: Bu noktadan devamla asker Ecevit'e "siz de böyle yapın ve bu işin bir rejim tartışmasına dönüşmesine izin vermeyin" diyor. Ecevit'e muhtemelen 5 Ocak'taki DSP Meclis grubu konuşmasında kullandığı "bilgilerimize göre demokrasiyi özümsememiş bazı gruplar" sözlerinden hareketle, "bilgilerinizi bizimle paylaşın" mesajı da veriliyor. Genelkurmay "çünkü" diyor "biz tüm araştırmalarımıza göre bu açıklamayı yapan subayı bulamadık."

YILMAZ'A: Genelkurmay en sert mesajını Başbakan Yardımcısı ve ANAP lideri Yılmaz'a yöneltiyor: "Askeri dönemlerde en büyük yolsuzlukların yapıldığı suçlaması ve askerin Avrupa Birliği'ne karşı olduğu iması, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yapılmış en büyük iftiradır." Dahası, Yılmaz yolsuzlukla mücadele operasyonlarını yürüten kurumları "siyasi çekişme içine çekerek pasifize etmeye çalışmakla" suçlanıyor. Ve ardından bunun "gerçek anlamda karanlığı özleyen grupların yararına olduğu" iddiası geliyor. Bu sözler Başkentte pek çok kaşın çatılmasına yol açıyor.

VE ASKERE: Genelkurmay Başkanı, belki de en üstü kapalı, ama en ısrarlı mesajı kendi bünyesine veriyor: 'Daha önce de söyledim. Artık kimse benden izinsiz TSK adına konuşamasın. Ben gereken her şeyi, gereken yerde söylüyorum.' Bu mesaj, Kıvrıkoğlu'nun işbaşına geldiği gün-

den bu yana olan uygulamalarıyla uyum içinde. Kıvrıkoğlu, 28 Şubat günlerinin, askerin medyada her gün söz söylemesine (belki de sözünü eskitmesine) yol açan uygulamasından yana değil.

Bunun doğal sonucu olarak, sözleri *Hürriyet* gazetesine haber olan subayın kimliği belki hiçbir zaman kamuoyuna açık bir infaza konu olmayacak. Ama belki de ilk Yüksek Askeri Şura'da sessizce emekli edilebilecek.

12 Ocak 2001

Tartışma ismi açıklanmayan bir jandarma subayının 8 Ocak 2001'de Hürriyet Gazetesi'ne, ANAP'lı Enerji Bakanı Cumhur Ersümer'i kastederek "Onun üzerini biz çizdik" demesiyle başlamıştı. Tartışmalar Ersümer'in istifasına dek ilerledi. Subayın ise, daha önce tuğgeneral rütbesindeyken, dönemin başbakanı Erbakan'a "P...k" diye hakaret eden, 28 Şubat döneminin vitrindeki isimlerinden Jandarma Harekat Başkanı Tümgeneral Osman Özbek olduğu öne sürüldü. Özbek, ilk Yüksek Askeri Şura'da emekli edildi.

III. BÖLÜM

Kriz ve Çözülme

19 Şubat 2001 sabahı Çankaya Köşkü'nde toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit ve yardımcıları Hüsamettin Özkan ve Mesut Yılmaz arasındaki tartışmanın tam olarak neden patladığı, nasıl geliştiği ve Ecevit'i devletin bu en üst düzey toplantısını terk etmeye tam olarak neyin zorladığı henüz bütün boyutlarıyla anlaşılmış değil. Kimilerine göre, o gün orada tam olarak ne olduğu devletin yakın dönemdeki en büyük sırrı. Bir gazeteci olarak ortaya çıkarmak için hâlâ çalışıyorum ve çalışmaya devam edeceğim Ben olmasam da bir meslektaşımın eninde sonunda bu olayı ortaya çıkaracağına yürekten inanıyorum.

Ancak kesin olarak bildiğimiz bir şey var: O gün orada olanlar her ne idiyse, Ecevit'in toplantıyı erken terk edip Sezer'i terbiye dışı davranmakla suçlamasıyla açığa çıktı ve Türkiye Cumhuriyeti'ne tarihinin en ağır ekonomik krizine mal oldu.

19 Şubat kavgası olmasaydı Türkiye krize girmeyecek miydi? Bugün dönüp baktığımızda, muhtemelen girebile-

ceğini söyleyebiliyoruz. Türkiye'nin yalnızca onlarca yıldır uyguladığı yanlış politikaların getirdiği hataların artık taşınamayacak noktaya birikmesi yüzünden değil, ama aynı zamanda önce 1999 Aralık ayında IMF'ye verilen bankacılık reformu sözünün tutulmaması, sonra da 2000 sonbaharında patlayan bankalar krizinin kötü yönetimi nedeniyle de ekonomik kriz mukadder olmuştu. 19 Şubat bunun hızını ve şiddetini artırdı. Birkaç gün içinde Türk halkı ve hazinesi yüzde 40 fakirleşti.

Eylül 2002 başında Devlet İstatistik Enstitüsü'nce yayımlanan çalışma istatistiklerine göre, Türkiye'deki 2.5 milyon kadar işsizin 1.5 milyon kadarı, işlerini son bir yıl içinde yitirdi. Ekonomi inanılmaz şiddette küçüldü. Toplumdaki gerilim, bir ara askerlerin "sosyal patlama" ihtimalini MGK toplantılarına taşımasına yol açtı. Bu durum zaten zor kurulan üç partili koalisyon içindeki kırılma hatlarını derinleştirdi, çekişmeleri artırdı.

Ecevit'in krizden çıkış için Mart 2001 başında ABD'den davet ettiği Dünya Bankası yöneticilerinden Kemal Derviş bile bir noktada ekonomiyi kurtaramayacak noktaya geldi. O noktada (yine "her musibette bir hayır varmış" diyelim) sahneye Suudi kökenli uluslararası terörist Usame bin Ladin çıktı. Bin Ladin'in, Afganistan'ı üs seçtiği örgütü El Kaide'ye yaptırdığı 11 Eylül 2001 New York saldırısı modern tarihe en büyük terör eylemi olarak geçmekle kalmadı. Bu eylem terörizme karşı ortak mücadelenin önemini ve tek Müslüman nüfuslu, demokratik ve laik ülke olan Türkiye'nin değerini gösterdi. ABD ve IMF Türkiye'yi Arjantin gibi ölüme terk etmemek için para musluklarını yeniden açtılar da bugüne geldik.

Bu süre, AB ile ilişkilerin de diplomatik, ekonomik, siyasi ve askeri boyutlarıyla çok yoğun yaşandığı bir süreç oldu. Bölüm boyunca, AB çerçevesindeki gelişmeler üzerine yazılmış metinlerde Türkiye'nin yaşadığı pek çok güncel tartışmanın izlerini sürebileceksiniz.

MGK Olaysız Sona Erdi, Avrupa Yolu Açılıyor

Dün Ankara'da günün esprisi, öğleden sonra herkesin birbirine telefon edip "MGK olaysız sona erdi" haberini vermesiydi.

Bundan bir öncekiyse, öğle saatlerinde yapılan 'MGK olaysız başladı' esprisiydi.

'Ne günlere kaldık' demeyin. Dünkü MGK'da çıkıp kamuoyuna yansıyacak yeni bir tartışma, siyasi yapıya da, ekonomik yapıya da geçen hafta şahit olduğumuzdan çok daha ağır hasarlar verebilirdi.

Toplantıya katılanlar arasında korunan mesafe, asgari nezaket ve devlet işlerinin soğuk lisanı, krizin siyasi boyutunun ilacı oldu. Başbakan Ecevit de 'çok verimli ve faydalı bir toplantıydı' diyerek Başbakanlığa girdi ve koalisyon ortaklarını topladı. Siyasi krizin artık geride bırakmanın rahatlığıyla da, Cuma sabahından beri boş duran Merkez Bankasının ve dün resmen boşalan Hazine Müsteşarlığının başına isim aramaya başladı.

Kriz Ortasında Avrupa Programı

Dünkü MGK'dan çıkan en önemli karar ise, Türkiye'nin Avrupa Birliğine sunacağı Ulusal Programın tartışılması oldu. Geçen haftaki olaylı MGK gündeminden, MHP lideri Bahçeli Türkmenistan'da olduğu için çıkarılmış olan Ulusal Program tartışması, dünkü gündemde yerini aldı. Ve Ecevit-Bahçeli-Yılmaz tarafından üzerinde anlaşma sağlanan 30 sayfalık program özeti, Cumhurbaşkanı ve askerlerin de onayıyla yazıma gönderildi.

Aynı saatlerde AB'nin Türkiye'ye yapılacak mali yardıma (Çerçeve Yönetmelik) onay vermesi de iyi bir rastlantı oldu.

Türk toplumunun şizofrenik dinamizmi şu anda yalnızca Kürtçe sorununa takıldığı için o alanda varılan uzlaşma öne çıkıyor. Gerçi 'Türkçe dışı dillerin eğitimi önündeki engeller kaldırılacaktır' sözünü, zaman belirtmeden vermek iyi bir çözüm gibi duruyor ama, Ulusal Program aslında pek çok alanda radikal değişiklikler içeriyor.

Bazıları şunlar:

MGK'da sivil üye sayısının ve ağırlığının artması.

Seçim ve siyasi partiler yasası dahil, yasal değişiklikler.

İfade ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin Anayasal değişiklikler.

Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ayrıntısına dek inen yasal ve idari düzenlemeler.

Tarım teşviklerinden sosyal güvenliğe dek ekonomik yapı değişiklikleri.

Dün MGK'da, Başbakan Yardımcısı Yılmaz'la birlikte programı savunan Dışişleri Bakanı İsmail Cem "Bu aslında Türkiye'nin geleceğinin programı" diyor. "Bu programın hem Türkiye'nin demokratikleşme ihtiyaçlarına, hem de AB'nin beklentilerine yanıt vereceğine inanıyorum."

Bush Yönetimiyle İlk Temas

Cem bugün NATO Dışişleri Bakanları toplantısı için bulunduğu Brüksel'de iki önemli görüşme yapacak.

Sabah saatlerinde ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell ile yapacağı görüşme, Türkiye'nin Bush yönetimiyle yüz yüze ilk resmi teması olacak. Yarım saat olarak planlanan görüşmede asıl olarak üç konu tartışılacak:

Bağdat'la ilişkiler ve Türkiye'nin Kuzey Irak'taki güvenlik hassasiyeti, dünkü MGK'nın da gündemindeydi. Cem bu konuda Powell'in ağzından yeni ABD yönetiminin yaklaşımını öğrenecek. Türkiye'nin bu yeni politika karşı-

sındaki tutumunu anlatacak.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği ikinci konu. Bush yönetimi Avrupalıların kendi başlarına pek bir şey yapacağına inanmadığı için Türkiye'nin 'bensiz olmaz' tezine yakın duracak izlenimi veriyor. Bugün bu da belli olacak.

Üçüncü olarak, Cem Powell'a Ankara'nın Kıbrıs politikasını anlatacak.

Cem öğleden sonra buluşacağı AB Genişleme Sorumlusu Gunther Verheugen'la hem Ulusal Program üzerine varılan uzlaşmayı, hem de Türkiye-AB ilişkilerinin bundan böyle izlemesi beklenen rotayı konuşacak.

Geçtiğimiz hafta siyasi ve ekonomik yapıdaki zelzele, Türkiye'nin son altı aydır geçirdiği çalkantılarla birleşince artık Ankara'da kimse '2004'te kesin üye oluruz' sözünü ağzına almıyor. Nice Zirvesi'nde ifade edilen 2010 tarihi, askerlere de, sindirerek gitmenin daha akılcı olduğunu anlayan siviller, kendilerini takvime bağlamıyorlar. Ama artık, 2004 olmasa da en azından AB üyelik sürecinden geri adım atılmaması konusunda devletin zirvesinde anlaşma sağlanmış oluyor.

Dünkü MGK bu açıdan stratejik bir dönüm noktası sayılmalı.

27 Şubat 2001

İkinci Marshall Planı

Türkiye'nin içine girdiği ekonomik kriz sonrasında ABD yönetiminden aldığı destek, Ankara'da memnuniyet kadar soru işaretlerinin de doğmasına yol açtı.

ABD Başkanı Bush'un Balkan Zirvesi için Üsküp'te bulunan Başbakan Ecevit'i telefonla aramasıyla başlayan des-

tek kampanyası, ABD Ankara Büyükelçisi Robert Pearson'un İstanbul'da DEİK toplantısında yaptığı konuşma ve geçtiğimiz hafta Ankara'daki temaslarıyla devam etti.

Pearson 27 Şubat'ta Ecevit'le ve 1 Mart'ta da Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan'la yediği yemeklerde Türkiye'nin ekonomik durumu ve muhtemel çıkış yolları konuşuldu. Bu arada Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Kemal Derviş'i ekonomi bakanı yapan Ankara'da ABD'nin Türkiye'ye 25 milyar dolar tutarında yardım yapılması için vereceği desteğin koşulları üzerinde yorumlar yapılmaya başlamıştı.

Kimine göre bunun altında Irak'a yönelik yeni talepler, kimine göre bölgedeki önemli müttefikinin örnek bir ekonomi ve demokrasiye kavuşturulması isteği yatıyordu.

Yeni ortaya çıkan bilgiler, Washington'un Ankara'ya verdiği ısrarlı destek altında bütün bu yorumları kapsayan ve onlardan daha fazla olan bir başka planın varlığına işaret ediyor.

Yeni Marshall Planı

ABD Savunma Bakanlığı Pentagon tarafından gelecek ay tamamlanarak yönetimin onayına sunulması beklenen yeni savunma politikası çalışmasının amacı, Soğuk Savaş sonrası ABD askeri gücünün yeniden yapılandırılması.

Plan, 1947 yılında Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte Batı ittifakına alınmasını sağlayan girişimi başlatan dönemin Dışişleri Bakanı George Marshall'la aynı soyadını taşıyan, Pentagon Kesin Değerlendirme Bürosu müdürü Andrew Marshall tarafından yürütülüyor.

Planda özetle şu saptamalara yer veriliyor:

Sovyetlerin yenilmesiyle sonuçlanan Soğuk Savaş sonrası yurtdışındaki ABD askeri varlığındaki ağırlığın Avrupa'da olması zorunluluğu ortadan kalkmıştır.

Buna karşın Basra Körfezi merkezli olarak Ortadoğu ve Kuzey-Güney Kore çatışması merkezli olmak üzere Güneydoğu Asya'da kriz olasılığı yükselmektedir.

Ancak gerek uluslararası siyasi dengeler, gerekse terörist saldırıların sınır tanımayan nitelik kazanması nedeniyle, bu bölgelerde çok miktarda ve kalıcı nitelikte askeri birlik bulundurma uygulamasına son verilmeli, dışarıdaki asker, gemi ve uçak sayısı düşürülmelidir.

Bununla birlikte ileri teknoloji kullanan önleyici (ses ötesi ve elektromanyetik dalgalar kullanan yeni nesil silahlar, radar perdeleme *(stealth)* niteliğine sahip amfibik kuvvet denizaltıları, isabet gücü yüksek uzun menzilli akıllı füzeler, sahra robotları ve yüksek çözünürlü uydudan izleme sistemleri gibi) silahların kullanımına ağırlık verilmelidir.

ABD'nin bu yeni doktrinin uygulamadaki doğal müttefikleri, Doğu Asya'da Japonya, Ortadoğu'da İsrail ve Türkiye'dir.

Türkiye'nin Güçlenmesi İsteniyor

Washington tarafından, büyük olasılıkla birkaç düzeltmeyle kabul edilecek olan bu plan, güçlü bir Türkiye'yi öngörüyor. Çünkü ekonomisi zayıf bir Türkiye, askeri yönden de istediği güce erişemez. Demokrasisini güçlendirmeyen bir Türkiye'nin ise, dünyanın mevcut koşullarında ekonomisini güçlendirip istikrara kavuşturması mümkün görünmüyor.

Ekonomisini büyük oranda Avrupa Birliği'ne kaynaştıran Türkiye'nin demokrasisini de AB ölçülerine er ya da geç getirmesi kaçınılmaz görünüyor. Dolayısıyla güçlü bir Türkiye'nin şu anda en kestirme yolunun AB üyeliği doğrultusunda siyasi ve ekonomik reformları sürdürmek olduğu düşünülüyor. ABD yönetimi buna destek veriyor.

Ancak diğer yandan, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik yapısı kadar Brüksel'in de tutumu, AB üyeliğinin 2010 ufkundan daha önce gerçekleşmesine pek izin verecek gibi görünmüyor. Oysa Yeni Marshall Planı, eğer kabul edilirse, Washington ile Ankara arasında görüşmelerin başlaması yakındır. Bu da Ankara'nın bağımsız Avrupa gücünü kurması öngörülen Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği oluşumunun karar mekanizmalarına AB'ye tam üye olmadan girme iddiasını zayıflatabilir.

Her durumda, ABD'nin Türkiye'ye vermekte olduğu desteğin stratejik nitelikte ve uzun vadeli olduğu sonucu çıkarılabilir.

7 Mart 2001

Kıbrıs Sorunu Uykuları Kaçırıyor

19 Mart'ta açıklanan Avrupa Birliği Ulusal Programıyla, Türkiye'nin 30 yılı aşan Avrupa'yla bütünleşme macerasında önemli bir dönüm noktası geride kaldı. Belirsizlikle eleştirilse de, ülkedeki siyasi ve ekonomik sıkıntıların zirveye vurduğu günlerde, üstelik dünyaya bakışları birbirinden farklı üç partinin koalisyonu yönetimindeki Türkiye'nin Ulusal Programını ilan etmiş olması önemli bir gelişmedir. Ankara'nın, bütün iç çelişkilerine karşın, Avrupa'yla bütünleşme stratejik hedefinde ısrarını kanıtlamaktadır.

Israr yalnızca Avrupa hedefinde de değildir. Aynı zamanda Türkiye'nin, yine bütün iç çelişkilerine karşın, siyasi, ekonomik ve sosyal yapısını, Atatürk'ün deyişiyle 'muasır medeniyet seviyesine' yükseltme, güncelleştirme çizgisinin gücünü koruduğunu da göstermektedir.

Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz'ın 'AB hedefi olmasa da bu program Türkiye'nin yapması gerekenleri gösteriyor' sözleri, siyasi görüşü ne olursa olsun bu hedeflere içtenlikle inanan kesimlerin ortak görüşüdür. Bu hedef kaçırılmamalıdır.

Gerisi 'kervan yolda düzülür' atasözümüzde olduğu gibi, biraz Türk işi olacak gibi görünüyor. Gerisi Ankara'yla Brüksel'in siyasi pazarlığına bağlı.

Kürtçe değil, Kıbrıs

Ulusal Programın yazılma sürecinde de açıklanması sürecinde de, kamuoyundaki tartışmalar 'Kürtçenin yayın ve eğitim dili olarak kullanılması' çevresinde yoğunlaştı. Sanki bu sorun tek başına Türkiye'nin AB'ye üyelik ölçütüymüş gibi tartışıldı.

Oysa diplomatik kulislerdeki tartışmalarda, asıl sorunun Kürtçede değil, başka iki noktada yoğunlaştığı 10 Aralık 1999 Helsinki belgesinden bu yana görülebiliyordu:

Siyasi otoritenin askeriye üzerindeki kontrolü ve genel siyasi yapılanma.

Kıbrıs'ın geleceği.

Seçim barajlarından partiler yasasına dek siyasetin yapılanışı ve siyaset-asker ilişkileri, hem daha uzun vadeli, hem de her ülkede farklılaşan uygulamalar nedeniyle doğrudan müdahalelere kapalı bir alan.

Ama Kıbrıs öyle değil. 1974'ten bu yana Kıbrıs adasında süren fiili durum, AB'yi doğrudan ilgilendiriyor. Çünkü;

1. Türkiye tarafından resmen tanınmayan Güney Kıbrıs hükümeti, AB tarafından Türkiye'ye eşit bir aday olarak tanınıyor.

2. Meşru hakları yalnızca Türkiye tarafından resmen tanınan KKTC, çoğu AB ülkesi tarafından 'Türk işgali al-

tındaki Kıbrıs toprağı' olarak görülüyor.

3. Dolayısıyla Kıbrıs sorunu mevcut haliyle Türkiye'nin AB üyeliği önünde engel olacak gibi görünüyor.

İngilizlere Dikkat

Hükümetin etkili bir üyesi bu durumu 'Kıbrıs en ciddi sorun, uykularımızı kaçırıyor' sözleriyle anlatıyor.

Kıbrıs sıkıntısı yalnızca bu analizle sınırlı değil çünkü.

Geçen hafta AB dönem başkanlığını yürüten İsveç'in başkenti Stockholm'de yapılan bir danışma toplantısında, Kıbrıs'la ilgili gelişmeler, AB Komisyonunun Genel Sekreter Yardımcısı Brian Crowe'un sorumluluğuna verildi. Crowe bir İngiliz.

Bir başka İngiliz, Michael Leigh, AB'nin Türkiye, Kıbrıs (Rum hükümeti), Romanya, Bulgaristan ve Malta'nın üyelik dosyalarından sorumlu.

Türkiye'nin Ulusal Programında havale ettiği Birleşmiş Milletler girişiminde de giderek denge değişiyor. Diplomatik kulislere yansıyan haberlere göre, ABD yönetimindeki Cumhuriyetçi Parti'nin Kıbrıs konusuna fazla ilgi göstermemesi nedeniyle, İngiltere'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi David Hannay etkinliğini artırıyor.

Hatta son bilgilere göre, AB Bakanlar Konseyi, Kıbrıs girişimlerini gayrı resmi olarak Hannay'in, yani Londra'nın inisiyatifine bırakmış durumda.

2003 Kâbusu

'Neden İngiltere?' diye sormayın. 1974 harekâtına kadar Kıbrıs'taki üç garantör devletten biriydi. Halen Ortadoğu-Doğu Akdeniz bölgesindeki en büyük yabancı askeri üsler de İngiltere'nin Kıbrıs'taki Agroturi ve Dikelya üsleri.

Kulislerde izleri ortaya çıkan plana göre, bu yıl Haziran ayında Kıbrıs Rum hükümetiyle üyelik müzakereleri

tamamlanmış olacak. Bir süre beklemede tutulacak olan Kıbrıs sorunu, 2002'nin ikinci yarısında, Danimarka'nın dönem başkanlığında gündeme getirilecek. 2003'ün Ocak ayında başkanlığı devralacak Yunanistan'ın döneminde de -gerekirse Kuzey'den 'vazgeçilmesi' uğruna- Kıbrıs Rum hükümetinin üyeliği gündeme getirilecek.

Türkiye, mevcut durumu değiştirme yolunda Kıbrıs konusunda yeni bir tutum belirlemediği sürece, 2003 yılında ya Rum hükümetinin Kıbrıs Cumhuriyeti olarak AB üyeliğini sineye çekecek, ya da kendi AB üyelik sürecini tehlikeye atacak bir kışkırtmayla karşı karşıya kalacak.

Bu komployu görmeyenler, görmek istemeyenler ve AB karşıtları halinden memnun. Görenlerin uykuları kaçıyor.

21 Mart 2001

Denktaş'tan Mektup Var: 'Kıbrıs'ta AB Komplosu'

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'tan bir mektup geldi. Sayın Denktaş mektubuna, '21 Mart'taki 'Kıbrıs sorunu uykuları kaçırıyor' yazınızın sonunda gerçekçi bir analizden sonra, 'komployu görmeyenler, görmek istemeyenler ve AB karşıtları gelişmelerden memnun' diyorsunuz. Biz AB karşıtı değiliz. AB Yunanistan'ın şantajına boyun eğdi, Kıbrıs Türküne büyük haksızlık yapıyor diye üzgünüz ve tedirginiz' cümleleriyle başlamış.

Şöyle devam ediyor: 'Bir komplo vardır. Bu komplo, 1955'ten bu yana Kıbrıs'ı (Girit misali) bir Yunan/Rum/Hıristiyan adası yapmaktır. Silah zoru ile yapamadıklarını,

38 yıldır devam eden ambargolarla elde edemediklerini AB yolu ile elde etmek senaryosunu hazırladılar. AB normları ile anlaşmamızın zeminini teşkil eden tüm ilkeleri yok ettiler. Loizudu davası ile tek yanlı bir karar elde edip kuzeye yeniden yerleşme, yani bizi yeniden aralarına alıp günü geldiğinde sindirip yok etme imkânını elde tutmak istiyorlar.'

Denktaş, Yunanistan'ın Kıbrıs'la birleşme, ENOSİS planından ve İngilizlerin buna verdiği örtülü desteği anlatması ardından, mektubuna şu tezle son veriyor:

Yunanistan, Türkiye'nin AB üyeliğine, Kıbrıs sorununun 'Rum/Yunan ikilisinin ve onları destekleyen yandaşlarının öngördükleri şekilde' çözülmesi koşuluyla razı olmuştur.

Sahneyi İngiltere Alıyor

Yılların siyasetçisi Denktaş'ı böylesine açık seçik bir yanıta zorlayan 21 Mart tarihli yazıyı kısaca anımsatmakta yarar var. Ecevit hükümetinin Türkiye'nin AB'ye sunacağı Ulusal Programı açıkladığı 19 Mart tarihinin hemen ardından kaleme alınan yazıda, Türkiye ile AB arasında en kritik sorunun Kürtçe değil Kıbrıs olduğuna, çünkü AB'nin bölünmüş adanın Rum idaresi altındaki diğer yarısını meşru Kıbrıs hükümeti olarak üye adaylığına kabul ettiğine dikkat çekmiştik.

Diplomatik kulislerde yayılan bir senaryoyu duyurmuştuk: Buna göre, Kıbrıs Rum hükümetinin üyelik görüşmeleri bu yıl muhtemelen Haziranda tamamlanacak, üyeliği 2002'nin ikinci yarısında Danimarka'nın dönem başkanlığı sırasında gündeme getirilecek ve 2003'ün ilk yarısında Yunanistan'ın dönem başkanlığı sırasında da Türkiye, 'ya Kıbrıs Rum hükümetinin tam üyeliğini sineye çekmek ya da kendi üyeliğini tehlikeye atmak gibi bir kış-

kırtmayla karşı karşıya kalacaktı.

İddialara göre, bu plan Birleşmiş Milletler ve AB'nin Kıbrıs çabalarında kilit noktalarda bulunan üç İngiliz diplomat tarafından yürütülüyordu: İngiltere'nin BM Kıbrıs görüşmeleri çerçevesindeki özel temsilcisi David Hannay, AB Komisyonu Genel Sekreter Yardımcısı Brian Crowe ve Türkiye ile birlikte Kıbrıs (Rum hükümeti), Romanya, Bulgaristan ve Malta'nın üyelik programlarından sorumlu AB yetkilisi Michael Leigh.

Halen bölgedeki en etkili yabancı askeri üslerinden sayılan Agroturi ve Dikelya'yı Kıbrıs'a kurmuş olan ve 1974' te Türkiye'nin askeri müdahalesine dek Adadaki üç garantörden biri olan İngiltere, Kıbrıs sahnesindeki ağırlığını yeniden kazanmaya çalışıyor.

Kritik Tarih Yaklaşıyor

Hemen söyleyelim, geçtiğimiz hafta boyunca Washington'da ABD yönetim çevrelerindeki isimlerle yaptığımız temaslardan edindiğimiz izlenim, bizi haklı çıkarıyor: ABD artık bölgesel çekişmelerde 'tarafları uzlaşmaya zorlayıcı' rolünden yavaş yavaş geri çekiliyor. Bu İsrail-Filistin çatışması için, Makedonya için, Endonezya için olduğu kadar, Kıbrıs için de geçerli.

Bu bir açıdan olumlu gelişme sanılabilir. Kimse karışmazsa, mevcut durumun süreceği düşünülebilir.

Oysa bu yanıltıcı. Çünkü Kıbrıs Rum hükümeti için AB üyeliği takvimi işledikçe, geçen her gün yalnızca Kıbrıs Türk hükümetinin değil, Türkiye'nin AB üyelik sürecinin de aleyhine işliyor demektir. Yunanistan'ın AB dönem başkanlığını devralacağı Ocak 2003 her gün biraz daha yaklaşıyor.

Yaklaşan aynı zamanda bir yol ayrımıdır: Türk tarafı ya bugünden Kıbrıs konusunda yeni çözüm önerileri üze-

rinde çalışmaya başlayarak çıkarlarını koruyacak, ya da 2003 geldiğinde oldu bittilerle boğuşmak zorunda kalacak. Kıbrıs sorunu nedeniyle Ankara'nın bugüne dek bütün çektikleri heba olacak.

Bu son seçeneği Türkiye'de kimse istemez. Sanırız Sayın Denktaş da bu konuda farklı düşünmeyecektir.

2 Nisan 2001

MGK'nın Kıbrıs Çıkışı ve AB Hedefi

Milli Güvenlik Kurulunun Kıbrıs konusunda dün yaptığı çıkış diplomatik çevrelerde Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik hedefi nedeniyle yadırgandı. Özellikle Batılı diplomatlar, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tutumunda en üst perdede ısrarını, AB üyelik hedefiyle çelişir buldular.

Oysa MGK bildirisi dikkatle okunduğu zaman bunun bir tepki ve uyarı metni olduğu anlaşılıyor.

Tepkinin hedefi Yunanistan, uyarının hedefi ise hem AB, hem de ABD.

MGK bildirisinin öncelikle Yunanistan'ı hedef aldığı, daha ilk cümledeki 'Kıbrıs'taki sorunların 37 yıldır aşılamaması temelinde Rum tarafının Kıbrıs'ı bir Yunan adasına dönüştürme saplantısından vazgeçmemesi ve uluslararası anlaşmalar ve hukuk açısından hiçbir meşruluk taşımayan sıfat ve iddialarını sürdürme çabası yatmaktadır' ifadesinde kendisini gösteriyor.

37 yıl öncesini hatırlamak gerekiyor.

1960'ta Türk ve Rumların eşitliği temelinde kurulan Kıbrıs cumhuriyetinin, 1963 Kasımında Cumhurbaşkanı Makarios tarafından Rum çoğunluk ve Türk azınlık modeline dönüştürülmek istenmesini, 24 Kıbrıs Türkünün öl-

dürüldüğü Kanlı Noel olaylarını, Türk jetlerinin ada üzerinde alçaktan uçurulmasını, Mart 1964'te Adaya ilk kez BM Barış Gücü gönderilmesini, Haziran'da ABD Başkanı Johnson'un İnönü'ye yazdığı 'NATO silahlarını kullanamazsın' uyarısını, yani ünlü Johnson Mektubunu ve nihayet İnönü'nün ünlü 'gerekirse yeni bir dünya kurulur. Türkiye de bu dünyada yerini alır' sözünü hatırlamak gerekiyor.

Tabii artık çift kutuplu olmayan bir dünyada, AB üyesi olmak isteyen Türkiye'nin NATO'dan ayrılmayı düşünmediği ortada.

Ancak 37 yıl önceyi bugüne bağlayan unsur, Yunanistan'ın barış elçisi Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu'nun geçenlerde söylediği 'Kıbrıs AB'ye üye olursa Türkler azınlık haklarından yararlanacaklardır' sözü. Papandreu'nun bu sözü Ankara'yı çileden çıkarmış bulunuyor.

1974 askeri müdahalesinden bu yana adada Türklere eşit statü tezini savunan Ankara için Atina'dan, hem de Papandreu'dan gelen bu çıkış sırta saplanan bir hançer, bir hakaret niteliği taşıyor. MGK bildirisi bu anlamda Yunanistan'a Kıbrıs'ta halklar arasında eşit statü tezinden vazgeçmeyeceğini bir kez daha anlatıyor. Helsinki'de AB'ye üye adaylığının onaylanması için Atina'dan PKK hesabını almayan Ankara, şimdi hayal kırıklığı içinde.

Uyarı AB ve ABD'ye

Ankara, aynı şekilde AB'yi Yunanistan'ın tuzağına düşüp Türkiye'yi 'ya Kıbrıs, ya üyelik' ikileminde bırakmaması için de uyarmış oluyor.

ABD'yi ise, 'Kıbrıs artık bizim değil AB'nin sorunu' tutumundan vazgeçmesi için...

Bu aslında 'Kıbrıs Türkiye ve Yunanistan'dan başkasını ilgilendirmez' diyen Türk hükümeti için çelişkili bir du-

rum. Ama Ankara, Kıbrıs sorunun artık salt bir AB sorunu olarak ilan edilmesinden ve dolayısıyla Yunanistan'ın insafına bırakılmasından endişe ediyor.

Yunanistan'ın Türkiye'den gelen 'Rum kesimi bütün Kıbrıs adına AB üyesi ilan edilirse, Türk kesimiyle bütünleşiriz' mesajını ciddiye aldığı anlaşılıyor. Papandreu bu endişesini geçen haftaki ABD ziyaretinde bunu Washington'a aktardı.

Şimdi çoğu okurun aklından 'Türkiye bir ekonomik krizin dibinde bocalarken nesine güveniyor?' sorusu gelebilir. Coğrafyasına ve bölgede oynadığı tampon rolüne. Yani üstü kapalı bir 'yoksa ortalık karışabilir' tehdidi.

Artık açıkça anlaşılıyor ki, Ankara'da hem sivil yönetim, hem de askeri kesim, Kıbrıs'ta Türklerin ve Türkiye'nin devreden çıkarılacağı bir çözüme yanaşmamak için her şeyi, hatta AB'ye üye kabul edilmemeyi bile göze almış durumda.

Aksi halde, dün Budapeşte'de yapılan NATO toplantısında Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği konusunda neredeyse tek başına yaptığı savunmayı bir ölçüde başarıya ulaştırması ve kararı alınmamasını sağlaması da açıklanamaz. Dün AGSK konusunda Türkiye'nin istediğini almış olmasının Kıbrıs konusunda elini güçlendirdiği söylenebilir.

Şimdi işin acıklı tarafına gelebiliriz: Evet, ne yazık ki büyüklerimizin uygun gördüğü stratejik çıkarlarımız için, Başbakan Ecevit'in dediği gibi, 180 bin nüfusuyla Türkiye'nin bir ilçesinden farksız KKTC politikacılarının kapris-lerini vergilerimizden ödemeye devam edeceğiz. Tabii yakında aralarında Rum pasaportu almayan kalırsa.

30 Mayıs 2001

Ankara Avrupa'nın Oyununu Bozuyor

Ankara'daki Batılı büyükelçiler dün telaş içinde bir soruya yanıt aradılar: Pazartesi günü ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt ile görüşmesi öncesinde dağıtılan bilgi notu ne anlama geliyordu?

Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği başlığını taşıyan bir buçuk sayfalık not, adeta 13 sayfalık bir muhtıra, gibi Türkiye'nin hangi konularda geri adım atmayacağını sıralıyor, bunların henüz başlayan görüşmede Rumsfeld'e iletileceğini duyuruyordu.

Avrupa Birliğinin NATO üslerini, asker, silah ve araçlarını kullanarak kriz bölgelerine müdahale etme amacıyla kurmaya çalıştığı AGSK üzerine Genelkurmay özetle şunları diyordu:

Türkiye'nin barış zamanında danışma ve tatbikatlara tam katılmalı, kriz ve harekât zamanlarında ise karar sürecinde yer almalı.

AB kriz bölgelerine NATO imkânlarıyla müdahale etmek isterse, Türkiye tüm aşamalarda karar ve uygulamada yer almalı.

Kriz bölgesinin Türkiye'ye coğrafi yakınlığı ve yaşamsal güvenliği söz konusuysa, Türkiye'nin bu harekâta katılımı ve belli ölçülerde karar mekanizmasında yer alması garanti edilmeli.

AGSK kriz yönetiminde NATO üyelerinden birini ilgilendirecek bir uygulama olduğunda, henüz AB üyesi olmayan Türkiye'nin hangi konumda yer alacağı açıklaştırılmalı.

Genelkurmay Hükümetten Farklı mı?

NATO ve AB büyükelçiliklerindeki telaş da işte burada

başlıyordu:

ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya diplomasisi Batı medyasına günlerdir 'Rumsfeld'in Türklerin AB çizgisine ikna edileceği' üzerine haberler sızdırıyordu. 29 Mayıs Budapeşte NATO toplantısı ardından *Financial Times*'ın Dışişleri Bakanı Cem'e atfen 'anlaştık' haberini, Cem yalanlamak zorunda kalmıştı. Rumsfeld'in Ankara'da temaslarda bulunduğu 4 Haziran tarihli *New York Times* ise İstanbul'da yapılan bir uzmanlar görüşmesinde Türkiye ile AGSK konusunda anlaşıldığını yazıyordu. Oysa 26 Mayısta Dışişleri ve Genelkurmay yetkilileriyle bakan yardımcısı düzeyinde ABD ve İngiliz yetkililerle yapılan çalışma üzerinden 29 Mayıs'taki zirve geçmişti.

Rumsfeld, Çakmakoğlu, Cem ve Büyükanıt'la görüşmelerinde 'Türkiye'nin Budapeşte'de üzerinde anlaşılan çerçeveyi kabul etmesini ABD'nin desteklediğini, zaten Avrupalıların da 'önceden danışma' çözümünün ötesine geçmeyeceklerini' söylemişti. AGSK karar mekanizması zaten Brüksel'de NATO bünyesinde olacak, dolayısıyla NATO üyelerine sağlanacak şeffaflık çerçevesinde, Türkiye isterse NATO'daki veto hakkını kullanarak birliklerin AB emrine verilmesini önleyebilecekti. Öyleyse Türkler daha niye inat ediyordu?

Genelkurmay'ın gayrı resmi açıklaması Batıda yaygınlaşan 'Türkiye konusu çözüldü' yanılsamasını bozdu. Dün sabah saatlerinden itibarense NATO ülkeleri görevlileri tarafından medyaya başka bir hava verilmeye çalışıldı: 'Genelkurmay Dışişleri ile vardığımız anlaşmayı bozuyor mu? Genelkurmay Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduğu için hükümetin politikasına aykırı çıkış mı yapıyor?' Oysa Genelkurmay, bilgi notunu Dışişleri, Savunma ve Başbakanlık uzmanlarıyla danışarak günler önceden hazırlamaya başlamış, metni de sabah erken saatlerde Ecevit, Çakmakoğlu ve Cem'in dikkatine sunarak görüş istemişti. Dolayı-

sıyla Genelkurmay'ın notu, Türk hükümetinin son durumunu yansıtıyordu. Büyükanıt'la Rumsfeld'in fotoğraflarını çeken gazetecilere çıkışta dağıtılmasının nedeni de, Türk tarafının görüşlerinin medyada eksik ve yanlış yer almasını önleme kaygısıydı.

Sabre Rattling

Ankara AGSK tartışmalarındaki taraflar arasında yine de en çok ABD'nin tutumunu takdir ediyor. AB'de taraf olmasa da NATO imkânlarının kendi kontrolünden bütünüyle çıkmasını istemeyen ABD'nin Türkiye'nin Avrupa güvenliğinden dışlanmasına izin vermeyeceği inancı yaygın.

Ama hiç kimse 12 Eylül ardından Kenan Evren'in yaptığı gibi 'asker sözüyle' ülkenin geleceğini bağlamaya yanaşmıyor. Ankara Türkiye'nin kendi çıkarlarını korumak koşuluyla yeni Avrupa güvenlik yapısı içinde yer almasının öneminin ayrımında.

Avrupalıların tavrı ise, diplomasi dilinde *'sabre rattling'*, yani kılıç şakırdatma denilen gözdağı verme çabası çerçevesinde değerlendiriliyor. Özellikle Fransa ve Almanya'nın bu yolla Türkiye'yi bir oldu bittiye getirmeye çalıştığı inancı da yaygın. Kılıç şakırdatmaya pabuç bırakılmayacağı anlaşılıyor.

6 Haziran 2001

İçişlerine Dışişleri Danışmanı

Tantan'ın yerine İçişlerine getirilen Rüştü Kazım Yücelen'in bakanlıktaki ilk uygulaması bir dışişleri danışmanı atamak oldu. Cumhuriyet tarihinde ilk defa dışişleri danışmanı edinen İçişleri Bakanı olan Yücelen bu durumun ken-

disi açısından neden bir ihtiyaç olduğunu şu sözlerle açıkladı:

"Türkiye önemli reformları gerçekleştirdiği bir dönemden geçiyor. Avrupa Birliğine üyelik hedefimiz ve bu doğrultuda yerine getirmemiz gereken koşullar var. Bu konuda İçişleri Bakanlığına da düşen görevler var. Daha önce insan haklarından sorumlu bakanlık yaptığım dönemde gerçekleştirdiğimiz çalışmalar oldu. İlk kez sivil toplum örgütlerinin de katılması yoluyla bütün il ve ilçelerde insan hakları kurulları oluşturulması bu çalışmalardan biri. İnsan haklarından sorumlu bakanlığım döneminde bu çalışmalarda bana danışmanlık yapan arkadaşımızdan İçişleri Bakanlığım döneminde de faydalanacağımıza inanıyorum."

Yani İçişlerinin ilk dışişleri danışmanından, daha çok AB ve insan hakları konularında hizmet vermesi bekleniyor. Türkiye'de insan hakları ihlallerinin büyük çoğunluğunda şikayet ve iddia nedeni olan polis ve jandarmanın bağlı bulunduğu İçişleri Bakanlığı için zor bir görev.

AB ve İnsan Hakları

Bu zor görevi üstlenen kişi, Büyükelçi Ferhat Ataman.

Uzun yıllar Dışişleri Bakanlığı sözcülüğü yapması nedeniyle kamuoyunca da tanınan bir isim ve deneyimli bir diplomat olan Ataman'ın özgeçmişinde Moskova büyükelçiliği başkatipliği, Tokyo büyükelçiliği müsteşarlığı ve Kuala Lumpur büyükelçiliği de bulunuyor.

Yücelen, Mehmet Ali İrtemçelik'in Mayıs 2000'de hükümetten istifası ardından insan hakları dosyasını üstlenmesinin ardından Ataman'ı danışmanlığına getirdi.

Ataman'ın referansı hem dışişlerinden, hem de bir başka diplomattan, Büyükelçi Barlas Özener'den verilmişti.

Türkiye'yi İsrail'de temsil etmiş olan Büyükelçi Özener, (kendisi de Dışişleri müsteşar yardımcılığına dek yük-

selmiş bir büyükelçi olan) İrtemçelik'in AB ve insan hakları bakanı olduğu dönemde danışmanlığını üstlenmişti. İrtemçelik'in istifası ve ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın yalnızca AB işlerini kendi üstüne alıp insan haklarını Yücelen'e vermesinden bu yana ise Yılmaz'ın dışişleri danışmanlığını yürütüyor.

AB Ulusal Programının hazırlanmasında, AB Genel Sekreteri Volkan Vural'ın kadrosuyla birlikte Özener'in de emeği var.

Zaten Özener de, Ataman da çalışmalarını Volkan Vural'la aynı çatı altında, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin hemen arkasındaki AB Genel Sekreterliği binasında yürütüyorlar. (Aslen Tekel'e ait olan bu bina da AB Genel Sekreterliğine, Yücelen'in aynı zamanda Tekel'in sorumluluğunu da üstlendiği dönemde tahsis edilmişti.)

Ataman, İçişleri Bakanı Yücelen'e danışmanlığını da eskisi gibi yine aynı binadan sürdürecek.

Bir Fırsat Olabilir

Türkiye'de en çok istismarı yapılan konulardan birisinin 'insan hakları konusunda ilerleme sağlanacağı' yolundaki -pek çoğu tutulmayan- resmi sözler olması nedeniyle, bu konuda sahte umutlara yol açmaktan kaçınıyorum.

Ancak, önce İrtemçelik, sonra da Yücelen zamanında, en azından insan hakları alanında sivil toplum örgütleriyle devlet içinde ilerlemeden yana olan kurumlar arasında köprüler kurulduğu söylenebilir. Yücelen ve Ataman'ın özellikle doğu ve güneydoğuda yaptıkları toplantılar, bazı yerel yöneticilerin asabını bozsa da, yerel insan hakları savunucularının dertlerini ilk kez resmi platformlarda yüksek sesle dile getirmelerini sağladı. İl ve ilçeler bazında oluşturulan insan hakları kurulları, şu anda vali ve kaymakamların başkanlığında asık yüzlü, verimsiz yapılar görü-

nümünde olsalar da, bünyelerinde sivil toplum temsilcilerini barındırmaları açısından gelecekteki çalışmalar için bir zemin sağlayabilirler.

Son bir yıl içinde Yücelen AB, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye'deki hangi insan hakları sorunlarıyla ilgilendiği ve AB Ulusal Programı siyasi kriterlerinin Ankara'ya (o arada İçişleri Bakanlığına) ne gibi sorumluluklar yüklediği ayrıntılarına vakıf oldu. Bir yandan insan hakları bakanlığı, diğer yandan hükümet sözcülüğü yaptığı için Batılı büyükelçiliklerle ilişkilerini derinleştirdi ve onların Türkiye'ye bakış ve Türkiye'den beklentilerini kendi ağızlarından öğrendi.

Daha önceki bakanlığı sırasında vali ve kaymakamlar üzerinde otorite sıkıntısı gerekçesi olan Yücelen, şimdi İçişleri Bakanı olduğuna göre, artık vali ve kaymakamlara insan hakları kurullarını istediği gibi çalıştırabilir.

Dolayısıyla yeni İçişleri Bakanı Yücelen'den olumlu icraat beklemek için yeterli nedenimiz var.

Niyetini kanıtlamak ise Yücelen'e düşüyor.

8 Haziran 2001

Tepkileri Dışişleri Göğüsleyecek

Fazilet Partisi'nin 22 Haziran'da kapatılmasının dış dünyadaki tepkilerini göğüslemek, Anayasa değişikliklerinin bir an önce yapılması için son iki yıldır çabalayan Dışişlerine düşecek. Dün ve bugün Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreu ile Sisam adası ve Kuşadası'nda buluşan Cem, yarın Avrupa'ya gidiyor.

26 Haziran'da Lüksemburg'daki Türkiye-AB Ortaklık Konseyine katılacak. Karşısında, Türkiye'deki demokratik-

leşme sorunlarına karşı zaten acımasızca yaklaşan dönem başkanı İsveç'in Dışişleri Bakanı Anna Lindt olacak. Öğleden sonra, Brüksel'e geçerek, bir sonraki dönem başkanı Belçika'nın Başbakanı Guy Verhofstadt'ın yöneteceği bir panelde konuşacak. Konu: 'Avrupa'nın Geleceği'. 27'sinde ise yine Brüksel'de Türkiye-Avrupa Parlamentosu Karma Parlamento Komitesi toplantısına katılacak.

Bütün bu toplantılarda FP'nin kapatılması olayının açık ya da diplomatik dille Cem'e sorulması kaçınılmaz görülüyor. Cem'in bu konudaki doğrudan ya da dolaylı sorulara muhtemelen şu yanıtları verecek:

Türkiye'de yargı bağımsızdır, hükümet müdahale edemez.

Hükümet partilerinin de katılımıyla kapsamlı bir demokratikleşme paketi Meclisin gündemindedir, en kısa zamanda bunlar gerçekleştirilecek.

Cem de, ona eşlik eden Dışişleri bürokratları da belki içlerinden muhataplarının onlara bu yasaların neden iki yıldır çıkarılmadığını sormamaları için dua edecekler. Çünkü bu tür sorularla muhatap olurlarsa, kendi kafalarında da dolanıp duran aynı sorulara, görevleri gereği tepki göstermek zorunda kalacaklar.

Devletin Demokratikleşme Motoru

Dışişleri Bakanlığı temel olarak iki nedenden dolayı devlet yapısı içinde demokratikleşme çabalarının motoru rolünü üstlenir:

Eğitimleri ve görevleri gereği dış dünyaya açıktırlar. Dünyanın nereye gitmekte olduğunu ve Türkiye'nin çıkarlarının bu gidiş içinde nerede durmasını gerektirdiğini daha açık görme şansları vardır.

Türkiye'nin soğuk savaş döneminden, hatta bazıları da-

ha eski dönemlerden kalan bazı yasa ve uygulamalarından doğan demokrasi ve insan hakları ihlallerinin hesabını, yapanların değil, uluslararası zeminlerde masaya onlar oturduğu için kendilerinin vermek zorunda olduğunu bilirler.

Karakollardaki işkence iddialarından idam cezasının varlığına, oradan Anayasa Mahkemesinin verdiği parti kapatma kararına dek, Türkiye'deki bütün olan bitenin hesabını veren (bir diplomat bunu şaka yollu 'dayağını yiyen' olarak tanımlıyor) ve savunmasını yapmak zorunda kalanlar onlardır.

Dolayısıyla Türkiye'nin gerçek çıkarlarının ekonomisinin, siyaset ve idaresinin demokratikleşmesinden geçtiğini devlet yapısı içinde en çok onlar tenlerinde hissederler.

Yine görevleri gereği, Cumhurbaşkanlığından Genelkurmaya ve Meclise dek ilişki içinde oldukları her zeminde de bu çizgide sessizce saf tutarlar. Dışişleri Bakanları, hükümetler içinde hep demokratikleşme adımlarını atan bakanlar arasında yer alırlar.

FP ve 2004 Hedefi

Bu geniş parantezden sonra, Cem'in Lüksemburg ve Brüksel'de vereceği asıl mesaja ve anlamına gelebiliriz.

Cem AB'ne, özetle 'Topun bizde olduğunu biliyoruz. Türkiye'nin hedefi Ulusal Programı bir an önce yerine getirerek, üyelik müzakerelerine başlamak' diyecek.

Bu konuda ne Brüksel'de, ne de Ankara'da pek acelesi olan yok gibi görünüyor.

Ancak Dışişleri, 2004 sonunda AB bünyesinde yapılacak hükümetler arası konferansın Türkiye için bir hedef oluşturması gerektiğine inanıyor.

Çünkü AB daha ne kadar genişleyeceğine karar verecek.

Dışişlerine göre, Türkiye 2004 yılına kadar Ulusal Programda sözünü verdiği ekonomik ve siyasi düzenlemeleri yerine getirebilirse, AB ile üyelik müzakerelerine başlayabilir ve kendisini dünya birinci ligine atabilir.

Getiremezse, işi zor ve 2010'dan önce AB treninin bir daha Ankara istasyonunda durması zor görünüyor. Bu yüzden Dışişlerinden yükselen sessiz çığlığa kulak vermek gerekiyor.

AB üyesi sayıldıktan sonra kapattığımız ilk parti olan FP'nin artık son parti olmasını sağlayacak Anayasa değişikliği de dahil, hükümet ve Meclis'in üzerinde zaten anlaştığı siyasi reformların bir an önce yapılmasında yarar var.

24 Haziran 2001

Avrupa Hükümete Güvenmek İstiyor

Dün bazı etkili Avrupa Birliği ülkelerinin Ankara'daki temsilcileriyle ekonomik programın gidişi ve son siyasi gelişmeler üzerine konuşma fırsatı bulduk. Lafı uzatmadan Avrupa diplomatlarından alabildiğimiz nabzı aktaralım.

Türkiye'nin ekonomik program açısından bir ay öncesine göre karşılaştırmasını istediğinizde bir iyi, bir de kötü haber duyduğumuzla başlayalım:

Ekonomik reformların gidişi iyi. Bir ay önce henüz yasalaşmamış olan pek çok reform şu anda yürürlükte. Hükümet sözlerini yerine getiriyor. Bazı göstergeler düzelmeye başladı. Bunlar iyi.

Ancak bir ay öncesine göre faizler yüksek ve Türk lirasının değeri de düşük. Bunda hükümetin piyasalara yeterince siyasi güven verememesinin rolü var. Bu da kötü.

Bu sonuncusu önemli. Çünkü bazı diplomatlara, Baş-

bakan Ecevit'in TRT-2'deki 'Nereye Gidiyoruz?' programında canlı yayın konuğu olacağını anımsatarak, kendilerinin gazeteci olması durumunda ne soracaklarını sordum. Yanıt hemen hepsinde aynı:

– Programın uygulanması konusunda piyasalarda ve kamuoyundaki güveni nasıl sağlayacak?

Yanıtı alır almaz da soruyu tersine çevirdim: Siz Ecevit'in yerinde olsaydınız bu soruyu nasıl yanıtlardınız?

– Hükümet içinde ekonomik program konusunda birlik olduğu görüntüsünü lafta değil, uygulamada sağlardım. Bakanların bu ağır sorumluluğa göre hareket etmesini ister, etmeyenleri kabine dışı bırakırdım.

Bir büyükelçi daha sonra şunu sordu: 'Yalova ve Öksüz'ün istifa ettirilmesi, bundan sonra programa engel çıkaracak bakanlara ders olmuş mudur?' 'Bilemiyorum, umarım olmuştur' dedim.

Derviş ve Batılı Banka Oyunları

MHP'nin Hazine Bakanı Derviş'in hükümet dışı kalmasını istemesinin, AB çevrelerindeki izleri hâlâ silinebilmiş değil. Bu konudaki görüşleri şöyle özetlenebilir:

Program hükümetin. Derviş de programın mimarlarından biri. Gerek programın uygulayıcısı olan bürokrasiyle, gerek piyasalarla, gerekse dış kredi sağlayıcılarla iyi ilişkileri var. İç ve dış kamuoyunda Derviş programın simgesi haline geldi. Görevden alınırsa tabii ki dünyanın sonu olmaz. Ama bu muhtemelen Türkiye'nin programı terk ettiği şeklinde anlaşılacaktır ve Türkiye'nin krizden çıkmasını tehlikeye sokacaktır.

Yine bir büyükelçi, 'Derviş'in yabancıların adamı olduğu iddialarından rahatsız oluyoruz' dedi. 'Onu biz getirmedik ki, hükümet bulup getirdi ve bize tanıttı.'

Bu noktada bazı Batılı bankaların son günlerde Türk

halkının biraz daha yoksullaşmasına neden olan döviz operasyonları gündeme geliyor.

Salı günü doların 1 milyon 600 bin lira sınırını zorlaması olayının detayları da, baş aktörleri de belli olmaya başladı. Örneğin doların yükselişinin Deutsche Bank, Chase Manhattan, Credit Suisse, ABN Ambro, Citibank, Societe General, HSBC ve Dresdner Bank'ın yoğun alımlarıyla başladığı devletin kaydı altında. Doların Salı günü 1.460'dan 1.580'e yükseldiği iki saat boyunca piyasada dönen paranın yalnızca 10 milyon dolar olması, Türk siyasi dengelerinin kırılganlığının nasıl istismar edildiğini gösteriyor.

Diplomatların bu konudaki değerlendirmeleri şöyle:

Bu bankalarla biz de konuşuyoruz. Hareketin kasıtlı olmadığını, müşterileri olan büyük (yabancı) fonların isteğiyle alım satım yaptıklarını söylüyorlar. Türkiye'de ekonominin siyasetle fazlaca iç içe geçmiş olması, siyasi kırılganlığı ekonomiye yansıtıyor.

Kıbrıs Baskısı mı Gelecek?

Diplomatların bu açıklaması mantıklı görünüyor. Ancak yabancı bankalar kaynaklı bu operasyon, Türkiye'yi zayıf anında yakalayan Avrupalıların Kıbrıs ve Avrupa Güvenlik Savunma Projesi konusunda siyasi taviz koparma girişiminin işareti olarak algılanmaya başladı. AB diplomatlarının bu konudaki değerlendirmeleri de şöyle:

Böyle bir plan yok. IMF'e verilen ekonomik programı, kendi siyasi hedeflerimizin aracı yapmayı düşünmüyoruz. AB Türkiye'nin ekonomik programı başarıya ulaştırmasından yana. Öncelikle bölgenin güvenlik ve istikrarı açısından. Sonra da, Türkiye'de yatırım yapan Avrupa şirketlerinin çokluğu ve başarısızlığın, bu şirketleri de zora sokacak olması açısından. Dolayısıyla biz Türkiye'nin zorda kalma-

sını değil, başarılı olmasını istiyoruz. Hükümetin güven vermesi bu nedenle de önemli.

20 Temmuz 2001

Türkiye Yol Ayrımında, Saflar Netleşiyor

Türkiye'nin nasıl bir yol ayrımına geldiği ve safların nasıl netleşmeye başladığı, Cumhurbaşkanı Sezer ve Başbakan Yardımcısı Yılmaz'ın dünkü konuşmalarında görülebiliyordu.

İktisadi Kalkınma Vakfı tarafından İstanbul'da düzenlenen Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri konulu toplantının ülke bir ekonomik krizden kurtulmaya çalışıyorken yapılması önemliydi. Toplantının bu krizin muhtemel sonuçlarının da ele alınacağı bir Milli Güvenlik Kurulu toplantısının hemen öncesinde yapılması ise konuşmaların önemini biraz daha artırıyordu.

Sezer ve Yılmaz'ın konuşmalarında öne çıkan ortak noktalar şunlar oldu:

Hükümetin ekonomik krizden çıkma çabaları desteklenmelidir (Sezer), bu çabalar Türkiye'nin yapısal değişim hedefleriyle uyumludur (Yılmaz). Ekonomik kriz çıkmasaydı da bu değişim programı zorunluydu (Yılmaz).

Türkiye'nin en ivedi siyasi hedefi AB üyeliğidir. Türkiye, AB tarihinin en kapsamlı genişleme dalgasına doğru ilerlerken, her alanda katılım sürecinin gerektirdiği atılımları gerçekleştirmek durumundadır (Sezer). Ya bu fırsat penceresini açacağız ya da kepenkleri indirip kendimizi evimize hapsedeceğiz (Yılmaz).

AB üyeliği doğrultusunda atılacak adımlar geciktiril-

memelidir. AB ile bütünleşmemizin belirsiz (reformların 10-15 yıl alması gibi) bir tarihe ertelenmesi, dış politikadan gümrük birliğine kadar bir dizi alanda çıkarlarımızı tehlikeye atacak, ülkemiz ekonomisini çok ciddi riskler altına sokacaktır (Yılmaz). Yeni üyeler 2004 ya da 2005 tarihlerinde AB'deki yerlerini alacaklardır. Yurtiçi ve yurtdışında üyelik görüşmelerini başlatma çabalarının 2003 içinde ya da yeni üyeler AB'ye katılmadan önce sonuçlanması zorunludur (Sezer).

AB üyeliği için en önemli (yurtiçi) çabaların hukuk, demokratikleşme ve insan hakları alanında atılması gerekmektedir. Meclisin Eylül ayında ele alacağı Anayasa değişiklikleri bu açıdan önemlidir. Anayasa değişikliklerinden bağımsız olarak, Türk Ceza Yasasında ölüm cezası ve ifade özgürlüğü ile ilgili değişiklikler yapılmalıdır (Sezer). İnsan haklarına saygı, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, günümüz dünyasının tartışılmaz kurallarıdır. Devletin halka lütfu değil, zorunluluğudur (Yılmaz).

Sezer ve Yılmaz'ın güncel bir başka konuda da, tam da bir MGK öncesinde ağız birliği etmiş olmaları büyük önem taşıyor. O da krizden çıkmak için rejime ara verilebileceği ve bir teknokrat hükümet kurulması gerektiği yolundaki görüşlere verdikleri ortak tepki:

Teknokrat hükümeti tartışmaları saçma ve yanlıştır, krizden normal yollarla çıkılacak (Yılmaz). Son zamanlarda kimi çevrelerce ortaya atılan modeller Anayasa ile de, demokratik ilkelerle de bağdaşmıyor. Her sıkıntılı dönemde Anayasa'ya uygun düşmeyen uygun düşmeyen arayışlara gitme kolaycılığına düşülmemeli.

Çıkarılabilecek Sonuçlar

Bu ortak noktalardan çıkarılabilecek sonuçlar ise şunlar:

Türkiye'nin ekonomik krizden çıkmak için hızlandır-

maya zorunlu olduğu reformların hedefi AB üyeliği. Bunun için önümüzdeki gayrı resmi hedef ise 2003.

Dolayısıyla Türkiye'nin önündeki yol ayrımı AB üyeliği. Saflar ise AB üyeliği çabalarından yana ya da karşı olmak şeklinde netleşiyor.

Bu çabaların yurtiçi boyutunda ekonominin ve siyasetin daha demokratik bir zeminde yeniden yapılanması var. Burada bütün tartışmalara ve direnişlere karşın devletin zirvesinde bir görüş birliği zemininin artık oluştuğu görülüyor.

Ancak kimsenin (dün Sezer ve Yılmaz'ın da) sözünü etmek istemediği bir boyutu var ki işin, o da Kıbrıs.

Kıbrıs konusunda Sezer'in öngördüğü 2003 yılına dek neler yapılabileceği konusunda devletin zirvesinde görüş birliği olup olmadığı meçhul. Yılmaz'ın deyimiyle 'Türkiye'nin yakaladığı AB üyeliği fırsatında', bu kritik yol ayrımında en hassas konu bu.

Başbakan Ecevit, Türkiye'nin dünya birinci liginden başka bir yerde oynama şansı olmadığını söylerken haklı. Türkiye için şu anda birinci lig fırsatı AB üyeliği demek. Ancak Kıbrıs'ta mevcut durum sürerken bu fırsatın nasıl olup kaçırılmayacağını kimse konuşmak istemiyor.

24 Temmuz 2001

Kıbrıs'ta Zor Günler Önümüzde

ABD dışişlerinin eski Kıbrıs koordinatörü Thomas Miller, ABD'nin Atina Büyükelçisi olarak göreve başlamaya hazırlanıyor. Miller yakında Senato önünde ifade verecek ve muhtemelen onay alarak Bush'u temsilen Yunanistan'a gidecek.

Miller'ın adı 1997-1999 yılları boyunca pek çok kez Türk, Yunan ve Kıbrıs medyasında yer aldı. ABD yönetimi o dönemde zirvede bulunan S-300 füzeleri krizi konusunda Türkiye ve Yunanistan'a yaptığı uyarılar Miller aracılığıyla yapıldı. Miller defalarca Ankara, Atina ve Lefkoşa'nın Türk ve Rum tarafları arasında mekik dokudu. Kıbrıs sorununun ayrıntılarına vakıf olarak ve Kıbrıs'ta öyle kolay bir çözümün olmayacağı inancıyla da bu görevi bıraktı.

Pek yakında ABD Senatosu önünde Kıbrıs sorununa 'bölge istikrarı ve ABD çıkarları doğrultusunda çözüm bulunması' ve 'ABD-Yunanistan arasındaki ilişkilerin geliştirilerek sürdürülmesi' için elinden gelen çabayı harcayacağı sözünü verecek ve bu doğrultuda da çalışacak.

Başka türlü tekrarlayalım, ABD'nin Yunanistan'la ilişkilerini geliştirmek üzere Atina'ya atayacağı yeni büyükelçisi bir Kıbrıs uzmanı.

Çok Alamet Belirdi

Uluslararası ilişkiler uzmanları, bu gelişme konusunda iki ayrı görüş veriyor.

Birincisi kötümser görüş: Buna göre, Atina büyükelçiliğine Miller'ın atanması bundan böyle ABD yönetiminin Türkiye'nin Kıbrıs politikasına pek hoşgörüyle bakmayacağını gösteriyor.

İkincisi ise daha da kötümser: Miller'ın atanması Kıbrıs konusunda Türkiye'nin üzerindeki Avrupa baskısına ek olarak, Amerikan baskısının da artacağına işaret ediyor.

Bir kaynak bu durumu basketbol deyimiyle 'tam saha baskı geliyor' diye yorumladı.

Başbakan Ecevit, geçen hafta 'ekonomik sıkıntı nedeniyle Türkiye'nin içinde bulunduğu zaaftan yararlanarak Kıbrıs konusunda baskı geliyor mu?' yolundaki soruları, 'Hayır, çok şükür yok. Ekonomik krizden bu yönde yarar-

lanmak yoluna gidilmiyor, bu da sevindirici' diye yanıtlamıştı.

Kıbrıs İşleri Bakanı Şükrü Sina Gürel ise Türkiye'nin Kıbrıs konusunda AB üyeliği çerçevesindeki gelişmelere karşı bir B-Planı hazırlığında olup olmadığı sorularımıza, 'Hayır, gerek de yok. Zaten yakın zamanda büyük bir gelişme olmayacak gibi görünüyor' yanıtı verdi. Gürel sözlerini, 'Güney Kıbrıs'ı AB üyesi olarak alırlarsa, biz de kademeli olarak KKTC ile entegrasyona gidebileceğimizi duyurmuştuk. Aslında kendisini köşeye sıkıştıran AB' diye sürdürdü.

Gürel, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın 'New York'a giderek BM Genel Sekreteriyle görüşeceği, buna bağlı olarak da Kıbrıs Rumlarıyla dolaylı görüşmelere dönebileceği' açıklamasından da fazla heyecanlanmamış izlenimi verdi.

Oysa bütün işaretler, Türkiye'nin sonbahar aylarından başlayarak Kıbrıs konusunda zor günlere hazırlıklı olması gerektiğini gösteriyor.

Sezer'in Uyarısı ve MGK

Cumhurbaşkanı Sezer'in önceki gün AB üyeliği konusunda 'diğer adayların üye olmaya başlamasından önce, 2003 yılında AB ile üyelik görüşmelerine başlamak için adım atmamız gerektiği yolundaki uyarısı, aslında gelip Kıbrıs duvarına çarpıyor.

Çünkü Türkiye'nin ekonomisi, demokrasisi ve kişi haklarını düzeltmesi gerektiğine dair görüşlere kamuoyunda açık ve güçlü bir itiraz yok. Siyasi partiler arasında bu alanlarda zaman zaman çıkan tartışmaların uzlaşmayla sonuçlanması da bunu gösteriyor.

Ancak Kıbrıs konusunda durum öyle değil.

Bir yandan Türkiye'nin Kıbrıs Türklerini yalnız bırakmaması gerektiği üzerine kamuoyundaki yaygın inanç, di-

ğer yandan Kıbrıs'ta en iyi çözümün çözümsüzlük olduğunu işleyen bir lobi, Türkiye'nin stratejik hedefi olarak belirlediği AB üyeliği önündeki Kıbrıs sorunu konusunda yeni çözümler, yeni planlar üretilmesini engelliyor.

Gerçekçi konuşmak gerekirse, bu konuda iş öncelikle bugün toplanacak Milli Güvenlik Kuruluna düşüyor. Çünkü ancak sivil ve askeri otoritenin görüşlerini karşılıklı ortaya koyduğu bu zirvede alınacak bir karar, hükümetin ve Meclisin Kıbrıs konusunda önyargılardan uzak tartışıp karar almasını sağlayabilir.

Bu tür hassas kararlar batı demokrasilerinde de askerlerle danışmalar yoluyla alınır; bu bir komplekse yol açmamalı.

Kıbrıs konusunda bir çözüme zorlanmadan Ankara'nın kendi inisiyatifiyle B-planları üretmesinde ulusal çıkarlar açısından yarar var.

25 Temmuz 2001

Yılmaz'a Muhtıra, Avrupa Şaşkın

Genelkurmay tarafından dün akşam saatlerinde yapılan açıklama, ANAP lideri Yılmaz'ın 4 Ağustos'taki parti kongresinde açtığı 'ulusal güvenlik sendromu' tartışmasının ne kadar ciddi olduğunu gösterdi.

Askerler bu açıklamayla öncelikle Yılmaz'ın gösterdiği adresin kendileri olduğunu anlayıp kabul ettiklerini açıkça gösterdiler. Sonra da, kendileri Yılmaz'a bir adres gösterdiler: Daha ciddi tartışmak istiyorsanız, Milli Güvenlik Kurulu'nda tartışabiliriz. "Günlük siyasi çıkarlardan arındırılmış platform" sözüyle kastedilen MGK. Ve Yılmaz'ı bu çıkışıyla günlük siyaset yapmaya, dahası, ülkenin ulusal çıkarları üzerinden siyasi çıkar sağlamaya çalışmakla suçla-

mış oldu Başbakanlık yapmış bir siyasetçinin bir konuşması nedeniyle 'onursuzluk' gibi ağır suçlamalara maruz kaldığı bu açıklama, başkent kulislerinde dozu fazla kaçmış bir tepki olarak da yorumlandı. Ancak Ecevit dünkü gazetelerde yer alan Yılmaz eleştirisini yapmamış olsaydı, Genelkurmay'ın tepkisi çok daha sert olabilirdi. Keza MHP lideri Bahçeli'nin bu tartışmayı "gereksiz zaman kaybı" olarak nitelemesi de tartışmanın asker-sivil kutuplaşmasına dönüşmesini önlemeye katkıda bulundu.

Tartışma şu anda koalisyonun çoğunluğunun katılmadığı Yılmaz ile asker arasında sınırlanmış görünümde. Eğer Ecevit'in ve Bahçeli'nin açıklamaları yapılmamış olsaydı, Genelkurmay'ın dünkü açıklaması hükümete bir muhtıra niteliğinde olacaktı; şimdiyse Yılmaz'a ve hükümetin ANAP kanadına bir muhtıra niteliğinde.

Ve dünkü gelişmelerden anladığımız kadarıyla, 21 Ağustos'taki MGK'ya kadar da öyle kalacak.

Bu gidişi değiştirecek ve tartışmayı sert ve engebeli zeminlere taşıyabilecek ya da kışkırtabilecek gelişme ise, Yılmaz'ın perşembe gecesi bazı televizyon kanallarında yapacağı söylenen konuşmalarındaki sözleri olabilir.

Tartışma gereksiz mi?

Ulusal güvenlik tartışmasının gerekli olup olmadığı sorusuna, Genelkurmay'ın açıklaması dikkate alınarak daha kolay yanıt verilebilir. Açıklamada ulusal güvenlik konusunun tartışılmasına karşı çıkılmıyor; bir parti kongresinde ve Ecevit'in de vurguladığı gibi somutlanıp, örneklenmeden, içi boş bir şekilde ortaya atılmasına tepki veriliyor.

Ancak, Yılmaz'ın askerleri kızdıran, Bahçeli'yi rahatsız eden, Ecevit'i de şaşırtan çıkışına, çıkışa gerekçe yaptığı Avrupa Birliği çevreleri de anlam verebilmiş değil.

Dün Ankara'da Yılmaz'ın, Kasım ayında Avrupa Birliği tarafından yayımlanacak Türkiye ilerleme raporunda as-

kerlerin siyasi karar mekanizmaları üzerindeki etkilerinin eleştirileceğini öğrendiği ve o nedenle önceden böyle bir çıkış yaptığı haberleri yayılmaya başladı.

Güya Yılmaz, bir yandan raporda Türkiye'nin zaten böyle bir tartışmayı kendi içinde de yaptığının yazılması için, diğer yandan da AB üyeliğinin Türkiye'deki bayraktarlığını tescil ettirmek için bu çıkışı yapmıştı.

Dün Ankara'da görevli AB ülkesi diplomatlarla yaptığım görüşmelerde ise bu sonuç kesinlikle çıkmıyor. Söylenenleri şöyle özetlemek mümkün:

AB'de Türkiye'yi yakından izleyen aklı başında herkes, Türkiye'de asker-sivil ilişkilerinin, genel gelişmeye paralel olarak yürüyeceğini biliyor. Bu nedenle Türkiye'den zaten koşullarının elvermeyeceği bir talepte bulunmayı kimse düşünmüyor. Rapor henüz yazılmadı, ancak asker-sivil ilişkilerinin bu raporun ekseni olmayacağı şimdiden söylenebilir.

Yılmaz, AB doğrultusunda mutlaka bir çıkış yapmak istiyorsa, bunu daha uygun bir şekilde işkenceyle mücadele, ifade özgürlüğü veya örneğin 'Hayata Dönüş Operasyonu' üzerine yapabilirdi. Şimdi bu konuları yakından bilen ve ilgili bir İçişleri Bakanı'yla çalışıyor. Raporda da daha çok bu konular yer alacak.

Türkiye'deki asker-sivil ilişkilerini AB ile bağlantılamak ise AB'ye de yapılmış bir haksızlık. Yılmaz kendi politikasını AB üzerinden yapmamalı. Kopenhag Kriterleri'nin öngördüğü demokratikleşme ve insan hakları alanları, bütün üyelerde ulusal birliği zayıflatıcı değil, güçlendirici unsurlar olarak algılanır

Avrupalılar Yılmaz'ın askeri öfkelendiren çıkışını böyle değerlendiriyor.

İnsanın aklına acaba Yılmaz hükümetten ayrılmanın daha makul bir yolunu bulamaz mıydı sorusu geliyor.

8 Ağustos 2001

Dışişleri Bakanı: Askerle Sıkıntımız Yok

Açıkçası Dışişleri Bakanı İsmail Cem ulusal güvenlik sendromu tartışmasına girmeye hiç niyeti değildi. Ancak biz gazeteciler, Cem'in dış politika konularında bir ufuk turu nedeniyle düzenlediği öğle yemekli toplantıyı fırsat bilerek tartışma konusunda Dışişleri Bakanı'nın da görüşünü almakta ısrarlı olduk. Bunun birkaç nedeni var.

Bir kere, Dışişleri Bakanı Milli Güvenlik Kurulu'nun oy hakkına sahip, asli bir üyesi.

İkincisi, ulusal güvenlik, dış politikanın ağırlığını taşıyan bir kavram. Dolayısıyla Dışişleri Bakanlığı, gerek Savunma Bakanlığı, gerek Genelkurmay, gerekse MGK Genel Sekreterliği ile öteden beri en sıkı ilişki içinde olan kurumlardan biri.

Güncel olması nedeniyle belki de en önemli neden, Yılmaz'ın 'ulusal güvenlik sendromu' tartışmasının odağına yerleştirdiği Avrupa Birliği konusu. Türkiye'nin AB üyeliği açısından en uzlaşmaz çelişkileri Kıbrıs ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Projesi oluşum süreci. Askeri yönü olan bu iki sorunun resmi muhatabı, düne kadar Yılmaz'a çalışan AB Genel Sekreterliği değil, Dışişleri Bakanlığı.

"Askerle İşbirliği İçindeyiz"

En güncel olan Kıbrıs ve Avrupa Güvenliği konularından başlayarak, Dışişleri Bakanı Cem'in sorularımıza verdiği yanıtlar şunlar:

Kıbrıs konusunda Genelkurmay'la sık sık toplanır konuşuruz. İki kurum arasında işbirliği ve dayanışma var. AGSP konusunda da ciddi bir çalışmamız var. AGSP siyasi bir konu ama öncelikle askeri boyutu var. Bu konuları el-

bette Genelkurmayla, Savunma Bakanlığı'yla konuşacağız.

Milli Güvenlik siyasetinin dış boyutu, Dışişleri Bakanlığı'nın ortaya koyduğu tehdit değerlendirmesi ve benzeri değerlendirmeler esas alınarak oluşturuluyor. MGK toplantıları öncesi MGK Genel Sekreterliği'ne gönderdiğimiz görüşler, belgelerde yerini alıyor. Bizim Dışişleri olarak askerlerle ilişkide bir sıkıntımız olmadı. Emin olun bir sorun yok.

AB'de Sıkıntı Var

İsmail Cem, Mesut Yılmaz'a göre daha iyimser bir tablo çiziyor. Ama örneğin Avrupa Güvenliği konusunda kendisi de sıkıntı yaşamadı mı?

Örneğin Budapeşte'deki NATO toplantısı ardından *Financial Times*'ta 'anlaşmaya varılıyor' olarak anlaşılan makalesiyle, ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in Ankara'da Genelkurmay İkinci Başkanı Büyükanıt'la görüşmesi sırasında dağıtılan bilgi notu arasında bir çelişki yok muydu?

Cem'in yanıtları:

Makalemle Genelkurmay açıklaması arasında fark yok. Olsaydı da, dünyanın sonu olmazdı. Yanlış kaldırmayan bir konu, önemli olan Türkiye'nin menfaati açısından doğru uzlaşma noktası bulmak.

Bunu söylemekle birlikte, Cem, Türkiye'nin AB ile ilişkilerdeki sıkıntıları arasında bu konuda uzlaşmazlığın da bulunduğunu şöyle anlatıyor:

Washington belgesiyle hukuken haklıyız. Fiiliyatta ise, AB'nin kaygılarını da gözeten bir uzlaşma arıyoruz. Biz 'evet' desek de, 'hayır' desek de, Aralık ayında AB yeni Avrupa savunma mimarisi için kararını alacak. Avrupa'da NATO dışında yeni bir askeri güç oluşacak. 'Biz haklıyız' katılığıyla Türkiye yeni Avrupa savunma yapısı dışında ka-

labilir. Kalırsa ne olur? Türkiye'yi saf yerine koymayacak bir formül çıkmıyorsa, olmazsa olmaz diyeceğiz. Ama bu da Türkiye için iyi olmaz.

Anayasa Değişikliğine Destek

Kıbrıs için de aynı durum geçerli. Cem'in "Avrupa Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tam üye olarak alabilir. Aksi halde Yunanistan Doğu Avrupa ülkelerinin girişini engelleyebilir. Biz de buna karşı sert tepki verebileceğimizi anlattık" sözleri artık bu durumun Ankara'da kabullenilmeye başladığını gösteriyor.

Cem "Bu sorunu aşarız" diyor. Ancak Türkiye'nin AB üyeliği için gerekli ölçülere ulaşması için gereken adımlar gecikiyor. Cem bunu, geçtiğimiz yıl Meclis gündemine ağırlığını koyan ekonomik yasa çalışmalarına bağlıyor. Peki ya Meclis'in açılışıyla gündeme gelecek Anayasa değişiklikleri?

Anayasa değişiklikleri bir an önce yapılmalı. Tabii bunlar AB ölçülerinin bir kısmı. Örneğin 'gözaltı süresinin uzatılması için zanlının hâkim karşısına bizzat çıkarılması' gibi genelgeler, kararnamelerle aşılabilecek sorunlar var. AB üyeliği yolunda kaybedeceğimiz her yılın maliyeti 3-4 yıl olabilir.

Ankara'da ciddi bir AB sıkıntısı var. Kimi bu sıkıntıyı keskin sözlerle ortaya döküyor, kimi diplomatik cümleler arasında.

10 Ağustos 2001

Askerden İkinci Sürpriz: 312'de AB Standardı Gelsin

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kıvrıkoğlu'nun 21 Ağustos'taki MGK toplantısında, Anayasa'nın 14. maddesinin Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi düzenlenmesi önerisini dün duyurmuştuk.

Bugünse askerlerin Türkiye'deki demokratikleşme tartışmalarının neredeyse odağında bulunan bir başka konudaki sürpriz bir çıkışını duyuruyoruz: Askerler, yıllardırkangrene dönmüş Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin yeniden düzenlenmesinin de AB standartlarına göre yapılmasını istiyor.

Genelkurmay Adli Müşavirliği'nce bir süredir yürütülen bir çalışma, 'kanunun suç saydığı fiili övme ve halkı farklılıklarını gözeterek düşmanlığa tahrik' suçlarını saptayan TCK 312. maddenin AB ülkelerindeki mevcut benzerlerini saptamış durumda.

312 Sorunu

Saptamaların ayrıntılarına girmeden önce, askerleri böyle bir çalışma yürütmeye iten nedenleri irdelemekte yarar var.

312. madde şimdiye dek Türkiye'yi yönetenlerin başını hem içeride, hem de dışarıda en çok ağrıtan maddelerden biri oldu. Yaşar Kemal'den Hasan Celal Güzel'e, Muhsin Yazıcıoğlu'ndan Doğu Perinçek'e, Yalçın Küçük'ten Abdülmelik Fırat'a, Akın Birdal'a dek toplumda öne çıkan pek çok isim 312. madde nedeniyle yargılandı, mahkûm oldu. Andrew Finkel gibi yabancılar bile 312'den payını aldı.

Yasadaki zaten muğlak ifadeleri olabilecek en sert şekliyle yorumlayan savcıların iddiaları ve yargıçların kararla-

rıyla oluşan Yargıtay içtihatları, neredeyse her türlü görüşün açıklanmasını suç kapsamına soktu. Örneğin bir savcımızın Mehmet Akif'in bir şiirini okuyan sıradan bir politikacı aleyhine 312'den açtığı dava, bugün Türk siyasi yaşamına Recep Tayyip Erdoğan gibi bir lider armağan etti. (Öyle ki, isteyen savcı, bu yazıyı dahi 312 kapsamına sokabilir.)

312 uygulamaları, Türkiye'nin üyesi olmak istediği AB ile ilişkilerini de zora sokan unsurlardan birisi. Düşünce ve ifade özgürlüğü, AB üyeliği için Ulusal Program'ın siyasi kıstasları arasında ilk sırada sayılıyor.

Askerin Örneği AB

Öte yandan, radikal islamcı ve Kürt ayrılıkçı akımlarının etkisi, İran, Irak, Suriye ve Ermenistan gibi sorunlu komşuların varlığı ve ekonomik durumun bir türlü krizlerden kurtarılıp siyasi istikrara yardımcı olacak düzeye yükseltilememesi gibi nedenler, yalnızca askerler arasında değil, sivil kesimde de, siyasi korumacı önlemlerin büsbütün terk edilmemesi gerektiği görüşlerine zemin oluşturuyor. 312'nin değiştirilmesi yolunda bugüne dek atılan adımlar, bu nedenle sonuca ulaştırılamadı.

Genelkurmay bünyesinde yürütülen çalışmalarda AB üyesi Almanya, Fransa, İtalya, Yunanistan, İspanya ve İsveç ile AB üyesi olmayan İsviçre yasalarında da, rejime yönelik tehdidi, henüz eyleme dönüşmeden de suç sayan maddeleri saptanması bir dönüm noktasını belirliyor.

Bunun üzerine tıpkı Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmamasını belirleyen 14. maddesi gibi, TCK'nın 312. maddesinde yapılacak değişikliklerde de AB yasalarındaki ölçülerin esas alınmasının yeterli ve geçerli olması gerektiği görüşü ortaya çıkıyor.

Bu görüşlerin, konu Bakanlar Kurulu ve Meclis gün-

demine geldiğinde Kıvrıkoğlu tarafından Cumhurbaşkanı ve Başbakan'la görüşmelerinde, ya da MGK toplantılarında tekrarlanması bekleniyor.

Askerler Anayasa'nın 14. maddesi ardından TCK 312'de yaptıkları sürpriz çıkışlarla temel olarak iki mesaj veriyorlar:

1. Silahlı Kuvvetler Türkiye'nin AB üyeliğine karşı değil. Cumhuriyetin temel niteliklerini koruma önündeki engellerin bütünüyle ortadan kaldırılmasına karşı. Tartışmalı konularda uzlaşma formülü olarak AB standartlarını önererek bunu göstermek istiyor.

2. Silahlı Kuvvetler, siyasi partilerin birbirleriyle olan sorunlarını askeri kalkan yaparak ya da onun üzerinden yürütülmesini istemiyor. ANAP lideri Yılmaz'ın ulusal güvenlik sendromu çıkışının kamuoyunda yol açtığı tartışmayı vesile ederek, bu kritik konulardaki görüşlerini berraklaştırıyor. Artık siyasi partilerin rakiplerini aba altından asker sopası göstererek susturmaya çalışması güçleşecek.

Demokratikleşme tartışmalarına, iki önemli konuda AB'yi örnek göstererek askerlerin de katılması ise Türk demokrasisinin bir başka hoşluğu olarak kayda geçiyor.

24 Ağustos 2001

Volkan Vural: "Geç Kalmayalım"

Ankara'nın Ulusal Program'da (UP) Avrupa Birliği'ne (AB) verdiği 'kısa vadeli' sözleri yerine getirmesi için beş ayı kaldı. Gelinen noktayı ve Türkiye'nin yapması gerekenleri, AB Genel Sekreteri Büyükelçi Volkan Vural'la konuştuk.

– Volkan Bey zaman geçiyor mu?

Zaman işliyor. Hükümetimiz UP'yi 19 Mart'ta kabul

etti. UP'de kısa vadeli teklifler olarak bir yılda gerçekleştirilmesi gereken siyasi, ekonomik ve mevzuat durumuna ilişkin değişiklikleri ele aldık. Teorik olarak Mart 2002'de bitecek. Kısa vadeli teklifler içinde bazıları çok dikkat çekici. Özellikle düşünce ve ifade özgürlüğü.

– Biraz açar mısınız?

Biz UP'nin siyasi kriterler bölümünde ifade özgürlüğü açısından Anayasa'nın belli maddelerinin ve TCK'nın 312. maddesinin, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. ve 8. maddelerinin, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun bazı maddelerinin tadil edilmesi gerektiği hususunda bir taahhütte bulunduk. Bir yıl içinde... Burada kısa vadeli ve ifade özgürlüğünün geliştirilmesine yönelik anayasal ve yasal güvencelerin güçlendirilmesinden bahsediyoruz. Açık biçimde Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerle ilgili bölümleri -bunun içine 13. ve 14. maddeler de giriyor- başta düşünceyi açıklama ve yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleriyle ilgili hükümler olmak üzere dörde ayrılmış vaziyette. 312'nin koyduğu değerler zedelenmeden elden geçirilmesi, aynı anlayışla Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. ve 8. maddelerinin elden geçirilmesi gibi bir dizi tedbire yer verdik.

– Beş ay kaldı. Tüm bunlar kalan zamanda yapılabilecek mi?

Olabilir. Olması için zaten ciddi ve kapsamlı çalışmalar hem biz, hem Meclis, hem de hükümette yürütülüyor. Bu çerçevede Anayasa değişiklikleri için partilerin uzlaşmasıyla hazırlanan bir taslak metin var. Bu metnin TBMM olağanüstü toplantıya çağrılarak değerlenmesi gerekiyor.

– Genelkurmay 14. maddede AB'nin de uyguladığı standartların getirilmesini önerdi. Bu, taslak üzerinde bir tadilat gerektirecek mi?

Tabii Uzlaşma Komisyonumuzun hazırladığı metin şu anda bağlayıcı bir değişiklik tasarısı değil. Ama bir uzlaşıy-

la ortaya çıkmış. Bu bakımdan önemli ve değerli, ama bunun teknik olarak, hukuki açıdan ve siyasal yaklaşımlarla Meclis'te tartışılarak değerlendirilmesi ve ona göre oluşturulacak konsensusa göre geliştirilmesi lazım.

– İşiniz gereği sizin askerlerle de ilişkileriniz var. Engelleyici bir tavır, bir tutum yansıyor mu?

Hayır. TSK hem çok önemli, hem de çok saygın bir kurum. Bu kurumun en önemli özelliği de Atatürk ilkelerini benimsemiş olması, yapısını ona göre ölçmesi. Dolayısıyla çağdaş uygarlık hedefini benimseyen bir Atatürk anlayışının, Türkiye'nin AB'ye kabul edilmesine karşı çıkması imkânsız.

– Çıkıyor mu?

Hayır. Her konuda elbette Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullardan da kaynaklanan farklı yaklaşımlar, nüanslar olabilir. Eğer nihai hedef Türkiye'nin demokratik standartlarının güçlendirilmesi, AB standartların yapılandırılması ise, bence burada bir konsensus var.

– Hem AB'de hem de Türkiye'de, Türkiye'nin AB üyeliğini istemeyenler var. Bu sürecin bu kadar sancılı olması sağlıklı mı?

Tartışmaların olması son derece doğal. Yapılması gereken bu tartışmaları bütün unsurlarıyla ortaya koymak. Yani bir şeyin niçin değişmesi gerektiğini savunmak ne kadar doğalsa, niçin değişmemesi gerektiğini savunmak da o kadar doğal. Bence bu tartışmalar ne kadar sürer, ne kadar kapsamlı olursa, o kadar mesafe alırız.

– Bu noktada Yılmaz'ın, "Neyi ne kadar tartışacağımızı ulusal güvenlik sendromu belirliyor" dediği akla geliyor. Bu tartışmanın sınırları nasıl belirlenecek?

Ben bürokrat olarak siyasi tartışmaya girmem. Yalnız şu bir gerçek: Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin dışında kalmakla içine girmek arasındaki avantajları ve dezavantajları tartışmasında fayda var.

– Bu nasıl yapılır?

Bence bunun için yeterli bir temel var. Bugün Türkiye'de hemen hemen tüm siyasi partiler ve tüm kurumlar Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini istiyor. Toplum daha fazla istiyor, toplumun geniş kesimleri daha fazla istiyor. O yüzden bu çağrıya cevap verecek canlılığı bulmak önemlidir.

– Yani yasal düzenlemeler. Meclis bunda nasıl bir rol üstleniyor?

Meclis büyük bir rol oynuyor. Çünkü bazı konular var ki bunları bürokrasi çözümleyemez, siyasi kararlılık meselesi. Bürokrasi öneriler hazırlar, hükümetlere, Meclis'e yardımcı olur, teknik çalışmalar yapar, alternatifleri sunar. Ama karar verecek olan siyasi otorite. Bu yüzden Meclis'in kararlılıkla Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi standartlarına yaklaşmasını sağlayacak değişiklikleri bir an önce hayata geçirmesi lazım.

– 312. Madde benzerleri AB ülkelerinde de var. Ama dünyanın hiçbir yerinde böyle bir uygulama yok. Uygulamada keyfiyete varan tutumlar nasıl engellenebilir?

Yorumları önleyebilmek için tanımların daha net ortaya koyulması gerekir. 312. maddenin uygulanışına bakarsanız çok farklı yorumların olduğunu görürsünüz. Savcı ve hâkimlere daha net bir kanun metni sunmak sanırım yargının işini kolaylaştırır.

– Sizce bir yıl içinde TCK'nın tamamının tartışılıp değiştirilmesi mi, yoksa 312'yi ayırmak mı akılcı?

Gerçekçi olmak gerekirse, ceza kanununu önümüzdeki beş ay içinde, yani Ulusal Program'ın kısa vadeli hedeflerini gerçekleştireceği beş ay içinde değiştiremeyeceğimiz söylenebilir. Bazı maddeleri alıp bunları bir an önce hayata geçirmek çok daha mantıklı.

– 312 ile beraber acilen değiştirilmesi gereken maddeler var mı?

Tabii var bazı maddeler. Ama şu aşamada ifade özgür-

lüğü açısından baktığımızda 312 ve 159 var. 159, devlete, Meclis'e, orduya hakareti belirliyor değil mi?

Evet. Orada da geniş yorumlara yol açan bazı ifadeler sıkıntıya yol açıyor. Belli duyarlılıklar korunarak, yeniden düzenlenebilir.

– Bir an kendimizi bir Avrupalı varsaysak ve doğuya baksak, Türkiye'yi AB'ye almayı ister miyiz? Milli gelir 3 bin doları bir türlü geçemiyor. Şeriatçıdan ayrılıkçıya pek çok sorun taşıyor...

Aslında Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için hazır olduğunu hiç kimse iddia etmiyor. Amaç burada AB vasıtasıyla Türkiye'nin yenilenmesidir. Hiçbir aday ülke AB'ye girmeden önce her bakımdan hazır değildir. Bizdeki eksikliklerin birçoğu aday ülkelerin birçoğunda da mevcut. AB'nin genel ve siyasal değerlerini taşıdığınız zaman, yenilenme konusunu zaten fikir olarak çözümlemiş olursunuz. Uygulama da AB standartlarıyla birlikte daha çabuk, daha netice alıcı olur.

– Siz doğal olarak Türkiye açısından yorumladınız. Onlar niye Türkiye'yi almak istesin?

Bugün tabii bir ekonomik sıkıntı yaşıyoruz ama, ekonomik ve siyasi potansiyeliyle Türkiye'nin kendilerine de güç katacağına inandıkları için almak istiyorlar.

– Nedir bu potansiyel güç?

Türkiye belli bir coğrafyada demokrasi alanında önemli eksikliklerine rağmen önemli kazanımları da olmuş, siyasi anlamda Avrupalı bir ülke. Türkiye kendi iradesiyle 'eksikliklerimi tamamlayacağım' diye ortaya çıkarsa hiçbir şekilde dışlanması mümkün olmaz.

– Neden?

Türkiye siyasi coğrafya açısından bir Avrupa ülkesi. Türkiye Cumhuriyeti başından beri bir Avrupa projesi. Türkiye'nin tarihi bir Avrupa tarihi.

– Avrupa ne kaybeder mesela?

Kendisiyle birlikte aynı değerleri paylaşma arzusu olan çok önemli bir ülkeyi dışlamış olmak gibi çok önemli bir sorunla karşı karşıya kalır. Türkiye'nin AB'ye getireceği net menfaatler var. Bugünkü sıkıntılarına rağmen dünyanın önde gelen ekonomik güçlerinden biri olmaya aday bir ülke. Genç bir ülke. Avrupa'nın demokratik dengelerine katkı sağlayabilir.

Yeni bir girişimcilik ruhuyla, Avrupa'da girişimciliğin azaldığı bir dönemde, dinamik ve yetişmiş bir potansiyeli var. Bu da Avrupa'ya değişimci anlamda bir hız verebilecek.

Mesela en basitinden, Almanya'da çalışıp ikinci, üçüncü kuşak olanlar Almanya ekonomisinde önemli bir yere gelmeye başladılar. Bunlar vasıfsız işçilikten işveren konumuna gelmeye başladılar. Bugün McDonalds yerine dönerciler piyasaya hâkim. Bu bir girişimcilik meselesi. Başarıya susamış, başarı için var gücüyle çalışan, yaratıcı olan bir potansiyel var, bu önemli.

Tabii bunun ötesinde stratejik olarak Türkiye'yi içine almış olan, çokkültürlülük mesajını en iyi şekilde vermiştir. Avrupa madem ki çokkültürlülüğü bir ideal olarak benimsiyor, bunun ispatı Türkiye'dir. Bu aynı zamanda İslam olgusuyla Hıristiyan olgusunun yan yana barış içinde ve ortak olarak çalışması ile dünyaya çok stratejik etkileri olabilecek bir mesajdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin son kararıyla demokratik düzen yerine totaliter bir düzeni getirmek isteyen bir partinin görüşleri kabul edilemez bulunuyor. Ama bu görüşleri herhangi bir şahıs söylediği zaman ifade hürriyetini kullanmış oluyor. Bu farkı nasıl yorumlarsınız?

Demokrasi kurumu korumasız değildir, savunmasız değildir ve demokraside demokrasiyi yıkmak amacıyla bir şey yapılamaz. Yani ne Avrupa'da, ne Avrupa dışındaki bir ülkede, ne de Türkiye'de dini esaslara dayalı bir ülke kur-

mak için iktidara gelmek isteyen kimse bugünkü AB esaslarıyla uyuşamaz. Bu kadar açık. Bu mesaj bence Türkiye'de bu özgürlük alanlarının, bireysel özgürlük alanlarının şeriata geçiş izni vereceği endişesini haksız çıkarıyor. Kişisel ifade özgürlüğünün sınırı ise şiddet içermemesi, şiddete yol açmaması koşuludur.

Bir adam çıkıp 'Ben Türkiye'nin falan bölgesinde filan devlet kurmak istiyorum' dese bu da düşünceyi ifade hürriyetine girecek mi?

AB üniter devlet ilkesini reddetmiyor. Bugün AB'de üniter devletler de var ve burada her devlet Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin temel hükümlerine uymak kaydıyla gerekli kısıtlamalar yapabiliyor. Yani sözleşme sonsuz bir özgürlük alanı vermiyor.

Örneğin her ülkenin bir tarihi var. Bugün Nazi partisi kurayım diye ortaya çıkmak, 'Yahudilere soykırım uygulanmadı' demek Almanya'da yasaktır.

Hiçbir özgürlük sınırsız ve sonsuz değildir. Kamu düzenini bozan, başkalarının özgürlüğünü, insan haklarını tehdit eden bir özgürlük olamaz.

Kimilerine göre AB'nin gizli niyeti Türkiye'de bir 'Kürdistan' kurmak. Kürtçe yayın imkânının da bu doğrultuda bir ilk adım olacağından endişe ediliyor...

Kuşkularımız, kaygılarımız olmuştur. Ama bunları iki açıdan değerlendirmemiz lazım.

Birincisi, menfaat açısından: Siz bir ülkeyi ortak almayı istiyorsunuz, bu ülkenin, yani ortağınızın zayıf olmasını mı istersiniz, güçlü olmasını mı istersiniz? İş hayatını düşünün. İşinize yeni bir ortak aldınız diyelim, batırmak için mi alırsınız onu, yoksa sizin zenginliğinize katkı sağlaması için mi? O yüzden AB'nin Türkiye'yi bölmek, parçalamak gibi bir niyeti olamaz.

İkinci olarak, bugün AB'nin belirli değerleri var. İnsan hak ve özgürlükleri, ifade özgürlüğü gibi temel bireysel,

demokratik haklar bunlar.

Yapmamız gereken, meseleleri üniter devlet yapısı içinde bireysel haklar temelinde geliştirmenin yollarını aramak. Bulunabilir. Bunlar Türkiye'yi daha güçlü kılar, istikrarlı hale getirir ve Türkiye'yi rahatlatır.

– AB Genel Sekreterliği'ni üstlenmekten memnun musunuz?

Memnunum. Çünkü çok önemli bir görev üstlendiğimin bilinci içindeyim. Hem bir görev, hem de bir sorumluluk. Türkiye'nin yapısının, idaresinin bir takım oyunu anlayışıyla yenilenmesine bir katkı sağlayabilirsem mutluluk duyarım.

– Yurtdışında büyükelçilik yaparak daha rahat bir hayat yaşayabilirdiniz?

Amacımız rahat bir yaşam olsaydı başka bir meslek seçerdik.

– Niye, diplomatlık iyi değil mi?

Diplomatlık zorlukları olan bir meslek. Ama hiçbir dış görev bu görevin iş tatminini veremez. Çünkü gelecek kuşakların daha güzel bir Türkiye'de yaşamaları için milyonda bir katkım olabilirse, bu ancak bana büyük bir keyif verir.

– Hayaliniz ne?

Aslında ben yarın Bulgar demokrasisini örnek almak istemiyorum. Rumen demokrasisinin örnek olarak önümüze koyulmasını istemiyorum, bu bir.

İki, herkesin güvence altında olduğu, yasalar altında özgür olduğu, iş bulabildiği, hayatını mutlu olarak geçirebileceği, çocuklarının eğitimini, kendi eğitimini, sağlığını düşünmeyeceği bir Türkiye istiyorum. Ve bunların güvence altında olduğu bir ülke istiyorum. Ve ben bunun çok kısa zamanda yapılabileceğine inanıyorum.

– Ne kadar kısa zamanda?

Türkiye bana kalırsa dört-beş yıl içinde pek çok soru-

nu aşabilecek güce sahip. Bu birikim var Türkiye'de.

Diyelim o gün geldi, Türkiye ilk müzakerelerine başladı ve ilerliyor. O zamana kadar zaten ekonomisi ve demokrasisi bir yerlere gelmiş olacak ki üyelik müzakereleri başlasın, o gün ne yaparsınız? Herkesin içinden geçen bir şey vardır. Siz o günün tadını nasıl çıkarmak istersiniz?

– Bir ilkokula giderim, çocukları etrafıma alırım. Derim ki, "Bakın Türkiye şu anda AB'yle tam üyelik müzakerelerine başladı. Bu, şu anlama geliyor: Siz yarın böyle, böyle yaşayacaksınız. Ne olur çok çalışın, okulunuzu, eğitiminizi hep bu gözle değerlendirin."

– UP'de asker-sivil ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi yer alıyor. Nasıl bir süreç öngörüyorsunuz?

Aslında her ülkede çeşitli adlar altında MGK benzeri yapılar var. Hele Türkiye gibi jeostratejik özellikleri olan bir ülkenin böyle bir kurumu olmaması mümkün değil. Burada önemli olan MGK'nın siyasi otoritenin üstünde bir izlenim yaratmaması. Bizim Anayasamıza göre bir danışma organı. Bu biraz yanlış anlamalara sebep verecek unsurlar içermiştir. Bunların bir Anayasa değişikliğiyle yeniden düzenlenmesi gerekir. MGK'nın danışma organlığı vasfının üstüne çıkan bir şey yoktur. Ve TSK'nın demokrasiye bağlılığından hiç kuşku duymuyoruz.

– UP tatmin etti mi Avrupa'yı?

Aldığımız tepkiler olumlu. Dediler ki, "Muğlak tarafları olabilir, fakat önemli bir atılım projesidir. Bunu uygulamanız Türkiye'yi önemli bir noktaya getirir." Önemli olan uygulama.

– Başta da söylediniz, vakit işliyor. Bu yıl sonuna kadar bir şey yapamazsak bu iş yatabilir mi?

Biz hep kendi içimizde düşünüyoruz, tartışıyoruz. Ama dünyada, AB'de ne oluyor, ona da bakmamız lazım. AB bugün tarihinin en büyük genişleme sürecini yaşıyor. 2002 yılı ya da en geç 2003, genişlemeyle ilgili ciddi karar-

ların verileceği bir dönem. Korkarım bu genişleme, her genişlemede olduğu gibi beraberinde ciddi sorunlar da getiriyor, hem kurumsal, hem yapısal, hem mali sorunları getirecek.

– Sonrasında da bir kapanma dönemi gelebilir mi?

Evet sonra da kapanmayı. Dolayısıyla bizim bu genişleme sürecinde süratle kendi konumumuzu iyi belirlememiz gerekiyor. Yani Türkiye'ye, Helsinki'de aday ülke statüsü verilmesi bizim için yeterli bir güvence sayılamaz. Buna dayanarak bekle gör politikası izleyemeyiz. Bizim, adaylık statüsünü tam üyelik müzakerelerine dönüştürecek bir atılımı gerçekleştirmemiz gerekir. Burada da hükümetle Meclis'e iş düşüyor.

3 Eylül 2001

Avrupa, Avrupa, Duy Sesimizi

12 dev adam Avrupa'da sesimizi duyurmak için İstanbul'da elinden geleni yaparken, ufak tefek bir adam da Brüksel'de Avrupa'nın duymak istediği sesi duyurmaya çalışıyor.

Dışişleri Bakanı İsmail Cem bugün ve yarın Brüksel'de Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda önemli görüşmeler yapıyor. AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanları, AB'nin dış ilişkiler ve genişleme sorumluları ve AB'nin savunma ve güvenlik sorumlusu ile yapacağı görüşmelere, Ankara'nın önünde her geçen gün biraz daha azalan zamanı değerlendirmek açısından bakacak.

Bu görüşmelerde AB yetkilileri Türkiye'ye üç başlık altında sorular yöneltecek:

1. Ulusal Program ve uygulamaları

2. Kıbrıs
3. Avrupa Güvenlik ve Savunma Projesi

Hükümetin sözünde durması ve bunun sonucunda Meclis Başkanı İzgi'nin parlamentoyu 17 Eylül'de Anayasa değişikliği gündemiyle olağanüstü toplantıya çağırması, Cem ve beraberindeki Dışişleri ekibinin elini rahatlatmış bulunuyor.

Ankara'daki AB büyükelçilerine 7 Eylül günü insan haklarından sorumlu bakan (ve Anayasa değişiklikleri taslağını hazırlayan komisyonun eski başkanı) Arseven ve Hazine Bakanı Derviş tarafından verilen bilgiler, zaten bu birinci başlık konusunda Brüksel'de bir fikir oluşturmuş durumda.

Kasımın ikinci haftasında yayımlanması beklenen *Türkiye İlerleme Raporu* bu açıdan önceki yıllara göre olumlu unsurlar içerebilir. Hükümet ve Meclis, Anayasa değişikliklerini kasım başında, 2002 bütçesi görüşülmeye başlanmadan önce tamamlar ve 19 Mart'a dek özellikle düşünce ve ifade özgürlüğü alanında sorun oluşturan yasa maddelerini de yeniden düzenlerse, Ulusal Programda kısa vade için verilen sözler yerine getirilmiş olacak.

Ancak bütün bu zor işler, az önce okuduğunuz üç maddeden, yalnızca ilki üzerine sorulan sorulara yanıt verebiliyor.

Kıbrıs ve AGSP Sorunu

Cem'in AB yetkililerine Kıbrıs ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Projesi konusunda pek yeni bir şey söyleyebileceği görünmüyor.

Özellikle Avrupa Parlamentosu'nun geçtiğimiz hafta kabul ettiği Kıbrıs raporu Ankara'nın canını iyice sıkmış durumda. Dışişleri Müsteşarı Loğoğlu'nun, "Güney Kıbrıs

AB üyesi olursa KKTC ile entegrasyon hızlanır" tezini tekrarlaması ve raporun bu ihtimal karşısında Türkiye'nin üyeliğinin tehlikeye gireceğini söylemesi, mevcut gerginliği artırmış durumda.

Gerçi gerilimin bu dereceye varması, Avrupa'da AB'nin izlediği Kıbrıs politikasının doğruluğunun sorgulanmasına da yol açtı. Dünkü *Radikal*'de çevirisini okuduğumuz İngiliz *The Economist* dergisinde yer alan makale, Kıbrıs denklemindeki değişimlere işaret ediyor.

Yine de Kıbrıs'ta Türk ve Rum taraflar arasında yeni bir görüşme zemini bulunmadan, Kıbrıs Türk tarafının hukuki haklarını tanıyan bir çözüm ufukta görünmeden Kıbrıs üzerine yaşanan gerilim giderilemeyecek gibi görünüyor.

AGSP konusunda ise çok daha sıkışık bir takvim var. AB ülkeleri, Aralık ayında yapacakları zirvede, NATO'dan ayrı bir Avrupa ordusu kurup kurmamayı karara bağlamak istiyorlar. Yani önümüzde üç ay gibi bir süre var. Ve ortada henüz hem Türkiye'yi hem de AB'yi tatmin edecek bir işaret yok.

ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in son Ankara ziyaretinden bu yana, olumlu haneye yazılacak tek gelişme ise, Başbakan Ecevit'in devreye girmesiyle, Dışişleri ve Genelkurmay'ın bu konudaki tavırlarının tekleştirilmesi. Bu da hem NATO, hem de AB çevrelerinde artık Ankara'dan iki ayrı ses çıkmayacağı umudunu doğuruyor. Ancak savunma kaynakları, Türkiye ile AB arasında yeni Avrupa savunma yapısı konusundaki pürüzün, özellikle de savunma çevrelerinde yürütülen gizli diplomasi yoluyla çözülebileceğinden umutlu.

Bu konuda önümüzdeki ay sürpriz bir çözüm de bulunabileceğini söylüyorlar.

Kıbrıs konusuysa şu anda 12 dev adamın bile çözeme-

yeceği kadar somut ve çetin bir sorun olmaya devam ediyor.

9 Eylül 2001

11 Eylül Yarınki MGK'da

"ABD şu ana dek Türkiye'den yalnızca uçakların iniş-kalkışı ve hava sahası için izin istedi, onu da verdik" diyor Başbakan Ecevit, önündeki notlara bakarak. "Başka ne taleplerde bulunacağını Dışişleri Bakanı Cem, ABD'deki temaslarında ABD'li yetkililerden alacak. Savunma Bakanımız da NATO'da. Oralardan gelecek taleplere göre, biz de nasıl bir tavır alacağımızı belirleyeceğiz."

Acaba buradan 11 Eylül ve sonrasının 28 Eylül'deki Milli Güvenlik Kurulu'nda tartışılıp rotanın ona göre çizileceği sonucunu çıkarabilir miyiz?

Ecevit: "Evet, herhalde öyle olacak" diyor.

MGK'da tartışılması beklenen konular arasında, 11 Eylül sonrasında Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yönelik tehdit durumu, Anayasa değişiklikleri sonrasında Avrupa Birliği ile ilişkiler ve Avrupa Güvenlik Savunma Politikası da (AGSP) bulunuyor.

Dün Ankara'da yapılan uluslararası bir toplantıda konuşulanlar 11 Eylül saldırısı sonrasında, AGSP üzerine ABD'nin tavrında ciddi bir değişikliğin söz konusu olduğunu gösteriyor.

Savunma ve Havacılık dergisinin Bilkent'te düzenlediği toplantıda konuşan Avrupa'daki ABD Kuvvetleri Komutan Yardımcısı Orgeneral Carlton Fulford, olabilecek en açık şekilde söyledi: "AB şu anda ABD olmadan güvenliğini tam olarak sağlayacak düzeyde değil ve ABD de Türkiye'nin he-

nüz AB üyesi olmasa da yeni Avrupa savunma yapısında tam üye olarak yer almasını istiyor." Fulford, bu tavır değişikliğini Türkiye'nin terörizmle savaştaki deneyimine ve savunmaya verdiği öneme bağladı.

'Artık Avrupa da Anlasın'

Ecevit, "ABD bizi anlıyordu" diyor. "Umarım güvenlik açısından Türkiye'nin değerini şimdi AB ülkeleri daha iyi anlayacaklardır. Bildiğiniz gibi, AB, Türkiye'yi Avrupa Güvenlik Savunma Politikası'nın karar mekanizmasına almak istemiyordu.

Biz de bunun stratejik gerçeklere ters düştüğünü uzun süredir ısrarla söylüyorduk. Oysa şimdi terörizmin 11 Eylül'de vardığı boyutlar karşısında, AGSP'nin Türkiye'nin tam katılımı olmadan işlevini göremeyeceği anlaşılmış bulunuyor. Artık bunun daha iyi değerlendirileceğini umuyorum."

Ecevit, terörizmin tek kaynağının şu anda gündemde olan Taliban olmadığına dikkat çekmekle birlikte şu saptamayı yapıyor:

"Fakat Taliban'ın dünya çapında bir terör odağı olduğu anlaşılıyor. Ayrıca Taliban hem diğer İslam ülkeleri, hem de Orta Asya için büyük tehlike. O bakımdan, 11 Eylül saldırısının arkasında Usame bin Ladin'in bizzat bulunup bulunmadığı tartışmaları boştur. Taliban'a karşı başlatılan bu harekât, sivil halka zarar vermemeye özen gösterilerek sonuna dek sürdürülmeli."

Ecevit'in, ABD'ye harekâtın hedefini sınırlı tutması uyarısı ise, Ankara'daki Irak endişesi sorumuza yanıt olarak geliyor.

Dün Ankara'da yapılan toplantıda Fulford'un da, Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın da

konuşup konuşmayacağı Salı akşamına dek belli değildi. Salı günü Fulford'un geleceğinin kesinleşmesi, Ankara'da Türkiye'ye destek işareti olarak algılandı. Akşam saatlerinde de haber merkezlerine, Büyükanıt'ın önemli bir konuşma yapacağı duyuruldu.

Büyükanıt'ın konuşması, sayfalarımızda ayrıntısıyla okuyabileceğiniz gibi gerçekten önemliydi.

'Takke Düştü, Kel Göründü'

PKK ile mücadelenin en kritik aşamalarında bizzat savaşmış olan Büyükanıt, Türkiye'nin 16 yılda verdiği 30 bin kayba karşı Avrupalı müttefiklerinden destek yerine engelleme gördüğünden yakındı.

Açlık grevleri örgütleyen, katilleri kollayan ve şeriat yanlısı silahlı gruplara destek veren Avrupa ülkelerini eleştirirken, bir tek ülke adı vermedi.

Avrupa ülkelerini bu tutumu değiştirmeye çağırdı.

Konuşmasından sonra kuliste beklediği bu değişimin 11 Eylül eylemi sonrasına mı bağlı olduğunu sordum.

"Tabii" dedi. "Her şey bir perde arkasındaydı. Birden perde kalktı. Bizim deyimle, takke düştü, kel göründü."

Yine arada konuştuğumuz ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Pearson, geçmişteki hatalardan dolayı suçlamaların sonraya bırakılarak, şimdi terörizme karşı ortak mücadele edilmesi gerektiğini söylüyor.

Aslına bakarsanız, Ecevit de, Büyükanıt da, söylenebileceklerin henüz çok azını söyledi.

Bizim deyimle, bu pilav daha çok su kaldırır.

27 Eylül 2001

Tarihi Karar

Başbakan Ecevit, Türkiye'nin Afganistan operasyonuna asker gönderme kararını, Cumhuriyet tarihinde yalnızca üç olayla karşılaştırıyor: Kore'ye asker gönderme, NATO'ya girme ve Kıbrıs'a müdahale kararlarıyla.

Bu yalnızca askeri açıdan değil, siyasi açıdan da anlamlı bir karşılaştırma.

Çünkü her üç karar da Türkiye'nin Batı dünyasında yer almasındaki dönüm noktaları sayılıyor.

1950'lerdeki siyasi dengeler göz önüne alındığında, Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker göndermeden NATO'da yer almasının, NATO'da yer almadan da Batı dünyasının bir parçası olmaya başlamasının neredeyse imkânsız olduğu görülebiliyor. Keza 1974 Kıbrıs müdahalesi de, çelişkili gelebilir ama, Türkiye'nin Batı siyasi açmazlarının, dolayısıyla politikalarının sürekli olarak bir parçası olması sonucunu doğurmuştur.

Türkiye'nin Afganistan'a şimdilik 90 kadar ve yalnızca subay-astsubaylardan oluşan Özel Kuvvetler birliği göndermesinin de Batı ittifakındaki yerini perçinleyici olacağı düşünülmektedir. Türk birliğinin Kuzey Afganistan'da ABD birliklerinin kontrolündeki bölgede görev yapacağı öngörülüyor.

Dün itibarıyla, Afganistan'daki harekâtı başlatan ABD ve İngiltere dışında, Türkiye, Avustralya ve Kanada asker vereceğini açıklamış, Fransa ve İtalya da karar aşamasında bulunuyordu.

Türkiye'nin katkısını diğerlerinden farklı kılan bir kaç özellik var:

- Bu koalisyondaki tek Müslüman ülke.
  Yaşamsal ekonomik kriz içindeki tek ülke,.
- Son on beş yılını terörle mücadele ortamında geçir-

miş ve müttefiklerine yaptığı dayanışma çağrısı büyük oranda geri çevrilmiş tek ülke.

Bu sonuncusu özellikle önemli. Çünkü Ankara'ya göre Afganistan'a asker göndermekle, Türkiye terörle uluslararası mücadeleye verdiği önemi göstermiş oluyor ve aynısını kendisi için beklemeye hak kazanıyor.

Ecevit'in dün bir grup gazeteciyle toplantısında "Katkıdan geri durmamız, kendimizi inkâr etmek olurdu" demesi bu yüzden.

Ok Yaydan Çıkınca

Bu noktada, gönderilen askeri birliğin çatışmaya katılıp katılmaması tartışması ayrıntıda kalıyor.

Askerleri savaş bölgesine 'keşif (siz askeri saha istihbaratı diye okuyabilirsiniz), terörle mücadele, muhalifleri yönlendirme ve eğitme' gibi gerekçelerle gönderen hükümet, mutlaka çatışma ve (söylemek zor ama) can kaybı ihtimalini de göz önüne almıştır.

Aynı noktada, 'ramazanda ne olacak?' soruları da ayrıntıda kalıyor.

Ecevit'in dün 'terörist saldırılar ramazanda durmuyor ki, mücadelesi dursun' gerekçesinin bir benzeri, bir gün önce Kuzey İttifakı tarafından dile getirilmişti.

Türkiye'nin asker gönderme kararının özellikle şeriat rejimiyle yönetilen ülkelerin ve bazı Arap diktatörlüklerini hem kızdıracağı, hem de zor durumda bırakacağı da görülebiliyor.

Ama Türkiye, zaten Cumhuriyet'in kuruluşu kararı dahil, bu dünya ile kendi arasına bir çizgi çekerek bugün laik ve demokratik tek Müslüman ülke olabildi. Afganistan kaosu, Türkiye'nin de hedeflediği şekilde Taliban ve diğer şeriatçı akımların yenilgisiyle sonuçlanırsa, yalnızca Afganistan değil, ama belki ondan da önce Özbekistan ve Taci-

kistan'da Türkiye modeli laik demokrasilerin filizlenmesi mümkündür. Gerici ve kanlı diktatörlüklerin ağırlıkta olduğu bu dünyanın Türkiye'ye tepki duymasının altında bu ihtimal yatıyor.

Ecevit'in, "Türkiye'nin asker katkısı ile uluslararası etkinliğinin artacağı" saptaması da doğru. Uluslararası planda terörizmle mücadele standartlarının belirlenmeye başladığı bir ortamda, Ankara'nın kendi tezlerini kabul ettirebilmek için belki de en büyük kozu, dünkü asker gönderme kararı olacaktır.

Savaş çıkmasını, insan ölmesini savunmak aklı başında kimsenin isteyeceği bir şey değil. Ne yazık ki adaletsizlik, zulüm ve çatışma yaşadığımız dünyanın bir parçası ve artık saldırılar savaş ya da barış yanlısı diye hedef gözetmiyor. Ama bir kez ok yaydan çıkınca, en kötü kararın bile kararsızlıktan iyi olduğunu unutmamak gerekiyor.

Türkiye'nin Afganistan'a asker gönderme kararının zor olduğu kadar, Batı dünyasındaki yolculuğunda yeni bir dönüm noktasını belirlediği de görülebiliyor.

2 Kasım 2001

AB Dönemecinde Kıbrıs Resti

Dışişleri Bakanı Cem'in Kıbrıs çıkışı iç politikada giderek daha çok yer tuttuğu halde, asıl muhatap AB'den neden hiç ses çıkmıyor?

Bu soruya yanıt ararken önce Cem'in 2 Kasım'da Meclis Plan ve Bütçe Komisyonu'ndaki Dışişleri Bakanlığı bütçesi görüşmelerinde yaptığı çıkış ve sonrasındaki gelişmelere bakmakta yarar var.

Cem'in "AB Türkiye'nin itirazlarına karşın Güney Kıb-

rıs'ı adanın tek temsilcisi olarak üye alırsa Türkiye bir karar vermek zorunda kalabilir, bunun için de bir bedel öder" açıklaması, aslında çoğu kişiye ilk anda 'Bu da nereden çıktı' dedirtti.

Daha kamuoyu Cem'in sözlerini sindirmeden, sırasıyla Başbakan Ecevit, MHP lideri Bahçeli, Kıbrıs'tan sorumlu Devlet Bakanı Gürel, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın destek açıklamaları geldi.

Bahçeli, "Kıbrıs için ne bedel gerekirse, ödemeye hazırız" diyerek, Cem'e belki kendisinin bile ummadığı kadar açık bir destek verdi.

Dün Meclis'te Mehmet Ali İrtemçelik ve Dışişleri Komisyonu Başkanı Kamran İnan'ın öncülüğünde, 126 imzalı bir dilekçeyle, Kıbrıs konusunda 'genel görüşme' talep edildi. ANAP lideri Yılmaz, genel görüşmenin yalnız Kıbrıs'ı değil, bütün dış politika konularını kapsaması gerektiğini söyledi. (Dışişleri'nden aldığımız izlenim, böyle bir görüşmenin Cem'in Birleşmiş Milletler Genel Kurulu için gideceği New York dönüşünde yapılacağı yönünde.)

Cem'in Meclis'te Kıbrıs üzerinden oluşturduğu bu 'birlik ve beraberlik ruhunu' bozan tek ses, "Cem'in böylece DSP'de öne çıkmaya çalıştığını" öne süren DYP lideri Çiller'den geldi.

Bedel AB Olursa...

Meclis'teki Kıbrıs coşkusu güzel de, ödenecek bedelin ne olacağı sorusunu soran pek yok.

Diplomatik kulislerde Türkiye'nin 1974'dekinden çok daha kapsamlı (bu kez yalnızca ABD değil, AB ve her iki devin müttefikleri tarafından uygulanacak) bir ambargodan, AB ile ilişkilerin bütünüyle kesilmesine dek varan 'kötü durum senaryolarından' söz ediliyor.

İlk akla gelen, Ankara'nın, Afganistan harekâtında oy-

nanan role ve verilen desteğe güvenerek ambargo seçeneğini devre dışı bıraktığı. Mevcut durumda bir ambargo ihtimali uzak sayılabilir.

Geriye AB ile ilişkilerin bozulması kalıyor.

Kıbrıs aslında Türkiye-AB ilişkilerindeki en önemli sorun. Ne ekonomi, ne insan hakları, Avrupa'nın Türkiye'yle en önemli sorunu Kıbrıs.

Cem'e sorarsanız "Bu ikisi birbiriyle çelişmiyor, hem Kıbrıs'tan taviz vermeden çözüm bulmak, hem de AB'ye üye olmak mümkün" diyor.

Oysa, Kıbrıs Rumlarının hamisi Yunanistan'ın dün Cem'le Atina'da görüşen Dışişleri Bakanı Yorgos Papandreu, bu çıkışa doğru dürüst tepki bile vermedi. "Türklerin bileceği iş. Kıbrıs yüzünden üyelikten vazgeçeceklerse biz karışmayız" türünden bir tavır takındı. Brüksel'den ise öyle bir açıklama bile gelmedi.

Bunun nedeni muhtemelen 10 Aralık 1999'da Helsinki'de imzalanan Türkiye'nin üye adaylığı belgesinde Kıbrıs sorunu için 2004 tarihinden söz ediliyor olması. Ancak göstergelere bakılırsa, iş o kadar uzatılmayacak. Yunanistan AB Dönem Başkanlığı'nı 2003 Ocak ayında devralıyor. Atina Kıbrıs Rumları üye yapılmazsa Doğu Avrupa ülkelerinin üyeliğine olur vermeyeceğini ilan etti. Bu durumda hâkim olan görüş, AB'nin 2002 yılında Kıbrıs konusunda bir hamle yapacağı yönünde.

Ankara, 'Geliyorum' diye diye gelen bu hamle karşısında kendisi bir girişimde bulunacağına, hamle daha gelmeden savunma pozisyonuna geçiyor.

Türkiye'nin stratejik hedefi ilan edilen AB üyeliğini tehlikeye atmanın ülkeye ve insanlara maliyetinin ne olacağı, milli dava denilince akan suların durduğu Kıbrıs söz konusu olunca sorgulanamıyor.

Kıbrıs'ın Türk devlet politikası ve dolayısıyla siyasi partiler için ne kadar vazgeçilmez olduğu görülüyor ama,

AB üyeliğinin feda edilmesinin hesabının bundan diyelim 10 yıl sonra kimden sorulacağı görülemiyor.

Bugün "Her bedeli ödemeye hazırız" diyenler, ümit edelim bu bedeli çocuklarımıza ödetmeye kalkmazlar. Ümit edelim Kıbrıs'taki ulusal çıkarları (haklı olarak) savunmanın karşı kefesine AB üyeliğini koyarlarken samimi değillerdir, politika yapıyorlardır.

8 Kasım 2001

AB Bizi Almayacak mı?

AB'nin dün açıkladığı Türkiye Raporu, Ankara'da "Ağzımızla kuş tutsak almazlar" diyenlerin elini güçlendirdi.

2001 yılı İlerleme Raporu'nun "Anayasa değişikliklerini yapmanız güzel, ama yetmez. Uygulamayı görmek lazım" türü ifadeler taşıyacağı zaten bir süredir parça parça basına sızdırılmış, Türk kamuoyunun da buna alışması sağlanmıştı.

Ama hükümet son ana dek, yine de 'tarama süreci' denilen, mevzuat karşılaştırması sürecinin başlatılacağı umudunu yitirmemişti.

Bu sürecin başlatılması, 2004'teki genişleme konferansına dek Türkiye'nin de üyelik müzakerelerine dahil edilebileceğine dair bir işaret verecekti. Olmadı. Bunun yerine AB Komisyonu şimdi Türkiye'den ne idüğü belirsiz bir 'derinlemesine analiz' süreciyle yetinmesini bekliyor. Ankara yine de bayrağı dik tutmaya çalışarak, 'eleştirilerin olumlu yönde olduğunu' resmi görüş olarak duyuruyor.

Ama gerçek hissiyatın bu olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Belki AB yetkilileri arasında da dün Ankara'da bazı üst

düzey yetkililerin "Biz dememiş miydik?" sevinçlerine katılanlar vardır.

Çünkü Türkiye-AB ilişkilerinin bir kefesinde Türkiye'nin yapmak zorunda olup yapmadıkları varsa, diğer yüzünde de Türkiye'de değişime muhalif kesimleri, Türkiye'yi sürekli dışlayarak güçlendiren bazı Avrupalı kesimler var.

Türkiye'yi asla Avrupa içinde görmek istemeyen Avrupalılarla, Avrupa'ya katılmanın Türkiye'deki bu başarıdan başarıya koşan sistemi değiştirmesinden endişe edenler aslında aynı değirmene su taşıyor.

Madalyonun İki Yüzü

Buradakiler, ekonominin, siyasetin ve toplumsal yapının demokratikleşmesi için atılması gereken adımları ne kadar yavaşlatırlarsa, AB hedefinin o kadar uzaklaşacağı güdüsüyle hareket ediyorlar. Bir tür yalıtımcılığı (izolasyonizmi), ulusal çıkarların korunması gibi önemli bir kavramla perdeleyerek buna toplumsal destek de bulabiliyorlar.

Oradakiler de, Türkiye'nin büyük çabalarla attığı adımları sürekli küçümseyip, Türkiye'yi bahçe dışına iterek, buradaki yalıtımcıları daha da güçlendiriyorlar. Türkiye'nin yerinin Ortadoğu'daki diktatörlüklerin yanı olduğu fikrinin Avrupa kamuoyunda yaygınlaşmasına böylece zemin hazırlıyorlar.

Olan, kişi başına ortalama geliri 40 yıldır 3000 doların üzerine çıkamayan, 50 yıldan sonra hâlâ seçmenin doğru dürüst temsil edildiği, istikrarlı bir seçim sistemini bulamayan, toplumun her kesiminde adaletsizlik, güvensizlik ve tutarsızlığın egemen olduğu Türk halkına oluyor.

Yazık oluyor.

Bir yıl öncesine dek gerek Brüksel'de, gerek Ankara'da yapılan iyimser tahminler, Türkiye'nin 2004 yılına dek

üyelik müzakerelerine başlayabileceği yönündeydi. 2004'ü izleyecek 7-8 yıllık bir süreçte, yani 2010'u fazla da geçmeyecek bir sürede de üyelik gelebilecekti.

Bu tahminler Türkiye her şeyini altüst eden iki ekonomik krizle, dünya da 11 Eylül saldırılarıyla sarsılmadan önce yapılıyordu.

Krizler Ankara'yı bir anda ekonomiyi kurtarmak dışında bir şeyle uğraşamaz hale getirdi. Hükümet bu durumdan, IMF'ye verdiği niyet mektuplarıyla AB'ye verdiği Ulusal Program hedeflerini uyumlu hale getirerek sıyrılmayı denedi. Böylece bir taşla iki kuş vurulabilecekti.

2010 mu, Asla mı?

Ancak koalisyon içi kavgalar nedeniyle program istendiği hızda uygulanamadı. Altın değerindeki aylar heba edildi. Bu süre bari siyasi reformlarla değerlendirilseydi, örneğin Anayasa değişiklikleri yaz aylarında yapılabilse ve uyum yasalarının bir kısmı Ekimden önce çıkarılabilseydi, yine de ekonomide kaybedilen süre siyasette telafi edilmiş olurdu. O da olmadı.

Ulusal programda ilk yıl için verilen bütün sözler yerine getirilse bile tek başına pürüz olmaya devam edecek Kıbrıs konusunda ise Ankara'nın pozisyonu, ilerlemek şöyle dursun, geriledi.

Kabul edelim ki karamsar bir noktaya geriledik. Hem Avrupa'daki Türkiye karşıtı lobi, hem Türkiye'deki AB karşıtı lobi mevzi kazandı. 2001 İlerleme Raporu, bu durumu tescil eden bir belge yalnızca.

14 Kasım 2001

Ortakların AB Raporu Gerginliği

Avrupa Birliği'nin 2001 Türkiye İlerleme Raporu'nun koalisyon ortakları arasında yol açtığı sıkıntı dün su üzerine çıktı.

ANAP lideri Yılmaz'ın 14 Kasım'daki Meclis grup toplantısında AB'nin Türkiye'ye yönelik eleştirilerini 'haklılar' olarak yorumlamasına bugün hem Başbakan Ecevit'ten, hem de MHP lideri Bahçeli'den yanıt geldi.

Ecevit'in DSP Grubu'ndaki konuşması, AB raporundaki Kıbrıs bölümüne yoğunlaşıyordu ve haklı bulmak şöyle dursun, AB önerilerinin Adayı bir soykırımla karşı karşıya bırakabileceği uyarısında bulunuyordu.

Yılmaz'ın konuşmasına daha doğrudan ve sert yanıt ise Bahçeli'den geldi.

Bakanlar Kurulu'nun başlamasından sonra Bahçeli'nin Başbakanlık'taki makamından basın bürolarına fakslanmaya başlayan yazılı açıklama, AB raporuna ve onu 'haklı bulanlara' çok sert eleştiriler getiriyordu.

Bahçeli'nin 'TC Başbakan Yardımcılığı' başlıklı kâğıtla iki sayfa tutan açıklamasında, ortaklar arasındaki gerginliği açığa vuran cümleler şunlar oldu:

"AB'nin Türkiye İlerleme Raporu'nda yapılan değerlendirmeler ve yöneltilen tenkitler haksız ve mesnetsizdir. Bu eleştirilerin haklı bulunmasının, Ulusal Program'da ortaya konulan ortak siyasi iradeyi 8 ay sonra sorgulamak anlamına geleceği açıktır."

14 Kasım'daki MHP grubunda zaten AB konusundaki görüşlerini açıklayan Bahçeli'nin bu kez ANAP lideri ve hükümet ortağı Yılmaz'ı hedef aldığı, hatta dolaylı olarak koalisyon ortaklığını sorguladığı anlaşılıyor.

AB raporunun koalisyonda ortaya çıkardığı gerilim noktalarını şöyle özetlemek mümkün:

MHP lideri Bahçeli'nin hem milletvekillerine, hem de tabanına kabul ettirmekte zorluk çektiği Anayasa değişikliklerinin AB raporunda "Uygulamaya bakalım" şeklinde hafifsenmesinden hayal kırıklığı duyduğu görülebiliyor.

"Uygulama" derken kastedilen öncelikle Anayasa uyum yasalarıdır. Bunların başında da TCK'nın 159 ve 312, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi ve gözaltı koşullarında değişiklik öngören 'mini demokratikleşme paketi' gelmektedir. Anlaşılan MHP, bu paketin, hele ki AB'nin son raporu ardından Meclis'e getirilmesinden sıkıntı duymaktadır.

Bu paketi içeren değişiklik yasa taslağının bir hafta kadar önce Adalet Bakanı Türk tarafından, bakanlarca imzalanıp Meclis'e sevki amacıyla Başbakanlığa teslim edildiği bilinmektedir. Oysa çoğu bakan, henüz bu taslağı görmediklerini söylüyorlar. Demek ki taslak, Başbakanlık'ta bir yerde takılmış bulunuyor.

Bu noktada ANAP lideri Yılmaz'ın AB eleştirilerini haklı bulduğunu söylemesi ve uygulama adımlarının bir an önce atılmasını istemesi, MHP liderini hem partililerine, hem de AB'ye karşı zor durumda bırakmaktadır.

Yılmaz'ın MHP'yi adeta AB'ye şikâyet ettiği inancı MHP saflarında seziliyor.

AB'nin Kıbrıs konusundaki tutumu, koalisyon ortakları arasında bir başka kırılma hattını oluşturuyor. DSP ve MHP, Kıbrıs konusunda hem birbirlerine, hem de KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın çizgisine daha yakın duruyorlar. ANAP ise, Kıbrıs konusunda Türkiye'nin izlediği çizgiyi mahkûm eden AB raporuna daha ılımlı bakarak onlardan ayrılıyor.

Dahası, hem DSP, hem de MHP saflarında, Yılmaz'ın AB konusunda ileri çıkışının, 'siyasi taktik' olduğu inancı hâkim. ANAP'ın, böylelikle kazanmaya çalıştığı 'özgürlükçü' görüntüyle Meclis grubundan olan kan kaybını siyasi bir atılımla kapatmaya çalıştığı konuşuluyor. Öte yandan ANAP ortaklarıyla bu konuda arasına çizgi çekerek, sanki (alternatif ekonomik program çalışmaları sırasında gündeme gelen) 'çağdışı partiler' söylemine gönderme yapıyor.

Her durumda, AB raporunun koalisyon ortakları arasında gerilim noktaları oluşturduğu rahatlıkla görülebiliyor. Bu gerilimin hükümetin atmaya söz verdiği demokratikleşme adımlarını geciktirip geciktirmeyeceği, hatta koalisyon bünyesinde yeni tartışmalara yol açıp açmayacağı ise şimdiden görülemiyor.

Mini demokrasi paketinin akıbeti, bunu anlamak için bir gösterge olabilir.

16 Kasım 2001

Kıbrıs Avantaja Dönüşebilir

MHP lideri Bahçeli'nin dün hükümetin Kıbrıs politikasını eleştirenleri Rum basınıyla bir tutması haksızlık olsa da, haklı olduğu bir nokta var.

Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin Kıbrıs nedeniyle bu kadar gerildiği bir sırada, Ankara'nın tezlerinden vazgeçmesi ne beklenebilir, ne de doğru olur.

Önümüzdeki günlerde Meclis'te yapılması beklenen Kıbrıs genel görüşmesi de, zaten mevcut tezlerin belki daha da kesin sınırlara kavuşturularak bir ulusal mutabakat temeline oturtulmasıyla sonuçlanacak.

Üstelik Türk tarafının inisiyatif almasıyla, mevcut tez-

lerde değişiklik yapılmadan önemli bir fırsat yakalanmışken, Ankara'dan Kıbrıs politikasını 'yumuşatmasını' beklemek, bunu istemek en azından safdillik olur.

Bu fırsat, Kıbrıs Türk ve Rum liderler Denktaş ve Klerides'in 4 Aralık'ta, Denktaş'ın önerisiyle Lefkoşa'daki Yeşil Hat üzerinde yüz yüze görüşmesinin kararlaştırılmasıdır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Alvaro de Soto'nun da (müdahil olmadan, yalnızca kayda geçirmek üzere) hazır bulunacağı bu görüşme, ilgili bütün taraflara bir çıkış noktası verebilir.

Dolayısıyla Başbakan Yardımcısı Bahçeli, dün MHP Meclis Grubu'na Kıbrıs konusunda taviz vermeden durmanın, şu aşamada AB politikası açısından da doğru olduğunu söylerken haklıdır. Taktik olarak doğrudur.

Başbakan Ecevit 18 Kasım'da NTV'deki konuşmasında "AB'nin Türkiye ile Güney Kıbrıs'ı aynı kefeye koyacağını sanmadığını" söylerken de haklıdır. O da stratejik açıdan doğrudur.

Bahçeli haklıdır, çünkü Kıbrıs konusunda artık karşılığında Türkiye'nin ulusal çıkarları açısından daha önemli bir taviz alınmadıkça adım atılamayacak noktaya gelinmiştir. Bu daha önemli ulusal çıkar belki ancak AB üyeliği olabilir. 2002 yılı, AB-Kıbrıs ilişkilerinde bir dönüm noktası olacak gibi durmaktadır. Türkiye açısından, Kıbrıs sorunu 'yanlış' çözülürse, AB ile ilişkiler de yanlış bir yola girebilir.

AB Hükümetlerinin Yanlışı

Ecevit haklıdır, çünkü Türkiye'yi Güney Kıbrıs nedeniyle dışarıda tutmaya karar veren Avrupa hükümetleri, bundan 10 yıl sonra başlarına gelebilecekleri seçmenlerine açıklayamazlar. Türkiye bu coğrafyada yapabileceklerinden çok, yapmayı reddedecekleriyle güçlüdür. Oysa Yunanistan'ın

"Kıbrıs'ı almazsanız Doğu Avrupa ülkelerinin üyeliğini veto ederim" tehdidi daha aşılabilir bir engel olarak görülmelidir.

Burada sorun, AB hükümetlerinin, hepsi değilse bile büyük kısmının bu durumun farkında olmaması ve Türkiye'nin AB üyeliğini (evet, yanlış olarak) Kıbrıs sorununa bağımlı hale getirmeleridir.

Yukarıda sıralananlar ne kadar somut birer gerçekse, bu da o kadar somut bir gerçektir.

Bu fotoğrafı çekip, AB'nin Türkiye üyeliğini Kıbrıs'ta çözüm koşuluna bağladığını söyleyip, yaklaşmakta olan sıkışmayı işaret etmek, MHP çevrelerinde yanlış anlaşıldığı gibi, bu görüşü paylaşmak değildir. Yalnızca bu sıkışmayı gösterip, önlem alınması gereğini söylemektir.

AB üyeleri arasında İngiltere ve Yunanistan dışında Kıbrıs sorununun tarihsel köklerini derinlemesine bilen, Kıbrıs'taki dengelerin radikal biçimde değişmesinin bütün bölgedeki stratejik dengeyi nasıl bozacağını bilen yok.

Yunanistan soruna taraf ve AB'deki veto hakkını ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için kendi açısından gayet başarıyla kullanıyor.

İngiltere'nin ise adada, harekât yarıçapı Balkanlardan Suveyş Kanalı'na, Kafkaslardan Basra Körfezi'ne uzanan iki askeri üssü var. Öncelikli çıkarı üslere halel gelmemesi.

Dolayısıyla hükümet liderlerine düşen, hamasi Kıbrıs nutukları atmanın yanı sıra, bir yandan yeni diplomatik girişimlerde bulunup (ki Denktaş'ın inisiyatifi bu yönde atılmış doğru bir adım), diğer yandan AB ülkelerine Türkiye'yi Kıbrıs nedeniyle reddetmenin muhtemel sonuçlarını anlatmak.

Bu yapıldığında, şimdi Türkiye'nin AB ilişkilerinde bir engel gibi duran Kıbrıs'ın nasıl bir koz haline dönüştüğü görülebilir.

Ustalık nutuk atmakta değil, bütün tarafların geri

adım atmadan mutlu olacağı çözümü bulmakta.

21 Kasım 2001

Kıbrıs'ta Çözüm Umudu

Yarın Meclis'te gizli oturumda tartışılacak Kıbrıs, Türkiye için yüzlerce yıldır, özellikle 1974'ten bu yana istikrarsızlık kaynağı.

Ayrıntılara girmeyeceğim, hepimiz binlerce kere duymaktan yorulduk.

Resmi söylem "Kıbrıs Türkiye için üzerindeki Türkler nedeniyle önemlidir. Ama Türkler olmasaydı da aynı ölçüde önemli olacaktı" diyor. Türk hükümetleri Kıbrıs uğruna bugüne dek çok risk aldı.

Yunanistan'la iki kez savaşın eşiğine geldi.

Askeri müdahalede bulunarak uluslararası arenada 'işgalci' damgası yedi.

En yakın müttefiki ABD'nin ambargosuna ve Birleşmiş Milletler'in kınamalarına maruz kaldı.

Şimdi de Avrupa Birliği üyeliği yolunda Kıbrıs sorunu ile uğraşmak durumunda.

Gelinen noktayı birkaç açıdan tahlil mümkün.

Önce birkaç saptama:

AB üyeliği Türkiye için öncelikli siyasi hedef.

Türkiye'nin üye adayı yapıldığı 1999 Helsinki zirvesi, 2004 yılına dek Kıbrıs sorununda ilerlemeden söz ediyor.

Ama aslında, AB genişleme takvimine Yunanistan'ın koyduğu Kıbrıs koşulu nedeniyle 2002 yılı dönüm noktası olacak.

Kıbrıs üzerine AB Komisyonu ile birlikte, Türkiye, Yunanistan ve Adadaki Rum ve Türk hükümetlerinin tutumu

bugünkü gibi kaldığı sürece, hep beraber duvara toslanacak.

* Bu toslamadan herkesin hasar alacağı, ama en zararlı çıkanın (AB süreci nedeniyle) Türkiye olacağı da aşikâr.

AB Tartışmasındaki Hata

Bu saptamalardan yola çıkarak, bir görüş, "Kıbrıs'ta taviz verilemez, ne bedel gerekirse öderiz" diyor. "AB üyeliği dahil mi?" diye sorduğunuzda, "Zinhar, ama Kıbrıs'tan taviz verilemez" diyorlar.

Diğer grup, "AB'ye karşı olanlar dişlerini gösteriyor. Kıbrıs'ta çözümsüzlük isteyerek AB'ye karşı duruşlarını açığa vuruyorlar" diye tepki veriyor.

Bütün bu tartışmanın iki nedeni var:

Birincisi, Kıbrıs'ta 1974 askeri müdahalesinden bu yana ortaklaşa bir çözüm olmamasını engelleyen taraf olarak Kıbrıs Türk hükümeti ve Denktaş'ın görülmesi. Denktaş'ın son görüşmelerde masaya oturmamış olması bu eleştirilere haklılık kazandırıyor. Bu durum, bölgesindeki ihtilaflarda sorunun çözümü doğrultusunda oluşumlara taraf olan Türkiye'nin 28 yıldır Kıbrıs sorununda çözüm istemeyen taraf olarak damgalanmasına da yol açıyor.

İkincisi, AB'nin, Yunanistan'ın açık tavır alışıyla, Güney Kıbrıs'ı, adanın tümünü temsilen üye yapmak istemesi ve bu koşulu, Türkiye'nin üyeliği ile bağlantılaması.

Kıbrıs tartışmasının taraflarından bir kısmı, yalnızca AB'nin dayatması boyutunu alıp 'bedel ödeme' sloganına sarılırken, bir kısmı resmi politikaları sorgulayıcı ilk boyutu temel alıp, AB koşulunu görmezden gelmeyi seçiyor.

Üçüncü seçenek, her iki kesimin de hoşuna gitmese de tabloyu bu iki boyutuyla da görmeye çalışmak. Her iki kesimin tutumunun da yanlış olduğunu saptamak.

Yanlışlardan birine yanlış deyip, diğer yanlışı yücelt-

memek...

Çocuklarımızın AB standartlarında sağlıklı ve güvenli yaşamasını istiyorsak, yapmamız gereken, Kıbrıs tartışmasını giderek keskinleştirmek değil, bütün tarafların geri adım atmadan mutlu olacağı çözümü bulmak.

Buna uluslararası ilişkilerde *'winwin solution'* deniyor, yani her tarafın kazançlı çıkacağı çözüm.

Çünkü Kıbrıs gibi fena halde sıkışmış bir sorunda, taraflardan birinin kaybı kabulünü istemek, satranç tahtasına tavla zarı atmak gibi bir şey.

4 Aralık Fırsatı

Denktaş ve Klerides'in 4 Aralık'ta görüşmesi aslında çözüm için somut bir fırsat olabilir.

Bu görüşmenin Denktaş tarafından önerilmesi nasıl Türk tarafının bir anlamda özeleştirisi ise, Klerides'in bunu (ABD ve İngiliz diplomatik yardımı ile) kabulü de, bu jestin anlaşılmış olduğunu gösteriyor.

Şimdi Türkiye'de aklı başında herkese düşen, Denktaş'ı bu görüşmede zıtlaşmak değil, sonuç almak için yüreklendirmek.

Yoksa Türkiye'de AB yanlısı olan geniş kitleleri Kıbrıs sorunu nedeniyle AB üyeliği hedefini sorgular duruma itmek de mümkün. Bu tuzak görülmeli.

22 Kasım 2001

Kıbrıs'ta Meclis'e Düşen

Kıbrıs konusunu bugün gizli görüşme konusu yapacak TBMM'ye 4 Aralık günü Kıbrıs'taki liderler arasında yapılacak görüşme açısından büyük görev düşüyor.

Bu görev, Denktaş'ı Klerides'le yapacağı önemli görüşmede, zıtlaşmadan değil, uzlaşmadan yana tavır almaya teşvik etmektir.

Daha ileriye gitmeden bir ayrımı yapmak gerekiyor:

Uluslararası siyaset tekniklerinin günümüzde ulaştığı düzey, taviz vermeden uzlaşma yolu bulmaya elvermektedir. Zaten Ankara, Atina ve Lefkoşa'nın her iki tarafından gelen bütün işaretler, hiçbir tarafın Kıbrıs konusunun Avrupa Birliği çerçevesinde bir kilitlenmeye tırmandığı noktada, siyasi taviz veremeyeceğini göstermektedir. DSP, MHP, DYP ve SP'den gelen son açıklamalar bunu kanıtlıyor.

Gerçek, hoşumuza gitmese de gerçektir:

28 yıllık kilitlenme ardından gelinen noktada, bu dört ülkede bir daha seçilebilme umudu taşıyan hiçbir partinin Kıbrıs nedeniyle diğer partilerden 'hain' damgası yemek istemeyeceği görülebiliyor. Reel siyaset her zaman niyet ve temennilerle örtüşmediğine ve neticede oyların çarpıştığı bir aritmetik sonuç olduğuna göre, imkânsızları zorlamanın, gerginliği artırmak dışında bir yararı olmadığı artık anlaşılmalı.

Taraflardan birinin vereceği taviz üzerine dayalı zorlamaların sonuç getirmediği artık görülmeli.

Uzun lafın kısası, bir uzlaşma çağrısı, Kıbrıs'ta Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin meşru hak ve taleplerine halel getirmeden de yapılabilir.

Meclis uzlaşma çağrısını hem Denktaş'a, hem Klerides'e hitaben yapabilir.

Bu çağrı hem gerilimi düşürür ve çözümü kolaylaştırır, hem de Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafının üzerine yapışan 'engelleyen taraf' suçlamasını zayıflatır.

Daha önemlisi, Avrupa Birliği açısından da bir dönüm noktası olarak algılanan 'görüşmelerin yapılamaması' psikolojik engelinin kalkmasına yardımcı olur.

Kıbrıs'ta görüşmelerin başlaması ve sürdürülmesi ve Denktaş'la Klerides'in bu doğrultuda yüreklendirilmesi, kimsenin, o arada Türkiye'nin de ulusal çıkarları zarar görmeden Kıbrıs sorununun çözüm yoluna girmesi açısından önemli.

Böyle bir çözüm yolu, siyasi partilerimizi, "AB mi, Kıbrıs mı?" şekline dönüşen yanlış ve tehlikeli ikilemden de kurtarabilir. Çünkü soru yanlış sorulduğunda, doğru yanıt almak da mümkün olmuyor. Kimi AB, kimi Kıbrıs yanıtına saplanıyor. Oysa doğru yanıt, ikisi de.

Meclis bu doğru yanıtı verebilmeli.

Uzlaşmanın Önemi

İsmet Berkan'la bugün üçüncü gününe giren Kıbrıs tartışmamız sonunda aynı noktaya geldik: Dünkü yazımda, Kıbrıs konusunda her iki tarafın da 'taviz veremez' konuma kilitlendiğini, bu yüzden de uluslararası ilişkilerde *'winwin solution'* denilen her iki tarafın da kazançlı çıkacağı bir çözümün bulunması gerektiğini yazmıştım. Bu saptama, 21 Kasım günü, yine Kıbrıs üzerine yazdığım yazıdaki 'bütün tarafların geri adım atmadan mutlu olacağı bir çözümün gerekliliği' saptamasının devamıydı.

Herkesin kazanacağı çözümler, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle tartışılmaya başladı.

Avrupa liberallerinin "Artık katliam olmaz, kimse kimseye saldırmaz" safdilliğini yaydığı sırada, Avrupa'nın ortasında patlayan Bosna felaketi, Amerikan diplomatı Holbrooke'un bulduğu bir *'winwin solution'* ile sükûn buldu.

Daha önce, nükleer dehşet dengesi altındaki Soğuk Savaş politikalarında ise, *'zero sum game'* denilen, 'Biri kazanırsa, diğeri kaybeder' çözümü geçerliydi.

Berlin Duvarı ile birlikte o geçerlilik de yıkıldı. Şimdi

Kıbrıs'taki Yeşil Hattı Berlin Duvarı ile bir tutanlar, mutlaka bir tarafın taviz vermesi gerektiğine inanıyor ve tarafları ona zorluyor. Oysa mevcut durumda bunu istemek gerçekçi değil. Zaten Kıbrıs'ta işbaşında olan Denktaş ve Klerides gibi Soğuk Savaş döneminde parlamış politikacılar bir yana, politika bilgileri Soğuk Savaş'ta takılmış müdahiller de "Türk tarafı taviz versin", "Olmaz Rum tarafı versin" inadıyla gerginliği artırıyorlar.

Berkan'ın bu noktadan hareketle yaptığı 'Herkes kazansın' temennisi, doğru ve haklıdır.

Soğuk Savaş kafasıyla ancak Soğuk Savaş popülizmi yapılabiliyor ama, sonuç alınamıyor.

23 Kasım 2001

Türkiye Avrupa Birleşik Devletleri'ne Hazır mı?

AB ile ilişkilerini, Kıbrıs boyutuyla da bugün MGK'da tartışacak Türkiye, dün Dışişleri Bakanı Cem'in söylediği gibi AB'deki geleceğini gerçekten görebiliyor mu? Cem'in İstanbul'da Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantısındaki sözlerine bakarsanız, kısmen görebiliyor. MHP Genel Başkan Yardımcısı Yahnici'nin dünkü *Radikal*'de Neşe Düzel'in sorularına verdiği yanıtlara bakarsanız, hayır, göremiyor.

Daha da ileri gitmek gerekiyor. Cem'le birlikte bir avuç siyasetçi ve bürokratı dışında tutarsanız, AB'nin geleceğini ve Türkiye'nin bunun içindeki yerini Türkiye'nin karar mekanizmalarında kimsenin göremediğini söyleyebiliriz. Son iki-üç haftadır Bahçeli ve Yahnici'nin sözlerinden anladığımız kadarıyla, MHP, Türkiye'nin AB içinde nereye oturabileceği konusunda kendi tabanından kaynaklanan

soruları en azından açıkça sormakta ve (net olarak göremese de) sezdiği geleceğe fren koymaktadır.

Ama diğer cephelerde de durum fazla sarih değil.

Daha da ilerisi, Türkiye'nin geleceğini AB'de gören çevrelerin çoğu AB'nin nereye doğru gitmekte olduğu, Türkiye'nin bu gelecekte nereye oturacağı konusunda bilgi ve ufuk sahibi görünmüyor.

Oysa, Avrupa bir Birleşik Devletler modeline doğru gidiyor. Ne yazık ki Türkiye'de bu gerçeği sezenlerin çoğu bunu görmezden gelmekte.

Almanya Şansölyesi Schröder, 23 Kasım Cuma günü Fransa'nın Atlantik kıyısındaki Nantes kentinde Fransa Devlet Başkanı Chirac ve Başbakanı Jospin ile bir araya geldi. Görünüşte rutin özellikte olan (78. ikili danışma toplantısı) bu buluşmada, 14-15 Aralık'ta Belçika'da Laeken kentinde yapılacak AB zirvesi için planlanan önemli bir çıkış konuşuldu. Aynı konu, 29 Kasım Çarşamba günü, Fransız liderlerle, bu kez İngiltere Başbakanı Blair arasında ele alınacak.

Bu konu, Laeken Zirvesi'nde 'Avrupa Birliği'nin Geleceği İçin Konvansiyon'un, bir tür Danışma Meclisi'nin ilan edilip edilmeyeceğidir.

Bir Yıl Boyunca Tartışılacak

Başına 74 yaşındaki Fransız devlet adamı Valery Giscard D'Estaing'in getirilmesi beklenen bu Konvansiyon, muhtemelen bir yıl boyunca, AB'nin nasıl bir Avrupa Birleşik Devletleri'ne (AvBD) dönüşebileceğini araştıracak.

Bu konuda Avrupalı siyasetçilerin önündeki model, ABD'nin kuruluş modelini ortaya çıkaran, 1787 Philadelphia Konvansiyonu.

ABD'nin kuruluşunda Philadephia Konvansiyonu önemli. O kadar önemli ki, örneğin resmi dilin ne olacağı

tartışmasını, Almanca bir oy farkla kaybetmiş. (Kazansaymış, belki bugün dünya dili Almanca olacaktı.) Çünkü Amerikan federasyonunu oluşturan çekirdek, yani Yankee'ler, merkezi Avrupa'dan Doğu Yakası'na göçen merkezi Avrupalı Protestan Hıristiyanlar.

AvBD'nin çekirdeği ise, Almanya, Fransa, İngiltere olacak gibi görünüyor.

ABD başta merkezi federatif yapı ile bağımsızlığı olan birimlerin konfederasyonu arasında bocalıyor ve ancak 1861-65 iç savaşı ardından birlik yapısında, yani merkezi yapıda karar kılıyor.

AvBD ise, muhtemelen Laeken Konvansiyonu'yla, daha baştan 'Ulus Devletlerin Gevşek Konfederasyonu' yoluna girecek. Zaten Fransa ve İngiltere başkasını kabul etmiyor.

Bu gelişmeler durduk yerde ortaya çıkmadı.

2000 Nice Zirvesi Ek Deklarasyonu aslında bir Avrupa Anayasası hazırlanması fikrini ortaya atarak bu süreci resmen başlattı.

Deklarasyonda, dört tartışmanın yapılması isteniyordu:

1. Egemenlik paylaşımında ulus-devlet ne kadar, birlik ne kadar yetkili olacak?

2. Nice'de açıklanan 'Temel Haklar Şartı' (ABD'nin Temel Haklar Bildirgesi gibi) ulus-devletlerce nasıl uygulanır?

3. 90 bin sayfayı bulan mevzuat nasıl basitleştirilir? (Bu, 'Avrupa yasaları halkın yaşamına nasıl uygulanır?' ve 'Ülkelerin Avrupasından, vatandaşların Avrupası'na nasıl geçilir?' sorusuna yanıt arayışı.)

4. Ulusal parlamentolarla, Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri nasıl paylaşılacak?

Avrupa Merkez Bankası kuruldu. Ortak para Ocak ayında yürürlükte. Anayasa hazırlık sürecinde. Ortak ordu

tartışmaları son aşamada. Bunlar bir devleti devlet yapan unsurlar arasında. Türkiye'nin bu tartışmaların dışında kalma tehlikesi var, çünkü yönetim mekanizmalarının çoğu bu gelişmelerin farkında değil. Dünya büyük birleşme projeleri etrafında örgütlenirken, izolasyonist hamasete pek az yer kalıyor. Türkiye kararını vermeli.

27 Kasım 2001

Avrupa Birleşik Devletleri Türkiye'siz Olur mu?

Olur, neden olmasın? İyi de, o zaman Belçika Başbakanı neden apar topar Ankara'ya gelip Ecevit'i ikna etmeye çalışıyor.

Apar topar deyişim şundan ki, Belçika Başbakanı Guy Verhofstadt'ın Ankara'ya gelişi Pazartesi akşamı saat 20.00-21.00 gibi belli oldu. Bir başka deyişle, Pazartesi günü Ankara'da Türk, Amerikan ve İngiliz yetkililer arasında, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası üzerine yapılan dördüncü dönem toplantılardan da sonuç çıkmadığı haberinin Brüksel'e ulaşması ardından da diyebiliriz.

İkna etmeye çalışıyor deyişim de şundan ki, bundan altı ay önce Belçika Avrupa Birliği dönem başkanlığını devraldığında, Verhofstadt AGSP sorununun ülkesinin dönem başkanlığında çözüleceği sözü vermişti. Bunun anlamı Türkiye'nin altı ay içinde, NATO imkânları üzerinden kurulacak AB ordusu üzerinde (NATO'dan kaynaklanan) karar hakkından vazgeçmeye ikna edilmesiydi. Ankara kendisini Avrupa siyasi mekanizmalarının dışına atabilecek bu tavizi vermeyince, işler tersine döndü. AGSP konusunun 14-15 Aralık Laeken Zirvesi'ne dek çözülemeyeceği endişesi Verhofstadt'ı Ankara'ya taşıdı.

Belçika Başbakanı Ecevit'e bir de davette bulundu. Bu Türkiye'nin AB Zirvesi ardından ilan edilmesi beklenen 'Avrupa Birliği'nin Geleceği İçin Konvansiyon'a resmen çağrılmasıydı. Oysa çok değil, daha 19 Ekim'deki Ghent toplantısında AB yetkilileri, olası bir 'Avrupa Birleşik Devletleri'nin kuruluş esaslarını belirleyecek bu konvansiyona (bir tür danışma meclisine) 'üyelik müzakereleri başlamamış AB üyelerinin', yani pratik olarak yalnızca Türkiye'nin katılmayabileceğini söylüyorlardı.

Dün açtığımız Avrupa Birleşik Devletleri (AvBD) konusuna yeni açılardan girmeden önce bir noktayı daha anmak gerekiyor:

Dün Ankara'ya daha önce hesapta olmadan gelen bir başka ziyaretçi de İngiltere hükümetinin Kıbrıs özel temsilcisi Sir David Hannay oldu. Denktaş'la Klerides'in 4 Aralık'ta Lefkoşa'da bir araya gelişi ve aynı gün ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'in Ankara'yı ziyaret edecek olması öncesinde Hannay'in gelişi önemliydi.

AvBD Türkiye'nin Çıkarına mı?

AB Türkiye'nin üyeliğini Kıbrıs ve AGSP ile doğrudan bağlantılı hale getirdikçe, Ankara bu süreçleri birbirinden bağımsız ele alacağı sinyallerini güçlendiriyor.

Ama artık AB'nin bütün bu süreçleri birlikte ele alıp, bir çırpıda çözüme bağlama ısrarının nedeni iyice anlaşılmaya başlandı: Laeken Zirvesi'nde ilan edilmesi beklenen konvansiyon sonucu, Avrupa Birliği'nin, ulus-devletlerin gevşek konfederasyonu şeklini alması muhtemel bir birleşik devletlere dönüşmesi için düğmeye basılmak isteniyor.

AGSP dolayısıyla, bir devletin asli unsuru olan ordunun kuruluşunun gerçekleşememesi, Kıbrıs sorunu nedeniyle de AvBD'nin daha başında bir sınır ihtilafına taraf olması ise iki ciddi pürüz oluşturuyor.

Peki AvBD süreci, Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesini kolaylaştırır mı?

Muhtemelen evet, çünkü bu süreç Avrupa'daki önemli bir yaklaşım farklılığını kanıtlıyor.

AB'nin ilk aşamasındaki *'communiterist'*-cemaatçi (ki İslam ve Hıristiyan kültürleri nedeniyle Türkiye'nin üye olamayacağı bu teze dayanıyordu) ve *'utilitarist'*-faydacı yaklaşımların yerini, artık *'constitutionalist'*-anayasacı, ya da meşruti yaklaşımın aldığı görülüyor. Aslında Türkiye'nin yıllardır savunageldiği "Kuralları ayrımsız uygulayın" çağrısına, 10 Aralık 1999'da Helsinki'de verilen yanıtın teyidi bu. Yani "Anayasaya uyan üye olur" demek. Buradaki koşul, Kopenhag Kriterleri'nin yerine getirilmesi.

Bu noktada hükümet ortaklarından ANAP'ın başını çektiği 'bir an önceciler' ile, MHP'nin başını çektiği 'acelemiz yokçular' arasındaki gerilim belirleyici olacak.

Evet, 2002 hem AGSP, hem de Kıbrıs konusunda bir sıkışmaya sahne olacak. AvBD süreci çerçevesinde de sıkışmanın yaşanacağı görülüyor. Görülebilen bir şey daha var ki, o da Türkiye'nin içinde olmayacağı bir birleşik Avrupa projesinin zafiyet taşıyacağının artık Avrupa başkentlerince görülüyor olması. Bunu daha önce Lüksemburg Zirvesi ardından görmüştük, şimdi Belçika Başbakanı'nın ziyaretiyle teyidini alıyoruz.

28 Kasım 2001

Aydınların Kıbrıs Çelişkisi ve Avrupa Ordusu

Türkiye-AB ilişkileri Kıbrıs ve yeni Avrupa savunma yapısı (AGSP) konusunda sıkıştıkça, aydın kesimdeki tartışma ve çelişkiler artıyor.

Ankara'nın resmi tezi, bu önemli iki konuyu da AB çerçevesinden bağımsız ele almak.

Bu teze göre, Avrupa Güvenlik Savunma Politikası'na Türkiye'nin katkısı (Türkiye AB üyesi olmadığı için) Türkiye ve NATO arasında bir sorun. Önceki gün apar topar Ankara'ya gelen Belçika Başbakanı'na açıkça söylenen ve onun "İyi o zaman siz İngilizlere söylersiniz, biz onlardan alırız" yanıtına yol açan hat bu. Türkiye AGSP konusunda NATO'daki veto hakkından kaynaklanan karar mekanizmalarına katılma imkânını yakalayamazsa, Avrupa hedefi büyük yara alacak ve bu nedenle direniyor.

Aynı teze göre, Kıbrıs da Türkiye ile AB arasında değil, Kıbrıs'taki Türk ve Rumlar ile Birleşmiş Milletler arasında bir sorun. Kıbrıs Rum hükümetinin AB üyesi olmasının Türkiye'nin Avrupa yolculuğuna en az AGSP dışında kalması kadar ağır hasar vereceğini düşünen Ankara'nın, bu sorunu AB dışında tutmak istemesi de doğal.

Gelin görün ki, gerçekler her zaman ilkesel doğrulardaki gibi olmuyor.

Gelinen noktada, Kıbrıs da, AGSP de, Türkiye'nin AB ilişkileri önünde iki büyük engel olarak duruyor, gerçek bu.

Türkiye'nin birinci stratejik önceliği olduğu sık sık söylenen AB üyeliği konusundaki bu sıkışma, kamuoyunda daha önce görülmemiş canlılıkta bir tartışmayı da başlatmış bulunuyor.

Çelişkiler de burada su yüzüne çıkıyor.

Brüksel'den ve hatta Washington'dan bakıldığında, belki de Kıbrıs konusundan (14-15 Aralık'taki Laeken Zirvesi'nde görüşüleceği için) daha acil öneme sahip AGSP konusu çok az tartışılıyor. Tartışıldığında da, Ankara'nın resmi tezlerine itiraz edene rastlanmıyor. Görünürde Dışişleri ve Genelkurmay tarafından oluşturulan, ama gerçekte

son sözün (askeri bir proje olduğu için belki de kaçınılmaz olarak) askerler tarafından söylendiği AGSP politikası, aydınlar nezdinde de kabul görüyor, kimileri tarafından tümüyle destekleniyor.

Ya Kıbrıs?

Oysa dünkü İstanbul Sanayi Odası seçimlerinde polemik malzemesi olacak kadar toplum kesimlerine nüfuz etmiş Kıbrıs sorunu konusunda aynı tutumu görmek mümkün değil. Aydınların çoğunluğu, 28 yıllık ataletin getirdiği bıkkınlık ve hayal kırıklığının da etkisiyle, tezlerini Kıbrıs konusunda Ankara'dan yükselen her sesi yanlış varsayarak üretme eğiliminde. Kıbrıs Türk tarafının da, Türkiye'nin de Kıbrıs konusunda meşru çıkarları olduğunu söylemek, neredeyse ayıplanıyor. Özellikle son TÜSİAD açıklaması, sanki Ankara inadı bırakıp, Denktaş'ı koltuğundan indirse, bütün engellerin ortadan kalkıp Türkiye'nin AB üyeliğine kabul edileceği gibi yanlış bir izlenim doğuruyor.

Ancak durum böyle değil: Türkiye'nin AB ile bütünleşme sürecinde Kıbrıs ne kadar büyük bir engelse, AGSP de o kadar büyük bir engel.

Üstelik Türkiye'nin AGSP'deki itirazları gelip Kıbrıs'ta düğümleniyor.

Kurulacak bir Avrupa ordusunun, diyelim ki Kıbrıs'a müdahale etmesi ihtimalinde Türkiye'nin elinin kolunun bağlı kalacağı endişesi Ankara'nın AGSP politikasındaki baskın unsur.

Yani AGSP'ye destek veren aydınların, onunla bire bir bağlantılı, hatta gerekçesini oluşturan Kıbrıs konusunda tam aksi yönde tavır alması bir çelişki gibi duruyor.

Oysa, salt bu nedenle, bu iki sorunun, resmi tezin söylediği gibi ayrı ayrı çözülemeyeceği görülüyor. Daha da ötesinde bu iki sorunun da, resmi tez ne derse desin, Tür-

kiye'nin AB ile ilişkileri çerçevesinde ve birlikte bir çözüm yoluna gireceği anlaşılıyor.

Öyleyse Kıbrıs konusundaki resmi tutumdan taviz vermeme amacındaki AGSP politikası desteklenirken, Kıbrıs'ın buna yalnızca gerekçe oluşturduğu neden görülemiyor?

Denktaş'ın ve Türk siyasetçilerinin genel yıpranmışlığına (bir de Kıbrıs üzerinden) vurmanın daha kolay olmasından mı?

AGSP'nin askeri bir proje olduğu bilindiği için (sanki Kıbrıs konusunda askerler taviz verme yanlısıymış gibi) Genelkurmay'ı karşısına almamak tedbirliliğinden mi?

Madem tartışmaya başladık, kendimize bu soruları da sorup dürüstçe yanıtlamakta yarar var.

29 Kasım 2001

Avrupa ile Aramızdaki Sırat Köprüsü

Bugünlerde Genelkurmay ve Dışişleri koridorlarından Başbakanlık toplantılarına taşan sorun, Türkiye-Avrupa ilişkilerinde ciddi bir gerilim kaynağı.

Bu konu, Avrupa Birleşik Devletleri kuruluş stratejisinin en önemli ayaklarından olan çekirdek Avrupa ordusunun oluşturulması tartışması. Ortak bir Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası (AGSP) çerçevesinde oluşturulmak istenen yeni Avrupa güvenlik yapısının NATO imkânlarından otomatik olarak yararlanması önünde tek engel Türkiye. Çünkü Türkiye Avrupa Birliği üyesi değil, ama NATO üyesi. Yani AGSP'nin NATO'dan yararlanmak istediği her durumu veto edebilir.

Ankara, bu veto gücünü, AGSP kararlarına her aşamada katılma hakkı almak şeklinde sonuna kadar kullanmak istiyor. Aksi halde, Türkiye'nin Avrupa siyasi karar mekanizmalarının bütünüyle dışında kalacağı aşikâr. Bu yapıda yer alamamak, çocuklarımızın geleceğini Avrupa standardındaki bir demokrasi yerine, bir Ortadoğu diktatörlüğünde aramak kadar dramatik sonuçlara yol açabilir.

Sorunun tıkandığı yeri net olarak tanımlayabilmek için, tarafların konuya nerelerden yaklaştığını anlamakta yarar var.

Türkiye, NATO'nun 1999 Washington Zirvesi'ndeki kararlara dayanarak, yani 'AB üyesi olmayan NATO üyelerinin AGSP'den dışlanmaması gerektiği' temelinde, sorunun AB ile ilgisi olmadığını, NATO'yu ilgilendirdiğini söylüyor.

AB ise, 2000 Nice zirvesi kararındaki gibi, 'AGSP yalnızca AB üyelerini ilgilendirir' diyor. Türkiye'yi muhatap almadan, 14-15 Aralık'ta Belçika'nın Laeken Zirvesi'nde AGSP'yi ilan etme eğilimi var.

Ancak ABD ve İngiltere, diğer yandan NATO ittifakının zayıflamasını istemiyor. Hele ki 11 Eylül sonrasında NATO'nun daha da güçlenmesinden yana ve bunu Türkiye'yi dışlayarak yapmanın mümkün olmadığını düşünüyorlar.

İşte bu yüzden sürekli görüşmeler yapılıyor. Bu amaçla Ankara'da bir komite oluşturulmuş durumda. Dışişleri Müsteşarı, Genelkurmay Genel Plan ve Prensipler Başkanı ile ABD ve İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden oluşuyor. Burada ABD 'gözlemci', Türkiye ve İngiltere de 'müzakereci' rolünde.

ABD ve İngiltere, Türkiye'nin neden hem askeri, hem sivil kesimce temsil edildiğini artık, Türk yönetim kademelerinde bir iç güvensizlik olarak algılamaktan vazgeçmiş durumda. Bunu Türkiye'ye özgü bir durum olarak kabul

ediyor ve daha çok askerlerin ne diyeceğine bakıyorlar.

Tıkanma Noktası

Sorunun tıkandığı yer şu: AB, NATO'nun imkânlarının kullanılacağı operasyonlarda Türkiye'nin karar mekanizmalarına katılmasını kabul etmiş görünüyor. Ama NATO'nun katılmayacağı Avrupa operasyonlarında Türkiye'ye karar hakkı vermek istemiyor.

Ankara'da ise şu endişe hâkim: Yarın AB, Kıbrıs'a müdahale kararı verirse ve bunu NATO imkânlarını kullanmadan yapmak isterse ne olacak?

İşte bu yüzden de, ya bu tip operasyonlarda da karar hakkı ya da AGSP operasyonlarının 'NATO üyelerine güvenlik tehdidi oluşturmayacak' ve (Kıbrıs gibi) 'Birleşmiş Milletler'in el koyduğu durumlar için söz konusu olmayacağı' garantisi istiyor.

Bir de, İngiltere ve Amerika, Türkiye ile anlaşsa bile, AB oylamasında Yunanistan'ın bunu veto edeceğinden endişe ediyor. Aslında Ankara'daki bazı AB büyükelçileri de, ABD ve İngiltere'nin Türkiye ile anlaşmasını 'AB'nin onaylama garantisi olmadığını' söylüyorlar.

Bu kimileri tarafından 'İşte, yine Ankara'nın Kıbrıs paranoyası' diye hafifsenebilir. Ancak Yunanistan hükümetinden gelen yeni açıklamalar, Türkiye'nin endişelerini haklı çıkaracak cinsten. Dışişleri Bakanı Papandreu dahil hükümet üyeleri, 'Özel olarak Kıbrıs konusunda, ancak genelde de Türkiye'ye verilecek garantileri' AB'de veto edeceklerini söylüyorlar.

Hem Ankara'nın, hem diğer başkentlerin 'anlaşma an meselesi' mesajlarına karşın, çözüm kolay olacak gibi görünmüyor.

Belki de bu yüzden, Ankara'da 'Madem öyle, Laeken' de NATO'ya ihtiyaç duymayacak bir Avrupa ordusu ilan

edebilirler, bu bizi ilgilendirmez' görüşü yaygınlaşıyor.

Bu, gerçekten riskli bir bekleyiş. Getirisi de yüksek olabilir, götürüsü de...

1 Aralık 2001

Zor Karar ve "Asker Sözü" Baskısı

Koalisyon liderlerinin, bugün Türkiye'nin, çocuklarımızın geleceğini belirleyecek zor bir karar almak üzere toplanmaları bekleniyor.

Dışişleri Bakanı Cem ve Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun katılımıyla yapılacağı açıklanan bu toplantının gündeminde, Kıbrıs, yeni Avrupa savunma politikası (AGSP) ve dolayısıyla Avrupa Birliği ile ilişkiler var. Toplantıda Afganistan'a asker gönderme konusunun da ele alınacağı bilgisi olsa da, asıl amacın Kıbrıs ve AGSP dolayımıyla, AB ile ilişkiler alanında bir karar almak olduğu anlaşılıyor.

Toplantının, AB Dönem Başkanı Belçika Başbakanı Verhofstadt'ın, dün Yunanistan Başbakanı Simitis ile görüştükten sonra '15 Aralık'ta Leaken'da Avrupa ordusunun kuruluşunu ilan edeceğiz. Geçen hafta Türkiye'ye AB kararlarına uymasını ve NATO'da engel çıkarmamasını söyledim' demesi ardından yapılması kararın önemini artırıyor.

Bu zor karar, Türkiye'nin pazartesi gününden, 15 Aralık'ta AB Leaken Zirvesi'nin sonuçlanmasına dek geçecek iki hafta boyunca izleyeceği politikayı belirleyecek.

Türkiye'yi zorlayan bir takvim de bulunuyor.

4 Aralık Salı günü üç önemli olay var. Belçika Dışişleri Bakan Yardımcısı'nın Ankara'ya gelişi, AGSP konusunda yeni bir açılım getirebilir. Öğle saatlerinde Kıbrıs'ta Denk-

taş ve Klerides'in buluşması günün gelişmesi olacak. Bu toplantının bittiği saatlerde ise ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell Ankara'ya gelecek.

5 Aralık'ta Powell ile görüşmeler, Kıbrıs toplantısının sonuçları alınmış durumda yapılacak.

Cem, bu görüşmeden sonra, 6-7 Aralık'ta (AGSP konusunun da gündeme geleceği) NATO zirvesi için Brüksel'e uçacak. Cem bir hafta sonra Belçika'ya bu kez AB zirvesi için Başbakan Ecevit'le birlikte gidecek.

Roger Planı Sendromu

Her durumda, bugünkü toplantıdan çıkacak karar, Türkiye'nin geleceğini belirleyecek zor bir karar olacak.

Çünkü bugün liderler aslında 'en kötü durum senaryosunu' da tartışmış olacaklar.

Yani hem Kıbrıs'ta, hem AGSP'de işler tersine giderse, yani Denktaş ve Klerides masadan yeniden görüşmeye sözleşmeden kalkarsa, AB hem ordusunu kurmaya, hem de Güney Kıbrıs üye almaya karar verirse, Türkiye buna karşılık Kuzey Kıbrıs'la söz verdiği gibi bütünleşmek durumunda kalırsa ve 1974'tekinden çok daha ağır askeri ve ekonomik ambargolarla karşılaşırsa ne olacak?

Bunlar yalnızca sıradan vatandaşların değil, Milli Güvenlik Kurulu toplantılarına katılan her bir üyenin de aklındaki sorular.

Burada yönetimin yalnız askeri değil, sivil kanadının da AGSP ve Kıbrıs konusunda AB'den güvenceler alınması konusunda ısrarlı olması söz konusu. Ancak askeri kesimin ayrı bir hassasiyeti var.

O da 1980 yılında, 12 Eylül askeri darbesinin mimarı Kenan Evren'in Yunanistan'ın (1974'te Türkiye'ye Kıbrıs'a müdahalesi nedeniyle kızarak çıktığı) NATO'nun askeri kanadına dönüşü için verdiği inanılmaz tavizden kaynak-

lanıyor.

Evren'in Yunanistan'ın askeri kanadına dönmesi için dönemin NATO Müttefik Kuvvetler Başkomutanı Rogers tarafından hazırlanan plana 'evet' demesi, buna karşılık da Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine sorun çıkarmaması için (evet, ABD'li generalden) 'asker sözü' alması devletin ortak hafızasında derin izler bırakmış.

Anımsanacağı gibi, Türkiye'nin Yunanistan'a onay vermesinden az sonra, 1981'de Rogers emekli olmuş, Yunanistan AB üyeliğine alınmış, tabii ki Rogers'ın Evren'e asker sözünü kimse zerrece dikkate almamıştı. Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliği önünde çıkarttığı engellerin, yani 12 Eylül lideri Evren'in hiçbir yazılı garanti almadan verdiği 'asker sözünün', bugün Kıbrıs ve AGSP konusunda geldiğimiz noktaya birinci derece katkısı var.

Bu asker sözü fiyaskosu, bugün Ankara'nın Kıbrıs ve AGSP konusunda izlediği politika üzerinde ciddi bir baskı unsuru oluşturuyor.

Artık Ankara'da kimse, yazılı garantiler almadan adım atmamaya özen gösteriyor. Garanti bulmadan harekete geçmek için ne kendine ne karşısındakine tam olarak güveniyor.

Bugünkü toplantıda alınacak kararlar, 12 Eylül'de, Cumhuriyet tarihinin en büyük siyasi fiyaskosuna dönüşen bir 'asker sözünün' baskılanmasından ne kadar kurtulabilecek? Bunu sabredip görmemiz gerekiyor.

2 Aralık 2001

Top Ankara'dan Çıktı

Başbakanlık'ta dün yapılan zirve toplantısı ardından yapı-

lan açıklama, yeni Avrupa savunma yapısına Türkiye'nin de katılması yolunda bir uzlaşmaya varıldığını gösteriyor. Henüz resmi açıklama olmamasına karşın, uzlaşmanın, hep sözünü ettiğimiz türden bir *'winwin solution'*, kaybedenin olmadığı, bütün tarafların kazançlı çıktığı türden bir anlaşma olduğu anlaşılıyor. Uzlaşmanın iki unsurundan birinin Türkiye'nin çıkarlarını doğrudan ilgilendiren (Kıbrıs gibi) konularda AGSP'nin işletilmeyeceği; diğerinin de Avrupa Birliği'nin NATO'nun dahil olmayacağı operasyonlarda Türkiye'nin de karar hakkını AB Konseyi'nin davetine bağlamasına bakarak bu sonuca ulaşılabilir.

Böylelikle Türkiye, Kıbrıs ve Ege konusundaki meşru endişelerini Batı ittifakıyla ters düşmeden rahatlattığı için, AB de üyelik koşullarını yerine getirmemiş Türkiye'ye üye ülkelerle büsbütün aynı yetkileri vermemiş olduğu için kazançlı sayılabilir.

Öte yandan, dün Başbakan Ecevit'in başkanlığında, koalisyon liderlerinin yanı sıra, Başbakan Yardımcısı Özkan, Dışişleri Bakanı Cem, Savunma Bakanı Çakmakoğlu, Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun katıldığı toplantıdan çıkan önemli karar, nihai değil (Bu arada, bu önemli kararın, devletin siyasi ve askeri üst mekanizmalarının ortak kararı olmasında Başbakan Ecevit'in deneyiminden kaynaklanan ortak payda bulma anlayışının rolü kayda girmeli).

İki Önemli Sınav

Sonuçta, bu karar, yeni Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası (AGSP) bünyesine Türkiye'nin katılımı üzerine kurulan Türkiye-ABD-İngiltere komitesinin kararı. Bu komitede ABD (NATO'nun lokomotif gücü olarak) gözlemci, İngiltere'de (AB adına) müzakereci rolünde. Ancak bu komiteden çıkan kararı ne AB'nin ne de NATO'nun ortak ka-

rarı saymak mümkün. Her iki kurum da oybirliği esasına göre çalışıyor. Bir ülkenin vetosu, uzlaşmayı geçersiz kılabilir. Bu çerçevede, NATO'nun 6-7 Aralık'ta Brüksel'de yapacağı toplantı ile, AB Konseyi'nin 14-15 Aralık'ta yine Brüksel yakınlarındaki Leaken'de yapacağı zirve sırasında takınacağı tutum, iki önemli sınav olarak görülecek. Çünkü bu uzlaşmanın hem NATO, hem de AB tarafından onaylanması gerekiyor.

Bu toplantılarda gözler özellikle Yunanistan'ın üzerinde olacak. Çünkü Yunanistan'ın 'evet' dediği Türkiye ile ilgili güvenlik konusuna başka hiçbir NATO ya da AB üyesinin 'hayır' demesi düşünülmüyor bile. Ama dünden itibaren bu artık Türkiye'nin sorunu değil. Büyük ölçüde, ABD ve İngiltere'nin sorunu. Top artık Ankara'dan çıktı sayılır. Ve eğer bu anlaşma onaylanırsa, Türkiye'nin NATO'ya girişi kadar önemli bir siyasi dönüm noktası sayılmalıdır.

3 Aralık 2001

Atina Kıbrıs Pazarlığına mı Başladı?

Ankara'nın Avrupa güvenlik yapısı üzerine ABD ve İngiltere ile anlaşmaya varıldığı açıklamasının, Atina'yı rahatsız ettiği aşikâr. Yorgo Kırbaki'nin Atina'dan aktardığına göre, Dışişleri Bakanı Papandreu, ABD Dışişleri Bakanı Powell'ı arayarak 'bunun ne anlama geldiğini' sormuş. Daha sonra da, pazartesi öğleye doğru İngiliz Dışişleri Bakanı Straw ile görüşmüş. İngiliz yetkililer, son bir yıldır Türkiye ile ABD'nin gözetiminde sürdürdükleri görüşmeler konusunda daha dün diğer AB ülkelerine bilgi vermeye başladı (Dolayısıyla, geçtiğimiz hafta Ankara'ya gelen AB Dönem Başkanı ve Belçika'nın Başbakanı Verhofstadt'ın AGSP konu-

sunda yaptığı açıklamaların da, Yunanistan hükümetinden bu süre boyunca gelen açıklamaların da, yalnızca basına sızan bilgileri kaynak aldığı ortaya çıktı).

İngiltere'nin görev süresi bugünlerde sona erecek olan Ankara Büyükelçisi Sir David Logan'ın dün Başbakan Ecevit'e yaptığı 'veda ziyareti'nde de konu gündeme geldi.

Aynı saatlerde Yunanistan hükümet sözcüsü Protopappas, "İngiltere'nin açıklaması bizi bağlamaz" diyordu. Kıbrıs'ı kastederek ekliyordu: "Hayati konularda istisnalar kabul etmeyeceğimizi daha önce söylemiştik."

Doğrusu kimse zaten Atina'nın Ankara tarafından memnuniyetle karşılanan bir çözüme kolay bir 'evet' diyeceğini tahmin etmiyordu. Ama tepki aslında o kadar sert de değildi. Örneğin "Veto edeceğiz" demiyor, "AB kurullarında görüşeceğiz" diyordu. Sanki kapıyı bir pazarlığa açmak istiyordu.

Zaten Yunanistan'ın bir şey almadan ABD-İngiltere ve Türkiye arasında varılan bu uzlaşmaya neden 'evet' diyeceği üzerine de soru işaretleri belirmeye başlamıştı. Acaba Yunanistan da Kıbrıs konusunda, diyelim Güney Kıbrıs'ın AB üyelik sürecinin başlatılması halinde Türkiye'nin 'ilhak türünden sert bir tepki' vermemesine mi garanti arıyordu?

Bunu birkaç hafta, belki birkaç gün içinde anlayabiliriz.

Türkiye'nin Garantisi Ne?

Ankara'da hükümet yetkililerine sorarsanız, ABD ve İngiltere ile varılan uzlaşma metni, NATO ve AB tarafından kabul edilmesi durumunda Türkiye için yeterli garantiyi oluşturuyor.

Üstelik bu 'garanti', ne 1980'de Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşünde olduğu gibi bir 'asker sözü' ile, ne 1995'teki Gümrük Birliği kabulünde olduğu

gibi muğlak açıklamalarla, ne Aralık 1999'da AB Dönem Başkanı Finlandiya Başbakanı Lipponen'in mektubunda olduğu gibi, sonradan 'resmi AB belgesi kabul edilmeyecek' bir iyi niyet belgesiyle olacaktı. Bu kez, alınacak NATO ve AB kararlarının üçlü uzlaşma metnine atıfta bulunarak, onu 'hukuki bir metin' haline getirmesi öngörülüyordu.

Ancak bu, Yunanistan'ın hem NATO, hem de AB'de vereceği onay olmadan mümkün olamıyor.

Şimdi soruna biraz daha yakından bakalım:

Türkiye'nin AGSP'de ABD ve (AB adına diye varsayılan) İngiltere önerisine, Kıbrıs ve Ege'de AB ordusuyla çatışmak zorunda kalmamak garantisiyle onay verdiği anlaşılıyor. Zaten başka türlüsü, Rogers Planı'ndan ağzı yandığı için yoğurdu üfleyerek yiyen Ankara'dan beklenmemeli.

Oysa Yunanistan'ın AGSP'den en büyük beklentisinin, kendince (tıpkı Türkiye'ninki gibi) 'hayati' olan Kıbrıs konusunda, Türkiye'ye karşı AB ordusunun güvencesini aramak olduğu anlaşılıyor.

Dolayısıyla Türkiye'yi Kıbrıs konusunda 'tatmin eden' bir garanti mekanizmasının, Yunanistan'ın beklentilerine ters düşeceği anlaşılıyor. Verilen ilk tepkinin anlamı bu.

Öyleyse, Yunanistan'ın üçlü uzlaşmaya vereceği kilit onayı, Kıbrıs konusunda yeni bir 'kazanım' sonunda vereceği kestirilebilir. Bu durumda Yunanistan'ın Güney Kıbrıs'ın üyelik sürecinin başlatılmasında ısrar etmesi beklenebilir.

Böyle bir talep, Ankara tarafından Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tezlerine zarar vermeden nasıl karşılanabilir?

Bu sorulara sağlıklı bir yanıtı, ancak uzlaşma metninde 'AB'nin NATO imkânlarına güvenceli erişimi'nin (assured access) nasıl formülleştirildiğini tam olarak anlayınca verebiliriz.

Sevinmek için de, yerinmek için de henüz erken.

4 Aralık 2001

Powell'dan Teşekkür, Pearson'dan İftar

ABD Dışişleri Bakanı Powell dün akşam Kıbrıs konusunda yıllar sonra ilk kez biraz olsun rahatlamış bir Ankara'ya indi. Denktaş ve Klerides'in 15 Ocak'ta yeniden buluşmakla kalmayıp, bir de 'dostça' bir akşam yemeği için sözleşmeleri, kuşkusuz yalnız Türkiye'yi değil, bu sorunla ilgili bütün tarafları, o arada ABD'yi de rahatlattı.

Böylece ne Powell, ne de Sezer, Ecevit ya da Cem, görüşmelerinde Kıbrıs'tan bir 'sorun olarak' söz etmek zorunda kalmayacaklar.

Görüşmelerin gündemi yalnızca Kıbrıs nedeniyle değil, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası tartışmalarının yokluğuyla da hafifleyecek.

Powell'ın gelişinden iki gün önce Ankara tarafından yapılan "AGSP üzerinde ABD ve İngiltere ile anlaştık" açıklaması bir başka rahatlama unsuru sayılabilir.

Ankara cephesinde, hükümetin son üç günde, iki önemli sorunun kilitlenmeden kurtulmasına sağladığı katkı bu rahatlamanın başlıca nedeni.

Böylelikle görüşmeler iki ana başlık altında toplanmaya daha uygun hale geldi:

11 Eylül sonrası terörizmle uluslararası mücadele çerçevesindeki yapılaşma.

Türk-ABD ilişkilerinin, güvenlik yanında ekonomi boyutunda da gelişmesi.

Powell'ın bugün öğle saatlerinde Cem'le birlikte yapacağı ortak basın toplantısına 'Türkiye'ye teşekkür' ile başlaması bekleniyor. Aslında bu, dün Romanya'nın başkenti Bükreş'te Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı toplantısında Türkiye'den övgüyle bahsetmesini 'memnuniyetle' öğrenen Türk Dışişleri için sürpriz de olmayacak.

Çünkü Powell'ın Türkiye'yi de içeren bu Avrasya tu-

runa bakıldığında iki amaç göze çarpıyor:

11 Eylül sonrasında ABD'nin başlattığı mücadelede saf tutanlara teşekkür ve bu çerçevede yeni bir uluslararası dengenin zeminini arama.

Powell'ın 3-11 Aralık arasındaki gezi programına bakmak bunun için yeterli. AGİT zirvesi gibi anlamlı bir başlangıç ardından, sırasıyla, Türkiye, Belçika (ki burada AGSP konusunun da masada olacağı 6-7 Aralık NATO Dışişleri Bakanları toplantısı yapılacak), Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya, Almanya, Fransa ve İngiltere.

Bunların tamamı, Afganistan operasyonunda ön alan Avrasya ülkeleri.

Diplomatik kulislere sızdığı kadarıyla, ABD Dışişleri Bakanı zaten Afganistan'ı ayrı bir gündem maddesi olarak öne çıkarmayı da düşünmüyor.

Ve ne Irak'ı, ne de tek başına yeniden bir kan gölüne dönüşen İsrail-Filistin gerilimini.

Bu konuların hepsi belli ki ele alınacak. Belli ki, Türkiye ABD'den İsrail'in kendisini savunma hakkına verdiği önemi, Filistinlilerin yaşama hakkına da vermesini isteyecek. Belli ki, Irak'a müdahaleye sıcak bakmadığını yeniden anımsatacak.

Ama ABD cephesindeki eğilim bu konuların tamamını tek bir başlık çerçevesine oturtmak: Terörizmle uluslararası mücadele ve yeni bir uluslararası yapılaşma.

Saflar kesinleşecek mi?

Öyle anlaşılıyor ki, ABD yalnız Türkiye'ye değil, bütün 11 Eylül müttefiklerine şu soruları sormaya hazırlanıyor:

Terörizme karşı savaşta kimin yanındasın?

Berabersek, birlikte belirleyeceğimiz kurallara uymaya hazır mısın?

Türkiye'nin aslında bu kurallardan yana sıkıntısı pek yok. Hatta Avrupa Birliği'nin terörizmle daha etkin mücadelesi ve terörist örgütler listesine PKK ve DHKP-C'yi de

eklemesi için Powell'dan destek isteyebileceği biliniyor.

Ancak öyle seziliyor ki, yalnızca izlerini görebildiğimiz yeni bir oluşum, sadece güvenlik değil, ekonomi ve siyasette de yeni bir saflaşmayı getirecek.

Ekonomi deyince, Türk Dışişleri bugün ABD'den AB ülkelerine kaldırdığı tekstil ve benzeri konulardaki sınırlamaları, Gümrük Birliği dolayımıyla Türkiye'ye de uygulamamasını isteyebilir. ABD yetkilileri de buna karşın, serbest ticaret kurallarını tamamıyla uygulamaya Türkiye'nin hazır olup olmadığını sorabilir. Ancak her durumda, Türkiye'nin içinden geçtiği ekonomik kriz ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin konu edileceği anlaşılıyor.

11 Eylül'ün nasıl etkileri olduğunun bir örneğini, Powell'in gidişi ardından göreceğiz. ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Pearson yarın Ankara'da bir iftar yemeği verecek. Nasıl, iyi mi?

5 Aralık 2001

Ankara'da İyimser Bekleyiş

Kriz döneminde bu başlık altında bir yazı yazacağımı tahmin etmezdim ama, son bir hafta boyunca dış politikadaki gelişmelerin başkentteki yansıması böyle.

Önce Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, sonra da Kıbrıs'taki kördüğümün çözülmeye başlaması, aslında yalnız Ankara'da değil, İstanbul'da da olumlu yankı buldu: Döviz ve faizler düştü, borsa yükseldi. 19 Şubat sonrası günlük dilimize giren deyimle, 'piyasa olumlu tepki verdi.'

Ankara'da siyasi ve diplomatik kulislerde günlerdir herkes birbirine bu ani çözülmenin nasıl olduğunu soruyor. Acaba İlnur Çevik'in *Turkish Daily News*'te yazdığı gi-

bi "bir sağduyu patlaması" mı? Yoksa Avrupa Birliği takviminin dayattığı bir tür 'fazla zor oyunu bozar' çözülmesi mi? Ya da Ankara'nın, ısrarlı eleştirilere karşın son ana kadar geri adım atmamasının getirdiği pazarlık gücü mü?

Doğru yanıtın, bu üç unsurun bileşimi olduğunu söylemek daha gerçekçi.

Ankara'nın her iki konuda son aşamaya gelene dek geri adım atmaması, AB'nin 14-15 Aralık Laeken Zirvesi'nde bir karar alma iradesiyle, yani takvimle birleşince, sağduyu mecburen ağır bastı.

Sağduyunun ağır basması sonucu iyi haberler almaya alışkın olmayan bizler de, doğrusu gözlerimize inanmakta güçlük çekiyoruz. Türkiye'yi içeriden izlemekle görevli yabancı diplomatlar da öyle.

Üst üste bu kadar habere alışık olmadığımız için de, doğal olarak kuşkulanıyoruz.

Acaba kamuoyuna tam olarak açıklanmayan bir şeyler mi var?

Acaba 1980'de Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşünde olduğu gibi, Türkiye'ye sözle ya da şahsi mektuplarla verilen vaatlerin sonra tutulmaması, Türkiye'nin uzlaşma amacıyla verdiği tavizle kalması mümkün mü? Yoksa Meclis'e hâlâ bilgi verilmemesi bunun bir göstergesi mi?

AGSP ve Kıbrıs konularında en katı politikaları savunan, izleyen iki ismin, Suat İlhan ve Mümtaz Soysal'ın bile gelinen noktayı olumlu bulması, her türlü dış politika gelişmesine büyük bir titizlik içinde bakan Mehmet Ali İrtemçelik'in 'sevindirici' bulması bile kamuoyunu tatmin edemiyor. Bu arada Türkiye'ye gelen Belçika'nın AB sorumlusunun "Üye adaylığı statünüzü yükseltebiliriz" demesi, ABD Dışişleri Bakanının "Ben gelmeden AGSP ve Kıbrıs'ı hal yoluna koyduğunuz için teşekkür ederim" demesi, Hazine Bakanı Derviş'in yüzünün yeniden gülmeye

başlaması da kuşkuları tamamıyla silmiyor.

Artık halk, doğal olarak, sonucu görmek istiyor.

Artık yeni sözler duymak için değil, sonucu görmek için bekleniyor.

Bu Defa Farklı mı?

Ama bu defa bekleyişin daha öncekilerden iki farkı var:

Bekleyişin ne zaman son bulacağını az çok biliyoruz: Dün başlayıp bugün sonuçlanacak olan NATO Dışişleri Bakanları toplantısı, 14-15 Aralık AB Laeken Zirvesi ve 18-19 Aralık Brüksel NATO Savunma Bakanları toplantısı, bu tartışmalara hemen hemen son şekli verecek. Yani bayram sonrasında ya kuşkularımızın gerçek olduğunu ve yine kaybettiğimizi ya da Türkiye'nin önünde 1951'deki NATO üyeliği kadar önemli bir kapının 50 yıl sonra açılmakta olduğunu anlayacağız. Bu önemli aşamanın ocak başındaki Kıbrıs görüşmelerine olumlu bir ilham vereceği de görülüyor.

En az bu kadar önemli bir başka fark da, bu defa bekleyişin kötümser değil, iyimser olması. Herkes işlerin iyi gitmesine o kadar susamış ki, bu defa bir aksilik çıkmasın çözüm umudu gerçeğe dönüşebilsin isteği ağır basıyor. Lefkoşa'da Denktaş-Klerides yemeği boyunca Denktaş'ın konutu önünde el çırpan Kıbrıslılardan, görüşmelerde sessizce ter döken, kül tablaları dolduran diplomat ve askerlere, kuşkuculuğu mesleğinin bir parçası olan gazetecilere dek, 'Bu defa bir aksilik çıkmasın' beklentisi, adeta elle tutulur somutlukta.

Beklentilerin boşa çıkmaması, kuşkuluğun kalıcı bir iyimserliğe dönüşmesi, artık Ankara'dan çok, Brüksel'in tutumuna bağlı.

Türkiye'nin attığı adımların Brüksel'de karşılık bulması, Ecevit hükümetinin 10 Aralık 1999'daki Helsinki Zirve-

si'nde Türkiye'ye üyelik statüsü verilmesi ardından AB'ye doğru ikinci büyük adımı atması, AB'nin Avrupa Birleşik Devletleri'ne çevrilmeye başlaması demek olacak.

7 Aralık 2001

Kıbrıs'ta Bir Casusluk Öyküsü

Glafkos Klerides, görüşmeler başlamadan önce uzun süredir, evinin, bürosunun tüm telefonlarının dinlemeye alındığını bilmiyordu.

Bu iş için İngiliz Gizli Servisi MI6, elindeki en iyi teknik adamını görevlendirmiş, Peter Wright mikrofon döşeme ve diğer dinleme cihazlarının işletilmesiyle bizzat ilgilenmişti.[1] '*Operation Sunshine*-Günışığı Harekâtı' adı verilen harekâtın başına, İstihbarat ve Güvenlik Başkanı olarak o sırada Kenya'da görevli olan John Prendergast getirilmişti.[2] Amaç, Yunanistan'la birleşmeyi (Enosis) amaçlayan, yasadışı Kıbrıs Milli Muharip Teşkilatı'nın (EOKA) lideri olduğu saptanan Kıbrıs doğumlu Yunanistan ordusu üyesi Albay Grivas ile Kıbrıs Rum idaresi ve özellikle de liderliğin başındaki Başpiskopos Makarios arasındaki siyasi ilişkiyi ortaya çıkarmaktı.[3]

Yalnızca Makarios'un yardımcılığını yapan genç ve milliyetçi avukat Klerides değil, 1958 sonlarında İngilizler-

1 Peter Wright daha sonra MI6 yönetimiyle ihtilafa düşerek ayrıldı. '*Spycatcher*-Casus Avcısı' adıyla yayımladığı ve servisin içyüzünü anlattığı anıları İngiltere'de yasaklandı. Kitap Türkçeye çevrildi ve yayımlandı.

2 1995-1997 arası İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği'ni yapan ve halen BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın siyasi yardımcılığını yürüten Kieran Prendergast ile karıştırılmamalı.

3 Stephen Dorril, *MI6-Inside the Covert World of Her Majesty's Secret Intelligence Service*, Free Press, New York 2000, s. 550-557.

le egemenlik görüşmelerine oturan Rum heyetinde yer alan Makarios dahil herkes aylardır izleniyor, dinleniyordu.

Bu görüşmelere, gerilimin daha emekleme aşamasında olan NATO ittifakını sarsmaya başlaması nedeniyle gerek duyulmuştu.

Grivas'ın 'İngilizleri Kıbrıs'tan kovmak ve Adayı Yunanistan'a bağlamak' amacıyla 1951'de kurduğu EOKA, İngilizlerin yanı sıra 1957'de Türkleri de öldürmeye yönelince, Türkler de 'Volkan'ı kurarak silahlanmaya başlamışlardı. Ağustos 1958'de Türkiye'nin el altından desteğiyle kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın çekirdeğini, bu Volkan oluşturuyordu.[4]

Önce Türkiye'de 'Ya Taksim, Ya Ölüm' mitingleri, sonra da TMT'nin kuruluşuyla durumun ciddiyetinin farkına varan NATO, Aralık 1958'deki toplantısında, Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları Zorlu ve Averof'u 'Enosis ve Taksim kararlarından vazgeçtiklerini' açıklamaya zorladı. Ocak 1959 boyunca Türk ve Yunan diplomatlar İngiltere Başbakanı Macmillan'ın çözüm önerisi üzerinde çalışarak geçirdiler.

Uzlaşmayı Şantaj mı Sağladı?

6 Şubat 1959'da Zürih'te Menderes, Karamanlis, Zorlu ve Averof arasında yapılan görüşmeler sonunda, Makarios'un ikna edilerek 17 Şubat'ta Londra'da bir konferans toplanması kararlaştırıldı. Karamanlis ve İngiliz Sömürgeler Bakanı Julian Amery, Makarios'u ikna işini üstlenmişlerdi.

Ancak hem İngilizlere, hem de Yunanlılara anlaşmaya uyacağı sözünü veren Makarios, 18 Şubat'ta ve muhtemelen Grivas'ın baskısıyla, "Londra'ya anlaşma imzalamaya

4 Robert B. Asprey, *War in the Shadows, The Guerilla in History*, Morrow, New York, 1994, s. 643-656

değil, görüşmeye geldiğini" açıklayınca her şey altüst oldu. İngiliz Dışişleri Bakanı Lloyd, Makarios'a, imza için 19 Şubat sabahı saat 9.45'e dek süre verdi.[5] Makarios, ertesi sabah hiçbir şey olmamış gibi gelip 17 Şubat tarihli uzlaşma metnini imzaladı ve 1960'ta Kıbrıs'ın Türk ve Rumların ortak cumhuriyeti olarak kurulması yolunu açtı.

Geçen yıl İngiliz gizli servisi MI6 üzerine basılan bir kitapta, (dipnot 3) o gece neyin Makarios'un fikrini değiştirdiği üzerine ilginç bir iddia var.

Makarios'un Grivas'la ilişkisini saptamaya çalışan İngiliz casuslar, Makarios'un 'başka ilişkilerini de' saptamışlardı. Bunlar, kitapta anıldığı şekliyle, Kıbrıs Rumlarının liderli, saygın din adamı Makarios'un "rather unusual homosexual proclivities-pek de alışık olunmayan türden eşcinsel eğilimler" taşıdığını gösteriyordu. İddiaya göre, Makarios tabii ki bunların ifşa edilmesi yerine, Grivas'ı karşısına alıp anlaşmayı tercih etmişti.

9 Aralık 2001

Ankara'dan Atina'ya "Engel Olma" Uyarısı

Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in Yunanistan'ı Türkiye ile AB arasındaki Avrupa Ordusu uzlaşmasına engel olmamaya çağırması birkaç açıdan önem taşıyordu.

Bu tutumunu dün CNN Türk'te "Yunanistan yanlış yapmamalı" sözleriyle ortaya koyan Cem, şöyle devam ediyordu: "Bir uzlaşmaya varıldı. Biz böylelikle ne Yunanistan'ın, ne de bir başka AB üyesinin menfaati aleyhine bir şey istiyor değiliz. Yalnızca kendi menfaatimizi de koruyo-

5 Türk Dış Politikası, Editör: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2001 c.1, s. 603-614.

ruz. Dolayısıyla Yunanistan bu uzlaşmayı engellerse, yazık olur, yanlış olur."

Cem, bu açıklamayı, 6-7 Aralık'ta Brüksel'de yapılan NATO Dışişleri Bakanları toplantısından döndükten bir gün sonra ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) konusunun da masada olduğu AB Genel İşler Komitesi toplantısından bir gün önce yaptı. 14-15 Aralık'ta Brüksel yakınlarında Laeken'de yapılacak olan AB zirvesi öncesinde, Genel İşler Komitesi'nde bugün yapılacak görüşmelerin ne kadar önem taşıyacağının bilincindeydi. Türkiye-İngiltere ve ABD arasında ay başında AGSP üzerine varıldığı açıklanan uzlaşmanın kaderi bugün ve cumacumartesi günleri yapılacak bu toplantılarda belli olacak. Yani Cem, Yunanistan'a yaptığı bu uyarının yalnızca Atina'da değil, diğer AB başkentlerinde de yankı ve tepkiye yol açacağını mutlaka hesaba alıyordu.

Taviz Veren Kim?

Üstelik Cem, Türkiye-İngiltere-ABD uzlaşmasının Yunanistan'ı karıştırdığını da biliyordu. Önceki gün Yunanistan parlamentosunda yapılan dış politika görüşmelerine katılmayan Dışişleri Bakanı Papandreu'ya, "Putin'e tercümanlık yapacağına, gel Türkiye'nin aldığı tavizlerin hesabını ver" eleştirisi yapılmıştı.

Ancak Cem, NATO zirvesinde 'çoğu ülke dışişleri bakanlarının' Avrupa ordusu uzlaşması nedeniyle kendisini kutladıklarını vurgulayarak, Yunanistan'ın, itiraz ederse yalnız kalabileceğini de ima ediyordu.

Çünkü, nasıl AB istediklerini tam olarak alamamış ise, Türkiye de alamamıştı.

Uzlaşma metninde, 'AB'nin NATO imkânları dışında yapacağı operasyonlara Türkiye'nin otomatik olarak katılması' noktasında, 'istediğimizi tam olarak alamadık' diyen

Cem, buna karşın 'hiçbir koşulda bir NATO üyesi menfaatine zarar verilmemesi' noktasında önemli bir kazanım elde edildiğini açıklıyor.

Bunun anlamı, AB ordusunun Yunanistan'ın arzusuyla Kıbrıs'a müdahale edemeyecek olması mı?

Cem buna 'yanıt veremeyeceğini' söylese de, karşı çıkmıyor.

Dolayısıyla, Yunanistan'ın uzlaşmaya karşı çıkarsa, aslında Atina'nın 'Türkiye'yi Kıbrıs konusunda AB ordusu ile karşı karşıya bırakma' niyetini de açığa dökeceğinin farkında.

Yaptığı çıkışla Cem belki Atina'yı, böyle vahim bir hata yapmakla, iç politikadaki kışkırtmalara kapılmamak arasında bir tercihe zorluyor. Her uzlaşmanın, aslında tarafların istediklerini tam olarak alamadığı bir kazanç şekli olduğunu anımsatıyor.

Son on günde olanlara ilişkin iki önemli not daha:

Birincisi, Cem'in "AGSP konusunda 6 Aralık'taki NATO zirvesine dek karara varılması gerekiyordu" açıklaması. Oysa o günlerde kamuoyuna söylenen, bu konuda bir acele olmadığıydı. Cem, "Özellikle güvenlikle ilgili konuda (NATO üyelerinin menfaati maddesi) istediğimiz olamıyorsa, 'Biz yokuz, siz buyurun Avrupa ordusunu kurun' diyecektik. Bunu da iyice anlamalarını sağladık" diyor. Cem'e göre, Türkiye'nin hazırlandığı rest, işe yaramış.

İkincisi, Cem AGSP uzlaşmasının, örneğin İngiltere Başbakanı Blair'in Başbakan Ecevit'e yazdığı mektuba dayanarak çözüldüğü görüşüne karşı çıkıyor. "İki yıldır müzakerelerle süren bir süreç" diyor ve devam ediyor: "Blair'in belki o noktada ayrıntılı bilgisi bile yoktu. Öyle mektupla, kuru sözle, boş lafla uzlaşma sağlanmadı. Ortada yetkili AB organlarınca görüşülüp kabul edilecek hukuki bir metin var. Sorun bizim açımızdan çözüldü. AB açısından da çözülüp çözülmediğini göreceğiz."

Bakalım Cem'in Atina'ya uyarısı, bugün yapılacak AB toplantısını ve cuma günü toplanacak zirvedeki kararı nasıl etkileyecek?

10 Aralık 2001

Dış Politikada Kritik Günler

Dış politikada atılacak her adımın Türkiye'nin uluslararası dengelerde alacağı yeni rolü belirleyeceği kritik birkaç gün var önümüzde.

Dün Cumhurbaşkanı Sezer'in başkanlığında Çankaya Köşkü'nde yapılan Kıbrıs toplantısı, zaten bu sürecin kilit konusunu belirliyor. Kıbrıs'ta 4 Aralık'ta yapılan Denktaş-Klerides görüşmesinin sorunun çözülebileceği yolunda bir umut ışığı yakması ardından, gözler 15 Ocak'taki ikinci doğrudan görüşmeye çevrildi. Dün Köşk'te yapılan toplantı hem 4 Aralık görüşmesi ve sonrasındaki gelişmelerin değerlendirildiği, hem de bundan sonraki muhtemel gelişmeler karşısında ne gibi tutum alınabileceğinin konuşulduğu bir tür, 'pozisyon belirleme' toplantısı oldu.

Son günlerde ABD kaynaklı bir Kıbrıs Birleşik Devletleri çalışması türünden pek çok yeni fikir ortaya atılmaya başladı. Bu da, Kıbrıs'taki Türk ve Rum liderlerin, sayıları her yıl artan 'özel temsilci' ve 'arabulucuları' bir yana bırakarak yüz yüze görüşmeye başlamış olmalarının getirdiği bir canlanma.

Bu iyimserlik havasına karşın Kıbrıs'ta yeni bir uzlaşma için hâlâ bir anlayış birliğine ihtiyaç var.

Bu anlayış birliğinin aranacağı yer ise, ilk planda Avrupa Birliği.

Başbakan Ecevit ve Dışişleri Bakanı Cem'in de katıla-

cağı ve bugün ve yarın Belçika'nın başkenti Brüksel yakınlarındaki Laeken'de yapılacak AB zirvesi bu nedenle önem taşıyor.

AB Zirvesinden Ne Çıkacak?

Laeken Zirvesi'nde aslında Kıbrıs, Türkiye'yi ilgilendiren doğrudan bir gündem maddesi olarak yer almıyor. Hatta Türk Dışişleri, Laeken Zirvesi'nde Ankara açısından asıl kritik önem taşıyan Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası konusu ile Kıbrıs arasında doğrudan bir bağ kurulmasına da karşı.

Ancak resmi politika böyle olsa da, Türkiye, İngiltere ve ABD arasında 2 yıl süren görüşmeler ardından varılan uzlaşmanın AB tarafından onaylanıp onaylanmamasının, Kıbrıs görüşmeleri üzerine mutlaka etkisi olacak.

Dış politikada olumlu gelişmeler, genel seyri olumlu yönde etkiler. Tersi de doğrudur.

AB-NATO ilişkilerini düzenleyen taslak metne, Türkiye'nin katkısını belirleyen üçlü uzlaşmanın AB tarafından onaylanmamasının, Yunanistan'ın veto gücü nedeniyle olacağı aşikâr. Bir an önce uzlaşma isteyen AB üyelerinin Atina'yı başka alanlarda verecekleri tavizlerle ikna etmesi mümkün olmayabilir. Ve AGSP, Türkiye'nin katkısını dikkate almadan Avrupa ordusunu harekete geçirebilir.

Bu durum Ankara tarafından "Atina'nın Türkiye'yi Kıbrıs ve Ege'de AB ile karşı karşıya getirme niyetinin onaylanması" olarak algılanabilir. Bu durumun da (her ne kadar Dışişleri "ilgisi yok" diyorsa) Kıbrıs görüşmelerini etkileyeceği açık.

Dolayısıyla Ecevit ve Cem'in bugün ve yarın Laeken'de yapacakları görüşmeler, Kıbrıs ve Türkiye'nin AB'deki geleceği açısından kritik önemde.

Türkiye'nin AB'yi de aşan şekilde Avrupa'nın, gelecek-

teki Birleşik Avrupa'nın içinde alacağı yer açısından ise, Laeken Zirvesi'nin ardından yapılacak "Avrupa Birliği'nin Geleceği İçin Konvansiyon"a davet edilip edilmemesi önem taşıyor.

Dün akşam saatlerine dek kesinleşmeyen bu durum da muhtemelen bugün belli olacak.

Cem'in Kâbil Ziyareti

Türkiye'nin uluslararası siyasette almak istediği yer açısından bir başka önemli adım da, Dışişleri Bakanı Cem'in 17 Aralık'ta, Ramazan Bayramının ikinci günü Afganistan'ın başkenti Kabil'e yapmayı planladığı ziyaret.

Hava koşulları aksilik çıkarmazsa, Cem uzun bir aradan sonra, Afganistan'a giden ilk dışişleri bakanı olacak. Cem'in hem Batı ittifakı üyesi, hem de Müslüman nüfuslu tek ülke olan Türkiye Dışişleri Bakanı olarak, bir dinsel Bayram günü Kabil'e gidecek olması ve Kabil'de tahrip edilmemiş tek büyükelçilik binası olarak kaldığı bildirilen Türk Büyükelçiliğini resmen göreve açacak olması, bu önemi artıran unsurlar.

Bütün bu gelişmeler, geniş bir çerçeve içinde, Türkiye'nin yeni kurulmakta olan siyasi dengeler içinde kendisine daha etkin bir yer arayışının işaretleri. Yıl sonuna kadar geçecek süreçte alınacak mesafe, tekrar etmek gerekir ki, belirleyici olacak.

14 Aralık 2001

Avrupa Birliği, Kıbrıs ve ABD

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye adaylığı ardından Birleşik Avrupa yapısına dahil edilmesi de Ecevit'in Başbakanlı-

ğına nasip oldu.

Başbakan Ecevit, dün Laeken'deki temasları ardından Dışişleri Bakanı Cem'i de yanına alıp, AB zirvesinden çıkan sonucun Türkiye açısından 'başarılı ve iyimserlik doğurucu' olduğunu açıkladı.

Türkiye açısından en önemli sonuç, gelecekteki Avrupa Birleşik Devletleri'nin yapısının konuşulacağı Avrupa Birliği'nin Geleceği İçin Konvansiyon'a Türkiye'nin diğer adaylarla aynı haklara sahip olarak davet edilmesiydi. Bu durum, Ecevit ve heyetinin zirve için 14 Aralık akşamı Belçika'ya gittiklerinde belli değildi. Konvansiyon 1 Mart 2002'de, Fransız devlet adamı Valery Giscard D'estaing başkanlığında 15 ay çalışarak, Birleşik Avrupa'nın egemenlik paylaşımından anayasasına, sınırlarından ordusuna dek ana hatlarını belirlemeye çalışacak.

Buradaki en hassas konulardan birisi, ulusal parlamentolar ile Avrupa Parlamentosu'nun yetki ve sorumluluk alanları ise, bir diğeri de Avrupa ordusu. O da Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası'nın belirlenmesi ve NATO ile ilişkilerinin siyasi ve hukuki bir zemine oturtulmasına bağlı.

Konu, Türkiye ile AB ve NATO arasında çetin tartışmalara neden olmuş ve Kasım sonu yapılan son müzakerelerle, Türkiye-İngiltere ve ABD arasındaki uzlaşmayla sonuçlanmıştı. Bu uzlaşma metninin Yunanistan'ın ne kadar şiddetli itirazına neden olduğu dün bir kez daha görüldü.

Sorun Kıbrıs'ta Düğümleniyor

Ecevit, dün bu konudaki soruları, "Biz AGSP konusunda elimizden geleni yaptık" şeklinde yanıtladı. Cem de, "Sonuç ne olursa olsun, bizim müzakere sürecimiz ilk kez resmi bir belgede yer alıyor" dedi. AGSP Türk Dışişleri ve Genelkurmayı'nın 2.5 yıl süren çabalarıyla, artık Yunanistan'la AB'nin geri kalanı arasında bir sorun gibi görünüyor.

AGSP'nin önce Türkiye'yi şimdi de Yunanistan'ı ciddi şeklinde uğraştırmasının nedeni, kimse bunu böyle söylemese de, Kıbrıs.

Türkiye'nin İngiltere-ABD uzlaşmasıyla, yeni Avrupa ordusunun, NATO imkânlarının dışında kalsa da Kıbrıs'taki Türk çıkarlarına karşı kullanılmamasını garantiye almak istemesi, Yunanistan'ın bu yöndeki politikasını açığa çıkarmış oldu.

Bu arada, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın yerinde ve ustaca bir atakla Birleşmiş Milletler ve diğer bütün aracıları saf dışı bırakarak muhatabı Klerides'le görüşmesi, Kıbrıs'ta yeni bir çözüm umutlarına yol açtı.

Ecevit, Türkiye'nin AB üye adayı kabul edildiği 10 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'ne, içerideki en büyük güvenlik sorununu (PKK lideri Öcalan'ı hapsederek) ve siyasi destek sorununu (18 Nisan seçimlerinden birinci çıkıp hükümet kurarak) geride bırakmış bir Başbakan olarak gitmişti.

14-15 Aralık'taki Laeken'e ise, ağır ekonomik krizden geçmesine karşın AGSP ve Kıbrıs gibi iki büyük sorunda ciddi iyi niyet ve uzlaşma sinyali veren bir Türkiye'nin Başbakanı olarak gitti.

Arada 11 Eylül sonrası dünya çapında oluşan 'terörizme karşı uluslararası mücadele' eğiliminin, Türkiye'nin savuna geldiği siyasi tezleri güçlendirmiş olması da unutulmamalı. Bu çerçevede, Ecevit'in ABD Başkanı Bush'un davetine uyarak Ocak başında yapacağı ziyaret, Kıbrıs'taki yemekli diplomasinin ve Laeken Zirvesi'nin devamı olarak görülmeli.

Çünkü, Deniz Zeyrek'in haberinden de anlaşılacağı gibi, Bush Ecevit'ten önce Yunanistan Başbakanı Simitis'i Washington'da ağırlamak istiyor. Ve bu iki görüşmenin de 15 Ocak'tan önce yapılmasını istiyor.

Çünkü o gün Denktaş'la Kleridis yeniden Yeşil Hat üzerinde buluşacak ve muhtemelen o akşam, bu kez Klerides'in Lefkoşa'nın Rum tarafındaki evinde yemek yiyecekler.

Ne ABD, ne de AB, 15 Ocak fırsatının kaçırılmasını istiyor.

Perşembe günü Cumhurbaşkanı Sezer başkanlığında Köşk'te yapılan toplantıdan çıkan "15 Ocak'a destek" mesajı öyle anlaşılıyor ki, hem Brüksel, hem de Washington'da doğru okunmuş.

Bu eğilim devam ederse, Türkiye hem Kıbrıs, hem de AB sorununu birlikte çözme hedefine ulaşabilecek.

16 Aralık 2001

Ecevit: ABD'de Önceliğimiz Ekonomi

ABD Başkanı Bush'un Başbakan Ecevit'le 16 Ocak'ta yapacağı görüşmede ağırlığı, Kıbrıs ve Irak'a değil, Türkiye'nin bölgesinin gücü olmasına, dolayısıyla reformları sürdürerek ekonomisini güçlendirmesine vereceği haberleri Ecevit tarafından 'memnuniyet' verici bulundu.

Ecevit, Bush'la yapacağı görüşme üzerine, ABD'den gelen ve dünkü *Radikal*'de yayımlanan mesajla ilgili olarak şu tepkiyi verdi:

"Eğilim böyleyse, memnuniyet verici. Çünkü ben de ABD Başkanı ile yapacağımız görüşmede ağırlığın ekonomide olması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye'nin de ABD temaslarındaki önceliği ekonomik işbirliğinin artırılması olacak. ABD'ye iyi bir hazırlıkla gideceğiz."

Ecevit, ekonomik işbirliğinin artırılması çerçevesindeki güncel önemi olan maddenin ise, Türkiye'ye yönelik ti-

caret kotalarının artırılması olduğunu şöyle açıkladı:

"ABD'nin Avrupa Birliği ile özel ticaret uygulaması var. Bizim de AB ile Gümrük Birliği anlaşmamız var. Gümrük Birliği çerçevesinde AB ülkelerinin yararlandığı haklardan Türkiye'nin de yararlanabilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Ticaret kotaları bu bağlamda gündeme getirilebilir."

Güçlenmenin Yolu

Ecevit'in önceliğinin ABD'nin ticaret kotalarında Türkiye'nin de AB ile aynı haklardan yararlanması olmasına karşın, Washington'un, Türk ekonomisinin güçlenmesi için bunun yeterli olmayacağı yolundaki görüşü biliniyor.

ABD, dünyanın bu bölgesindeki istikrarın sağlanması için hem Müslüman, hem de laik ve demokratik Türkiye'nin bir model olmasına önem veriyor.

Bunun için Türkiye'nin güçlü bir ekonomiye sahip olması gereğinin görülmesi ise, özellikle 11 Eylül'den sonra ortaya çıkan bir gelişme. Ancak ABD yönetimi, 'hiçbir ülkenin yalnızca borçlanma ve ticaret korumalarıyla ekonomisini güçlendiremeyeceğini' vurguluyor ve asıl çözümü, Türkiye'nin başlatmış olduğu reform sürecinden geri adım atmamasında olduğunu düşünüyor.

Ecevit bu bakışı şöyle yorumluyor:

"Reformların sürdürülmesine biz de büyük önem veriyoruz. Önümüzdeki süreçte ağırlığı reform çalışmalarına vereceğiz. Meclis 2002 yılında da aynı hızda çalışırsa, hem IMF ile anlaşmalarımız açısından gerekli olan, hem de Anayasa değişiklikleri açısından gerekli olan reform yasalarını hızla uygulamaya koyabiliriz. Hükümetimiz reformların hızlanarak sürdürülmesinden yana."

Kıbrıs ve Irak

Ecevit çok hassas olduğu bu iki konunun ABD yönetimin-

ce görüşmelerin merkezi yapılmayacağı yolundaki haberlerden rahatlamış görünüyor:

"Kıbrıs'ta bizim umudumuz ve beklentimiz de Denktaş-Klerides görüşmelerinin devamı yönünde. Aracılı görüşmeler sorunu tam bir tıkanmaya getirmişti. Oysa şimdi, liderler yüz yüze görüşebiliyor. Hem de binlerce mil uzakta değil, kendi topraklarında. Bulunacak çözümün, Adada iki devletin, iki milletin bulunduğunu, bunların yıllardır kan dökülmeden, dünyaya sorun çıkarmadan yaşadığını kabul etmesi, dikkate alması gerekiyor. Tabii görüşmelerin sonucunu şimdiden kestirmek güç. Ancak diyaloğun başlamış olmasını umut verici buluyor ve destekliyoruz."

"Birleşmiş Milletler kararlarını uygulaması, BM silah denetçilerinin ülkesinde çalışmasına izin vermesi konusunda Irak'a telkinlerde bulunuyoruz. Irak denetçilere mutlaka kapılarını açmalı. Bu konuda Başkan Bush'la görüşmelerimiz olabilir. ABD tarafının şu anda Irak'a müdahalenin gündemde olmadığını yinelemesi ise memnuniyet verici.

Ecevit, Bush'la görüşebileceği diğer iki konuyu ise şöyle açıklıyor:

"Afganistan'da Türkiye'nin üstlenebileceği rol, uluslararası güce asker vermenin ötesinde. Zaten o konuda hâlâ belirsizlikler var ve zaten Taliban çökmüş durumda. Oysa Afganistan'ın bir devlet haline gelebilmesi için asker ve polis gücünün yeniden kurulması ve eğitilmesi gerekiyor. Bunu en iyi yapabilecek ülke Türkiye. Çünkü birçok başka ülkenin tersine, bizim Afganistan'dan siyasi bir beklentimiz yok."

"Bir başka konu da AGSP Türkiye, ABD ve İngiltere ile 2.5 yıl süren müzakerelerde uzlaşmaya vardı. Elimizden geleni yaptık. Artık günah bizden gitti. Yunanistan engellerse, bu artık Yunanistan ile AB arasında bir sorun. Bunu da söyleyebiliriz."

Irak konusunda beklenmedik bir gelişme olmazsa, 16 Ocak'taki Ecevit-Bush görüşmesinin ana hattı, Türkiye'nin Avrasya'da üstlenebileceği yeni roller ve bu amaçla ekonomisinin güçlendirilmesi olacak gibi görünüyor.

23 Aralık 2001

Kıbrıs'taki En Önemli Sorun

Denktaş ve Klerides'in 16 Ocak görüşmelerinden 'haftada üç kez bir araya gelme' kararı çıkması hemen herkes için sürpriz oldu. Görüşme öncesinde Türk Dışişleri'nden sızan en iyimser beklenti 'haftada ya da iki haftada bir görüşme kararı alabilirler' şeklindeydi. Önceki akşam bir davette konuştuğum bir grup AB üyesi ülke büyükelçisi ise 'gelişmenin hızı karşısında söyleyecek söz bulamadıklarını' itiraf ediyorlardı.

Denktaş'ın görüşmelerdeki danışmanı Ergün Olgun'un, Erdal Güven'in dün *Radikal*'deki yazısında aktarılan sözleri, az sonra yazacağımın kanıtı sayılabilir. Olgun, tabloyu "Her iki taraftaki çözüm iradesine" bağlıyor. Oysa bu görüşmelerin Denktaş'ın girişimiyle başladığı, bu girişimin de Klerides'in ABD gezisi ardından yapıldığı kayıtlarda var.

O zaman Kıbrıs sorununun yeni bir mecraya girmesi için,

1. Uluslararası koşulların doygunluğa ulaştığı,

2. Doğu Avrupa ülkeleriyle Türkiye'nin AB üyeliği sorununun Yunanistan kavşağında tıkandığı noktada da Denktaş'ın girişiminin sonuç verdiği söylenebilir.

Öyleyse beklenmeyen nedir?

Beklenmeyen, Denktaş'ın en klasik savaş kuralları ara-

sında olan sürpriz unsurunu, hem de başarıyla kullanmış olmasıdır.

Yıllardır çözümün önündeki en büyük engel olarak görülen Denktaş, tek bir manevrayla, çözüm için her şeyi konuşmaya sonuna kadar açık olan taraf rolünü kapmış durumda.

Klerides'in tuzağını fark edip, 'kayıplar sorununu' görüşmeyi reddetmemesi ve dahası, bunu 'Klerides'in kendi kamuoyuna karşı elini rahatlatmak amacıyla' kabul ettiğini açıklaması da bu tezi güçlendiriyor.

Artık herhangi bir öneriyi reddettiğinde görüşmeleri engelleyici konuma düşecek olan taraf Klerides'tir. En azından artık Klerides'in suçlanma ihtimali Denktaş'la eşittir.

Kırılma Noktası

Bu noktada, artık görüşmelerin hem her iki taraf, hem Türkiye ve Yunanistan ve hem de bölgedeki gerilimin düşmesini isteyen ABD ve AB açısından olumlu sonuçlanması için umut beslenebilir.

Yine bu noktada, Ankara'nın derin kulisinde mevcut durum dışında bir çözümün unsurlarının, artık ayrıntılarıyla tartışılmaya başladığını da saptayabiliyoruz.

Artık, "Ne olmaz ise?" sorusuna verilen yanıtların, yalnızca ikiye indiğini saptamak, çözüm için bir umut ışığı belirdiğini gösteriyor.

Ankara açısından tartışmaya gerek duyulmadan olumlu yanıt verilmesi gereken soru şu: "Türk tarafının tam eşitliği tanınacak mı?"

Tartışılması gereken soru da şu: "Yeni kurulacak oluşumun Dışişleri Bakanlığı nasıl çalışacak?"

Birinci soruya olumlu yanıt verilmeden, zaten ikinci soru bir anlam taşımıyor. Çünkü bilindiği gibi, Denktaş ve

Klerides, ilk günden itibaren 'her konu üzerinde anlaşmadan, hiçbir konu üzerinde anlaşmış sayılmayacaklarını' söylüyorlar.

Dolayısıyla, Ankara açısından asıl sorunun, Kıbrıs'taki (iki ayrı kimliğin birliğinden meydana gelebileceği anlaşılan) yeni oluşumun Dışişleri Bakanlığının işleyişi olduğu söylenebilir.

Oylama Günü Geldiğinde

Dışişleri Bakanlığı'nın neden bu kadar önemli olduğunu sorduğunuzda şu yanıtı alıyorsunuz: 'Cumhurbaşkanlığı ve başbakanlığın işleyişi konusunda dönüşümlü model dahil olmak üzere, çeşitli uzlaşma imkânları bulunuyor. Ama Dışişleri Bakanlığı gölgede kalıyor. Oysa AB ile ilişkiler açısından en önemli nokta bu. Diyelim Kıbrıs'ta yeni bir oluşum üzerinde anlaşıldı ve bu yeni Kıbrıs ile AB müzakereleri başladı. Diyelim bu yeni Kıbrıs, Türkiye'den önce AB üyesi oldu. Türkiye'nin üyeliğinin oylanması günü geldiğinde, Kıbrıs adına kim el kaldıracak ve nasıl kaldıracak?'

Yani Yunanistan'ın yanı sıra ya da Yunanistan'ın olumlu oyuna karşın, üstelik de Türklerin ortak olduğu bir Kıbrıs'ın, Türkiye'nin AB üyeliğini veto edip etmeyeceği endişesi var.

Buna bir de yeni AB üyelerinin her üye ülke parlamentosundan onay alması zorunluluğu eklenebilir. Yani Türkiye'nin üyeliğine Kıbrıs Parlamentosu'nun onay vermesi nasıl sağlanacak?

Ankara açısından Kıbrıs'ın geleceğine ait en önemli sorun, AB ile üyelik ilişkisinde yoğunlaşmış görünüyor.

19 Ocak 2002

AB Soruyor:
Yasalar Nasıl Uygulanacak?

Hükümet tarafından geçen hafta Meclis'e sunulan 'mini demokrasi paketiyle', AB'nin Laeken Zirvesi'nde takdir edilen Anayasa değişikliklerine uyum sağlanmış olacak.

Bu paket düşünceyi ifade özgürlüğüne getirdiği yeni serbestliklerin yanı sıra, gözaltı ve yargılama usullerine ilişkin de yenilikler öngörüyor. Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, dün bu değişikliklerin Mart ayına dek mutlaka Meclis'ten geçerek yürürlüğe girmesi gerektiğini söyledi. Mart ayının önemi, Türkiye'nin AB üyeliği yolunda Ulusal Programı'nı 19 Mart 2001'de açıklamış olmasından geliyor. Programda, 'kısa dönemde' gerçekleştirileceği sözü verilen bazı hedeflerin, bir yıl içinde gerçekleştirilmesi gerekiyor. Mini demokrasi paketindeki çoğu yenilik de, işte bu bir yıllık dönem için söz verilenler arasında.

Ancak uyum yasalarının Meclis'ten geçmesiyle her şey bitmiyor. Hatta bir anlamda yeni başlıyor denebilir.

Meclis çatısı altında 'Yasalar çıktı ya daha ne yapalım' türü bazı seslerin duyulmasına karşın, doğrudan uygulamaya yönelik olan bu yeni yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve sonuçlarının bir an önce alınması da önem taşıyor.

İddialar Azalacak mı?

AB Ankara Temsilcisi Karen Fogg bu konudaki hassas noktaları şöyle açıklıyor:

"AB Komisyonu değişikliklerin kâğıt üstünde kalmayıp hayata geçtiğini görme konusunda çok istekli. Örneğin, değişiklikler gözaltı sürecine nasıl yansıyacak? Çoğu kişi değişikliklerin gözaltı sürecindeki kötü muamele iddialarını düşüreceğini umuyor. Değişikliklerin, örneğin yet-

kilileri zanlılardan itiraf alma yerine, suç kanıtı toplamaya cesaretlendireceğini umuyor."

"Bunlar şimdilik yalnızca umutlar, ama umutların gerçek olup olmadığına da bakmak gerekir. Örneğin kötü muamele iddialarında bir azalma olacak mı? Örneğin, mahkemelere verilen iddianamelerde itirafa dayalı suç isnatlarının yerini, kanıtlara dayalı isnatlar almaya başlayacak mı? Sanırım, Türk yetkililer de bu konuları yakından izlemeye alacaklar ki, reform yasalarını uygulamada işleyip işlemediği anlaşılabilsin."

Görülüyor ki, değişim için yasa çıkarmak önemli ve gerekli, ancak yeterli değil, hayata geçirmek de gerekiyor.

Fogg'a, Dışişleri Bakanı Cem'in "Türkiye'nin 2002 yılı hedefinin, müzakerelere başlanacak tarihin açıklanması olduğu" sözlerini anımsatınca, şu karşılığı alıyoruz:

"Her şey yolunda giderse, ilerleme sağlanır, ama koşullar (Kopenhag Kriterleri) yine aynı kalır. Müzakerelere başlanması için bütün kısa ve orta dönem koşulların yerine getirilmesi gerekiyor. Bu da, Avrupa (İnsan Hakları) Sözleşmesi'nin 6. protokolünü içeriyor."

AB Temsilcisi'nin diplomatik nezaketle süslenmiş sözlerinin altında yatansa şu: 6. protokol, ölüm cezasının kaldırılmasını öngörüyor.

Başbakan Ecevit, ABD'ye uçmadan önce *Radikal*'e "bu konuda MHP'nin itirazı olduğunu, ancak MHP'nin de AB üyeliğinden yana olması nedeniyle, bir çözüm yolu bulunacağına inandığını" söylemişti. Oysa Ecevit ABD'deyken MHP sözcülerinden İsmail Köse, "Gerekirse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 10 milyon dolar ceza verme pahasına Apo'yu asarız" türünden ilginç bir demeç verdi. Ölüm cezası er ya da geç bu yıl içinde koalisyon ortakları arasında masaya gelecek gibi görünüyor.

Kopenhag Kriterleri'nin Türkiye açısından en önemli üç maddesinden biri ifade özgürlüğü, biri idam cezasıysa,

diğeri de (ağırlıkla Kürtçe temelinde ilerleyen) 'anadilde yayın ve eğitim' maddesiydi. Bu alanda bir ilerleme kaydedilmeden AB ile üyelik müzakerelerine başlanacağını ummak gerçekçi olmaz.

Ancak bu üç koşulun da üzerinde öyle bir madde var ki, Kopenhag Kriterleri'nin tamamında ilerleme sağlansa bile, Türkiye'nin üyelik müzakeresine başlamasını engelleyebilir.

O da Kıbrıs.

Peki Kıbrıs çözüm yoluna girerse, bütün diğer koşullar tam olarak yerine gelmese bile üyelik müzakereleri başlayabilir mi?

Belki. Ya da en azından AB usulünde hiç olmayan 'müzakere başlangıç tarihi açıklama' olabilir. Ama önce Kıbrıs, gerçek bu.

20 Ocak 2002

Bahçeli'nin AB Denklemi

Avrupa Birliği PKK ve Dev-Sol'u "terörist örgütler" listesine alsaydı, Mini Demokrasi Paketi bu kadar delik deşik çıkar mıydı?

MHP lideri Bahçeli'nin dün Meclis grubunda yaptığı konuşma akıllarda bu sorunun doğmasına yol açıyor. Çünkü Bahçeli'nin konuşmasının oturduğu çerçeve, sanki zihinlerde bir AB denklemini zorlamayı amaçlıyor.

Bahçeli, AB ile ilişkileri üç noktada topluyor: Kıbrıs, terörle mücadele ve mali yardımların gecikmesi. Burada 'ülkemizdeki bazı çevreleri' AB üyeliği konusunda 'sadece Türkiye'ye ait yükümlülükleri vurgulamakla' eleştiriyor ve şu iki saptamayı yapıyor:

AB'nin terörle mücadele listesine Türkiye'nin yer almasını talep ettiği yıkıcı örgütlere yer verilmemiştir. AB'nin bu 'bariz çifte standardı' düzeltilmelidir.

İdam cezasının terör suçları kapsamından da çıkarılmasını ısrarla talep edenler, Türk insanının yaşama hakkını tehdit eden terör örgütlerine niçin mücadele kapsamında yer vermediklerini açıklamalıdır.

Kıbrıs, bir üst denklemin bilinmeyenidir.

Mali yardımlar ise yıllara yayılmış, daha teknik bir sorun gibi duruyor.

Öyleyse, Bahçeli'nin AB'ye yönelik en güncel sıkıntısının, Türkiye tarafından önerilen PKK ve Dev-Sol'un 27 Aralık 2001'deki AB toplantısında terörist örgütler arasında sayılmaması olduğu söylenebilir.

Bahçeli'nin kurduğu denklemde, eşitliğin karşı tarafında ise 'Mini Demokrasi Paketi' olarak bilinen, Anayasa uyum yasaları ve özellikle de Türk Ceza Kanunu'nun ifade özgürlüğü ile ilgili 312. maddesi var.

Bu Haliyle Çıkar mı?

Baştaki soruya dönecek olursak, Bahçeli'nin konuşmasının bu soruya iki türlü yanıt vermeye de uygun olduğunu saptayabiliyoruz.

Hayır, çünkü MHP'li Yahnici'nin, daha 13 Aralık'ta, Ecevit'in AB Laeken Zirvesi'ne yola çıkmasından bir gün önce Meclis'te açıkladığı 'kişisel' çalışmasında söyledikleriyle, 312'nin bugün hükümet tarafından Meclis'e sunulan şekli uyumludur. Apo'nun asılması ve türban yasağı konularında seçmene verdiği sözü yerine getiremeyen MHP, ifade özgürlüğünün genişletilmesi tartışmasına frenleyici damgasını vurmayı başarmış görünmektedir. Ayrıca, Bahçeli'nin dün 'yasal düzenlemelerin bazı siyasilerin özel durumlarına' bağlanmamasını istemesi, doğrudan doğruya

AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan'ı işaret eder niteliktedir. Dolayısıyla, AB terörist ülkeler listesine PKK ve Dev-Sol'u almış olsa bile, MHP'nin aynı tutumu sergileyeceği söylenebilir.

Öte yandan, Mini Demokrasi Paketi'nin, yine hükümet ortaklarının uzlaşmasıyla, Adalet Bakanı Türk tarafından Başbakanlığa sunulan şekliyle, geçen hafta Meclis'e sunulan şekli arasında fark var. Bu iki şekil arasında, AB'nin 27 Aralık'ta açıkladığı 'terörist örgütler listesi' ve bu listenin, yalnızca MHP saflarında değil, geniş kesimlerde yol açtığı tepki bulunuyor.

Dolayısıyla AB'nin terörist örgütler listesini hazırlarken Türkiye'nin duyarlılıklarını dikkate almış olması durumunda, uyum paketinin daha esnek hazırlanmış olacağı yorumu da mümkün.

Meclis'e sunulan uyum yasaları paketinin, gerek 21 Ağustos 2001 MGK'sında Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu, gerekse ona paralel olarak 13 Aralık 2001'de MHP'li Yahnici tarafından dile getirilen taleplerden daha kısıtlayıcı olması, bu yorumu güçlendirir nitelikte.

Ankara kulislerinde, askeri çevrelerin Adalet Bakanlığı'ndan Başbakanlığa giden taslağı 'tatmin edici' buldukları konuşuluyor. Eğer Başbakanlık'tan Meclis'e giden tasarı, 'birlik ve bütünlük' konusunda duyarlılıkları bilinen askerlerin sınırlarını da aşan nitelikteyse, o zaman akla şu soru takılıyor:

Acaba koalisyon ortakları kendi içlerinde bir tür 'iyi polis-kötü polis' rol dağılımı ile bir tür siyasi pazarlık payı mı bırakıyorlar?

Ve bir başka soru:

'İslam dünyasına model olmak' iddiasındaki Türkiye'nin, AB ve ABD ile her alanda işbirliğini ilerletmek istediği bir dönemde, delik deşik edilmiş bu 'demokratikleşme paketini' Meclis'ten bu şekliyle geçirmesi çıkarına mı?

Bu yasa Meclis'ten bu haliyle çıkar mı?

Acaba bunu sormak da, Bahçeli'nin deyimiyle, 'mükemmel olsunculuk tuzağı' kurmak mıdır?

23 Ocak 2002

Kıbrıs, Rodos, AB ve MHP

Geçen çarşamba (6 Şubat) Danimarka Dışişleri Bakanı Möller'in başına gelenler, Avrupa Birliği'nde Kıbrıs konusundaki endişelerin artmasına neden oldu. Per Stig Möller, meslektaşı İsmail Cem'in davetlisi olarak 5-6 Şubat'ta Ankara'daydı. Buradaki temasları ardından programında Kıbrıs'a geçerek, Avrupa Birliği'nin resmi cumhurbaşkanı olarak kabul ettiği Kıbrıs Rum yönetimi lideri Glafkos Klerides'le görüşmek de vardı. Özel bir uçakla Türkiye'ye gelen Möller bu işin kolay olacağını düşünüyordu. Ne de olsa Ada Türk kıyılarından 70 kilometre uzaktaydı. Ankara'dan kalktı mı, 1-1.5 saatte Lefkoşa'da Klerides'le görüşüyor olacaktı.

Ama evdeki hesap çarşıya uymadı.

Çünkü Kıbrıs Rum hükümeti Türkiye'den kalkan ya da Kıbrıs Türk hükümetinin hava sahasını kullanan uçaklara iniş izni vermiyordu. Uçağın Haziran 2002'den itibaren AB Dönem Başkanlığı'nı devralıp Ocak 2003'te Yunanistan'a devredecek olan Danimarka'nın Dışişleri Bakanını taşıyor olması bu durumu değiştirmiyordu.

Pilotlar uçuş planlarını değiştirdi, yeniden izinler alındı ve Möller'i taşıyan uçak önce Marmaris'in hemen açığındaki Rodos Havaalanı'na indi.

Möller'in Rodos'ta nezaket ziyaretleriyle harcayacak zamanı yoktu. Uçağın Türkiye'den gelmediğini kanıtlayacak havaalanı belgeleri imzalandı, uçak havalandı ve 1.5 saat sonra Kıbrıs'a inebildi.

Möller için bir saatlik yolu üç saatte almış olmak ve AB üye adayı bir ülke tarafından bu muameleye tabi tutulmak o kadar önemli değildi. Daha önemlisi Kıbrıs dönüşü aklına takılan ve AB diplomatlarıyla da paylaştığı şu soruydu:

Klerides-Denktaş anlaşamazsa ne yapacağız?

Aslında diplomatik kuliste Kıbrıs'la ilgili endişeleri birkaç başlık altında toplamak mümkün. Şöyle:

Kıbrıs görüşmeleri en imkânsız göründüğü anda ve aniden başladı. Bu iyimserliğe yol açtı. Ama bu kadar hızla olumluya dönen bir ibre aynı hızla olumsuza da dönebilir. Görüşmeler birden kesilir ve 2002'de Kıbrıs'taki iki halkın anlaşabileceği bir çözüm bulunmazsa ne olacak?

Olasılıklardan birisi, AB'nin Kıbrıs Yunan hükümeti ile, Yeşil Hat'ın güneyinde kalan topraklarını yasal sınırları kabul ederek üyelik görüşmeleri başlatması. Bu durum Türkiye'nin AB adaylığını görünmez bir ufka uzatabilir ama, KKTC'nin dolaylı olarak tanınması anlamına gelir. Bu durumda KKTC'yi tanıyacak ülkeler bile çıkabilir. Ya da Türkiye ile bütünleşme süreci hızlanır.

Bir başka olasılık, AB'nin Kıbrıs Rum hükümetiyle, Ada'nın tamamını temsilen üyelik görüşmeleri başlatmasıdır. Bu durumda AB'nin nurtopu gibi bir krizi olur. Çünkü bu durum, bir AB üye adayı Türkiye'nin, AB topraklarında istenmeyen askeri güç bulundurması gibi akıldışı bir görüntü doğuracaktır. AB, Avrasya coğrafyasında çözülemeden kalan en derin egemenlik anlaşmazlığını başarıyla kendi bünyesine almış olur.

Sonuncu olasılık, AB'nin Kıbrıs'taki iki halkın üzerinde anlaşacağı formül ortaya çıkana dek, Kıbrıs Rum hükümetinin üyelik müzakerelerini başlatmamasıdır. Bu durumda da Yunanistan'ın misillemede bulunup Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin üyeliğine engel olması sorunu çıkabilir.

Dolayısıyla mevcut durumdan bütün tarafların kazanarak çıkmasının yolu, Klerides ve Denktaş'ın görüşmeleri başarılı bir sona bağlamak için cesaretlendirilmesinden geçiyor.

MHP Faktörü

Konu Türkiye'nin AB üyelik sürecine gelince, Kopenhag Kriterleri'ne 2002 yılı içinde uyum sağlanıp sağlanamayacağı sorusu soruluyor.

AB diplomatları bunun önündeki en büyük engelin MHP olup olmadığını merak ediyorlar.

Ancak içinden pek çıkamadıkları bir sorun var. Daha doğrusu bir ikilem:

MHP'nin hükümette olması Kopenhag Kriterleri doğrultusundaki adımlarda frenleyici rolü oynuyor.

Diğer yandan, MHP'nin hükümette olmaması (sokağı da harekete geçirme potansiyeli olan güçlü bir muhalefeti örgütleyebilecek olması nedeniyle), reform yasalarının hiç çıkmamasına da yol açabilir.

Bu gerçekten zor bir ikilem. Keşke MHP'nin 1999 seçimlerinde en çok oyu alan ikinci parti olması dışında verilecek bir yanıt olsa.

Ama ortada olan şu: Zaman daraldıkça, AB çevrelerinde de Türkiye sorununun kolaylıkla kesip atılabilecek bir şey olmadığı daha iyi anlaşılıyor.

10 Şubat 2002

İstanbul Zirvesi: Nerede Kalmıştık?

18-19 Kasım 1999'da İstanbul'da yapılan AGİT zirvesi, 20. yüzyılın son büyük siyasi toplantısıydı. 21. yüzyılın ilk bü-

yük siyasi toplantısı da 12-13 Şubat 2002'de yine İstanbul'da yapılıyor.

AGİT zirvesi 20. yüzyılın son çeyreğine damgasını vuran üçlemenin, Helsinki ve Paris'ten sonraki adımıydı. Doğu ile Batı arasındaki diyalog arzusunu simgeliyordu. Diyalog 11 Eylül felaketiyle beklenenden erken oldu ve AB-İKÖ zirvesiyle gerçekleşiyor.

Zirve tamamen siyasi ve laik. Yani bazı Batılı oryantalistlerin meraklı olduğu türden bir dinler arası ya da kültürler arası hoşgörü kılığında yapılmıyor. Hiçbir dini otorite çağrılı değil, tamamıyla ülkeler ve siyasi kurumlar arasında bir toplantı.

Bazı diplomatik kaynaklar, 2002 İstanbul zirvesinin Birleşmiş Milletler genel kurulları dışında, şimdiye dek yapılan en geniş katılımlı siyasi toplantı olduğunu söylüyorlar. 15 üyesi ve 13 aday üyesiyle Avrupa Birliği ve 57'si asil, 4'ü (KKTC dahil) gözlemci üyesiyle İslam Konferansı Örgütü, kuruluşlarından bu yana ilk kez buluşuyorlar. Başka ilkler de var: Kıbrıs Türk ve Rum dışişleri bakanları ilk kez bir uluslararası toplantıya resmen çağrılı olarak katılıyorlar. İKÖ'den 30'u dışişleri bakanı olmak üzere 34 bakan, AB'den 14'ü dışişleri bakanı olmak üzere 17 bakan. Toplam 44 dışişleri bakanı.

Yalnızca dışişleri bakanları değil, AB Dışişleri ve Güvenlik Sorumlusu Javier Solana, İKÖ Genel Sekreteri Abdulahed Belkeziz, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Walter Schwimmer, Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa ve AGİT Genel Sekreteri Jan Kubis de örgütlerinin siyasi iradesini İstanbul'a taşıyor.

ABD, İKÖ ve AB üyesi olmadığı için, toplantıya katılmıyor. (Toplantıya katılmak isteyen Norveç, Ukrayna gibi bazı ülkeler aynı gerekçeyle geri çevrildi.) Ama ABD Dışişleri Bakanı Powell, İsmail Cem'e yazdığı bir mektupla destek verdi ve bütün ABD büyükelçiliklerine nota göndere-

rek kendi ülkelerinde desteklenmesini istedi.

Cem'in Başarısı

Diplomatik kaynaklara göre, fikir ilk kez 11 Eylül saldırılarının tartışıldığı 10 Ekim İKÖ Doha toplantısından dönüş yolundayken Dışişleri Bakanı Cem tarafından ortaya atıldı. Ortadoğu Genel Müdürü Büyükelçi Türkekul Kurttekin, iki yardımcısı Feridun Sinirlioğlu ve Gürcan Türkoğlu ve Cem'in danışmanı Engin Soysal uçaktaki ekip içindeydi. Fikir düzeyindeki ilk çalışmalar uçakta başladı. Ankara'ya inince AB işlerinden de sorumlu müsteşar yardımcısı Büyükelçi Akın Alptuna da çalışma grubuna dahil oldu.

Gelişmeleri aşama aşama Başbakan Ecevit'e ileten Cem, konuyu 17 Ekim'de Ankara'yı ziyaret eden İKÖ Genel Sekreteri Belkeziz'e açtı. Olumlu yanıt üzerine 20 Ekim'de Cem, yine 11 Eylül konulu Avrupa Konferansı'ndaki konuşmasında öneriyi AB üye ve adaylarına da yaptı. Fransız ve İspanyol dışişleri bakanları Cem'e anında destek verdi.

Onları Almanya, Yunanistan, İngiltere ve Macaristan izledi. Cem nihayet konuyu 15 Kasım'da New York'ta yapılan İKÖ toplantısına resmen getirip kararı çıkarttı.

Bunun üzerine bir örgütlenmeye gidildi. AB-İKÖ zirvesinin koordinasyonu tanıtmadan sorumlu Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Sencer Özsoy'a, sekreterliği de Türkoğlu'na verildi. Tansu Çiller'in Basın Yayın Genel Müdürü Murat Ersavcı ve Mesut Yılmaz'ın DPT Müsteşarı Orhan Güvenen ekibe dahil edildi. (Bütün bu olanlarda Cem'in işlere komplekssiz yaklaşımının ve Ecevit'in Cem'e dışişleri bakanı olarak güvenini 5 yıldır sürdürmesinin de payı var.)

1.5 yıl süren AGİT zirvesi hazırlıklarına karşın, AB-

İKÖ zirvesi hazırlığı yalnızca 1.5 ay sürdü.

Türkiye'nin Meşruiyeti

Fikir ilk duyulduğunda heyecana yol açtığı kadar, tepkiye de yol açtı. Bir yandan Avrupa Hıristiyan Demokratları, diğer yandan Türkiye'deki laik sistemden nefret eden İslam ülkeleri, 'bu işin tutmayacağı, Türkiye'nin her iki dünyanın da dışında olduğu, hiçbir ağırlıklı ülkenin bu toplantıya dışişleri bakanını göndermeyeceği' tezini öne sürmeye başladı.

Bu tezler, AB kanadından İngiltere, Fransa ve Almanya, İKÖ kanadından da Mısır, İran ve Ürdün'ün katılımıyla geçersizleşmeye başladı.

Yine de Suudi Arabistan, toplantıya katılmak için pazartesi (dün) 10.30'a dek direndi. Katılımın ezici olduğunu anlayınca, tek başına dışında kalmamak için Türkiye'nin düzenlediği toplantının meşruluğunu o da tanımak zorunda kaldı.

Zaten bölgede söz sahibi olmak isteyen hiçbir güç, diğerlerini yok saymak anlamına gelecek böyle bir protestodan yarar göremezdi.

İstanbul zirvesinde yalnızca AB-İKÖ diyaloğu konuşulmayacak. Bazı önemli uluslararası gelişmeler bugün Türkiye'den dünyaya duyurulacak. Fransa'nın, AB'nin Filistin-İsrail çözüm önerisini açıklayacak olması bir örnek.

Son ve önemli bir not: Avrupa'nın Geleceği İçin Konvansiyon, 1 Mart'ta Brüksel'de çalışmalarına başlayacak. İstanbul toplantısı, AB'nin geleceği için yapılacak bu önemli çalışmaya 'birlikte yaşamanın zorunluluğu' mesajını veriyor.

12 Şubat 2002

İdam Cezasında 22 Adam Tartışması

Başbakan Ecevit'in MHP lideri Bahçeli ile 'hükümeti bozma nedeni olmayacağı' konusunda anlaştığı ölüm cezasının kaldırılması konusu Ankara'nın siyaset gündemine yerleşiyor.

Anayasa'nın 38. maddesinin değiştirilmesiyle kapsamı daraltılan ölüm cezasına ilişkin uyum yasasının Pazartesi günü Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılmasıyla tartışmalar somutlaşmaya başladı. Aynı gün ANAP lideri Yılmaz 28 Şubat'ta başlayacak Avrupa Konvansiyonu'na hazırlık toplantısında, 'ölüm cezasının kaldırılmasının AB üyeliği yolunda bir gereklilik olduğunu' bir kez daha söyledi. Daha önce, Dışişleri Bakanı Cem, 'ölüm cezasının 2002'de AB ile ilişkilerde en siyah-beyaz konu olduğunu' söylemişti.

Dün Adalet Bakanı Türk yeni bir yaklaşım getirdi. Türk idamın kaldırılması için Anayasa'nın değiştirilmesine gerek duyulmayacağını şöyle açıkladı:

38. madde 'savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışında ölüm cezası verilemez' diyordu. Ama bu üç suç türüne idam cezası verme zorunluluğu getirmiyordu. O halde yasa koyucu, yani Meclis bu durumlar için de idam cezasını kaldırabilirdi. Yani Anayasa değişikliği gerekmiyordu.

MHP: 22 Adam Ne Olacak?

Bu durum MHP'nin söylemiyle çelişiyor mu?

Ölüm cezasının kalkması için Anayasa değişikliği gerektiğini öne süren Bayındırlık Bakanı Akcan bir hukuk uzmanı olarak tanınmadığı için MHP'nin bu konulardaki kurmayı, Genel Başkan Yardımcısı Yahnici'ye kulak vermek daha doğru. Yahnici şunları söyledi:

"MHP ölüm cezasının bu üç suç için kaldırılmamasını

istiyor. Diğer partiler bunu Türk Ceza Kanunu'nun bölücülük ve terörizm suçlarını belirleyen 125. maddesini değiştirerek, böyle bir değişikliği Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılan tasarıya ekleyerek yapabilir. Çünkü Anayasa 38'deki terör suçları ifadesi doğrudan TCK 125'i adres gösteriyor. 125 de, mesnetini 38'den alıyor. Hukuk mantığıyla bunlar birbirinden ayrı düşünülemez ama, 125'teki suçların idam kapsamından çıkarılmasıyla, Anayasa değişikliği gerekmeden idam cezası kaldırılabilir. Şimdi her ne kadar idam cezasına karşı görünüyor olsalar da, DYP de İkinci Demokrasi Paketi'nde idam cezasının kaldırılmasından yana tavır almıştı.* Yani istiyorlarsa idam cezasını kaldırabilirler."

Yahnici bu noktada, partisinin idam cezası tartışmaları sırasında Meclis'te kullanacağı polemik malzemesi konusundaki ipucu da veriyor:

"Yalnız milletvekillerinin şunu bilmesi gerekir: İdam cezası mevcut haliyle Türkiye'de Apo dahil sadece 22 adamı etkiliyor. Çıkıp 'Biz Apo dahil 22 adamı affediyoruz, asılmalarını istemiyoruz' diyebilmeleri lazım. Çünkü idam cezasının kaldırılması yalnızca bu 22 adamın idamını önleyecek. Diğer cezalar için idam zaten kalktı."

Bu noktada, Anayasa'daki 38 maddenin kelimelendirilmesini yapan zamanın Partilerarası Uzlaşma Komisyonu Başkanı, şimdinin İnsan Hakları Bakanı ANAP'lı Arseven'e danışmakta yarar vardı. Arseven 38. maddenin iki unsur getirdiğini vurguluyor:

1. Bundan böyle hangi suçlara idam cezası verilemeyeceğini belirlemek.

2. Bundan böyle hangi parametrelerle oynanarak idamın kaldırılabileceğini göstermek.

"Anayasa'yı hiç değiştirmeden idamı kaldırırsınız" di-

* DYP, 23 Haziran 1998'de yayımladığı 2. Demokrasi Paketi'nde "İdam cezasının kaldırılmasının referanduma götürülmesini" istemişti.

yor Arseven. "Yarın bir başka Meclis çoğunluğu, yapabiliyorsa, idam cezasını geri getirebilir."

Yahnici'nin "22 adamı affediyoruz diyebilmeliler" sözüne ise Arseven şöyle bir tepki veriyor:

"Ben kimseyi affediyor değilim. Ama Fehriye Erdal'ı, Kaplan'ı idam cezası nedeniyle geri alıp yargılayamıyoruz. Geçen hafta Verheugen'le konuşurken PKK'yı, DHKP-C'yi neden AB terör listesine almadıklarını sordum. 'Sizde ölüm cezası var' dedi. Uygulamadığımız bir yasa elimizi kolumuzu bağlıyor. Yani Türkiye'nin geleceğini 22 adam mı engellesin? Doğrusu Türkiye'nin savaş ve yakın savaş tehdidi dışında idamı kaldırmasıdır."

Tartışma böylece yeni bir boyut kazandı ve daha da tırmanacak gibi görünüyor.

İş sonunda, terörizm suçları için idam cezasının, ağırlaştırılmış ömür boyu hapse dönüştürülmesi eğiliminde.

Ancak görüntü yanıltmasın. Asıl çekişme MHP-ANAP değil, MHP-DYP arasında.

20 Şubat 2002

MHP'nin AB Tanıtım Atağı

MHP lideri Bahçeli'ye aynen şunu sordum: "Koalisyon liderleri olarak çok sık bir araya geliyorsunuz. Aranızda hiç konuşmuyor musunuz da, bu kadar önemli yasalar üzerine bu kadar derin sorunlar ortaya çıkıyor?"

"Olur mu efendim?" diye tepki gösterdi Bahçeli ve devam etti: "Dört buçuk saatlik bir toplantıda birbirimizin yüzüne bakmıyoruz ya... Tabii ki her şeyi konuşuyoruz. Ama konuşulanlar nedense dışarı çıkınca sizlere, medyaya farklı yansıtılıyor. İşin biraz da bu yönüne bakılmalı."

Bahçeli'nin koalisyon ortakları Ecevit ve Yılmaz'ı bu kadar açık suçlaması ilk kez oluyordu. O nedenle, eleştirisinin muhatabının kim olduğunu da sorduk.

Söylemedi ve gülerek "Her şey ortada değil mi?" karşı sorusunu sordu.

MHP'nin kamuoyuna "AB'ye karşı, çok yanlış ve adeta faşist bir yönetim özlemi içinde gösterilmeye çalışıldığı" şikâyetini de bu noktada dile getirdi.

"İdam cezası AB Ulusal Programı'nda orta vadede söz verildiği ve Anayasa değişikliği daha yeni (3 Ekim 2001) kabul edildiğine göre, konu neden sanki çok acilmiş gibi gündeme getiriliyor? Anlamış değilim" diye yakınıyor.

MHP lideriyle bu konuşmayı Kırgızistan Cumhurbaşkanı Akayev onuruna Cumhurbaşkanı Sezer'in Köşk'te verdiği yemek öncesinde yaptık. Çankaya programı ardından katıldığım bir davet ise, bana MHP'nin kendisini kamuoyuna da, AB'ye de 'anlatamama' sıkıntısının hangi boyutlarda olduğunu gösterdi.

Çok Özel Bir Toplantı

Toplantı, MHP'nin hukuk kavgalarındaki kurmayı da olan Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülent Yahnici'nin evindeydi. Davetli olanlar ise, başta AB'nin Türkiye Temsilcisi Karen Fogg olmak üzere, AB ülkelerinin Ankara'daki büyükelçileriydi. Yani kamuoyunda 312 ardından şimdi de idam konusunda AB ve MHP'nin karşı karşıya gelmesiyle Fogg'un çalınıp siyasi kampanya malzemesine dönüşen mesajları üzerine tartışmanın zirveye ulaştığı günün gecesinde, Türkiye'deki AB temsilcileri bir MHP toplantısındaydılar. AB dönem başkanlığını yürüten İspanya ve Haziranda dönem başkanlığını devralacak Danimarka büyükelçileri başta olmak üzere, çoğu AB üyesi ülkenin büyükelçisi, diğerlerinin de müsteşarları oradaydı.

MHP cephesinden ise, ev sahibi Yahnici dışında, Bayındırlık Bakanı Abdülkadir Akcan, Genel Başkan Yardımcılarından Adnan Uçaş, TBMM Avrupa Parlamentosu Karma Parlamento Grubu Başkanı Kürşat Eser vardı. MHP'nin AB büyükelçilerine adeta görücüye çıkardığı üst bürokratlar ise, Dış Ticaret Müsteşarı Kürşat Tüzmen, Devlet Planlama Müsteşarı Akın İzmirlioğlu ve Konut Müsteşarı Emin Haluk Ayhan idi.

O sırada Cumhurbaşkanı Sezer'in yemeğinde bulunan Bahçeli'nin bu toplantıya verdiği siyasi önem, Dışişleri Başdanışmanı Büyükelçi Deniz Bölükbaşı'yı da toplantıya göndermesi olmuştu. (Büyükelçi Bölükbaşı, geçenlerde vefat eden Osman Bölükbaşı'nın oğlu.) Bölükbaşı ve Fogg, davetin önemli bir kısmını, salonun bir köşesinde baş başa hararetli konuşmalar yaparak geçirdiler.

Tanışma Toplantısı mı?

Toplantıda tanık olduğum bazı konuşmaları ve o konuşmaları yapanları yazmama sözü verdim. Ama oradaki havayı tam olarak aktarmaya gayret edeceğim.

Önce Yahnici'nin ağzından toplantıyı düzenleme gerekçesi: "Kamuoyunda sanki Türkiye'nin AB üyeliği önündeki tek engelin MHP olduğu görüntüsü var. Bunun böyle olmadığını, MHP'nin de AB üyeliği hedefinde koştuğunu, ancak Türkiye'nin kendi duyarlılıkları olduğunu savunduğunu AB temsilcilerine aracısız, yüz yüze aktarmak ihtiyacı duyduk."

Şimdi özetleyerek ve isimsiz aktarmak durumunda olduklarım:

312 ve idam cezası tartışmalarında MHP'nin AB uyum yasaları karşısında takındığı tutum ve kamuoyunun buna tepkisi, Bahçeli ve ekibinde AB zillerinin çalmasına neden olmuş. Bahçeli'nin "Zirvede başka, dışarıda başka konuşu-

yorlar" anlamındaki sözlerini bu çerçevede yorumlayacak olursak, 312 konusunda eleştiri hedefinin Yılmaz, idam konusunda da Ecevit olduğu anlaşılıyor. Toplantı, AB'ye, engel biz değiliz ya da daha doğru deyişle, "Bizi tek engel göstermek istiyorlar, inanmayın" mesajı vermeyi amaçlamış.

Peki AB temsilcileri bu mesaja inandılar mı? Orası pek açık değildi. Ancak konuştuklarının hemen hepsi, böyle bir toplantının yapılmış olmasından, kendi sorularını birbir sorma fırsatı bulmuş olmaktan memnun olduklarını söylediler. Bir büyükelçi, "İstanbul'daki (AB-İKÖ toplantısını kastediyor) zirvede sizinle beraberdik. Taraflar arası diyaloğun önemini gördük. Bu diyaloğun başlaması da iyi oldu" dedi ve ekledi: "Keşke diğer partiler de yapsa."

Tabii MHP kapısının kendilerine açılmış olmasından memnuniyet duymaları AB diplomatlarının MHP'ye ilişkin sorularını bir yana bıraktıkları anlamına gelmiyor. Büyükelçilerin Yahnici'ye ve Bölükbaşı'ya sordukları bazı sorulardan, MHP'nin "Türkiye'nin AB üyeliği hedefinin arkasındayız" sözü üzerindeki kuşkularının sürdüğü anlaşılıyordu. Bir büyükelçi, "Türkiye yıllarca kendisine diğer adaylarla aynı kriterlerin uygulanmasını istedi. Şimdi bütün adaylara önerilen Kopenhag Kriterleri'nden şikâyetleri ve 'Türkiye'nin özel durumu var' taleplerini anlamakta zorlanıyoruz" dedi.

Fogg'un internet mesajlarının çalınması konusu, gece boyunca en çok tartışılan konulardandı. AB ülkeleri konuyu iki boyutuyla ele alıyor: Mesajların çalınmış olması ve Türkiye-AB ilişkileri karşıtı bir siyasi kampanyaya malzeme yapılışı. Özellikle de bu ikinci konu üzerinde duruluyor ve kimlerin çalıntı bilgiyi İşçi Partisi lideri Doğu Perinçek'e vermiş olabileceği konuşuluyor.

Bu çerçevede, etkili bir büyükelçi, yanındaki diğerlerinin de onayıyla Yahnici ve Bölükbaşı'na aynen şunu söyle-

di: "MHP'nin son zamanlarda AB üyeliği konusunda açıkladığı tavrı memnuniyet verici. Bu toplantıyı düzenlemeniz de olumlu yönde atılmış bir adım. Ancak Türkiye'nin AB hedefini parti olarak desteklediğiniz görüntüsünü pekiştirmek için başka adımlar da gerekir. Örneğin neden Bahçeli kamuoyu önüne çıkıp, Fogg'un mesajlarının çalınmasını kınadığını, bunu suç olarak gördüğünü açıklamıyor?"

Yahnici ve Bölükbaşı buna açık bir yanıt vermediler. Belli ki Bahçeli'ye iletecekler. Bahçeli'nin bugünlerde AB'den mesajların çalınıp siyasi kampanya konusu yapılmasını kınaması belki tek başına bir kanıt sayılmayabilir. Ama AB tarafından bir gösterge olarak alınacağı anlaşılıyor.

Her durumda, 20 Şubat toplantısının MHP'nin dış politika ilişkilerinde bir köşe taşı olduğu söylenebilir.

22 Şubat 2002

Avrupa Birliği'ne Onurla Girmek

Genelkurmay'ın dün Avrupa Birliği tutumunu net olarak ortaya koyduğu açıklama, Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'ye garip çağrılarıyla aynı zamanda geldi.

AP'nin Türk hükümetini 'Ermenilere soykırım yaptığını kabule' ve 'HADEP'i kapatmamaya' çağıran kararları oylanıp açıklandığı sırada, büroda Genelkurmay'dan *Posta* yazarı Ömer Tarkan'a gelen mektubu okuyorduk.

Avrupa Parlamentosu'nun, uygulanan seçim sistemi nedeniyle kendi ülkelerinde asla seçilme şansı olmayan marjinal vekillerle dolu olması ve aslında AB üzerinde yaptırım gücü bulunmaması bu taleplerin geldiği noktada

önemli değil.

Karar, Avrupa'da Türkiye'ye karşı bakışı yansıtan bir nabız olarak değerlendirilmeli. "Bu kadar da değil" dedirten bir bakıştır. Türkiye'nin de katılımıyla 'Avrupa'nın Geleceği İçin Konvansiyonun Brüksel'de ilk toplantısını yaptığı gün açıklanmaktadır. AB içinde Türkiye'yi görmek istemeyen, sol görünse de Hıristiyan Demokrat merkezli çevrelerin, Türkiye'de AB üyeliğine karşı sağdaki ve soldaki tutuculara attığı yüzde yüz gollük bir pastır. AB Türkiye Temsilciliği'nden çalınan mesajların Türkiye'nin AB üyelik hedefine karşı bir kampanyaya dönüştürüldüğü şu günlerde, Türkiye'nin herhangi bir Ortadoğu diktatörlüğü olmasını tercih edecek gruplara masa altından verilen ekstra jokerdir.

Genelkurmay'ın Tarkan'a mektubu işte bu noktada ayrı bir anlam kazanıyor.

Tarkan'ın 27 Şubat'ta *Posta*'da yazdığı 'Ölüm cezası kalkmalıdır' başlıklı ve Öcalan dahil kimsenin idam edilmesinin ulusal çıkarlar lehine olmayacağını savunan makalesine, Genelkurmay Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı Kurmay Albay Halil Kalkanlı imzasıyla 28 Şubat'ta gönderilen mektup şunları söylüyor:

Başı Dik ve Eşit

Asker idam cezasının kaldırılması konusunda, olması gerektiği gibi, görüş açıklamamayı ve işi siyasilere bırakma tavrını sürdürüyor. Ancak kendisini bu tartışmaya çekmek isteyenler ve Türkiye'nin AB üyeliğini engelleyen güç olarak göstermek isteyenler olduğunu düşünüyor.

Mektuba göre bu çevreler, "Türk ordusunun tarafsız, millet ve ülke yararına ortaya koyduğu tavırdan rahatsızlık duyanlar veya menfaatleri bozulanlardır." Bu nedenle 'fısıltı, dedikodu ya da güdümlü yazılarla' orduyu günlük tar-

tışmaların içine çekmek gibi 'çok hassas, riskli ve dikkat edilmesi gereken' bir işe kalkışmaktadırlar.

Oysa ordu, "Yasal zemindeki bütün kişi, kurum ve siyasi partilere eşit mesafededir. Kimsenin askerin arkasına saklanması, askeri kendi yanında ve karşısında görmesi veya göstermesi doğru değildir." Burada bütün siyasi partilerin, ama son günlerdeki tartışmalara bakılarak, MHP'den ANAP'a, DYP'den İşçi Partisi'ne dek çoğu siyasi çevreye açık bir "Dikkatli olun" uyarısı vardır.

Genelkurmay bu nedenle de AB konusundaki tavrını şimdiye dek olmadığı netlikte yinelemeyi gerekli görüyor. Tavır şudur: "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ne AB'ye, ne de Batılı değerlere karşı olması mümkün değildir. Tarihi boyunca bu ülkede yeniliklerin ve Batılılaşmanın öncüsü olmuştur. Atatürk'ün ordusunun bugün farklı bir çizgide olması mümkün değildir." Ancak...

Buraya kadar söylenenler, Genelkurmay'ın çeşitli vesilelerle şimdiye dek söylediklerinin net bir özeti. 'Ancak'tan sonrakiler ise ilk kez söyleniyor. Genelkurmay'ın Türkiye'nin AB üyeliğine koşulu şöyle yazılmaktadır: "TSK, kayıtsız şartsız, sorgusuz sualsiz ve ülke yararına olduğu tartışılacak her şeye de evet diyerek AB'ye girilmesine karşıdır. Çünkü böyle bir giriş ülkenin ve milletin yararına olamaz. Biz Türkiye'nin onurlu, başı dik ve eşit şartlarda AB'ye girmesini yürekten destekleriz."

Tarihin en başarılı barış ve kalkınma projesi olan AB dışında kalmanın Türkiye'ye onur getireceğine inanmıyorum. Fakir bir Ortadoğu diktatörlüğüne dönüşmenin halkı daha da onursuzlaştıracağına inanıyorum.

Çocuğumu AB'nin ekonomik, sosyal ve siyasi standartlarında, yani daha insanca bir ortamda yetiştirmek istiyorum. Ama son 15 yılını bir iç savaş ortamında geçiren Türkiye'ye, bir ortaklık adayı olarak yardım etmek bir ya-

na, tarihsel ve siyasi komplekslerle durmadan engel çıkarılması artık sinir bozmaya başladı.

'AB'ye onurlu giriş' tanımını bu yüzden benimsiyorum.

1 Mart 2002

Avrupa'nın Kâbusu Kıbrıs

Önemli bir AB üyesinin Ankara büyükelçisine "2002'de Türkiye-AB ilişkilerinde en kötü senaryonuz nedir?" diye sordum. 28 Şubat gecesi bir davetteydik ve çevrede başka büyükelçiler de vardı. Büyükelçi biraz düşündü, yutkundu, "En kötü senaryo Kıbrıs'ta görüşmelerin çökmesidir" dedi. Sonra ekledi: "Bu yalnızca Türk-AB ilişkileri için değil, AB'nin kendisi ve geleceği için de bir felaket senaryosu olabilir."

Sonra açıkladı: "Kıbrıs'ta görüşmeler çökerse, Helsinki kararları devreye girebilir. Bu durumda 2003'te dönem başkanlığını devralacak olan Yunanistan, Kıbrıs'la (yani Kıbrıs Rum hükümetiyle) üyelik görüşmelerinin başlamasını isteyebilir, aksi halde kendisi de Doğu Avrupalı adayların, özellikle Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti ile müzakereleri engelleyebilir. Bu durum AB içinde zaten boy vermeye başlayan ve hükümetleri iç politikada zorlayan Birlik karşıtı eğilimleri güçlendirecektir. Öte yandan AB, Kıbrıs ile görüşmeleri başlatırsa, Türkiye'nin tepkisi tam olarak kestirilemiyor."

Burayı özetlemem gerekir. Demek istenen Brüksel'in kendisini bir anda, bir aday ülkeyi (Türkiye), diğerini (Kıbrıs) işgal eden güç ilan etme zorunluluğuyla karşı karşıya bulması ihtimali. Bu ihtimal, İkinci Dünya Savaşı'ndan

bu yana sınırları içinde hiç çatışma görmemiş AB'nin kendi eliyle bölgedeki en uzlaşmaz görünen sınır sorununu gönüllü olarak ithal etmesi demek. Büyükelçi, "Böyle bir durumu tabii ki arzu etmeyiz" diye sıkıntısını anlatıyor.

Demek ki, Kıbrıs Rum lideri Klerides'in dün ikinci turu başlayan görüşmeleri terk etme tehditlerinin, gerçekten terk edecek noktaya ulaşacağını pek beklememek lazım. Çünkü bunu yaparsa, kendi başının da hem AB, hem de ABD ile belaya gireceğini hesap ediyor olmalı.

Çözümsüzlük Kolay Değil

Bu kanıya ulaşmamızın iki gerekçesi daha var. Sözünü ettiğim davetten hemen önce ABD'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Thomas Weston ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Lynn Pascoe'nun da bulunduğu bir başka toplantıdaydım. Weston ve Pascoe, Atina uçağından yeni inmişlerdi. Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreu ile yeni görüşmüşlerdi. Weston'un "Haziran'a dek çözülmesinde yarar var" ve "Görüşmelerin başarısı konusunda iyimserim" demesine toplantıdaki bazı Türk katılımcılar kuşkuyla yaklaşıp, iyimserliğinin gerekçesini sordular. "Çünkü ben Amerikalıyım" dedi. Bu yanıt, şakanın ötesinde, kararlılık gösterisi olarak yorumlanabilir. Weston'un 'Haziran' vurgusu ikinci gerekçe. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Dönem Başkanı Meksikalı Adolfo Zinser'in 26 Şubat'ta, Kıbrıs görüşmelerini BM adına izleyen Alvaro de Soto ile konuşması ardından yaptığı açıklamada da 'Haziran' hedefi vurgulanıyor.

Haziran yaklaştıkça, hem Lefkoşa'nın iki yakasının, hem de Atina ve Ankara'nın sıklaşan 'cesaretlendirme' turlarına muhatap olması beklenmeli.

Peki ya iyi senaryo?

AB büyükelçisi en kötü senaryoyu 'Kıbrıs'ta görüşmelerin çökmesi' olarak tanımlayınca, AB Genişleme Sorum-

lusu Günther Verheugen'in 15 Şubat'taki sözlerini anımsatarak, "Ben idam cezası kalkmazsa, Kürtçe yayın, eğitim olmazsa" diyeceğinizi sanıyordum dedim. "Onlar da bir faktör ama" diye devam etti, "Onlar gri alanda." Diplomasi dilindeki anlamı, "O alanlarda nasıl olsa bir yol bulunur."

O noktada Türk-AB ilişkilerinde 2002 için 'en iyi senaryo' tahminini sordum. Hele ki son tartışmalardan sonra beklentim, açık söylemeliyim, "İdam cezasının kalkması, Kürtçe konuları" gibi bir yanıttı.

Büyükelçinin iyi senaryo yanıtı da aynıydı: "En iyi senaryo Kıbrıs'ın çözüm yoluna girmesidir."

2002 Türkiye'de de, Avrupa'da da 'Kıbrıs yılı' gibi görünüyor. Özetleyebiliriz:

AB'nin 2002'den yalnızca Türkiye ile ilişkiler için değil, kendi geleceği için de en büyük beklentisi Kıbrıs'taki görüşmelerin uzlaşma getirmesidir.

AB'nin kâbusu Kıbrıs görüşmelerinin çökmesidir. Dolayısıyla Rum tarafının görüşmeleri terk tehditleri, yalnızca daha çok baskıya yol açar.

İzlenimim, Kıbrıs'ın çözüm yoluna girmesi ve ölüm cezasının kaldırılması sürecinin başlaması durumunda, Kürtçe eğitim talebinin Türkiye'nin AB üyelik müzakereleri önünde bir engel olmaya yetmeyeceğidir.

2 Mart 2002

Denktaş, Girit ve Devletin En Derin Travması

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş dün İstanbul'da 'Kıbrıs'ı Türkiye'nin AB engeli göstermek isteyenleri haksız çıkaracaklarını' söyledikten sonra, görüşmelerin sonuçlan-

ması için "İyi niyetle çalışıyoruz, ama olmazlarımız var" dedi.

Bu görüşmelerin başından bu yana ilk konum belirlemesiydi. Olmazlar ise azınlık statüsüne düşürülmek, kendi kesiminde egemenlik, Türkiye'nin garantisi ve 'Rum göçmenleri içlerine' almaktı.

Dünkü sözleri, Denktaş'ın ilk tur görüşmelere başlarken kullandıklarından çok daha ılımlıydı. Çünkü o zaman kullandığı ve kamuoyunda pek yankı bulmayan Kıbrıs-Girit benzetmesi, aslında devletin derinlerinde ciddi dalgalanmalara yol açmıştı.

Bence bu coğrafyanın en iyi politikacılarından biri olan Denktaş, tek bir kelimeyi, anahtar kelimeyi kullanarak, devletin derinlerinde Kıbrıs konusunda farklı bir duyarlılığı dalgalandırmayı başarmıştı.

Neden Girit?

25 Ağustos 1896 İstanbul'un, Londra'nın zorlamasıyla Girit'e özerklik için müzakerelere başladığı tarihti. 26 Ağustos 1896, yani Girit'i bir yıl sonra 1897'de özerkliğe götürecek müzakerelere başlanmasının ertesi günüyse, kayıtlarda modern çağın ilk şehir gerillası eylemi olarak geçti.

İstanbul'da Bankalar Caddesi'ndeki Osmanlı Bankası, o gün bir grup silahlı militan tarafından basıldı. Banka çalışanları ve müşteriler rehin alındı.

Ermeni Daşnaksutyun Partisi'nin Karakin Pastırmacıyan liderliğindeki 17 militanı rehinelerin bırakılması için taleplerini sıralıyordu: Erzurum, Sivas Mamuretülaziz (Elazığ), Diyarbakır, Bitlis ve Van vilayetleri (ki bugünkü idari sınırlara göre, Erzincan, Tunceli, Malatya, Bingöl ve Muş'u da kapsıyor) Ermeni özerkliğine verilmeli, buralardaki polis teşkilatı Avrupalı bir subayın komutasına sokulmalı ve özerklik bir Avrupa komiseri tarafından denetlen-

meliydi.

Abdülhamid'in talepleri kabulü mümkün değildi.

Banka Genel Müdürü Sir Edgar Vincent ve Rus Büyükelçiliği işgüderi Maksimov birlikte binaya girdiler. Eylemcilere ülkeden serbestçe çıkış garantisi verdiler. Daşnak militanları Fransız savaş gemisi La Gironde ile Marsilya'ya götürüldü. Pastırmacıyan, 1908 Meşrutiyeti ardından Payitahta Erzurum Mebusu olarak dönecekti.

Derin Devletin Kuruluşu

1896 Daşnak eylemi ve 1897'de Girit'in kaybı, daha pek çok yerin aynı şekilde kaybedilebileceğini kanıtladı.

Girit'in kaybı pek çok şeyi tetikledi.

İki yıl sonra, 1898'de, beş Askeri Tıbbiye öğrencisi, 'İttihadı Osmani' olarak da bilinen, Genç Osmanlılar Cemiyeti'ni kurdu. Kurucuları, Ohrili (Makedonya) İbrahim Temo, Arapgirli Abdullah Cevdet, Diyarbakırlı İbrahim Sukuti, 'Kafkasyalı' Mehmet Reşid ve Bakülü Hüseyinzade Ali idi. Artık karşımızda etnik ya da dinsel değil, siyasi bir örgüt vardı. Onları Kuran, bayrak ve silah üzerine yemin ettiren tahrik, artık bir parçası oldukları devleti, ne pahasına olursa olsun ve gerekirse onu yönetenlere rağmen 'kurtarmak, korumak ve kollamaktı'.

Tartışmalı 1902 Paris Jön Türk Kongresi ardından, Selanik'te kurulmuş Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile 1906'da birleşerek, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alacak siyasi oluşumun ideolojik temeli buydu.

İttihat ve Terakki, kuruluşundan itibaren hızla yönetim kadrolarını ele geçirdi, İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'na çekerek onu bitirdi ve diğer yandan Cumhuriyet'in kuruluşuna yer açtı.

Başta Mustafa Kemal olmak üzere Cumhuriyet kadroları kendilerini yanılgı ve yenilgilerle dolu bu geçmişten

kesin sözlerle koparmak istedi. Ama onlar da aynı gelenekten yetişmiş, kendilerini ülkeyi korumak ve kollamakla görevli kılmış kadrolardı.

İmparatorluktan Cumhuriyet'e devletin devamlılığını sağlayan bu geleneğe bağlı kadroların, bugün de devletin çekirdeğini oluşturan Genelkurmay, Dışişleri, Yüksek Yargı ve İstihbarat yapılanmasında yer alması rastlantı mıdır?

Peki Denktaş'ın derin devletin kolektif hafızasını bir kez daha harekete geçirmek için anahtar kelimeyi 'Girit' olarak seçmesi rastlantı mıydı?

Askeri uzmanlar Girit ve Kıbrıs benzeşmesini 'Akdeniz'in batısına açılma imkânlarının ortadan kalkması ardından, Akdeniz'in doğusundaki harekât sahasının da yitirilmesi ihtimali' ile açıklıyorlar.

Ama Girit'in devletin derinlerindeki ideolojik anlamı çok daha güçlü.

3 Mart 2002

Kıvrıkoğlu'ndan Beklenen Açıklama

Dün bir kaynağım "Yanlış yere bakıyorsunuz" dedi telefonda ve devam etti: "MGK Genel Sekreteri'nin sözleri aslında Başkan Yardımcısı Dick Chenney'in gelişi öncesi ABD'ye verilen bir mesaj. Ordu böylece ABD'ye bölge politikalarında kendisinin muhatap alınmasını istediğini göstermiş oluyor, yani siyasetin değil, askerin."

Bu aktardığım son üç gündür Ankara'yı saran onlarca komplo teorisinden biri yalnızca. Öyle görülüyor ki, MGK Genel Sekreteri Kılınç'ın 6 Mart'ta yaptığı "AB bizi almayacak, ABD'yi göz ardı etmeden Rusya ve mümkünse İran'la arayışa girmeliyiz" sözlerinin Başbakan Ecevit tarafından 7

Mart'ta Türkiye'nin AB hedefinde 'yılgınlığa düşme' suçlamasıyla reddedilmesi, kamuoyunu tam olarak ikna edememiş. Çünkü kamuoyu Ecevit'in çizgisini zaten net olarak biliyor.

Kamuoyunun Ecevit'in aslında yeterince açık sözlerinden yeterince ikna olmaması için iki neden daha var:

Birincisi, Kılınç'ın görüş açıkladığı toplantıların ikinci gününde konuşan Genelkurmay Plan ve Prensipler Başkanı Hava Korgeneral Reşat Turgut'un, 'Önümüzdeki dönemde ikili bazda İran ile, bölgesel alanda ise Ortadoğu ve Kafkaslar bütününde güvenlik artırıcı önlemler doğrultusunda karargâh çalışması olduğunu' ilan etmesi. Bu sözler, Kılınç'ın sözlerinin aslında Genelkurmay'ın gerçek görüşü olduğunu iddia edenlerce, Ecevit'in açıklamasını dikkate almama gerekçesi olarak kullanılıyor.

İkincisi, yine 7 Mart günü, Korgeneral Turgut'tan az sonra kapanış konuşması için kürsüye çıkan Harp Akademileri Komutanı İbrahim Fırtına'nın "Bir arkadaşımız konuşmasıyla aktifliğini gösterdi, ancak rolünü unuttu" demesi. Aslında pek öne çıkmayan bir komutan olarak tanınan Hava Orgeneral Fırtına'nın, hem de evsahibi sıfatıyla yaptığı bu konuşma, Kılınç'a yönelik bir eleştiri olarak yorumlandı.

28 Şubat sürecinin aktif isimlerinden olan, ciddi ve saygın bir komutan Kılınç'a yönelik bu 'unutkanlık' eleştirisini çoğu kişi haksız bulabilir.

Bu yorumlar abartılı olabilir.

Öyle bile olsa, ortadaki görüntü, Türkiye'nin AB siyaseti üzerine, tıpkı sivil kesim gibi, askeri kesimdeki görüş ayrılıklarının da artık kamuoyu önünde tartışılmaya başlandığı görüntüsüdür.

Kılınç'ın sözlerinin arkasında tam olarak ne olduğu açığa çıkmadıkça, siyaset ve diplomasi kulisleri daha bunlar gibi nice yorum ve senaryolarla dolup taşacak.

Bu yorum ve senaryoları, daha vahimi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin emir komuta kademesinde ciddi görüş ayrılığı bulunduğu görüntüsünü ortadan kaldırmanın bir tek yolu var:

Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun TSK'nın bu gelişmeler karşısındaki son tutumunu ortaya koyması ve belki AB için görüşünü teyit etmesi.

Böyle bir açıklamanın bir zorunluluğu daha var:

Ecevit'in açıklamasındaki "Üyelik yolunda karşılaştığımız veya bundan sonra da karşılaşabileceğimiz güçlük ve engellerden yılgınlığa kapılıp da başka seçenekler aramamız söz konusu olamaz" cümlesi güçlü bir mesajdır.

Ecevit'in mesajının adresini bulması açısından da Kıvrıkoğlu'nun duruma açıklık getirmesinde yarar var.

10 Mart 2002

Askerden Yanıt Var

Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu, dün sabah Orta Asya gezisine çıkmadan önce Kılınç tartışması konusunda astlarına önemli bir talimat veriyor:

"Bu konuda yeni bir açıklamaya gerek yok. AB konusundaki görüşlerimizi defalarca ben,

İkinci Başkan ve Genelkurmay Genel Sekreterliği olarak açıkladık. (*) Görüşlerimizde bir değişiklik yok. Arkadaşımızın sözleri akademik ortamda söylenmiş, şahsi görüşleridir."

Akademik ortam bu gelişmedeki kilit tanım. MGK Genel Sekreteri Kılınç'ın Harp Akademileri'ndeki sözleri ardından Genelkurmay İkinci Başkanı Büyükanıt ile görüşmesinde de 'sohbet çerçevesinde' gündeme geliyor.

Kılınç burada, 'Akademik özgürlük ortamında söylediklerim, abartılı olarak, maksadını aşan şekilde yorumladı' mealinde konuşuyor. Bunun üzerine olayın üzerine fazla gidilmemesi kararı alınıyor. Kıvrıkoğlu'nun Kılınç'la yaptığı telefon görüşmesinde ise, kaynaklarıma göre, değinilmiyor.

Orduda Değişik Görüşler Olabilir

Genelkurmay tarafından dün bana Kılınç olayı üzerine verilen bilgiler şu yöndeydi:

"Harp Akademileri, Batı'daki örnekleriyle çok benzeşen, her türlü fikri açıkça ve kısıtlama olmadan söylemenin teşvik edildiği bir kurumdur. Kapıdan girildiği anda üsteğmen ile orgeneral fikirlerini söylemekte eşit hakka sahiptir. Bu fikirler resmi görüşlerimizle uyum içinde olmayabileceği gibi en uç fikirler de olabilir. Sayın MGK Genel Sekreteri de, kendi de söylediği gibi şahsi fikirlerini ifade etmişlerdir. O toplantıda Genelkurmay'ın resmi görüşleri, Plan ve Prensipler Başkanı Reşat Turgut tarafından dile getirilmiştir ve Kılınç'ınkilerle aynı olmadığı ortadadır."

Bu noktada şu soruyu sormak gerekiyor: Tamam, Kılınç'ın söyledikleri AB konusunda Genelkurmay'ın resmi görüşü değildi. Ama yeni bir açıklamaya gerek duyulmaması ve sözlerin akademik özgürlük çerçevesinde değerlendirilmesi, Kılınç'ın söylediklerinin Silahlı Kuvvetler bünyesinde karşılığı olduğunu, hatta komuta kademesince kısmen de olsa haklı bulunduğunu göstermiyor mu?

Genelkurmay adına konuşma yetkisi olan kaynağım yanıtlıyor:

"Mutlaka Kılınç gibi düşünen arkadaşlarımız vardır. Ordu geniş bir camia, değişik görüşler olabilir. Ancak bir konu bir kez karara bağlanınca, kurum adına çatlak ses çıkmaz. Sayın Kılınç o sözleri akademik ortamda söylediği

için böyle sayılmaz. Ama sayın Kılınç resmen görevlendirildiği bir toplantıda, kesinlikle şahsi görüşlerini değil, resmi görüşümüzü söylerdi. Çünkü AB konusu bir kez değerlendirilmiş, karara bağlanmış ve emir verilmiş."

"Ulusal Program'ın Arkasındayız"

Burada yeni bir unsurla karşılaşıyoruz. Demek ki bir aşamada AB konusu TSK bünyesindeki değişik görüşlerce tartışılmış ve bir karara gelinmiş.

Genelkurmay kaynağım açıklık getiriyor: "AB Ulusal Belgesi'nin (19 Mart 2001'de ilan edildi.) hazırlanması sürecinde her kurum gibi TSK bünyesinde de konu değerlendirildi. Sonuçta diğer kurumlar gibi görüşümüzü hükümete bildirdik. Ulusal Program bu görüşlerin ışığında hazırlandı."

Peki TSK Ulusal Program'ın hâlâ arkasında mı?

"Arkasındayız, politikada bir değişiklik yok."

Eklemeliyim ki, ordunun AB üyelik hedefine desteği, 'AB'nin Türkiye'ye bakışına ilişkin sıkıntıların, şikâyetlerin dile getirilmesine karşın' devam ediyor.

Konuya dönersek, Kılınç'ın söylediklerinin, Genelkurmay'ın resmi görüşü dışına düşmekle birlikte, Silahlı Kuvvetler içinde taraftar bulduğu anlaşılıyor. İran konusu bir yana, AB'nin Türkiye'nin ulusal çıkarlarına gereken özeni göstermediği noktasındaki kaygıları paylaşılıyor. Ancak son gelişmeler ordunun komuta iradesinin, her şeye karşın, hükümetin AB politikasıyla paralel olduğunu gösteriyor.

Genelkurmay'ın AB Görüşü

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu tarafından 3 Eylül 1999 tarihinden

bu yana defalarca tekrarlanan Avrupa Birliği görüşleri özetle şöyle:

- AB, Türkiye'nin ulusal hassasiyetleri ve çıkarları konusunda yeterince hassasiyet göstermeli.

- Türkiye'nin AB üyeliğine kayıtsız şartsız teslimiyetçilikle değil, eşit zeminde onurlu birliktelik olarak bakılmalı.

Ama Türkiye'nin çıkarları NATO, AGİT, AB üyeliğindedir, bu jeopolitik bir zorunluluktur.

12 Mart 2002

Kılınç'ın Konuşması ve Avro-Kuşkuculuk

MGK Genel Sekreteri Kılınç'ın 7 Mart'ta yaptığı çıkış Türkiye'de Avrupa kuşkucusu bir hareketin miladı sayılabilir mi?

Son birkaç gündür Kılınç'ın konuşmasının doğrudan muhataplarıyla yapma fırsatı bulduğum bazı görüşmelerden edindiğim izlenim sonucu bu soruyu sorabiliyorum. Yanıtı birlikte arayabiliriz.

İngilizcesiyle *Euro-skepticism*, Avro-kuşkuculuğu, aslında Avrupa Birliği üyesi ya da üye adayı çoğu ülkede olan bir akım. İngiltere'de, Fransa'da, Danimarka ve İsveç'te hayli güçlü. Norveç'te o kadar güçlü ki, AB Norveç'i bünyesine istediği halde, Avro-kuşkucuların kampanyasıyla gidilen halkoylamasında Norveç AB üyeliğini geri çevirdi.

Avro-kuşkucuların ortak özelliği, birliğin uyguladığı ortak politikaların, örneğin ortak balıkçılık politikasının, ortak otomotiv politikasının ya da ortak para politikasının kendi ülkelerinin ve insanlarının çıkarına zarar vereceğinden kuşku duymaları. Bu kuşku bazen hükümetlerin politikalarını etkileyecek kadar toplumca benimsenebiliyor.

Örneğin İngiltere, İsveç ve Danimarka, mali sistemlerini sarsacağı kuşkusuyla Avrupa ortak para birimi euroya katılmakta acele etmiyor, dışında kalıyorlar.

Eski Sovyet Bloku üyesi Doğu Avrupa ülkelerinde de Avro-kuşkucular son zamanlarda varlıklarını hissettirmeye başladı. Özellikle en büyük nüfuslu ve en yakın üyelik halkasındaki Polonya'da güçlü eğilim haline gelmesinin nedeni, çiftçilerin uymak zorunda oldukları ortak tarım politikası.

Gerçekten 1999 seçimleriyle Meclis'e giren partilerin tamamı AB üyeliğini destekliyordu. Bu 57 Ecevit hükümetinin de programında yer aldı.

Türkiye'deki Durum

Ancak iş Ulusal Program'ın yazılması ve uygulanmasına gelince değişmeye başladı. Lafzen hâlâ AB üyeliğini savunsa da, hükümetin AB uygulamalarına en büyük engel hükümet ortağı MHP'den gelmeye başladı. Öte yandan, ekonomik krizle gelen IMF niyet mektuplarına göre atılan reform adımları da Türkiye'yi adım adım AB'nin ekonomik kriterlerine yaklaştırıyordu.

Türkiye tarihinde daha önce az rastlanan türden bu referans değişiminin bir yerden patlak vereceği belliydi: Önce AB Türkiye temsilciliğinden çalınan elektronik postanın siyasi kampanya malzemesi yapılması, sonra da Orgeneral Kılınç'ın konuşması belki de aranan gerekçe oldu.

Konuşma Taraftar Buldu

Edindiğim izlenimi yazıyorum:

Kılınç'ın konuşması şahsi fikirleri olmakla birlikte Ordu içinde ve dışında taraftar bulmuştur, Avrokuşkucudur ve aşağıdaki temellere dayanmaktadır:

Türkiye'nin AB hedefi, Türkiye'nin Batılılaşma hede-

fiyle örtüşmektedir ve doğrudur. Amacı bu Batılı birlikte yer alarak ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamaktır. Reformlar bunun parçasıdır. Türkiye adım adım reformlarını gerçekleştirmektedir.

Ancak Türkiye bütün siyasi hedeflerini yerine getirdiğinde (Varsayım 1), ekonomik kalkınma rotasına hâlâ girememiş olacak (Varsayım 2) ve dolayısıyla kalkınma için AB'nin desteğine ihtiyaç duyacaktır. Oysa AB ülkelerinde Türkiye aleyhinde kamuoyu güçlüdür. AB bu noktada Türkiye'yi almazsa (Varsayım 3) Türkiye zayıf ekonomisiyle, geniş sosyal ve siyasi hakların getireceği yükümlülükleri kaldıramayabilir.

Kuşku budur. Türkiye'nin zayıf ekonomisi, hızlı demokratikleşmenin getireceği sosyal yükten duyulan endişeye gerekçe yapılmaktadır. Dışişleri Bakanı Cem'in AB'yi bu yıl "müzakerelerin başlaması için takvim açıklamaya" çağırması, belki de bu kuşkuları dağıtmak amacıyladır.

AB'ye girmek isteyenin ve kriterleri yerine getirmek için gönüllü olanın Türkiye olduğu gerçeği gölgede kalsa da, yükselmekte olan dalganın altında bu kuşku yatmaktadır.

Haber veriyorum: Türkiye'de bir Avro-kuşkucu hareketin, kendini ilan etmek suretiyle ortaya çıkması yakındır. Kılınç çıkışını bu amaçla yapmamış olabilir, ama milat olarak alınabilir.

Umalım bu Türkiye'nin AB üyelik hedefini büsbütün yitirmesine değil, safların netleşerek sürecin sağlıklı işlemesine vesile olsun.

15 Mart 2002

AB Açısından Kritik Bir MGK

Medya bugünkü MGK'yı yalnızca Kürtçe tartışmaları oda-

ğına aldı, oysa bu MGK Türkiye'nin AB yolculuğundaki dönüm noktalarından biri olabilir. Çünkü Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerini başlatma hedefinde önemli saydığı 2002 yılı için hareket planı artık ortaya çıkıyor ve bu planın takvimi, 29 Mart MGK'sında bazı kararların alınmasını zorunlu kılıyor.

Hareket Planı üç ana başlık altında düşünülüyor:

1. 2002 sonuna dek hareket etapları
2. İlerleme raporu
3. Kıbrıs'taki gelişmeler

Bu ana başlıkları açtığımızda ise, önce MGK'nın, daha sonra da hükümet ve Meclis'in önündeki zor süreç daha bir ortaya çıkıyor.

Dönüm Noktaları

Türk Dışişleri Türkiye'nin atacağı adımların yıl boyunca dört kademede ilerleme kaydedebileceğini düşünüyor. Şöyle:

Ortaklık Konseyi. Nisan ortalarında yapılacak Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nde, Türkiye'nin Aralık 2001 Laeken Zirvesi'nden bu yana kaydettiği aşamalar ele alınacak. AB'nin Türkiye'ye yükümlülükleri de konseyde gündeme gelecek.

Sevilla Zirvesi. Haziran ortalarında yapılacak Sevilla zirvesi ile İspanya'nın AB dönem başkanlığı Danimarka'ya devrolacak. Ankara, İspanya'nın dönem başkanlığında Türkiye'ye sorun çıkaran örgütlerin de, AB tarafından resmen terörist sayılmasına önem veriyor. Bu durumun Türkiye'deki reform adımlarını da hızlandıracağı umuluyor. Hollanda, Danimarka, İsveç ve Belçika gibi yasadışı Türk ve Kürt örgütlerin etkin olduğu ülkeler bu kararda kilit rol sahibi.

Brüksel Ara Zirvesi. Ekimde, tıpkı geçenlerde Madrid'de yapılan toplantı gibi, üye ve aday ülkelerin devlet ve

hükümet başkanlarını bir araya getirecek bir toplantının Brüksel'de yapılması bekleniyor. Türkiye burada da gündeme gelecek.

Kopenhag Zirvesi. Aralık ortalarında Kopenhag'ta yapılacak AB zirvesi ile Danimarka'nın dönem başkanlığı Yunanistan'a devrolacak. Aralık 2000 Helsinki zirvesiyle Kıbrıs'ın üyelik müzakerelerinin 2002 sonunda başlayabileceğinin öngörülmesi, bu zirvenin önemini artırıyor. Türkiye bu zirvede, AB ile müzakerelerin başlayacağı tarihin açıklanmasını umuyor.

İlerleme Raporu

AB'nin aday ülkeler için hazırladığı yıllık ilerleme raporu, ekim sonuna doğru tamamlanıyor ve kasım ayında açıklanıyor.

İlerleme raporları yıl sonu zirveleri üzerinde etkili olsa da, bu bir zorunluluk ilişkisi değil. Örneğin geçen yıl Türkiye için hazırlanan ilerleme raporu umut verici olmasa da, aralık başlarında Kıbrıs ve Avrupa Savunma Güvenlik Politikası konularında sağlanan ani gelişmeler, Laeken Zirvesi'ndeki havayı değiştirebilmişti.

Laeken Zirvesi'nde övülen Anayasa değişikliklerinden bu yana Türkiye Anayasa uyum paketlerini kabul etti. Bunlarla ifade özgürlüğü ve sivil toplum hareket serbestisi üzerinde belli ilerlemeler sağlandı. Ancak Türkiye'nin de çok şey beklediği 2002 üzerine beklentiler (daha çok Kürtçe olarak algılanan) daha az konuşulan dillerin yayın ve öğrenimi ile, Avrupa, Orta Asya ve Kafkasya'da bir tek Türkiye'nin resmen kaldıracağını açıklamadığı idam cezası üzerine yoğunlaşmış durumda.

Bugünkü MGK'da özellikle Türkiye'de konuşulan diğer dillerle ilgili alınacak yayın ve öğrenim hakkı ile ilgili kararlar belirleyici etkide olacak.

Ankara artık şunu açıklıkla görüyor: Bütün diğer alanlarda, bütün koşullar yerine gelse de, Kıbrıs'ta her iki tarafın da kabul edeceği bir çözüm bulunmadan Türkiye ile müzakereler başlamayacak.

Ama bunun tersi doğru değil. Yani Kıbrıs'ın yeni bir çözüm yoluna girmesi müzakereler için yeterli değil. Ayrıca, Sevilla zirvesi öncesindeki Fransız ve Kopenhag zirvesi öncesindeki Alman seçimleri dolayısıyla yüksek perdeden demeçlere karşın, AB'nin Kıbrıs gibi bir ihtilafı çözüm bulmadan ithal etmesi de pek akla yatkın değil.

Öyleyse, AB'nin de Kıbrıs'ta yeni bir çözüm için uzlaşma ile Türkiye'yle müzakerelere başlama arasında bir ilişki kurmasını beklemek gerçekçi olur.

Bu zor bir karardır.

Çünkü eğer AB Türkiye ile müzakereleri başlatmaya karar verirse, bu kendi yeniden inşasına başlama kararı da olacaktır.

29 Mart 2002

Ankara'nın Zor Denklemi

Türk dış politikasında dün yaşanan trafik, Ankara'nın ne denli çetin bir siyaset denklemiyle karşı karşıya olduğunu gösterdi. Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde dün yaşanan çeşitlilik ve derinlik, 2002 yılının, yalnız Avrupa Birliği değil, pek çok açıdan dönüm noktası olacağını düşünenleri haklı çıkaracak cinstendi.

Dün Çin Başbakanı Zhu Rongji'nin Ecevit'le Başbakanlık'ta görüştüğü saatlerde, Dışişleri Bakanı Cem Lüksemburg'ta AB dış politika ve güvenlik sorumlusu Solana ile Ortadoğu'yu konuşuyordu. Başbakan Yardımcısı Yılmaz

aynı sırada Brüksel'de AB Konvansiyonu aylık toplantılarındaydı. Ecevit, Ortadoğu, Orta Asya ve Afganistan ağırlıklı Zhu görüşmesinden hemen önce Dışişleri Müsteşarı Uğur Ziyal'den, sabah saatlerinde ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Grossman ile temasları üzerine bilgi aldı. Grossman'ın gündeminde NATO'nun savunma harcamaları, genişlemesi ve Rusya ile ilişkileri vardı. Türkiye'nin bölgedeki rolüne ilişkin bir başka gelişmeye ise aynı saatlerde İstanbul sahne oluyordu. ABD, NATO'nun yeni Yüksek Düzeyli Hazırlık Gücü *(High Readiness Force)* merkezinin Türkiye olmasına destek veriyordu. Bu arada Cem, Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantılarına girmiş, Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Lebedev de, Ankara'da Dışişleri Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde enerji ve güvenlik işbirliğine ağırlık verdiği Türk-Rus ilişkileri konuşmasına başlamıştı.

Haber sayfalarımızda da bulacağınız bu trafiği Türkiye adına bir övünme payı çıkarmak için sıralamadım. Ancak bölgedeki ve dünyadaki dengelerin geldiği aşamada, Türkiye'nin ne derece kritik bir noktada durduğunu ve sorunlar karşısındaki tutumunun neden önem taşıdığını anlamak için bu tabloyu görmek gerekiyor.

Güvenlik ve Enerji

ABD'nin Ankara Büyükelçiliği Müsteşarı James Jeffrey, Ankara'da düzenlenen 'Enerji Arenası' toplantılarında önceki gün bir konuşma yaptı. Asker kökenli başarılı bir diplomat olan Jeffrey'nin konuşmasına Haziran ayında inşaat aşamasına gelecek Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattını 'Hazar, Kafkas bölgeleriyle Türkiye'nin ekonomik kalkınması' için ne kadar önemli gördüklerini söyleyerek başladı. Şahdeniz doğalgazının da Türkiye üzerinden dünya pazarlarına çıkarılmasının gereğinden söz etti. Bu projelerin 'Rusya'nın çıkarlarına karşı olmadığı, tam tersine Rusya'ya da açık oldu-

ğunu' vurguladı.

Sonra ilginç bir şey söyledi: Olayları bugünkü koşullarıyla değerlendirmemeliydik. Üç yıl içinde Bakü'den Ceyhan'a günde 1 milyon varil petrol akmaya başlayacaktı ama Ceyhan'a Kerkük'ten 1 milyon varil taşıyabilecek Irak petrol hattı da hâlâ yerinde duruyordu. Bu iki hattın tam kapasiteyle çalışması, her gün Azerbaycan ve Irak kaynaklı 2 milyon varil petrolün Türkiye üzerinden dünya pazarlarına ulaşması demek olacaktı.

Çoğu izleyenin aklından, ABD'nin birkaç yıl içinde Irak'ta uzlaşabileceği bir hükümet gördüğü geçti.

Jeffrey, "Türkiye'nin bölgedeki stratejik önemi benim için böyle bir anlam da taşıyor" dedi ve devam etti: "Türkiye petrolü olmasa da, gazı olmasa da dünya enerji politikalarında yerini almaya hazırlanmalı."

Yeni Sorular

Türkiye'nin stratejik İskenderun Körfezi'ndeki petrol dolum tesisi Ceyhan'dan birkaç kilometre uzaklıkta, ABD'nin dünyada az sayıdaki ana harekât üssünden biri olarak değerlendirdiği İncirlik Üssü'nün bulunduğunu söylemeye gerek var mı? (Ya Kıbrıs'ın İskenderun Körfezine bir hançer gibi saplanmaya ya da bir tıpa gibi kapanmaya hazır coğrafyasından söz etmeye?)

Azerbaycan ve Irak petrollerini Türkiye parantezinde birleştiren bir bakışın, NATO'nun yeni acil müdahale gücünün Türkiye'de kurulması teklifine destek vermesi şaşırtıcı mı? Bu yeni güç, muhtemelen NATO Prag Zirvesi'nde kesinlik kazanırsa, bölgede önemli bir polis gücüne dönüşebilir mi? Belki bir vadede Hazar ve Basra petrol havzaları ile yine Basra, Doğu Akdeniz ve Karadeniz taşımacılık hatlarında ortaya çıkacak istikrarsızlık hareketlerine müdahale görevi üstlenebilir mi? Türkiye ve Yunanistan arasında,

Orta Asya'yı Avrupa'ya güneyden bağlayacak doğalgaz hattı bu şemsiyenin altına girer mi?

Bu gelişmeler, Kıbrıs'ı AB içinde eriterek sorun olmaktan çıkarmış bir Türkiye'yi mi gösteriyor?

Denklem zor ve karmaşık. Ancak çözülebildiği takdirde Türkiye'nin önüne yeni fırsatlar getireceği de açık.

17 Nisan 2002

Cem AB Konusunda İddialı: Bir Haftada Çözebiliriz

"Kıbrıs konusunda, Denktaş'ın akılcı tutumuyla öyle bir noktaya geldik ki" diye söze başlıyor Dışişleri Bakanı Cem, "artık daha ileriye gitmek için bastıran taraf Türkiye oldu."

Cem'e göre, 16 Nisan'da Lüksemburg'da yapılan Türkiye AB Ortaklık Konseyi toplantıları, Kıbrıs'a bakış açısından da bir dönüm noktası olmuş. "Kıbrıs'ı AB ile müzakerelere başlamamız için ön şart olarak göstermek isteyenleri, bu konuda hiç bir hukuki zorunluluk olmadığına ikna edebildik" diyor ve devam ediyor: "1999 Helsinki görüşmeleri sırasında, Kıbrıs bize önşart olarak konulmak istediğinde, ben o zaman dönem başkanlığını yapan Finlandiya Dışişleri Bakanı ve şimdi Fin Cumhurbaşkanı Hallonen'e, 'Teşekkürler, buraya kadarmış. Ben bunu hükümetime karşı savunmam' demiştim.

Sonuçta, biz Helsinki'de BM çabalarını desteklemeye söz verdik. Bunu da yapıyoruz. Kıbrıs mutlaka AB ile siyasi ilişkilerimizi etkileyen bir konu. Ancak Kıbrıs'ın Türkiye'nin AB üyelik müzakereleriyle ilişkisini gösterecek bir tek belge yok."

Yani Cem'e göre, 16 Nisan temasları gösterdi ki, Türkiye Kopenhag Siyasi Kritelerini yerine getirdiği takdirde, Kıbrıs'ta çözüme ulaşılması önüne yeni bir koşul olarak konamaz.

Siyasi kriterlerde de öne çıkan üç konu var.

Türkçe dışındaki dillerin öğrenimi

Türkçe dışındaki dillerde yayın

- Ölüm cezası

Cem "Benim anlayamadığım bir şey var" diyor.

"İdam 18 yıldır uygulanmıyor. İsteyen istediği dili öğrenebiliyor. Yayın da yapılıyor. Zaten aştığımız konuları kendi önümüzde büyük bir engelmiş gibi tartışıyoruz. Tek yapacağımız bunu yasal hale getirmek. Üstelik bunu da herhangi bir grubun özel hakkı olarak değil, bütün vatandaşlara tanınan bireysel haklar olarak tanımak. Aslına bakarsanız bir haftalık iş. Tıpkı Katılım Ortaklığı Belgesi (8 Kasım 2000) öncesinde yaptığımız gibi, koalisyon ortaklarının oturup bu konuyu konuşmalarına bakıyor. Ama gecikiyoruz. Ve geciktiğimiz her günü de çocuklarımızın geleceğinden çalmış oluyoruz."

Dışişleri Bakanı özgürlüklerin genişletilmesinin özellikle Kürt ayrılıkçıları ve şeriat yanlılarınca istismar edileceği endişelerine hak veriyor ve şunları söylüyor: "O zaman devletsek devletliğimizi bileceğiz. Hem kişi özgürlüklerini genişleteceğiz, hem de istismarını önlemek için önlemlerimizi alacağız. ikisini bir arada yapacak güçte ve yetenekteyiz."

"Türkiye'den Vazgeçemezler"

İsmail Cem, Türkiye'nin yukarıdaki üç koşulu yerine getirdiği takdirde üyelik müzakerelerine başlayabileceği iddiasını bir tezine daha dayandırıyor. Cem'e göre, "AB dünya

çapında stratejik bir güç olmak istiyorsa, Türkiye'den vazgeçemez."

Şu anda içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıya karşın, Türkiye Balkanlardan Afganistan'a uzanan bir coğrafyadaki stratejik oyunculardan biri olduğunu gösterdi. AB'nin Arafat'la görüşemediği noktada, AB üyesi Yunanistan Dışişleri Bakanı Türk Dışişleri Bakanıyla birlikte durarak izin alabiliyor. Cem "Şubat'taki AB-İKÖ zirvesinde adı konan İstanbul Ruhu işliyor. AB durumun farkında ve hakkımızı teslim ediyor" diyor.

11 Eylül 2001 sonrasında Türkiye'nin bölge güvenlik ve istikrarı için önemi anlaşıldı. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gücü bu noktada AB açısından da olumlu bir faktör.

Türkiye bir dönem kendisine unutturulmaya çalışılan tarihi rolünü hatırlıyor ve hatırlatıyor.

Türkiye'nin 65 milyonluk nüfusu, diğer 12 aday ülkenin toplam nüfusuna yaklaşıyor. Bu genç nüfus, AB içinde yer aldığında ilk bakışta göz korkutmasına karşın kısa sürede ekonomik avantaja dönüşebilecek bir koz olarak da görülüyor. Hem laik, hem de Müslüman Türk toplumu, AB'ye stratejik güç olmak ihtiyaç duyduğu çoğulcu vizyonu sağlayabilir.

Saptamalar güzel. Gerçek olması içinse iş Başbakan Ecevit'e düşüyor. Ecevit'in ortakları Bahçeli ve Yılmaz'ı "AB ile ilişkiler" konulu bir toplantıya çağırması giderek bir zorunluluğa dönüşüyor.

22 Nisan 2002

Affı Bırak, AB'ye Bak

Ankara'daki büyükelçiliklerin kafası tamamen karışmış du-

rumda: Türkiye'nin bu kadar sorunu sıra beklerken, af konusuna zaman tüketmesine akıl erdiremiyorlar.

Bir AB ülkesi büyükelçisi "Türkler affa neden bu kadar meraklı" diye soruyor, "cezalandırdığınız kişileri sonra affedecekseniz suçluları caydırmanız, adaleti sağlamanız nasıl mümkün olur? Afların zaten pek işe yaramadığı da belli ki, sık sık af çıkarmak zorunda kalıyorsunuz."

Büyükelçi, herhalde nezaketinden, 'Aslında onu bile çıkarmayı beceremiyorsunuz' demedi. Bir Af Yasası bile yalnızca hükümetle Anayasa Mahkemesi ve Cumhurbaşkanı'nı değil, koalisyon ortaklarını bile birbirine düşürmeye yetti. Hükümet bir bardak suda kopan bu fırtınalarla sürekli zaman kaybediyor.

Batılı büyükelçiliklerin anlam vermekte zorlandığı bu zaman kaybı, Türkiye için önemli.

Eğer ülke 2001'den bu yana ciddi bir ekonomik krizin içinde olmasa ve Avrupa Birliği üyeliği hedefinde her gün yaprakları azalan bir takvimle karşı karşıya olunmasa, o kadar önemli olmayabilirdi. Ama AB takvimi hızla işliyor.

Başbakan Ecevit, 29 Nisan'daki liderler toplantısında "hükümetin önümüzdeki iki yılda AB reformları konusunda yapacaklarını karara bağlamayı" konuştuklarını açıkladı. Bunun arkasından iki gelişme dikkat çekiciydi: 30 Nisan'da bir panelde konuşan Kıbrıs'la ilişkilerden sorumlu bakan Şükrü Sina Gürel, "Biz üzerimize düşenleri yapsak bile AB'nin Türkiye'yi üye kabul edeceğine inanmıyorum, bu doğrultuda hiçbir işaret vermiyorlar" dedi.

Hükümet Ayrı Telden

Bir gün sonra, 1 Mayıs'ta, yani dün ise ANAP lideri Mesut Yılmaz, "Ne yaparsak yapalım AB'ye bizi almazlar safsatasından kendimizi kurtarmamız lazım" çıkışını yaptı.

MHP'nin AB konusundaki kuşkuculuğu ise zaten biliniyor.

Dün Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu ile Genelkurmay karargâhında bir görüşme yapan Dışişleri Bakanı Cem'in, hükümet saflarındaki belirsizliğin giderilmesi için, bundan 10 gün kadar önce yaptığı bir öneri vardı:

Cem, AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi öncesinde olduğu gibi, koalisyon liderlerinin AB üyeliği doğrultusunda yapılması gerekenler gündemiyle, karar alıcı bir toplantı yapmasının yararına inanıyor. Bu noktada Başbakan Ecevit'in ağırlığını koymasında yarar var.

Türkiye'nin koşullarını göz önüne aldığımızda, bu toplantıya Dışişleri Bakanı Cem ve Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun da katılmasında daha büyük yarar var. Eğer mesafe alınmak isteniyorsa, herkesin eteğindeki taşı döküp sonra uygulamaya yöneleceği böyle bir toplantının yapılması zorunlu görünüyor.

Çünkü koalisyon bünyesindeki dağınıklık yalnızca AB sürecini olumsuz etkilemekle kalmıyor. Aynı zamanda ekonomik krizi atlatabilmek için gerekli ortamın sağlanmasını da güçleştiriyor.

Hazine Bakanı Derviş'in dün Ankara Sanayi Odası'nda yaptığı "Ekonomi birimleri arasında koordinasyon yok" uyarısı ve "Ekonomik programa inanmayan varsa (görevde) kalmamalı" çıkışı ciddiye alınmalı.

Hükümet ortaklarının verdiği umut dolu demeçlere rağmen, Türkiye çok ihtiyacı olan yabancı yatırımları bir türlü çekemiyor. Kimi yatırımcı hâlâ belirsizlik içindeki enerji projelerine, kimi uygulanamayan fikri mülkiyet haklarına, kimi telekomünikasyon, kimi gıda sektöründeki aksaklıklara bakarak çekingen kalıyor. Yatırımcı hâlâ aradığı güveni bulamıyor.

Derviş geçenlerde yaptığı bir başka konuşmada, AB ile ilişkilerdeki somut bir ilerlemenin bile yatırımların patlamasına yol açabileceğini öne sürdü. Türkiye'nin nasıl olup da çok değerli zamanını af tartışması gibi konularla tüketttiğine akıl erdiremeyen büyükelçilerin görüşleri de Derviş'i

doğruluyor. Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun "ekonomik kalkınmanın Avrupa'nın dışında kalarak sağlanamayacağı" saptaması da Derviş'in sözleriyle örtüşüyor.

Türkiye'yi yönetenlerin artık AB ile entegrasyon sürecini geciktirdikleri sürece, Türkiye'nin kalkınmasını da geciktirdiklerini görmeleri, adımlarını ona göre atmaları gerekiyor.

2 Mayıs 2002

AB Terör Listesi OHAL'in Sonu Olabilir

Avrupa Birliği'nin dün Brüksel saatiyle 12.00 itibarıyla PKK ve DHKP-C'yi terörist örgüt ilanıyla Türkiye-AB ilişkileri yeni bir aşamaya girdi. Bu karar, AB içinde Türkiye'deki yasadışı yapılanmalar üzerinden siyaset yapmaya çalışanların hızını kesecektir. "KADEK'i de listeye almadan olmaz" bakışı geçersizdir. Örneğin Alman yetkililer, daha Türkiye sormadan, PKK için konulan yasaklamaları aynen KADEK için de uygulayacaklarını ilan ettiler. Diğer AB ülkelerinin de Almanya'yı izlemesi beklenebilir. PKK'nın isim değiştirme politikasının tutmayacağı anlaşılıyor. İsim değiştirmenin DHKP-C'ye de yarar getirmeyeceği şimdiden söylenebilir.

Yol açılmıştır: AB, Türkiye'nin bütünlük ve düzenini, kendi bütünlük ve düzeniyle eş tuttuğunu ilanı etmiş sayılabilir.

Peki bunun pratik sonuçları alınabilecek mi?

Örneğin, Türkiye diyelim aranan PKK ya da DHKP-C militanlarının iadesini sağlayabilecek mi?

Büyük oranda hayır, sağlayamayacak.

Ama bunun sorumlusu artık AB olmayacak, yalnızca Türkiye olacak.

Çünkü Türkiye'nin iadesini isteyeceği PKK militanlarının çoğunluğu TCK 125, DHKP-C militanlarının çoğunluğu da TCK 146. maddelerden yargılanıyor ya da mahkûm olmuş durumda. Bu yasa maddeleri ölüm cezası öngörüyor. AB ilkelerine ve Türkiye'nin de uymadan AB üyesi olamayacağı Kopenhag Kriterleri'ne göreyse, suçlu kişi kendisini ölüm cezasına maruz bırakacak ülkeye iade edilemiyor.

Aslına bakarsanız, ölüm cezasını bırakın AB'yi bir yana, dünün otokratik diktatörlükleri dahil 43 üyeli Avrupa Konseyi'nde yasalarında tutan tek ülke Türkiye. Evet 18 yıldır uygulamamasına rağmen yasalarından çıkarma kararı veremeyen tek Avrupa Konseyi üyesi. Türkiye'nin Avrupa ailesinde tek olduğu başka alanlar da var. Örneğin yeniden yargılanma hakkı. Bunun son örneği daha üç gün önce, 30 Nisan'da görüldü.

Konsey, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin hapisteki 4 DEP milletvekili, Selim Sadak, Leyla Zana, Hatip Dicle ve Orhan Doğan hakkında 17 Temmuz 2001'de aldığı kararı uygulamadığı gerekçesiyle Türkiye'yi kınadı. Acil önlem almasını istedi.

Türk hükümetleri AİHM'nin ihlal kararları sonucunda kestiği tazminatı ödeyerek davanın kapatılacağını düşünegeldiler. Oysa tazminatın yanı sıra, aynı ihlalin bir daha olmamasını sağlayacak yasal düzenlemeyi yapmak da gerekiyor. Bu, örnekteki anlamı, yeniden yargılanma hakkı demek. AB uyum reformları çerçevesinde 1. uyum paketinde olması öngörülen, ama MHP'nin itirazı nedeniyle paketten çıkarılan yeniden yargılanma hakkı şimdi yeniden gün-

demde.

AB'nin PKK ve DHKP-C'yi terörist sayması, Türkiye'nin atabileceği adımlar önündeki önemli bir psikolojik engeli kaldırdı.

Yanıt Olağanüstü Hal mi?

Başbakan Ecevit'in ölüm cezası tartışmaları sırasında "İspanya'nın dönem başkanlığında bu örgütlerin listeye alınması durumunda iş kolaylaşır" sözlerini anımsayalım. Gerçekten de, karar kendisi de terörist eylemlerden çok çekmiş İspanya'nın AB dönem başkanlığında alındı.

Dışişleri Bakanı Cem'in tam da yeni terörist örgütler listesinin kesinleştiği gün Başbakan'a çıkıp "AB konusunda ne yapacağımıza karar vermenin tam sırasıdır" demesi, Ecevit'in de vakit geçirmeden koalisyon liderlerini toplayarak Cem'i de toplantıya katması anlamlı ve yerinde bir adım oldu.

Şimdi sıra Türkiye'nin yapacaklarında. Yalnızca ölüm cezası ve yeniden yargılama değil. Türkçe dışındaki dillerde yayın ve öğrenim hakkı ve bunların istismar edilmesini önlemek için alınacak önlemler de gündemde. Ve tabii doğu ve güneydoğuda 1984'ten bu yana azalarak da olsa devam eden Olağanüstü Hal uygulaması. OHAL Hakkâri, Şırnak, Diyarbakır ve Tunceli'de en son 27 Şubat MGK toplantısı ardından 30 Mart'tan itibaren 4 ay uzatılmıştı. Süre 30 Temmuz'da doluyor.

Bu adımlardan, en azından bir kısmının 15 Haziran Sevilla Zirvesine dek atılması Türkiye'yi AB üyelik müzakerelerine ciddi anlamda yakınlaştıracaktır.

Mayıs MGK'sından Türkiye'nin AB yolunu açacak kararlar beklemek hayalcilik olmaz.

3 Mayıs 2002

IV. BÖLÜM

Siyasi Kriz ve Çözüm

4 Mayıs 2002 Cumartesi günü DSP Genel Başkan Yardımcısı ve Bülent Beyin hayat arkadaşı Rahşan Ecevit, Fevzi Çakmak Bulvarındaki Genel Merkez Binasında Parti Meclisi toplantısına hazırlanıyordu. Saat 11.00'de başlanacak toplantı için Ecevit'in Başbakanlıktaki makamından gelişi bekleniyordu.

Ama Ecevit gecikiyordu. *Radikal* Ankara Haber Müdürü İsmet Demirdöğen odama gelerek "Bir tuhaflık var" dedi; Rahşan Hanım Başbakanlığa gelmiş ve merdivenleri hızlı adımlarla tırmanarak binaya dalmıştı. Bu Rahşan Hanımın üslubu değildi. Ecevit, parti işlerinde tam yetki verdiği Rahşan Hanımı hükümet ilişlerine de, hükümet binalarına da sokmamaya özen gösterirdi. Acaba Ecevit'e bir şey mi olmuştu?

Hemen Başbakan Özel Kalem Müdürü Zeynel Yeşilay'ı aradım. Zeynel Bey her zamanki sakin üslubuyla "Bir şey yok" dedi; "Rahşan Hanım'ı istediler, çağırdım. Şimdi içeride." Ecevit az sonra DSP'de göreceği Rahşan Hanımı neden

acele Başbakanlığa istemişti? Rahşan Hanım neden Başbakanlık makamındaydı? Zeynel Bey susuyordu.

Başbakanlık Basın Danışmanı Cem Avcı'yı Başkent Hastanesi'nde hazırlık yaparken bulunca durumun ciddiyetini anladık. Ecevit masasında çalışırken sırtına bir ağrı saplanmıştı. Önce Zeynel Beyi çağırmış, o da "tutulmuştur" diye biraz sırtını ovmuştu. Ancak ağrı geçmiyor, Ecevit ayağa kalkmak isteyince de artıyordu. Rahşan Hanım bu nedenle Başbakanlığa çağırılmış, bir yandan da Ecevit'in İsmail Cem'le birlikte Cumhurbaşkanlığı adayı olarak aklından geçen Başkent Üniversitesi Hastanesi Rektörü Profesör Mehmet Haberal alarma geçirilmişti. Haberal önemli bir ameliyattaydı ama hastane hazırlanmıştı.

Ondan sonraki günler boyunca Türkiye'yi üzen ve meşgul eden, önce DSP'nin zayıflamasına ve MHP'nin özellikle AB gündemine el koymasına, sonra DSP'nin bölünmesine ve siyasi krizin MHP lideri Devlet Bahçeli'nin kendisini ülkeyi erken seçime götürmek zorunda hissetmesine, erken seçim ilanına ve "musibet-hayır" ilkesi uyarınca, en umut kesildiği noktada AB uyum yasalarının çıkmasına neden olan olaylar zincirinin başlangıcı bu oldu.

Bu siyasi kriz olmasaydı, Ecevit'in rahatsızlığı onu liderler zirvesini hastanede toplamak zorunda bırakmasaydı, Kopenhag siyasi kriterlerinin Meclis'te 22 saat süren bir oturumda tereyağından kıl çeker gibi kabulü mümkün olmayabilirdi.

Bu bölümde işte bu iniş çıkışlarla dolu sürecin gün gün hikâyesini bulacaksınız.

Ecevit İhtiyacı

Ecevit'in aniden başlayan rahatsızlığı, insani olduğu kadar siyasi dikkatlerin de Başbakan'ın sağlık durumuna odaklanmasına yol açtı. Başbakan'ın hastaneye kaldırıldığı haberi, çoğu siyasetçi ve işadamını, TOBB Kongresi'nde yakaladı. Hemen herkes dikkat kesildi. Telefonlarda doktorlardan alınabilen son bilgiler birbirine aktarıldı. Batılı Büyükelçilikler adeta alarma geçti.

Ecevit'in en şiddetli siyasi muarızlarının bile, sağlığından dolayı samimi bir endişeye düştükleri görüldü. Türkiye'nin şu anda içinden geçtiği hassas süreçte Ecevit'in kişiliği ve deneyimini ortaya koyarak oynadığı, deyiş yerindeyse 'tutkal' rolü, sağlığının ciddi bir tehdit altına girmesiyle yeniden ortaya çıktı.

İsmini vermek istemeyen (DSP dışı) bir politikacı, dün telefonda (ben sormadan) şu değerlendirmeyi yaptı:

"Türkiye çok daha zayıf durumdayken, kurucusu Atatürk'ün yokluğunda dahi yoluna devam etti. Ecevit'in Başbakanlık görevine devam edememesi bu açıdan endişe verici bulunmayabilir. Ancak Türkiye şu anda zamana karşı yarışıyor ve kritik kararlar alıyor. Buna en yakın örnek, Başbakan'ın Perşembe günü ortaklarıyla yaptığı AB toplantısı. Önümüzdeki hafta bir toplantı daha yapılarak Türkiye'nin atacağı adımlar saptanacaktı. Keza cuma günü istihdam ve emeklilik sorununun çözülmesini de yine ağırlığını koyarak sağladı. Önümüzdeki hafta ekonomi alanında da önemli kararlar bekleniyordu. Koalisyon dengeleri o kadar hassas ki, Ecevit ağırlığını koyup uzlaştırmadan, çoğu sorunun çözülmesi şu aşamada zor olur."

Katılıp katılmamakta serbestsiniz ama, Ecevit ihtiyacı da işte bu olsa gerek: Türkiye'nin sancılı bir değişim sürecinden geçtiği, bölgemizde taşların henüz yerine oturmaya yaklaşmadığı bir noktada, deneyimini işlerin 'usuletle' yü-

rümesini sağlamaya kullanan bir siyasi lider. Makinenin bir şekilde çalışmaya devam etmesi için, zaman zaman sınırlarını zorlayan bir tahammülü, 'uzlaşma ve uyum' adına sürdürebilmenin altından, Ecevit'ten başka şu anda Meclis çatısı altındaki hangi siyasetçi kalkabilir?

Tarihi Rol

Bu hükümet etme modelinin neredeyse tamamen Ecevit'in kişisel özelliklerine bağlı olması bir zaaf mıdır? Olabilir. Bunda Türkiye'nin içinden geçtiği çok özel koşulların da rolü var.

Peki şu anda ekonomik kriz ve AB üyelik koşulları çerçevesine sıkışmış görünen özel koşullar (umudum o ki) önümüzdeki aylar içinde aşılırsa, bu Ecevit'e bağlı yönetim modeli hâlâ geçerli olacak mı? Türkiye'nin kendi yolunu açarak ilerlemesi ve reformların sürmesi için şu anda Ecevit bir şans olarak kabul ediliyor.

Ecevit, hepimizin her an maruz kalabileceği sağlık sorunları nedeniyle çirkinleşebilen eleştirilere rağmen, kendi sağlığı pahasına bir başbakanın yapması gerekenleri yapıyor.

Ancak Ecevit'in önceki yıl Hindistan ziyareti ardından yaşadığı rahatsızlık sırasında, daha sonra kortizon içeren tedavisine başladığı sırada ve dünkü rahatsızlığı ardından ortaya çıkan üzüntü ve endişeyi anımsayalım.

Bu endişe, dünden itibaren Mayıs sonuna doğru öngörülen ve zor koşullarda geçmesi sürpriz olmayacak Pakistan-Afganistan ziyaretleri için de geçerlidir.

Belki bu gelişmeden sonra, Pakistan-Afganistan ziyaretinin ertelenmesi gerekecektir. Belki Başbakan'ın çalışma programının hafifletilmesi gerekebilecek.

Türk halkının çoğunluğu, hem insan olarak Ecevit'in, hem de başbakanının sağlığından üzüntüye düşer durum-

da. Ecevit'in bir an önce sağlığına kavuşarak işinin başına dönmesi, halkın çoğunluğunun dileği.

Tarih, siyasi kişiliklere bazen kendi tayin etmedikleri zaman ve koşullarda, zor roller yükleyebiliyor. Ecevit'in şu an üstlendiği böyle bir rol sancılı bir dönüşüm sürecinde Türkiye'nin önünü reformlarla açma görevi. Ecevit'in çok özel koşullarda devraldığı bu görevi tamamlayıp, bayrağı gönül rahatlığı içinde kendinden sonra gelene devretmesi Ecevit'in bu rolünü tarihe geçirecek.

Ecevit'e acil şifalar.

5 Mayıs 2002

AB'de İlk Siyasi Cinayet ve Düşündürdükleri

Hollandalı ırkçı, eşcinsel profesör Pim Fortuyn'un Avrupa politikalarında etkili olabileceğini İsmet Berkan'la birkaç aydır tartışıyorduk. Sayfalara da yansıdı: Türk gazete okuru Fortuyn'la ilk kez Fransa'da Le Pen'in ilk turdaki kötü sürprizi ardından *Radikal* aracılığıyla tanıştı.* Ancak Fortuyn'un adının Türk ve dünya kamuoyunca suikasta kurban gitmesi vesilesiyle bu kadar yaygın duyulacağını doğrusu kimse tahmin etmiyordu.

Fortuyn, 6 Mayıs akşamı AB genişlemesine, Müslümanlara, Asyalılara, solculara, liberallere ve kendisi gibi olmayan herkese hakaretler yağdırdığı bir radyo programı ardından, terörist bir eylem sonucu öldürüldü. Fortuyn'u kurşun yağmuruna tutan kişi, 33 yaşında, beyaz bir Hollandalı çevreci çıktı.

Bu, AB'deki ilk siyasi cinayet sayılabilir.

Daha önce 1978'de İtalyan Başbakanı Aldo Moro'nun

* 'Avrupa'daki Sağa Kayış...', *Radikal*, 23 Nisan 2002.

Kızıl Tugaylar tarafından, 1984'te de İsveç Başbakanı Olof Palme'nin hâlâ tam olarak aydınlatılamayan terörist eylemler sonucu öldüğü akıllarda. Ancak bu iki cinayet de, Soğuk Savaş'ın özel koşulları altında, Avrupa'nın istikrarsızlık dalgalarıyla çalkalandığı ve AET'nin henüz AB olmadığı dönemlere aitti.

Bu kez durum farklı. Artık yalnızca ücra Afrika ve Asya ülkelerinde kaldığı sanılan, seçim sürecinde parti lideri öldürülmesi vakasına, AB üyesi bir refah toplumu, bir Batı demokrasisi olan Hollanda'da tanık olduk.

Fortuyn cinayetinin Avrupa siyasetindeki etkisini 11 Eylül'de New York'taki kulelere çakılan uçaklarla karşılaştırmak acaba haksızlık mı olur?

Göç, işsizlik ve asayişsizliğin sonucu olarak yükselen ayrımcı sağ, Batı Avrupa'nın gündemine siyasi şiddeti getirmiş bulunuyor. Hollanda demokrasisi, 15 Mayıs seçimlerine çeyrek kala yaşadığı bu büyük krizin ilk etkisini seçimleri iptal etmeyerek atlattı, ama asıl etki yara soğudukça hissedilecek gibi görünüyor.

Fransa'daki Le Pen deneyimi ardından Hollanda'da yaşanan bu siyasi travma, AB bünyesinde liberal dalganın yükselişine ara verebilir.

Bünye Kaldırmıyor

Bu tezin doğruluğunu sınamak için önümüzde birkaç fırsat var: 15 Mayıs'ta Hollanda'da, 9 ve 16 Haziran'da Fransa'da, 15 Eylül'de İsveç'te ve nihayet 22 Eylül'de Almanya'da yapılacak parlamento seçimleri.

Bu ülkelerin tamamında sağ yükselişte.

Diğerlerine geçmeden Hollanda halkının, çok değil dört-beş ay önce marjinal fikirleri olan marjinal bir sosyologdan başka bir şey olmayan Fortuyn'u anketlerde üçüncü sıraya yerleştiren etkenleri anımsayalım: Fortuyn önce

Rotterdam ve sonra Eindhoven'daki Hollandalılara, "Yabancıların şehrinizi kirletmesini, işinizi elinden almasını ve çocuklarını sokaklara salmasını durdurun" diyerek, daha vahimi "Anayasada dini ve etnik ayrımcılığı yasaklayan madde kaldırılmalıdır" diyerek oy kazandı.

Şimdi herkes Fransa'da Chirac'ın Le Pen'e karşı zaferini şişiriyor, ama kimse Le Pen'in oylarını ilk tura göre 500 bin artırdığından söz etmiyor. Daha vahimi, Le Pen'e ağırlıkla işçi sınıfı ve diğer çalışan kesimlerden oy geldiğini ortaya koyan *Liberation* gazetesinin çalışması.

Almanya'da da Hıristiyan Demokrat Parti ve daha sağdaki ortağı Hıristiyan Sosyal Birlik, Schröder başkanlığındaki Sosyal Demokrat-Yeşil koalisyonunu aynı işsizlik, göç ve suç silahıyla tehdit ediyor.

Bunlar 1920-30'lu yıllarda, İtalya'da Musollini, Almanya'da da Hitler'i, darbe değil seçimle iktidara getiren koşullarla aynı olmasa da benzeşiyor.

AB bu konularda ilk sınavını Avusturya'da seçim kazanıp iktidar olan ırkçı Heidar'ın başbakanlığını reddederek vermişti. Ancak oyla yükselen dalgayı idari önlemle durdurmanın da bir sınırı var.

Bu ülkelerden hiçbirinde yükselen ayrımcı sağın iktidar olmaması da tek başına teselli sayılamaz.

Çünkü iktidarı kazansalar da merkez sağ ya da merkez sol partiler, toplumun derinlerinden gelen iş ve asayiş taleplerine kulak vermek zorunda kalacak. AB'nin genişlemesinden, işgücünün serbest dolaşımı ve göçmen politikalarına dek bütün Avrupa politikaları bu dalgadan etkilenecek gibi görünüyor. Bu maddeler Türkiye-AB ilişkilerinde de yer tutuyor.

Tekrarlamak gerekirse, sağın Avrupa siyasetinde ağırlık kazanacağı, AB'de liberal politikalara fren konacağı ve Türkiye'nin de bundan etkileneceği bir dönemin eşiğindeyiz.

8 Mayıs 2002

Türkiye daha önce de erken genel seçim yaşadı. Ancak 1982 Anayasası ile getirilen beş yılda bir seçim sistemi hiç uygulanamadı. Türkiye 20 yıldır Meclisini hep erken seçimle belirledi. Her seçimde Meclis yapısının en az yüzde 60 oranında yenilenmesi, temsil kompozisyonundaki değişimin de göstergesi oldu. Zorlama olan erken seçim değil, 12 Eylül koşullarında uygun görülen beş yıllık vekâlet sistemiydi.

Türkiye gibi genç ve nüfusu artan bir ülkede temsil kompozisyonunun üç, en fazla dört yıl içinde değiştiği artık tecrübeyle sabit. Bu süre içinde seçime gidilmeyince sorunlar çıkmaya başlıyor.

Ecevit başkanlığındaki 57. hükümette seçimlerin zamanında, yani Nisan 2004 ya da ona çok yakın bir tarihte yapılabileceğini düşündüren özel koşullar vardı. Bu koşullar şöyle sıralanabiliyordu:

Siyasi çizgileri ve dünya görüşleri farklı üç parti Meclis'te ağırlığa sahip bir koalisyon kurabilmişti. Liderlerinin zaman zaman tahammülleri zorlayan uzlaşmacılığıyla koalisyon ağır krizlerden dağılmadan çıkabildi ve halen süre rekorunu elinde tutuyor, üç yılını dolduruyor.

Koalisyonun kurulmasını sağlayan faktörlerin başında gelen Öcalan'ın yakalanması, Türkiye'nin önüne AB üyeliği doğrultusunda demokratikleşme adımlarının atılması imkânını getirdi. Türkiye onlarca yıldır biriken adımları, sert tartışmalarla da olsa, 57. hükümet döneminde hızla atmaya başladı. Bu durum hükümete dış destek de sağladı.

19 Şubat 2001 MGK toplantısıyla patlayan ekonomik kriz, bir yandan Türkiye'yi ekonomi reformlarına da zorlarken, büyük çapta küçülme ve işsizliğe yol açtı. Hükümet partilerinin bu koşullarda erken seçime giderek ağır

siyasi riske girmek istemeyecekleri anlayışı, erken seçim senaryolarını geçersiz kılıyordu. Ancak son haftalarda bu beklenti hızla tersine dönmeye başladı.

Seçim Senaryoları

Ankara'da erken seçim senaryolarının güç kazanmasına neden olan birkaç gelişme şöyle:

Başta yüksek verimle çalışan Meclis, son aylarda toplantı yeter sayısı bulmakta bile güçlük çekiyor. Liderler Genel Kurul'a gelmedikçe, hükümet kendi önerdiği kanunları geçirmekte zorlanıyor. AKP'nin Partilerarası Uzlaşma Komisyonu'ndan çekilmesi Anayasa değişikliklerini zora sokuyor.

Ekonomide iyi işaretler alınıyor. Ancak yapısı değişen ekonomide bu iyileşmenin halkın günlük hayatına yansıması 2002 sonrasına kalacak gibi. Şimdiye dek hükümetle uzlaşma çizgisindeki Türk-İş, 15 Mayıs'ta eylemlere başlayacağını ilan etti.

Ancak asıl risk, siyasi alanda, AB üyeliği için gereken adımların atılıp atılmayacağı, özellikle de idam cezasının kaldırılmasında görünüyor. Ecevit'in haftaya AB konusunda, rahatsızlanmadan önceki tutumunu yeniden alması süreci hızlandırabilir.

Çünkü kulislerde, Derviş'in ekonomideki iyileşmeyi kendisi, dolayısıyla da katılabileceği parti için siyasi ranta çevireceği endişesindeki MHP'nin, idam cezası gerekçesiyle ve AB üyeliğinin gecikmesi pahasına erken seçimi göze alabileceği konuşuluyor. MHP kulislerinde bu durumdan DSP ve ANAP zarar görse de kendilerinin yüzde 10 barajının üzerinde kalabileceği söyleniyor.

Yani koalisyonun kırılma noktasında ekonomik krizin ve idam cezasında tıkanan AB üyeliğinin olduğu değerlendirmesi Ankara'da ağırlık kazanıyor.

Muhtemel bir erken seçimin, yöntem açısından iki ya da takvim açısından üç seçenek gündemde.

Yöntem açısından yerel seçimleri, genel seçimlerin öncesinde yaparak, koalisyon partilerindeki muhtemel kan kaybının asgaride tutulabileceği ya da bu yola sapılmayarak iki seçimin bir arada yapılabileceği seçenekleri var.

Takvim seçenekleri, Ecevit'in önümüzdeki günlerdeki siyasi hamlelerine de bağlı.

AB konusunda sıkışma artarsa, en yakın senaryo seçimlerin 2002 sonbahar ya da kışında yapılması. 2003 başında ABD'nin Irak'a askeri müdahalesi ihtimali değişkenlerden biri.

İkinci olasılık, 2003 bahar-yaz aylarında erken seçim. Bu takvim hükümet partilerinin şansını Seçim ve Siyasi Partiler kanunlarını değiştirmesine bağlı olarak (örneğin ittifaklara izin) artırabilir.

Üçüncü olasılık 2003 sonbaharı. AB tartışmalarının Yunanistan'ın dönem başkanlığının sona ereceği 2003 Haziranı sonrasına dek uzayacağına ihtimal verilmese de bu da bir seçenek.

Ankara'da siyasi hava puslu ve o pusun ardından görülebilenler şimdilik bunlar.

10 Mayıs 2002

Ne Kadar AB, O Kadar Kıbrıs

Başbakan Bülent Ecevit'in dün KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın Oran'daki evine ziyaretinin ardından el yazısıyla yaptığı açıklama, Kıbrıs'ın Türk dış ve iç politikasında ne kadar önemli bir yer tuttuğunu bir kez daha gösterdi.

Gerek Denktaş'ın, gerekse Ecevit'in sözlerinin muhatabı, yalnız Rum tarafı ve AB değil, belki de daha çok ANAP lideri ve Başbakan Yardımcısı Yılmaz idi. Önceki gün işadamlarına konuşan Yılmaz, "10 yıl sonra Kıbrıs'ta bulundurduğumuz asker sayısı, oradaki Türklerin sayısından fazla olacak. Denktaş yumuşamalı" demişti.

Denktaş'ın buna tepkisi sert oldu. Denktaş kameralar karşısında, "Yılmaz herhalde 29 Nisan'da sunduğumuz önerileri okumamış" türünden bir tepki verdi. Özel görüşmemizde ise bunun ötesine geçti:

"Biz politikalarımızı Türkiye ile birlikte belirliyoruz. 29 Nisan'da sunduğumuz önerilere ise yalnız Türkiye'den değil, çoğu AB üyesi diplomattan çok olumlu tepkiler aldık. Çoğu Rumlar ve Birleşmiş Milletler ile daha önceki yıllarda varılan uzlaşmaların geliştirilmiş hali olan bu önerilerde de, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda önünü açıcı olmaya gayret gösterdik."

Yılmaz'a Salvo

"Yunan ve Rum basınına, politikacılarına bakıyorum, kimse Klerides'e 'yumuşa' demiyor. Ama Yılmaz ve Türk basınının bir kısmı, sanki bütün olanların tek sorumlusu bizmişiz gibi, bana 'yumuşa' diyor. Daha fazla yumuşarsak, Rum hükümetini Kıbrıs'ın tek egemen gücü olarak kabul etmemiz gerekir.

"Eğer Türkiye bunu istiyorsa, bize yazılı olarak 'Biz tek Rumları tanıyoruz' der, biz de başımızın çaresine bakarız. Yok değilse, Yılmaz Türk hükümetinin üyesidir, değişiklik tekliflerini ister Dışişleri kanalıyla, isterse doğrudan bana yapabilir, onları da dikkate alırız. Ben ne zaman istiyorsa konuşmaya hazırım."

Denktaş Ecevit'e de benzeri şeyler söylemiş olmalı ki, Ecevit, hükümet ortağının tam tersine, 'uzlaşmayan tarafın

Rumlar olduğunu, bu tutumları sürerse herkesin kendi yoluna gidebileceğini, çünkü Kıbrıs Türk'ünün kaybının Türkiye'nin kaybıyla eş olduğunu' söyledi.

"Türkiye elbette bunun bilincinde hareket etmektedir" diyerek de, Yılmaz'a örtülü bir eleştiri yöneltti. Dışişleri Bakanı Cem de, "Denktaş yalnızca KKTC'yi değil, Türkiye'yi de temsil ediyor" sözleriyle bu tavrı pekiştirdi. Ancak Ecevit'in kısa açıklamasında asıl önemli vurgu, "Kıbrıs Türk'ünün kaybı, Türkiye'nin kaybıdır" bölümüne yapılmalı.

Karşılıklı Bağımlı

Bu bölüm, hem Ecevit'in kendisinin, hem de Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve diğer hükümet yetkililerinin daha önce defalarca yaptıkları (ve aslında pek inandırıcı olmayan) 'Kıbrıs'ın Türkiye'nin AB üyeliği ile bir ilgisi yoktur' tezini de bir kez daha çürütüyor. AB trenini kaçırmak Türkiye'nin bir kaybı olacaksa, Kıbrıs sorununun AB hedefiyle tabii ki ilgisi vardır.

Bu tartışmanın bir özelliği de BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 14-15 Mayıs'ta adaya yapacağı ziyaretin arifesinde yapılıyor olması. Annan, Kurt Waldheim'ın 1977'deki ziyaretinden bu yana Kıbrıs'ı ziyaret edecek ilk BM Genel Sekreteri olacak. Ancak ziyaretin özel olarak Kıbrıs'a yapılmıyor olması, Asya turunun bir parçası olması, onu kritik önemde olmaktan çıkarıyor. Annan, yeni bir öneriyle gelmediği yeni bir sorun çıkmayacak gibi görünüyor. Yeni bir öneri getirmesi durumundaysa, iş 'tarafları teşvik edici olmak'tan çıkabilir ve Ecevit'in sözünü ettiği 'herkes kendi yoluna' noktasına gelinebilir.

19 Mart 2001'de açıklanan Ulusal Program'ın ardından, Türkiye'nin AB üyelik hedefine Kıbrıs sorunu çözülmeden ulaşmasının imkânsız olduğu iyice ortaya çıkmıştı.

Yani Türkiye'nin ölüm cezası dahil bütün Kopenhag ölçülerini yerine getirmesi durumunda bile, Kıbrıs sorun olmaktan çıkmadan AB üyesi olamayacağı anlaşılmıştı.

Gelinen noktadaysa, bunun tersinin de doğru olduğunu görüyoruz: Ankara, Türkiye'ye AB üyeliği doğrultusunda somut bir işaret verilmedikçe, Kıbrıs'ta bir çözüm için son noktanın konulamayacağı mesajını veriyor.

Türkiye'nin AB üyeliği ve Kıbrıs'ta çözüm problemlerinin çözümünün, matematik deyimle 'simültane', yani eşzamanlı ve birlikte bulunabileceği, giderek ortaya çıkıyor.

12 Mayıs 2002

Avrupa Ecevit'i Yakın Takibe Aldı

AB diplomatı söze, "Reform sürecinin devamı için Türkiye'nin de, Avrupa'nın da Ecevit'e ihtiyacı var" diye başladı. "Ancak son gelişmeler sağlığının kırılgan *(fragile)* olduğuna işaret ediyor. Bu hem insani olarak, hem de Türkiye'deki reform sürecinin devamı açısından endişe verici."

Ecevit'in, daha önce açıklananın aksine, iyileşme sürecini aksatmamak için dün de Başbakanlığa gitmeyeceğini açıklamasının üzerinden birkaç saat ancak geçmiş, ama AB diplomatlarının soruları ve bu sorularla birlikte gelen mesajlar başlamıştı.

Ecevit'in Pazartesi görevinin başına dönebileceği ve idam cezası dahil AB reformlarını tamamlamak için ortaklarını toplayacağı beklentisinin, sabah gelen açıklamayla endişeye dönüştüğü anlaşılıyordu.

Diplomat, "Başbakanlığa gitmeyeceğini açıklamak için saat 10.00'a dek beklemesi, son dakikaya dek karar alınamadığını gösteriyor, en azından biz böyle okuduk" diye

endişesinin kaynağını açıklamak ihtiyacı duydu. (Oysa saat itibarıyla bu görüşmelerden sonra *Radikal*'e açıklamalarda bulunan Profesör Mehmet Haberal, "Ecevit'in istirahatına doktor tavsiyesiyle değil, kendi kararıyla devam ettiğini" söyleyerek, "Endişeye gerek yok" diyordu.)

AB büyükelçiliklerine dün öğle saatlerinde hâkim olan havayı şöyle özetlemek mümkün:

Ecevit'in sağlık durumu nedeniyle yerini başkasına bırakması gerektiği yolundaki eleştiriler başladı. Ancak ne böyle bir aday ortaya çıktı, ne de Ecevit bunu uygun görüyor.

Ecevit'in yerine geçtiği takdirde, gerek AB reformlarını, gerekse ekonomik reformları Ecevit kadar ustaca götürecek, koalisyon dengelerini gözeterek teşvik edecek, onun kadar prestijli bir ismin ortaya çıkacağından bizim de kuşkumuz var. Reformların devamı için Ecevit'e bu nedenle ihtiyaç var.

Ayrıca Ecevit çekilip yerini bir başkasına bırakırsa, bu ciddi bir belirsizlik ve duraksama süresi demek olacak. Türkiye yılın ilk yarısında zaten AB reformları doğrultusunda eskisine göre az şey yaptı. Böyle bir gecikme reform sürecini de, Türkiye'nin AB yolculuğunu da aksatabilir.

Reform sürecinin neredeyse bir kişiye bağlı yürümesi Türk demokrasisinin sorunu ama, şu anda bir gerçek. Endişeler Ecevit'in bir an önce iyileşerek işin başına geçmesi ve reformlara yeni bir ivme kazandırmasıyla dağılır.

Başbakan'ın 23-25 Mayıs'ta Pakistan ve Afganistan'a gideceğini açıklaması belki bu endişenin dağılmasına katkıda bulunur. Ama bu, AB'nin reformlar konusundaki soru işaretlerini kaldırmıyor.

Bu Acele Niye?

Ankara'daki AB kaynakları, reform sürecinin bir an önce

devamına neden bu kadar önem verdiklerini ancak biraz üsteleyince dillerinin altından çıkarıyorlar: 21-22 Haziran'daki AB Sevilla zirvesi.

AB dönem başkanlığının İspanya'dan Danimarka'ya geçeceği Sevilla zirvesi, gerçi AB'nin yarıyıl toplantısı sayılıyor, dolayısıyla karar zirvesi değil. Ancak bu toplantı ardından yayımlanacak raporda Türkiye'nin AB ilişkilerinde ilerleme kaydedildiğinin yazılması, aralıkta Kopenhag'ta yapılacak zirvedeki karar açısından önem taşıyor. Bu rapora Türkiye'nin siyasi uyum alanında ne gibi ilerlemeler kaydettiğine ilişkin yazılacak fazla bir şey yok. Türkiye Kopenhag Kriterleri doğrultusunda en son Anayasa uyum yasalarını kabul etti. Onlar da Aralık 2001 Laeken zirvesi raporunda duyurulmuştu.

Öte yandan, AB bu arada önemli bir hatasını düzelterek, 'terörist örgütler' listesine Türkiye'nin isteği doğrultusunda PKK ve DHKP-C'yi de aldı. Ecevit'in daha önce "Listenin kendisi de terör eylemlerinden çok çeken İspanya'nın dönem başkanlığında düzeltilmesini bekliyoruz" demesi ve bu durumda Türkiye'nin de yeni adımlar atmasının kolaylaşacağını söylemesi, beklentileri artırdı.

AB içinde Türkiye'den yana tavır alan bir ülkenin diplomatı, "Hiç değilse" diyor, "bize durumu kurtaracak bir şeyler verseniz, biz de diğerlerine karşı sizi daha rahat savunmaya devam ederiz."

"Bir şeylerin" anlamı şu: Başka dillerde öğrenim olmasa da yayın, OHAL'in hiç değilse bir iki ilde daha kaldırılması, hükümetin kabul ettiği BM siyasi haklar sözleşmesinin parlamentoda onaylanması ve belki yeniden yargılama hakkı. Avrupalılar bu adımların Ecevit'in ipleri eline almasıyla atılabileceğine inanıyor. O nedenle de Ecevit'in iyileşip Başbakanlığa döneceği günü iple çekiyorlar.

14 Mayıs 2002

Ecevit: Ayağa Kalkınca İlk İşim AB ve DSP

Başbakan Ecevit'in "Ayağa kalkınca ilk aşamada ilgileneceğim" dediği iki konu oldu dünkü telefon görüşmemizde: Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği önündeki engellerin kaldırılması ve Demokratik Sol Parti'ye yeni bir rota çizilmesi.

Bu iki başlığın altını yazının ilerleyen bölümlerine bırakarak, Ecevit'in neden hafta başında işbaşı yapmadığına ilişkin açıklamasını verelim:

"Sağlık durumum gayet iyi. Sindirim sistemimdeki sorun gideriliyor, ama tam tedavi biraz zaman alıcı bir süreç. Dün (Pazartesi) evden çıkmamamın nedeni ise tamamen farklı. Ciddi ve meraklanacak bir şey yok. Herhalde ters bir hareket yaptım, sırtımda bir adale tutulması var. O nedenle birkaç gün daha istirahat etmek istedim."

Bu 'birkaç gün' hafta sonuna dek uzanır mı?

Ecevit, "Şu an bilemiyorum" diyor.

Peki, 16 Mayıs olarak belirlenen Yüksek Planlama Kurulu, başkanlık etmesi gereken Ecevit'in sağlık sorunu nedeniyle mi ertelendi?

"Hayır" diyor Ecevit, "Bu toplantıda ekonomiyle ilgili önemli kararlar alabiliriz.

Ancak tarih yanlış belirlenmiş. OECD toplantılarından sonra yapılması daha yararlı olacak. Rahatsızlığımla bir ilgisi yok."

23-25 Mayıs'taki Pakistan-Afganistan ziyareti?

Ecevit bu ziyareti gerçekleştirmek istiyor. ATA uçağını hazırlamaları için talimat vermiş.

Gelelim Ecevit'in siyasi mesajlarına.

Ecevit'in 4 Mayıs'ta rahatsızlanması ve evde istirahata çekilmesinden bu yana, hem hükümette, hem de DSP'de yerini bir başka isme bırakıp bırakmayacağı tartışılır oldu. *Milliyet*'ten Fikret Bila'ya verdiği demeçte demokrasilerde

veliaht olmayacağı ve DSP'de de Rahşan Hanımın sözünün belirleyici olduğu mesajlarını veren Ecevit, dün bu konudaki sorularımızı şöyle yanıtladı:

"Önemli olan DSP'nin verimli çalışan bir örgüt olması. Benim bu konuda kaygım yok. Ancak kamuoyunu oluşturanların kaygıları var. Bu da DSP olarak kendimizi iyi tanıtamamış olmamızdan kaynaklanıyor."

"Herhangi bir arkadaşımı işaret etmem de şu an söz konusu değil, bu demokratik de olmaz. Zaten DSP'de genel başkanlık yapabilecek, başbakanlık yürütebilecek nitelikte çok sayıda arkadaşım var. Dediğim gibi, sorun DSP'nin kamuoyuna iyi tanıtılamamasında. Ayağa kalkınca ilk işlerimden birisi bu konuyla ilgilenmek olacak."

Peki ya erken seçim tartışmaları? Ecevit'in yanıtı şöyle:

"Seçim tartışmalarından bıktım, usandım. Türkiye'nin ekonomisini düze çıkarması şu an daha önemli. Gereksiz bir seçim ortamı ekonomik programı ciddi şekilde aksatabilir."

AB'de Yıl Sonu Hedefi

Ecevit, işbaşı yapar yapmaz ele alacağı konulardan birini de AB reformları olarak açıklıyor. Dünkü *Radikal*'de AB diplomatlarının reformların sürmesi için Ecevit'in yeniden ağırlığını koymasını beklediklerini duyuran yazıyı 'ilginç' bulduğunu söylüyor ve şöyle devam ediyor:

"Rahatsızlanmasaydım, bugünlerde koalisyon ortaklarımızla AB konusunda atılacak yeni adımların değerlendirileceği bir toplantı yapacaktık. Dışişleri'ne bu konuda çalışma yapması için görev vermiştim. Bu toplantıyı en kısa sürede yapmamız ve kaldığımız yerden devam etmemiz gerekiyor."

"AB ile ilişkilerimizi normal sürecinde sürdüreceksek,

uyum önündeki bütün sorunları çözmemiz gerekiyor. Bu yıl içinde önemli engelleri aşmamız lazım. Koalisyon uyumu içinde bunu da yapabileceğimize inanıyorum."

"Kıbrıs-AB ile ilişkilerimizi etkileyen bir konu. Kıbrıs konusunda umutluyum. Çünkü ilk defa bir Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Adaya gelip Türk tarafını da ziyaret edeceğini açıklıyor, yani Rumlarla eşit önem veriyor. Annan'ın ziyaretinden somut sonuç çıkacağını tahmin etmesem de, bu nedenle önemli bir aşama sayıyorum."

"Rumlar artık bu gerçeği görmeli. Türklerin haklarının tanınmadığı bir çözümün, aslında çözüm olmayacağının anlaşılması gerekir. İki ayrı devlet, iki ayrı millet, iki ayrı din ve iki ayrı dil bir gerçek. Bunları bir araya getirmek, uzlaşma sağlamak tabii ki kolay değil. Ama gelişmeler umut verici."

Oran cephesinden son açıklamalar böyle. Ecevit'in sözleri, tedavi ve istirahatla geçirdiği zamanı, geleceğe yönelik planlama ile de değerlendirdiğini gösteriyor, bu açıdan da memnuniyet verici.

15 Mayıs 2002

AB Güney Kıbrıs'ı Üye Alabilir mi?

AB Türklerle bir anlaşma yapmasa bile Güney Kıbrıs'ı 2003'te kâğıt üzerinde üye alabilir, ama gerçek hayatta bu çok zor. BM Genel Sekreteri Annan'ın Kıbrıs ziyareti ardından gelinen noktada bu tez daha çok Türkiye'yi paniğe sokmak için ortaya atılmış bir blöf gibi durmaya başladı.

Belki en sonda söylemem gerekeni en başta söylemiş oluyorum ama, gerekçelerimi açıklayabilirim.

1. Avrupa Birliği modern tarihin en başarılı barış ve

barış içinde kalkınma projesidir. Rakamlar bunu gösteriyor, örneğin Avrupa'daki savaşların dökümüne bakabiliriz. 12. yüzyılda Avrupa 18 büyük savaş ya da savaş boyutunda muharebe yaşamış. Bu sayı çağlar boyunca katlanarak, parabolik artmış. 13. yüzyılda, 24, 14'te 60, 15'te 100, 16'da 180, 17. yüzyılda 500 büyük savaş yapılmış.- Kıtanın devrim ve karşı devrimlerle çalkalandığı ülkelerin birbirleri yerine kendi içlerinde savaştığı 18 ve 19. yüzyıllarda sayı nispeten düşmüş, 370 ve 120. Ancak iki küresel savaşın patladığı 20. yüzyılda Avrupa'daki savaş sayısı 3080 olarak kayda geçmiş. Ne zamana kadar? 1945'te İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar. Aslında Avrupa'daki savaşların önüne stratejik ekonomik kaynakların ortak kullanımıyla geçme projesi olan AB'nin ilk tohumlarının atılması ardından, topluluk sınırları içinde hiç savaş olmadı. Hiç sınır çatışması da olmadı. Sınır çatışması ihtimali olan ülkeler üye alınmadı. Birinci sırada, AB karar vericilerinin onlarca yıldır çözülemeyen bir toprak anlaşmazlığı olan Kıbrıs'ı, sırf bazı ilkeler uğruna barışçıl bünyelerine ithal etmek istemeyeceklerine güveniyorum.

2. Zaten bazı AB politikacıları bunun açıktan açığa söylüyorlar. İngiltere, Almanya, Fransa ve Hollanda'nın, "Kıbrıs sorunu çözülmeden, sadece güneyin üye alınmasını istemedikleri" yönünde açıklamaları var. 4 Nisan'da Ankara'yı ziyaret eden Danimarka Başbakanı Rasmussen'e kendim sordum ve 'ciddi sorunlara yol açabilecek böyle bir durumdan yana olmadıkları' yanıtını aldım. Ancak en güçlü kanıtım, belki de en dobra konuşan Yunan politikacısı olan Pangalos'un geçen hafta sonu *Simerini* gazetesine yaptığı açıklamada, 'Kıbrıs'ın tamamının üye alınmasını kast ettiklerinden, diğer seçeneğin zorluklara yol açacağından' söz etmesi. AB Genişleme Sorumlusu Verheugen'in "Türk-

* Theodore Zeldin, *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, çev. Elif Özsayar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998, s. 212

ler anlaşmazsa Rumları tek başlarına alırız" sözünü sonradan düzeltmesi de ikinci bölümdeki gerekçelerimin sonuncusu. Bu tezlerin karşısında, Yunanistan Başbakanı Simitis'in dün yaptığı konuşmada da yinelediği gibi, Atina'nın 'Kıbrıs Rumları üye alınmadığı takdirde, AB genişleme sürecini veto edecekleri' tehdidi bulunuyor. Oysa, özellikle Almanya, Rusya ile arasındaki tamponu sağlamlaştırmak amacıyla ve tarihi siyasi nedenlerle Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan başta olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerini aralıktaki Kopenhag Zirvesi'nde üye görmek istiyor. Yunanistan'ın Kıbrıs olmadan diğerlerinin üyelik onayını vermeyeceği tehdidi bu noktada blöf değil, gerçek.

Ancak serinkanlı düşününce bu vetonun başka iki sonucu olabileceği ve aslında bazı AB üyelerinin işine bile gelebileceği görülebiliyor. Birincisi, böyle bir vetoyla, Yunanistan, bütün AB politikasını, üye olmayan Türkiye ile husumeti uğruna kilitliyor konumuna düşecek. Bunu gerçekten isteyip istemediğinden kuşkularım var. İkincisi de, Avrupa'da yükselen sağ dalganın AB genişlemesine karşı olması. Fransa ve önceki gün Hollanda'da gördüğümüz, muhtemelen eylülde Almanya ve İsveç'te yükselişini göreceğimiz sağ dalga, yalnızca Türkiye'nin değil, Doğu Avrupa'nın da kulübe alınmasına karşı.

Dolayısıyla Yunanistan'ın muhtemel vetosu, çoğu ülkede timsah gözyaşlarına yol açabilir.

Veto hedefini ıskalayabilir.

Bütün bu gerekçelere rağmen AB, Türklerle anlaşmasa da Güney Kıbrıs'ı tek başına üye alabilir mi? Evet, alabilir.

Ama işte o AB büyük bir sorunu ithal etmiş olacak ve o zaman karşılaşacağı sorunlarla uğraşmak Atina vetosuyla uğraşmak kadar kolay olmayacak gibi görünüyor.

17 Mayıs 2002

AB İçin 10 Sıcak Gün

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecindeki belki de en kritik 10 günü bugün başlıyor. Başbakan Ecevit'in tedavi gördüğü Başkent Hastanesi'nde bugün toplanması beklenen koalisyon liderleri zirvesiyle başlayacak bu 10 gün, 30 Mayıs'taki Milli Güvenlik Kurulu toplantısıyla son bulacak.

Askeri ve sivil kaynaklar, 30 Mayıs MGK'sının Türkiye'nin AB üyeliği yolunda atacağı adımlar için belirleyici olacağında birleşiyor.

21-22 Haziran'da İspanya'nın Sevilla kentinde yapılacak AB zirvesi öncesindeki son MGK olan 30 Mayıs toplantısında yapılacak görüşmeler, hükümetin AB reformları doğrultusunda Meclis'e sunacağı öncelikleri belirleyecek.

MGK'nın askeri kanadı, 30 Mayıs toplantısına getireceği dosyaları ve en az bu dosyalar kadar önemli olmak üzere, hükümete soracağı soruları hemen hemen kesinleştirmiş bulunuyor. Bu sorular, genel olarak 'AB'nin de Türkiye'nin gösterdiği samimiyeti gösterip göstermeyeceği' çerçevesine oturuyor ve önemli başlıklar içeriyor. Ne anlama geldiğine az sonra değineceğiz.

Sivil kesimde, toplantıya başkanlık edecek Cumhurbaşkanı Sezer'in hazırlıkları da tamamlanmak üzere.

Beklenen, hükümet kanadındaki siyasi iradenin oluşması ve MGK'ya üçlü koalisyon partisinin ortak görüşü olarak gidecek dosyanın tamamlanması. İşte bu nedenle gözler bugünkü liderler zirvesine çevrilmiş bulunuyor. Başbakan Ecevit'in 30 Mayıs'taki MGK toplantısına AB reformları açısından verdiği önem, bu zirveyi tedavi altındayken bile daha fazla ertelememe kararlılığından belli. Zirvenin hastanede yapılması muhalefet partilerinin eleştirilerine neden olsa da, Ecevit'in reformlar konusunda koşulları

zorlaması, bu konudaki sorumlu tutumunu yansıtıyor.

Dışişleri Bakanlığı'nın koalisyon ortakları için hazırladığı dosya, DSP, MHP ve ANAP liderlerinin onayını alırsa, hükümetin 30 Mayıs MGK'sına götüreceği pakette şu başlıkların olabileceğini çıkarıyoruz:

Halen dört ilde uygulanan Olağanüstü Hal'in bu dört ilin tamamında ya da bir kısmında kaldırılması, Türkçe dışındaki dillerde yayın ve öğretim imkânları ve ölüm cezası. Dışişleri, idamın Anayasa değişikliğiyle kaldırılmasındaki zorlukların, Avrupa Konseyi'nin 'idam cezasının kaldırılacağı taahhüdü' anlamına gelen 6 numaralı ek protokolünün hükümetçe imzasıyla aşılabileceği görüşünde.

Askerle Sivili Birleştiren

Askeri kaynaklarla görüşmelerden aldığım ilk izlenim, OHAL konusunda esnek bir bakışın hâkim olacağı ve 30 Mayıs MGK'sından OHAL'in en azından kapsamının daraltılması yönünde bir açıklama çıkabileceği yönünde.

Aynı yumuşamayı, Türkçe dışındaki yerel dillerde yayın ve öğretim ile idam cezası konularında saptamak zor. 'Renk vermeme' tavrı baskın çıkıyor.

Askerin bu konuda görüş bildirmeye başlaması, sanırım bazı soruların yanıtının bulunmasına bağlı. Bu sorulardan birisi 'Kıbrıs'ta uzlaşma için Türkiye'den beklenen adımların, Kıbrıs Rum hükümetinden neden beklenmediği'. Üst düzey bir kaynak, "Türkiye'ye Kopenhag Kriterleri'nin tamamen yerine getirilmesiyle müzakere sürecinin başlanacağı söylendi. Acaba bütün adaylar, bu kriterleri tamamladıktan sonra mı müzakereye başladı? Yoksa bir kısmı hepsini tamamlamadan müzakereye başladı ve tamamlayınca zaten üyeliklerini mi kazanacaklar" diye soruyor.

Bunun bir anlamı var ve aslında MGK'nın askeri ve sivil kanatları arasında bir görüş birliği konusunda umut ve-

riyor. Dışişleri Bakanı Cem'in Aralık 2001'deki Laeken Zirvesi'nden bu yana söylediği gibi, AB'nin Türkiye'ye Aralık 2002'de Kopenhag'da bir müzakerelere başlama zamanı açıklaması mümkün olursa, işler herkes için kolaylaşacak gibi görünüyor.

Önümüzdeki 10 günde alınacak mesafe ve bunun 30 Mayıs MGK'sını takiben duyurulması, şu an kapalı görünen pek çok kapıyı açabilir.

21 Mayıs 2002

MHP Gündeme El Koyuyor

"Kıbrıs'ın Girit yapılmak istemesine, Türkiye'nin bünyesinden yeni milliyetler çıkarılmasına direnen, AB ile ilkeli pazarlıktan yana olan tek parti MHP'dir." DYP'den istifa ettikten sonra dün MHP'ye katılan Ankara Milletvekili Cihan Paçacı'nın Meclis'teki MHP grubunda yaptığı bu konuşma, yanı başında duran Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli tarafından, tıpkı salonu dolduran milletvekili ve davetliler gibi alkışlanıyordu.

Paçacı'nın Bahçeli ve MHP grubunun desteğini alan bu sözleri, bir açıdan bakıldığında, Brüksel'e, 'pazarlık yapacaksanız, MHP'yi muhatap almak zorundasınız. Görüyorsunuz ki kilit bizim elimizde' mesajı olarak okunabilir.

Oysa durumun daha ciddi olduğu anlaşılıyor.

Çünkü aynı Bahçeli daha bir gün önce, 21 Nisan'da Ecevit'in tedavi gördüğü Başkent Hastanesi'ndeki liderler toplantısında ortaya koyduğu tutumla, ortaklarının AB hevesini kursaklarında bıraktı. Ecevit'in 21-22 Nisan Sevilla Zirvesi öncesinde Kopenhag Kriterleri doğrultusunda bazı adımlar atma planları MHP lideri Bahçeli'ye takıldı.

Dışişleri ve AB Genel Sekreterliği bürokratlarının hükümet ortaklarının talimatı doğrultusunda hazırladığı seçenekli planlar, Bahçeli tarafından "Siz bizim görüşlerimizi bilmiyor musunuz?" diye terslendi. Ecevit tarafından kaleme alınan yazılı açıklama, bir sonraki toplantının AB konusunda karar almaya yönelik olduğunu ima ediyor. Ancak bir sonraki toplantının ne zaman yapılacağı yazılmıyor.

Bu toplantının, en iyimser bakışla, Bahçeli'nin 25 Mayıs-2 Haziran Çin ziyareti ardından yapılabileceği tahmin ediliyor.

Anlamı şu: MHP lideri, askeri kaynakların AB ile ilişkiler açısından kritik önem verdiği 30 Mayıs Milli Güvenlik Kurulu toplantısına katılmayacak. Bu toplantıya Başbakan Ecevit'in katılıp katılamayacağı da henüz belli değil. Eğer Ecevit de katılmazsa, düne kadar kilit önem atfedilen 30 Mayıs MGK'sına hem Başbakan, hem de Başbakan Birinci Yardımcısı katılmayacak, muhtemelen hükümeti ANAP lideri Mesut Yılmaz temsil edecek demektir. Bu durum, 30 Mayıs MGK'sından stratejik karar çıkma ihtimalini yok etmese de, çok zayıflatır.

Ortaya çıkan tabloyu şöyle özetlemek mümkün:

Başbakan Ecevit sözünde durarak, daha tedavisi bitmeden AB reformları konusunda girişimde bulundu, ama Ecevit'in iyi niyeti sonuç almaya yetmedi. Bahçeli bu hamlesiyle hem 21 Mayıs toplantısında AB konusunda karar alınmasını engelledi, hem de 30 Mayıs MGK'sında da karar alınmasını istemediğini ortaya koydu.

21 Mayıs toplantısını MHP'nin hükümet gündemine damgasını vurma, ele geçirme doğrultusunda bir dönüm noktası saymak mümkün.

Yeni Sürprizler Sırada

Dün MHP grup toplantısı öncesi kuliste örgütlenmeden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Şefkat Çetin'e, "Son zirveyle birlikte hükümetin gündemini ele geçirdiğiniz söylenebilir mi?" diye sordum. Gülerek, "Daha bir şey görmediniz" dedi Çetin ve devam etti: "Siz asıl bir hafta sonrayı izleyin."

Bir hafta sonra, 30 Mayıs MGK'sı ve Bahçeli'nin 2 Haziran'da Çin'den dönüşü var.

Dün Bahçeli'nin yakın çevresindeki bir başka isimle yaptığım görüşmeden de, Çetin'in verdiği nabzın aynısını aldım: MHP Haziran başında şapkasından yeni tavşanlar çıkarmaya hazırlanıyor.

Bunlar arasında, Meclis'teki grubunu DSP'nin üzerine çıkarmak olabilir. MHP, 18 Nisan 1999 seçimleri sonrasında Meclis'teki sandalye sayısını sabit tutan tek parti. Ne zaman MHP'den bir ayrılma olsa, Bahçeli atağa geçiyor ve sayıyı yeniden 127 yapıyor. Bu Bahçeli'nin istediği an sandalye sayısını daha da artırma gücünü gösteriyor.

Ancak Bahçeli, koalisyon protokolünün imkân vermesine rağmen, Meclis üye sayısının büyük ortağı DSP'yi geçmemesine özen gösteriyor. Halen DSP ile arasındaki denge 128-127 Bu dengenin MHP lehine bozulması, siyasi dengeleri daha da içinden çıkılmaz duruma getirebilir. Böyle bir ihtimal, AB'ye uyum çerçevesinde, özellikle de ölüm cezası, Türkçe dışındaki dillerde yayın ve öğretim ile Kıbrıs konularında yeni adımlar atılmasını neredeyse tamamen MHP'nin inisiyatifine bırakır.

Bu noktada, bir erken seçim ihtimalinin, şu an yalnızca MHP'nin AB reformları, özellikle de ölüm cezası nedeniyle koalisyonu bozması suretiyle güç kazanacağı da söylenebilir.

Sıcak günler bizi bekliyor.

23 Mayıs 2002

AB Konusunda Sezer Devrede

21 Mayıs zirvesinde hükümet ortaklarının AB reformları üzerine alması beklenen kararlar, MHP lideri Bahçeli'ye takılınca, dün devreye Cumhurbaşkanı Sezer girdi. Sezer, Arnavutluk'a hareketinden önce, 'önümüzdeki günlerde gerek koalisyon liderleriyle, gerekse Meclis'te grubu bulunan parti liderleriyle toplantı yapmayı düşündüğünü' açıkladı. Sezer, dün sabah saatlerinde Başbakan Ecevit'le yaptığı telefon görüşmesinde de AB konusunun gündeme geldiğini duyurdu, ancak daha fazla ayrıntı vermedi.

Cumhurbaşkanı'nın bu açıklaması Ankara'yı hareketlendirdi. Sezer AB zirvesini ne zaman toplayacaktı ya da parti liderleriyle münferit görüşmelerini ne zaman yapacaktı?

Acaba Arnavutluk ziyaretinden dönüşünde 24'ünde, yani bugün zirveyi toplayıp, 30 Mayıs'taki MGK'dan önce bazı adımların atılmasını mı tartışmak istiyordu? Çünkü Bahçeli 25'inde, 2 Haziran'a dek sürecek Çin ziyaretine başlayacaktı.

Sezer'in hamlesi başka soruları da akıllara getirdi: Acaba böyle bir girişimde bulunmasını Cumhurbaşkanı'na Başbakan Ecevit ya da Dışişleri Bakanı Cem ya da 30 Mayıs MGK'sına kritik önem veren Silahlı Kuvvetler mi önermişti?

Cumhurbaşkanlığı kaynaklarına göre, böyle doğrudan bir öneri yok. Köşk kaynaklarına göre Sezer'in harekete geçmesinin arkasında şunlar var:

"AB konusunun çok kritik bir aşamaya geldiği, yalnız sayın Cumhurbaşkanı'nın değil, çoğu kişinin ortak görüşü. Siyaset, kamuoyu ve medya bu konuya duyarlı. Cumhurbaşkanımız da bir süredir AB konusunun üst düzey bir çalışma gerektirdiği, yurtdışı ve yurtiçi boyutuyla değerlen-

dirmeler yapılması gerektiği fikri vardı. Açıklama, bu fikrin ürünü."

"Toplantının tarihi henüz somutlaşmadı. Ancak sayın Bahçeli'nin Çin ziyareti sonrasında yapılabilir. Zaten o arada MGK yapılacak, orada belli bir tartışma zemini oluşacak. O zemin ışığında toplantının Haziran başında yapılması düşünülebilir. Çünkü önümüzdeki 10-15 gün önemli. Zamanın iyi kullanılması ve doğru adımlar atılması gerekiyor."

Köşk'ün olaya bakışı açık: AB reformları konusunda zaman yitirilmemeli, ne yapılmasına karar verilecekse, bir an önce verilip uygulanmalı.

Bu tutum, MHP lideri Bahçeli'nin dün Niğde'de "AB'yi engellemiyoruz" demesine karşın, AB çalışmalarını sürekli erteleyici tutumuna karşı bir uyarı olarak da yorumlanabilir.

Peki askerlerin bu gelişmelere bakışı ne yönde?

AB-Kıbrıs MGK'da

AB konusundaki son gelişmeleri Cumhurbaşkanı'nın açıklamasının ardından üst düzeyde ve gelişmelerin içindeki askeri kaynaklarla konuşma fırsatı buldum. Söylediklerinden aktarabildiklerim şöyle:

Askerler Cumhurbaşkanı'na bu konuda öneri götürdüklerini reddediyor. Bir kaynak, "Önce hükümetin kendi içinde görüş oluşturmasını herkes gibi biz de bekliyoruz. Bizden görüş sorulursa söyleriz" dedi. Ancak askerler, görüş oluşturulamamasının sıkıntı kaynağı olduğunu kabul ediyor. Çünkü 2002 sonbaharında AB Komisyonu'nca hazırlanacak Türkiye İlerleme Raporu'nun ne kadar belirleyici olduğunu askerler çok iyi biliyor.

30 Mayıs MGK'sında Türkiye'nin AB ilişkileri, Kıbrıs boyutu başta olmak üzere öne çıkacak. Yalnızca Türkiye-

AB ilişkileri değil, AB'nin Kıbrıs'a bakışı da derinlemesine tartışılacak. Başbakan Ecevit'in sağlık durumu elverirse, 'en azından moral vermek için' toplantıya katılması umudu besleniyor.

Ancak Ecevit katılamasa da, Bahçeli'nin Çin ziyareti nedeniyle MGK'da bulunmayışı, Türkiye'nin AB ilişkileri açısından hayati önem taşıyan Kıbrıs'ın kritik 30 Mayıs MGK'sında konuşulmasını ve gerekirse karara bağlanmasını engellemeyecek. Çünkü Ecevit ve Bahçeli olmasa da hükümet kanadı Özkan, Yılmaz, Cem, Yücelen, Çakmakoğlu ve Türk tarafından 'hâlâ yeterince temsil ediliyor olacak'. Bu da askeri kanattaki son durum.

Türkiye'nin AB stratejisini Ulusal Program'la belirleyen hükümetin, şimdi kendi içinde kararsızlığa düşmesi, Ecevit'in iyi niyetli girişimlerinin Bahçeli'ye takılması, işi Cumhurbaşkanı'nın devreye girme gereği duymasına dek getirdi.

AB konusu kördüğüme dönüyor. Ama bu coğrafyada kördüğümlerin en açılmaz sanılan noktada kılıçla çözüldüğü unutulmamalı.

Bir nokta daha: Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in, MGK'nın ardından, 1 Haziran'da Kıbrıs'ta bir konuşma yapması bekleniyor.

O kılıç, bu konuşma olabilir mi acaba?

24 Mayıs 2002

Hükümetin Üçüncü Yılında Her Şey Yolunda mı?

Sivri diliyle tanınan İngiliz haber dergisi *The Economist*, bu haftaki Türkiye değerlendirmesine 'Hasta başbakan, taş gibi hükümet' başlığını atmış. Ecevit'in doktoru Prof. Haberal ve Rahşan Hanımla birlikte hastaneye girerken çekilen

resminin altına da 'Ama bayan Ecevit iyi olduğunu söylüyor' diye yazmışlar.

Yazı Ecevit'in dün taburcu olurken "İyiyim ve işimin başındayım" açıklamasını yapmadan önce yazılmış. Ancak *The Economist* yazarları Başbakanlık Basın Merkezi tarafından dağıtılan filmde Rahşan hanımın yardımıyla doğum günü pastası kesen Başbakan'ı izleselerdi, farklı bir değerlendirme yaparlar mıydı?

Sanmıyorum. Çünkü İngiliz dergisini Başbakan'ın sağlık raporundan daha çok ilgilendiren şey, Ecevit'in rahatsızlığıyla ortaya çıkan durumun "Türkiye'de reform ve Kıbrıs'ta anlaşma umutlarını tehlikeye atması. Yazdıkları tam olarak bu. *The Economist*'in değerlendirmesi, İslamcı AKP'nin yükselişinden rahatsız olan 'etkin generallerin', 'Ecevit'in hastaneden ya da evinden talimat verebilir halde oldukça görevini sürdürmesinden yana' olduğu şeklinde.

Zaten Denktaş'ın bir tek Ecevit'i dinleyeceği inancındaki dergi, değerlendirmeyi "Ankara'da kasvetli bir hava hâkim" sözleriyle bitirmiş.

Hepimize üzüntü kaynağı olsa da, dışarıdan ne yazık ki böyle görünen Türkiye, bugün siyasi tarihindeki bir ilki de yaşıyor. Ecevit bugün, Türkiye'de ilk kez üç yıl sürebilen bir koalisyon hükümetinin icraatını anlatacak. Başbakanlık Basın Merkezi tarafından dün yapılan yazılı açıklamada, "57'inci hükümetin üç yıllık çalışmalarına ilişkin bir basın toplantısı düzenleyeceği" duyuruldu.

Ecevit hükümetinin birinci ve ikinci yıldönümünü ortakları Bahçeli ve Yılmaz'la birlikte yaptığı (Bakanlar Kurulu ya da üçlü zirve) değerlendirmeleriyle kutlamıştı. Daha dün hastaneden taburcu olan Ecevit, bugün Başbakanlık Konutu'nda kameralar karşısına geçerken ortakları nerede olacak? Bahçeli, 30 Mayıs'taki MGK'ya da katılmama pahasına Çin'de. Yılmaz Ankara'da ama sorduğumuzda 'davetli olmadığı' söylendi. Eğer bu yazı gibi uyarılarla son anda davet edilmezse, o da olmayacak.

Aslında, hükümet hâlâ ciddi bir ekonomik krizden çıkmaya ve ekonomik reformları tamamlamaya çabalıyor olmasaydı, AB üyeliği doğrultusunda atılması gereken adımlar hükümetin iç uyuşmazlığı nedeniyle atılamıyor olmasaydı, Başbakan'ın sağlık durumu hükümetin geleceği ve erken seçim tartışmalarını tetiklemiş olmasaydı, Ecevit'in üç yıllık icraatı tek başına anlatıp anlatmaması bir şey fark ettirmeyecekti.

Ama bütün bunlar var. Ve ne gibi bir farkı olacağını bugün birlikte izleyip göreceğiz.

Başbakan Ecevit ve ortaklarına soracak olursanız, hükümet dördüncü yılını da 2003 Mayıs sonunda kutlayacak ve seçime zamanında, 2004 Nisanında gidilecek. Buna memlekette kaç kişinin içtenlikle inandığı ayrı bir konu.

MHP'nin Haziran başında, yani gelecek haftadan itibaren yeni siyasi hamlelere hazırlandığı artık sır değil. Bu hamlelerden birisi büyük ihtimalle milletvekili katılımlarıyla MHP Meclis Grubu'nun DSP'nin üzerine çıkarılması olacak. Böylelikle Bahçeli'nin, Ecevit herhangi bir nedenle görevinden ayrılır ve hükümet düşerse, Türkiye'yi seçime götürecek başbakan olmaya hazırlandığı senaryosu Ankara'da konuşulmaya başladı.

Diğer iki kırılmanın AB-Kıbrıs ilişkilerinin ana gündem maddesi olduğu 30 Mayıs MGK'sında ve onun ardından Cumhurbaşkanı Sezer'in toplaması beklenen 7 Haziran AB zirvesinde yaşanması da sürpriz olmayacak.

Peki MHP'nin ölüm cezasının kendi dışındaki partilerce Meclis tarafından kaldırılması çağrısı neden boşlukta yankılanıyor? Bunu bir çözüm saymayacağını söyleyen ANAP lideri Yılmaz dışında neden kimseden ses çıkmıyor?

İçeride ve dışarıda Türkiye'ye ilişkin yeniden iyimser yorumlar yapılabilmesi için artık "Merak etmeyin, hiçbir

aksilik yok" açıklamalarının yetmediğini artık herkes anlamalı. Duvara çarpınca başımızın kanayacağını anlamak için mutlaka duvara başımızı çarpmamız mı gerekiyor?

28 Mayıs 2002

Askerden İdamın Kaldırılmasına "Hess Formülü"

Hükümet ortaklarını AB konusunda kördüğüm eden idam cezası sorununda da çözüm askeri kanattan gelecek gibi görünüyor.

Dün üst düzey bir askeri kaynağın "adı saklı tutulmak" üzere ortaya attığı formül pek çok itirazı ortadan kaldıracak nitelikte. Kaynak, "Bunu Silahlı Kuvvetler'in resmi görüşü olarak vermeyin" diye sıkı sıkı tembihledi, ancak düzeyi, görevi ve kişiliği itibarıyla, bu önerinin Silahlı Kuvvetler'in en üst kademelerinde konuşulduğunu ve makul bulunduğunu çıkarmak mümkün.

Dolayısıyla, bu öneriye rahatlıkla askerin idam cezasını kaldırma formülü diyebiliriz.

Askerin idamı kaldırma formülü özetle, 'İdamı kaldıralım, ama affı yasaklayalım' şeklinde özetlenebilir.-

Üst düzey kaynak, bu durumu şu basit ama net cümlelerle açıklıyor: "İdamı kaldıralım, güzel. Ama yarın bir gün bir politikacımız ya da bir yakını hapishanede yine güzel yüzlü bir çocuk görür de af çıkarmak isterse ne olacak? O nedenle, idamın kaldırılmasıyla, idam cezasından kurtulan suçlulara ömür boyu hapis getirecek ve affedilmelerini önleyecek bir kanun da yürürlüğe girmeli. Anayasa değişikli-

* Bu düşüncenin ilk ortaya atıldığı yerlerden birisi de *Radikal* oldu. Ümit Özdağ, 19 Mart 2002 tarihli *Radikal*'in *Yorum* sayfalarında "İdam da, af da kalksın" diyordu.

ği yapılacaksa, bu eklenebilir. Böylece suçun cezasız kalmaması sağlanır."

'Terörü TV'den seyretmekle, onu yaşamak arasındaki büyük farkı' bilen generallerden olan kaynak, yarım es verip ekliyor: Rudolf Hess örneği var.

Rudolf Hess, Nazi Almanyası'nın Hitler ve Goering'den sonra üç numarasıyken İngilizleri Ruslara karşı Almanlara katılmaya ikna etmek için İngiltere'ye giden, ancak tutuklanan ve 1945'te Nürnberg Savaş Suçları Mahkemesi tarafından ömür boyu hapse mahkûm edilen kişi. İleri yaşı ve sağlık durumu nedeniyle birkaç kez gündeme gelen erken salıverme girişimi Sovyetler'in vetosundan geri dönen Hess 1987'de 92 yaşındayken, onlarca yılı tek başına geçirdiği hücresinde intihar etmişti.

Askerin yasadışı PKK lideri Apo için öngördüğü son, Rudolf Hess'in sonu: Ömrünün son dakikasına dek hücrede tutulma.

MHP buna ne diyecek?

Eğer 30 Mayıs MGK'sında sivil kesim idam cezası konusunu açacak olursa, askerden böyle bir öneri gelebileceğini hesaba katmalı.

Tabii konu açılsa bile, MHP lideri Bahçeli orada değil, Çin'de olacak.

Bahçeli olmayacak ama, Pekin'den yaptığı 'AB için beş şart' artık gündemde. Bahçeli'nin AB için beş şartı gerçekten ilginç: Çünkü beş şarttan yalnızca ikisi hükümetin yapabilecekleriyle ilgili. (Diğerleri PKK'ya çağrı niteliğinde.)

Bahçeli sanki kendisi hükümetin bir parçası değilmiş gibi, 'Öcalan'ın idam dosyası Meclis'e gelsin' ve 'Öcalan İmralı'dan F Tipi cezaevine nakledilsin' taleplerinde bulunuyor. Bahçeli herhalde bu önerilerinden ilkiyle Meclis ve bütün kamuoyunu 'Ya benim, ya PKK'nın yanındasınız' ve 'AB isteyen PKK ister' gibi ikilemlere sokabilmeyi hesaplıyor.

Meclis ve kamuoyu bu tuzağa düşmemeli.

Gerçi ANAP lideri Mesut Yılmaz, DYP lideri Tansu Çiller ve SP lideri Recai Kutan'ın dünkü açıklamaları, bu tuzağa düşülmeyeceğinin işaretini verdi.

Dün bir saatlik uzun bir basın toplantısı düzenleyen Başbakan Ecevit, bu konudaki sorularımızı "Henüz Bahçeli'nin açıklamalarını görmedim" diye yanıtladı. Belki tırmandırmamak için geçiştirdi, belki de dün sabah hastanede yinelenen kontrolleri nedeniyle gerçekten görmedi.

Ancak Ecevit, "Hükümetin üç ortağı da AB üyeliğini istiyor. AB'nin olmazsa olmaz koşulları var. Bunlardan biri ölüm cezası. Koşullar yerine getirilmezse, AB üyeliği hayal olur" saptamasını yaptı.

Ecevit MHP liderinin yumuşayacağından hâlâ umutlu. Ecevit haklı çıksa iyi olur. Çünkü kulislerde MHP'nin bu nedenle koalisyonu bozup ülkeyi erken seçime götürme ihtimali hâlâ konuşuluyor.

MHP asker kanadından gelen "İdam kalkarsa af yasaklansın" önerisiyle Ecevit'in umduğu uzlaşma noktasına gelir mi acaba?

Türkiye'ye 15 yılda 30 bin can, 100 milyar dolar ve hesaplanamayacak siyasi itibara mal olan PKK ile mücadelenin ağır yükünü çeken asker bile idamın kalkmasına kapıyı aralarken, MHP direnmeyi sürdürür mü acaba?

29 Mayıs 2002

MHP İkiyüzlülükle Suçluyor: 'Kıvırtmasınlar'

Önceki gün *Radikal*'in attığı manşetler eşliğinde basın toplantısı düzenleyen MHP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülent Yahnici dün telefonda tepkisini daha da artır-

mıştı:

"*Radikal* 'MHP AB'nin önünü tıkıyor' diye başlık atıyor. Peki neden 'AB'nin önünü tıkamayanları görelim' diye atmıyor? Meclis'teki tek parti MHP değil ki? Bizim 127 oyumuz var, Meclis 550 kişi.

Diğer partiler birleşip istedikleri kanunu çıkarabilirler. Madem MHP tıkıyor, onlar da tıkanıklığı açsınlar. Ama ikiyüzlülük yapıyorlar, dansöz gibi kıvırtıyorlar."

Yahnici'nin tepkisi acaba 1999 seçimlerindeki başarısını bir ölçüde "Apo'yu asacağız" kampanyasına borçlu olan MHP'nin, şimdi diğer sağ partiler tarafından köşeye sıkıştırılmasına mı? Aşağıdaki sözler bu soruyu yanıtlıyor:

"Saadet Partisi lideri bugün 'MHP Öcalan'ın asılması üzerinden siyaset yapıyor' diyor. Ama aynı Saadet köy köy dolaşıp, 'MHP söz verdi, asamadı' diye propaganda yapıyor. AKP de bunu yapıyor, DYP de yapıyor, Meclis'te olmayan başka partiler de yapıyor. Sonra da çıkıp, 'MHP AB'nin önünü tıkıyor' diye feryat ediyorlar. Siz tıkamayın kardeşim, gidin Meclis'e oy verin. Öcalan'ın boynuna kim ilmik geçsin istiyor, açık oylamayla belli olsun. Hatta biz illa Öcalan'ın dosyası gelsin de demiyoruz. Mesela gidip TCK 125'i değiştirsinler. 125'e ölüm cezasını kaldırsınlar. O zaman Öcalan gündemi kendiliğinden düşer. Buna engel mi var?"

Yahnici'nin tepkisi *Radikal*'i de, muhalefet partilerini de aşıyor. Dün gazete ilanlarıyla AB'nin milli bir politika olduğu ve gereğinin yapılması uyarısında bulunan TÜSİAD'ı da kapsıyor:

"Aynı çağrıyı TÜSİAD'a da yapıyorum: Bir gazete ilanı daha verip, Meclis'i AB'nin önünü tıkayan yasaları değiştirmeye çağırsınlar. Neden bunu yapmıyorlar?"

Peki ya askeri kesimden gelen Hess formülü? MHP idamın kalkmasıyla, idam edilme tehdidinden kurtulacak kişilere af yasağı getirilmesi önerisine ne diyor?

Cevap: "O sonraki sorun. İdam kalkarsa, herhalde Apo'yu Mandela yapmamak için önlemler de alınacak. O çok sonraki sorun, önce diğer partiler kıvırtmayı bıraksınlar."

Bu öfkeyle uzlaşma olur mu?

Yahnici'nin sözleri MHP'de sinirlerin iyice bozulduğunu gösteriyor.

MHP lideri Bahçeli 7 Haziran'da Cumhurbaşkanı Sezer'in AB zirvesine, eğer katılırsa, bu ruh halindeki bir partinin lideri olarak mı katılacak?

Katılırsa bile, Sezer'in bütün iyi niyetine karşın o zirveden ne sonuç çıkacak?

Muhalefet partilerinin koalisyondaki bu zaafı kendileri açısından iyi değerlendirecekleri anlaşılıyor. Örneğin Kutan dün Konya'da, 'hükümet partileri görüş oluşturmadan kendilerinin görüş beyan etmeyeceklerini' söyledi. Oysa bir gün önce Azerbaycan'ın milli bayramı davetinde konuştuğumuzda, 'yalnızca idam cezasını ve farklı dillerde yayın ve eğitimi değil, AB uyumu ile gelecek bütün özgürlükleri tek bir paket içinde toplamayı önerebileceklerini' söylüyordu. Aynı şekilde, DYP lideri Çiller tercih yapmak zorunda kalırsa 'tabii ki teröristbaşının kaderini değil, Türkiye'nin AB kaderini tercih edeceğini' söylüyor. Ama DYP Grup Başkanvekili Turhan Güven'in sözlerinden tam olarak bu anlaşılmıyor.

Bugünkü MGK'da açılır mı, açılırsa askerler ne der, Cumhurbaşkanı ne der, MHP'li Savunma Bakanı Çakmakoğlu ne der bilinmez. Ama ölüm cezası konusu AB tartışmalarının psikolojik eşiği haline gelmiş durumda. Sanki bu eşik aşılsa, diğer bütün sorunlar çorap söküğü gibi çözülecekmiş gibi duruyor.

7 Haziran zirvesinden ölüm cezası ve diğer AB reformları konusunda mucize beklemek bu nedenle doğru değil. Aynı şekilde MHP'nin bu ret çizgisini ne kadar sürdürece-

ği, koalisyon içi 'uzlaşma kültürünün' bu kadar gerilime daha ne kadar dayanabileceği de belirsiz.

Ankara'da, MHP'nin ölüm cezası nedeniyle koalisyonu bozarak Türkiye'yi erken seçime götürebileceğine inananlar artıyor. 'Asan asmayan belli olsun' kampanyası belki de bunun hazırlığı.

Günlerdir yazdığımızı tekrarlamak gerekiyor: Bahçeli'nin Çin'den dönüşü ardından MHP'nin izleyeceği çizgi Türkiye'nin gündemini belirleyecek. Bunu değiştirebilecek hamleyse Ecevit'ten gelebilir.

30 Mayıs 2002

MGK OHAL'i Kaldırıyor

Milli Güvenlik Kurulu'nun 30 Mayıs toplantısı, Türkiye'nin yalnızca Avrupa Birliği üyeliğine doğru değil, demokratikleşme yolunda da tarihi bir dönüm noktası olarak anılacak.

Altı saatlik toplantı ardından açıklanan kararlardan en önemlisi, kuşkusuz doğu ve güneydoğudaki Olağanüstü Hal'in yıl sonundaki Kopenhag Zirvesi'nden önce tamamen kaldırılacağına ilişkin olanı.

MGK bildirisi bölgede halen dört ilde uygulanmakta olan OHAL'in Tunceli ve Hakkâri'de 30 Temmuz 2002 tarihinden itibaren kaldırılması, Diyarbakır ve Şırnak'ta ise son kez olmak kaydıyla "ve Bakanlar Kurulu'na OHAL uygulamaları sonrası alınacak tedbirlere hazırlık süresi verilmesi için" uzatılacağını duyurdu. Bunun anlamı Diyarbakır ve Şırnak'ta da OHAL'in 30 Kasım tarihinde son bulması. Böylece doğu ve güneydoğu Anadolu'da 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden bu yana hâkim olan olağa-

nüstü yönetim de sona ermiş olacak.

MGK bildirisi bu durumu AB-Türkiye ilişkileri açısından da şöyle değerlendiriyor: "Ülkemiz açısından uluslararası konjonktürde meydana gelen gelişmeler de değerlendirilerek, Ulusal Program'da öngörülen diğer yükümlülüklerimize ilişkin çalışmaların hızlandırılmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır."

Başbakan Ecevit'in sağlık durumu nedeniyle, MHP lideri Bahçeli'nin de Çin ziyareti gerekçesiyle katılmadığı tarihi MGK ardından açıklanan bu karar, Türkiye'nin önümüzdeki aylarda, idam cezasından Türkçe dışındaki dillerde yayın ve öğrenime dek değişik alanlarda adımlar atacağının işaretini veriyor.

Zaten son günlerde askeri kanattan gelen "idam cezasının af yasağıyla birlikte kaldırılması" ve "resmi makamların denetiminde dil kursu ve yayınına izin verilebileceği" yolundaki formüller, MGK açıklaması ardından anlam kazanıyor.

Nitekim dünkü MGK toplantısında idam cezasının kaldırılması ve dil öğrenimi ve yayın konularının da gündeme geldiği, bu alanda sağlanacak ilerlemenin yasadışı örgütlerce istismarına karşı alınacak önlemlerin de tartışıldığı öğrenildi. MGK bu adımları atarken, yıl sonunda, yani aralık ayındaki Kopenhag Zirvesi'nde "AB tarafından ülkemizle ilgili bir müzakere takvimi tespit edilmesinin önemi ve gerekliliği" üzerinde duruyor.

Bu ifade de Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri doğrultusunda atacağı adımlardaki hedefin, AB üyelik müzakereleri için bir takvim elde edilmesine kilitlendiğini gösteriyor.

Sezer'in Girişimine Destek

Ancak bu adımların en önemlilerinden birisinin Kıbrıs olduğu, hem MGK gündeminin öncelikli maddesi olmasın-

dan, hem de basın bildirisinde yapılan vurgudan görülebiliyor. Bildiride, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın Rum lider Klerides ile yaptığı görüşmeler desteklenerek, Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin var olma hakkına verdiği önemin altı bir daha çiziliyor.

MGK bu kararlarıyla Cumhurbaşkanı Sezer'in 7 Haziran tarihinde toplayacağı AB zirvesine de destek vermiş sayılıyor. Özellikle MHP kanadından gelen itirazları büyük ölçüde rahatlatması beklenen MGK kararları ardından, MHP lideri Bahçeli'nin Çin dönüşünde söyleyecekleri merakla bekleniyor.

Çünkü MGK kararlarının Türkiye'nin 17 yıldır yaşadığı PKK gerilimini topluma yeniden hatırlatma eğilimindeki MHP çevrelerinde hoşnutlukla karşılanmayacağı açık. Dünkü toplantı, MHP'nin özellikle ölüm cezası ve başka dillerde yayın konularındaki mevcut tavrının MGK tarafından desteklenmediğini ortaya koydu.

Yönetim Boşluğuna İzin Yok

Dahası, Başbakan Ecevit'in rahatsızlığı nedeniyle zirvede yönetim boşluğu doğmasına en azından bu aşamada izin verilmeyeceği de iç ve dış kamuoyuna gösterilmiş oldu.

Başbakan Ecevit'in katılamaması halinde 21-22 Haziran'da İspanya'nın Sevilla şehrinde yapılacak AB zirvesinde Türkiye'yi Cumhurbaşkanı Sezer ve Dışişleri Bakanı Cem'in temsil etmesi için hazırlıklara başlanması da, Sezer'in yürütmenin başı görevini yerine getirdiğini kanıtlıyor.

Ankara aslında dünkü MGK kararlarıyla siyasetin en tıkalı göründüğü noktalarda bile ileri adımlar atma yeteneğini yitirmediğini göstermiş oluyor.

31 Mayıs 2002

Genelkurmay-TÜSİAD Buluşması

TÜSİAD'ın hükümet ve Meclis'i AB konusunda gecikmemeye çağıran ilanının gazetelerde yayımlandığı 29 Mayıs günü, TÜSİAD Başkanı Tuncay Özilhan önemli bir randevu için Ankara'daydı. Yanında danışmanı Prof. Süheyl Batum ve bir dosya vardı.

Ankara'nın Başbakan Ecevit'in sağlık durumunun bir gün sonra, 30 Mayıs'taki MGK'ya katılmaya uygun olup olmadığını tartıştığı öğle saatlerinde, Özilhan ve Batum, Genelkurmay karargâhında Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt ile buluştu.

Büyükanıt bir gün önce, 28 Mayıs'ta Bilkent'teki '11 Eylül Sonrası Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri' başlıklı uluslararası konferansta bir konuşma yapmış ve AB'yi terörizme karşı gerekli tavrı almamakla, Türkiye'nin hassasiyetlerini yeterince değerlendirmemekle suçlamıştı. Türkiye'nin AB yolunda daha fazla gecikmemesi için gazetelere ilan veren ve bu çıkışı, TÜSİAD'ın 1979'da Ecevit hükümetini sarsan ilanına benzeten Özilhan, görüşme öncesi endişeli miydi? Genelkurmay'dan olumsuz bir tepki alacağına inanıyor muydu? Özilhan şöyle anlatıyor:

"Genelkurmay'dan olumsuz tepki alacağımızı düşünmedim. Türkiye'de Batı'ya en açık kurumlardan biri ve ilki asker. Türkiye'nin 1950'lerde NATO'ya girişiyle başlattığı asker eliyle Batı'ya açılım, daha sonra özel sektör tarafından sürdürülmüş. Asker AB'ye karşıyız diye bir mesaj vermedi. AB'den yana olduklarını, ama Türkiye'nin hassasiyetlerine saygı duyulmasını istediğini söyledi. Bunlar bizim de düşüncelerimiz. Bu, askerlerle ilk buluşmamız değildi, daha önce de görüştük. Bize verdikleri mesajlarda, çözüm önerisi ve projelerin siyasilerden ve sivil toplumdan gelmesini beklediklerini söylüyorlardı. Biz de projemizi hazırla-

dık, Türkiye'nin en önemli ve en aktif kurumlarından Genelkurmay'a birinci ağızdan sunup anlattık. Çalışmayı tüm parti ve milletvekillerine de gönderiyoruz."

Özilhan'ın sözünü ettiği çalışma, Prof. Batum tarafından hazırlanan ve idam cezasının kaldırılmasıyla, Türkiye'de konuşulan geleneksel dillerde yayın ve öğrenim hakkına ilişkin TÜSİAD'ın yasa önerilerini içeren 'Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri ve AB Kriterleri' dosyası. Özilhan çalışmayı özellikle MHP lideri Bahçeli'ye de bizzat sunup anlatmak istemiş. Çin ziyaretinden sonra olabileceği yanıtı almış.

Sezer ve MGK'ya Destek

Bu noktada, 29 ve 30 Mayıs gazetelerinde üst düzey askeri kaynaklara dayandırılan ve yalanlanmayan iki önemli açılımı anımsayalım:

Birincisi, idam cezasının af yasağı getirilmesi koşuluyla kaldırılması, diğeri başka dillerde yayın ve öğrenimin devlet kontrolü altında yapılabileceği. 30 Mayıs'taki MGK'dan ise, Olağanüstü Hal'in yıl sonuna dek kademeli olarak ve tamamen kaldırılması, reformların hızlandırılması kararı çıktı. Cumhurbaşkanı Sezer'in 7 Haziran'da Meclis'teki partilerin liderlerini AB için toplantıya çağırması öncesi gelişmelerin hızlandığı görülüyor.

Genelkurmay'la görüşmesinin ışığında TÜSİAD Başkanı bu gelişmeleri nasıl değerlendiriyor?

Özilhan: "Çalışmamızdaki öneriler ile askerlerin bakışı paralel. Görüşlerimizin uyum içinde olduğunu gördük. Son günlerde askerlerden çok açık mesajlar var. MGK'nın OHAL'i kaldırma kararını çok önemli buluyoruz. Türkiye 15 yıl ağır bir mücadeleden geçti. Senelerdir bu mücadeleyi en çok üstlenen, sıkıntıyı en çok çeken askerler oldu. Onların bu yaklaşımı, toplum ve siyasetin önünü de açа-

caktır diye düşünüyoruz. Sezer'in girişimini destekliyoruz. Kendisine teşekkür ediyoruz, her türlü desteğe hazır olduğumuzu duyuruyoruz. Muhalefette de önemli değişimler görülüyor. Türkiye'nin önemli bir konsensüse doğru gittiğini görüyoruz. Bu fırsat kaçırılmazsa, Aralıktaki Kopenhag Zirvesi'ne kadar birçok adımın atılıp, üyelik müzakereleri için tarih alınabileceğini umuyoruz."

Özilhan'ın bu sözleri yeni bir tartışma başlatacak gibi görünüyor.

3 Haziran 2002

Kritik Günler Bugün ve 7 Haziran

Bugün kritik, çünkü MHP lideri Devlet Bahçeli'nin konuşması gidişi değiştirebilir, 7'si kritik, çünkü dananın kuyruğu Köşk zirvesinde kopabilir. Önce MHP'ye bakalım.

MHP lideri Bahçeli'nin Çin ziyaretinden Türkiye'ye hareket etmeden önce, Kaşgar'da "Salı günü Meclis grubunda önemli açıklamalar yapacağını" söylemesi, siyaset kulislerinde birkaç haftadır var olan beklentiyi resmileştirmiş oldu.

Aslında MHP açısından siyasi gündeme damgayı vurmak ve belki Türkiye'yi kendisinin belirleyeceği koşullarda bir erken seçime götürmek için sonbaharı bekleyebilirdi. Ancak iki gelişme bu çıkışın haziran başında yapılmasını gerekli kıldı.

Bunlardan birisi, Avrupa Birliği'nin 2 Mayıs'ta PKK ve DHKP-C'yi Türkiye'nin isteği doğrultusunda terörist örgütler listesine eklemesi oldu. MHP bunu beklemiyordu. Oysa Başbakan Ecevit bunu umut ediyor, Dışişleri de var gücüyle bunun için bastırıyordu. Ecevit, bunun İspanya'nın dönem başkanlığında gerçekleşmesi durumunda

Türkiye'nin AB reformları doğrultusunda yeni adımlar atabileceğini söylüyordu.

Duymak İstemeyecekti

Liste yenilemesiyle birlikte Türkiye'nin ciddi adımlar atacağı ve bu adımların, örneğin Olağanüstü Hal'in kademeli olarak kaldırılması gibi doğrudan Silahlı Kuvvetleri ilgilendiren adımları da içereceği belli olmuştu. Hatta özellikle OHAL'in kaldırılmasının 21-22 Haziran AB Sevilla zirvesi öncesindeki son MGK olan Mayıs MGK'sında kararlaştırılacağı konuşuluyordu.

Ancak bu, yalnızca MHP değil, ama ANAP kanadından da bazı etkin isimlerin AB konusunda yapılması gereken her yeniliğe, dolaylı yollardan 'Asker istemez' rivayetini kalkan yapmalarıyla çelişiyordu. MHP lideri Bahçeli Çin ziyareti nedeniyle katılamadığı 30 Mayıs(MGK'sına katılsaydı, bütün bunları askerlerin ağzından duymuş olmaktan zaten hiç memnun olmayacaktı.

7 Haziran'ın Önemi

MHP'yi adımlarını hızlandırmaya zorlayan ikinci gelişme, Ecevit'in rahatsızlığının onu 4 Mayıs'ta hastaneye düşürmesi oldu. Rahatsızlığın uzaması ve vekâlet tartışmalarının başlaması, MHP'yi kendisini koruyacak önlemler almak durumunda bıraktı. 21 Mayıs'ta Başkent Hastanesi'nde yapılan koalisyon liderleri toplantısından AB reformları doğrultusunda karar alınması beklentisinin Bahçeli'nin frene basmasıyla suya düşmesi, MHP'nin siyasi gündeme el koyduğu değerlendirmesine yol açtı. Bunu, MHP kurmaylarının "Asıl Çin dönüşünü bekleyin" ifadesi izledi. MHP'nin Meclis'teki sandalye sayısını DSP'nin üzerine çıkararak, Ecevit'in görevden ayrılması durumunda erken seçim hükümetine talip olacağı yolunda bir oyun planı konuşulur oldu. Nihayet Cumhurbaşkanı Sezer Meclis'te grubu olan

parti liderlerini 7 Haziran'da AB konulu toplantıya çağırdı ve geldik bugüne.

DYP lideri Çiller'in dünkü gazetelerde yer alan "Ecevit gelmezse ben de gelmem" açıklaması, 7 Haziran toplantısının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gösterdi. Kulislerde Ecevit'in toplantıya katılmazsa, DSP Grup Başkanvekili Emrehan Halıcı'yı gönderebileceği konuşulur olmuştu. Gerçi ANAP lideri Yılmaz "Bunda ne var?" gibi bir açıklama yapsa da, Çiller'e hak verenler de yok değildi. Ecevit bunun üzerine basın sözcüsü Cem Avcı'ya "Doktorlar var güçleriyle çalışıyorlar ve Başbakan'ın 7 Haziran toplantısına katılması bekleniyor" açıklamasını yaptırdı.

Umarız Başbakan o güne dek doktorların toplantıya katılmasına izin vereceği sağlığına kavuşur. (Gerçi 7 Haziran'dan somut sonuç çıkması Sezer 'umutlu' olsa da, zor. Kulislere yansıdığı kadarıyla, muhalefet zirveyi hükümete yüklenme fırsatı olarak değerlendirecek, Bahçeli 27 Şubat MGK'sında Sezer'e itirazını tekrarlayacak.) Ve salt toplanmasıyla bile anlam taşıyacak olan 7 Haziran zirvesi yapılır.

Ancak bir de olmayacağını umarak tersini düşünelim: Ecevit'in katılamayacağını, toplantının yapılamayacağını düşünelim. Sezer'in nazik ama anlaşılabilecek netlikle, Başbakan'ın ne zaman görevini yeniden tam işleviyle yerine getirebileceği sorusunu ortaya atacağını düşünelim.

7 Haziran'da dananın kuyruğunun kopabileceğini söylememizin altında işte bu 'kötü durum senaryosu' yatıyor.

4 Haziran 2002

Bahçeli AB Sıkıntısını Basından Çıkarıyor

Devlet Bahçeli'nin önemli açıklamalar yapacağını söylediği dünkü MHP Meclis Grubu'na ilgi büyüktü. Kalabalık ola-

cağını tahmin ettiğim için erken gittim. Kapıda Bahçeli'nin Özel Kalem Müdürü Arif Fırtına ile karşılaştık ve yan yana oturup 30 Mayıs MGK'sı öncesi ve sonrası gelişmelerden konuştuk. Sonra Bahçeli geldi, konuşma metinleri dağıtıldı ve kürsüye çıkıp konuşmaya başladı.

Bir yandan Bahçeli'yi dinleyip, diğer yandan hızla konuşma metnini okumaya başladım.

Bahçeli'nin konuşma metni, *Radikal*'de son iki üç haftadır yazılanları doğruluyordu: MHP AB'yi engellemiyordu, ama altında MHP imzası bulunan Ulusal Program'la söz verilen AB reformları için bir telaşı yoktu. İdam cezasının bütünüyle kaldırılmasına karşıydı. Türkçe dışındaki dillerde yayın ve öğrenim için 'üç kez düşünülmesini' istiyordu.

Siyasi durum ve seçimler konusunda da *Radikal* okurlarına yeni gelecek fazla bir şey yoktu: Özetle, Bahçeli, Ecevit görevi bırakırsa, Türkiye'yi erken seçime götürecek başbakan olmak istiyordu.

Metni okuduktan sonra Bahçeli'yi dinlemeye ve salondaki MHP'lilerin tepkilerini gözlemeye koyuldum. Sonra alışılmadık bir şey oldu: Bahçeli konuşma metninin dışına çıktı.

Hem de Ne Çıkış

Bahçeli, "Bazı medya ve siyaset çevrelerinin Milliyetçi Hareket'i zaman zaman Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde gerekli reformlara engel olmaya göstermeye çalıştıkları bilinmektedir" dedikten sonra, metin dışına çıktığı uyarısıyla medyaya salvoya başladı: 23 Mayıs-1 Haziran arasında, yani kendisi Çin'deyken 55 köşe yazarı, AB ile ilgili ve MHP'ye de değinen toplam 107 yazı yazmıştı. Dördü dışındakiler 'MHP'yi hedef gösteriyordu'.

MHP'nin AB tutumunu yazanlar arasında *Radikal* top-

lam 19 köşe yazısıyla takım şampiyonu, bendeniz de kişisel dalda sekiz yazıyla birinci ilan edildim. (İsmet Berkan beş yazıyla ikinci ilan edilirken, Taha Akyol, Mehmet Ali Birand ve Mustafa Balbay dörder yazıyla üçüncülüğü paylaştılar.)

Türkiye'de ilk kez bir başbakan yardımcısı, kendisini ve partisi hakkında yazan gazeteleri ve gazetecileri ismen, hem de Meclis çatısı altında kamuoyuna ifşa ediyor, kendisinin eleştirildiği yazıların çetelesini sıralıyordu.

Bahçeli listesini açıkladıktan sonra, "Şimdi sormak lazımdır: MHP tarafından engellendiği iddia edilen ve adına reform denilen konular nelerdir? Son üç yılda, tam 10 yıldır konuşulan reformlar hangi partilerin ortaklığında hayat bulmuştur?" diye yazılı metne döndü. MHP grubu Bahçeli'yi alkışlarken Arif Fırtına'ya döndüm, "Eh artık bize cevap hakkı düşer" dedim. Güldü.

Ne Anlama Geliyor?

Ama sonra önümdeki kâğıda, "Bu konuşmayı dinleyen bir aklı evvel, adı sayılan kişilere bir saldırı yöneltirse, Sayın Bahçeli bunun sorumluluğunu üstlenebilecek mi?" diye yazdım, önüne sürdüm. Bu soruya gülmedi. Onun yerine, "Olmaz öyle şey" dedi ve o da önündeki kâğıda, "Yalnızca eleştirenlere yönelik değil. Yalnızca bir saptama" diye yazıp bana okuttu. Biraz durdu, "Yani sizi ne kadar yakından izlediğimizi, tespitleri boşuna yapmadığımızı göstermek istiyor" diye eklemek ihtiyacı hissetti.

Toplantı dağıldığında Meclis kulisinin kalabalığında kendimi Bahçeli'nin önünde buldum. "Merhaba, nasılsınız" diyerek elimi sıktı. Ben de "İyiyim, teşekkür ederim" dedim ama o kalabalıkta aklımdaki soruları sorma fırsatı bulamadım.

Şimdi burada soruyorum:

Türkiye'nin AB doğrultusunda adım atarken son 15-20 yıllık terörle mücadele atmosferinin hassasiyetlerini dikkate alması gerektiğini (Ben de öyle düşünüyorum) öne süren Bahçeli, bu atmosferde sözlerinin nelere mal olabileceğini düşündü mü?

Bahçeli böyle bir liste açıklayarak gazetecileri tepki ve duygularıyla hareket edebilen belli çevrelerin hedefi haline getirmiş oluyor mu?

Politikacının kendisini eleştiren gazetecileri, kitlesine ve kamuoyuna ifşa etmesi basın özgürlüğü ile çelişiyor mu?

Son olarak. Türk halkının yüzde 70'i AB'den yana olduğuna göre, yüzde 30'u karşı. MHP neden bu yüzde 30'un oyunu alıp tek başına iktidar olmak için AB'ye karşıyım demeyi tercih etmiyor?

Böylece herkes daha rahat eder.

* Bahçeli'nin medyaya yönelik tutumuna akşam saatlerine dek tek tepki DTP lideri Mehmet Ali Bayar'dan geldi.

5 Haziran 2002

Genelkurmay Açıklaması ve 7 Haziran Zirvesi

Genelkurmay'ın dün yaptığı yazılı açıklama, pek çok açıdan son siyasi gelişmelere ışık tutucu nitelikte. Genelkurmay, özetle, Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu tarafından daha önce açıklanan "ordu PKK ile mücadelede taraftır. O nedenle siyasiler karar versin" görüşlerinde bir değişiklik olmadığını söylüyor.Zamanlama açısından Genelkurmay açıklamasının hangi gelişmelerin ardından ve hangilerinin öncesinde yapıldığına bakmak gerekiyor.

Açıklama, MHP lideri Devlet Bahçeli'nin 4 Haziran'da

Meclis grubu konuşmasının ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in, 7 Haziran'da yapacağı AB zirvesinin (Başbakan Ecevit rahatsızlığı nedeniyle katılamasa bile, onun vereceği vekâletle) yapılacağını ilanı ardından geldi.

Ve aralarında TÜSİAD ve TOBB'un da bulunduğu 175 sivil toplum örgütünün İstanbul'da "AB adımlarının hızlandırılması" çağrısından saatler önce. Cumhurbaşkanı Sezer'in AB toplantısından iki gün önce. Yani bu açıklamanın bugünkü gazetelerde yer alması ve adeta liderler yarınki zirveye gitmeden bu yazının kamuoyunca okunması istenmiş gibi.

Açıklamanın zamanlaması önemli, çünkü analize buradan başlamazsak, 29 Mayıs gazetelerinde yayımlanan idam cezasının kaldırılması formülünün neden bir hafta sonra, o da kısmen yalanlandığına anlam vermek güçleşir.

Sıkıntı Kaynağı

Bu açıklamanın Silahlı Kuvvetler bünyesinde ciddi tartışmaların ürünü olduğu ve Bahçeli'nin son konuşması ardından yayımlanmasının rastlantı olmadığı yorumuna buradan ulaşılabilir.

MHP lideri partisinin Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki tutumunu köşeli sözlerle ortaya koyduğu konuşmasında, kendisi Çin ziyaretindeyken basına yansıyan üç gelişmeden çok rahatsız olduğunu gizlemiyordu: Birincisi, askeri kaynaklara dayanarak verilen "İdam cezası kaldırılacaksa, af yasağıyla kaldırılsın" ve "Türkçe dışındaki dillerde yayın ve eğitim devlet kontrolünde olabilir" haberleri. İkincisi MGK'nın OHAL'i yıl sonuna dek kademeli olarak kaldırma kararı. Üçüncüsü de, TÜSİAD Başkanı Özilhan'ın, idam ve dil konusundaki yasa önerilerini Genelkurmay'a sunması ve "çoğu konuda paralel düşündüklerini" açıklaması.

Belki de Bahçeli'nin grup konuşmasında medyaya ve TÜSİAD'a bu denli yüklenmesi aslında Genelkurmay'a dolaylı bir sitem taşıyordu.

Genelkurmay'ın defalarca Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini söylemesine karşın, MHP'liler askerlerin AB adımları konusunda yeni formüller üretiyor olmasını kabullenemiyor gibiydiler. Hem muhalefetten, hem de iş çevrelerinden "PKK ile mücadelede en çok sıkıntı çeken askerler kabul ettikten sonra başkalarına ne oluyor?" yolundaki çıkışların MHP'yi rahatsız etmesi zaten sürpriz olmazdı. Bunu, kilit konumdaki bazı MHP'lilerin benden haber kaynaklarımı, "asker kaynağın rütbesini, emekli mi muvazzaf mı olduğunu" sormasından anlayabiliyordum.*

Gözler Sezer'de

Görünen o ki, muhaliflerinin MHP'ye askeri kanattan gelen işaretlerin abartılı yorumları üzerinden yüklenme yolunu seçmesi, Silahlı Kuvvetler'de de sıkıntıya yol açmış bulunuyor. Ayrıca henüz hükümet kendi içinde görüş üretememişken askerden gelen çözüm önerileri, daha PKK ile mücadele yıllarının sıcaklığını üzerinde taşıyan bazı kadroların tepkisine yol açmış olabilir. Neticede, Ordu, Kıvrıkoğlu'nun "Taraf olduğumuz için görüş bildirmeyelim, karar siyasilerindir" görüşünü yeniden tekrarladı. Bu hem MHP'nin muhaliflerine 'Bakın sizin dediğiniz gibi değilmiş' deme şansı veren, hem muhalefet partileri ve iş çevrelerinin MHP'ye askerler üzerinden yüklenmesine engel olan, hem de aslında 'Hess formülünü' resmen üstlenmeden tar-

* Genelkurmay açıklaması, adını verdiğimiz söz gereği açıklamadığımız (idam konusundaki) kaynağın Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt olduğunu duyurdu. Büyükanıt Türk ordusunun en gözde beyinlerinden biri. PKK ile mücadelenin en sıcak yıllarında Güneydoğuda komutanlık yapmış, askeriyle birlikte çatışma hattında yaşayan, asker gözünde kahraman mertebesinde bir subay. Düşünce ve sözlerinin önem taşıması doğaldır.

tışmaya açan bir adım oldu.

Gerçek Tutumlar

Bütün bunların bir anlamı daha olduğu söylenebilir. O da Cumhurbaşkanı'nın Meclis'teki partilerin son ve gerçek tutumunu anlayıp sivil formüller üretme çabası olan 7 Haziran zirvesine destek olma, önünü açma şeklinde özetlenebilir.

Belki de baştaki cümle başka türlü de söylenebilir: Genelkurmay açıklaması siyasi durumun ne kadar karmaşık olduğunu çok iyi anlatıyor.

6 Haziran 2002

Çankaya'da Zor Zirve

Önceki akşam, İtalyan ve Danimarka büyükelçiliklerinde milli bayram davetine, İngiltere Büyükelçiliği'nde de İngiltere'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Lord Hanney için verilen bir yemeğe katıldım. Görülecek manzaraydı: Herkes birbirine hükümetin geleceği, DSP'ye ne olacağı ve en çok da 7 Haziran zirvesinden ne sonuç çıkacağı üzerine bitmek bilmeyen sorular sorup duruyordu.

Soru çoktu ama, yanıt şöyle dursun, kimsenin bugün tam olarak nelerin olacağına ilişkin inandırıcı bir tahmini bile yoktu.

Yalnızca, "Dur bakalım Sezer'in bir bildiği vardır" ya da "Yok canım bundan bir şey çıkmaz" türünden yorumlar uçuşup duruyordu.

Yine de 7 Haziran zirvesindeki aktörlerin oyun planları az çok belli.

Muhalefet partilerinden DYP'nin lideri Çiller günlerdir bir gerginlik politikası izliyor. Dün sabahki görüşmemizde,

"Türkiye'nin AB sorunundan önce hükümet sorunu var. Cumhurbaşkanı hükümet sorununun gündem maddesi olduğunu açıklamazsa zirveye katılıp o tabloya ortak olmak istemem" diyordu. Sonra bir de basın toplantısı düzenledi ve toplantıya katılsa bile Başbakan Ecevit'i istifaya davet edip, hükümet sorunu konusunu ortaya atarak zirve gündemini saptıracağı izlenimi verdi. Çiller toplantı öncesi keskinliğini içeride de sürdürürse toplantı iyice zora girer.

Öte yandan AKP, Abdullah Gül'ün ağzından DSP ve ANAP'ın Kopenhag Kriterleri doğrultusunda izlediği çizgiye tam destek vererek, kendisini DYP'den ayırdı. SP ise, ne yapacağına tam karar verememiş bir noktada. SP, DYP ile bir noktada birleşiyor: "AB konusunda devlet politikası yapmak için, önce hükümet politikası lazım. Önce hükümet kendi politikasını belirlesin."

Gerçek şu ki, asıl sorun hükümetin içinde, koalisyon partilerinin anlaşmazlığında. Zaten Sezer'in de, toplantıya katılabilirse Ecevit'in de en büyük zorluğu (Çiller'in muhtemel 'hükümet istifa' darbesi dışında) MHP lideri Bahçeli'yi ikna etmek olacak.

Hedef 2004

Dışişleri Bakanlığı 21 Mayıs hastane zirvesi öncesinden bu yana Başbakan Yardımcısı Bahçeli'ye 'talimatları olduğu takdirde ayrıntılı AB brifingi vermeye hazır' olduklarını iletiyor. Bu 'talep edilirse hazırız' talebi, Bahçeli'nin Çin dönüşünde de yinelendi. Ancak MHP lideri dün akşam saatlerine dek Dışişleri'nden AB brifingi alma talebinde bulunmamıştı. Bu MHP'nin bugünkü zirve öncesinde iyice içine kapandığına bir başka işaret sayılabilir.

Ancak Dışişleri Bakanlığı hem Cumhurbaşkanı Sezer'e, hem de Başbakan Ecevit'e ayrıntılı bilgi notları iletmiş bulunuyor. Cem'in Çarşamba günü Başbakan Ecevit'le de 10 dakikayı aşkın bir telefon görüşmesi yaparak AB-

Türkiye ilişkilerindeki son durumu aktardığı biliniyor.

Köşk ve Başbakanlık cephesinde teknik hazırlıklar Bahçeli'den gelebilecek iki önemli soru üzerine inşa ediliyor, ki bu sorular son derece meşru sorular olarak görülüyor.

Muhtemel soru: Türkiye idam cezası ve dil hakları gibi konuları çözdüğünde AB üyelik müzakerelerinin başlaması garantisi var mı?

Muhtemel yanıt: Bunun bir garantisi yok. Bütün Kopenhag Ölçütleri'nin yerine getirilmesi gerekir. Ancak Türkiye'nin bunları yerine getirmemesi durumunda Avrupa tablosunun en azından 2010 yılına dek dışında kalması garanti. Çünkü 2000 Nice Zirvesi'nde alınan karar uyarınca 2004 yılı başlarında düzenlenecek ve Avrupa'nın geleceğinin belirleneceği hükümetler arası konferansa, ancak o tarihe dek üye olan ya da müzakerelere başlamış ülkeler katılabilecek.

Muhtemel soru: Türkiye Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirse bile bu nüfus, enflasyon, işsizlik ve fakirliğiyle AB'ye alınmaz. O zaman boşuna siyasi taviz vermek niye?

Muhtemel yanıt: Müzakerelere başlamak için yalnızca siyasi ölçütleri, yani Kopenhag Ölçütleri'ni yerine getirmek yeterlidir.

Ekonomik ve sosyal ölçütlerin tamamlanması, üye olma aşamasında aranıyor.

Bir başka önemli konu Kıbrıs. Ancak 30 Mayıs MGK'sından da anlaşıldığı üzere, Ankara'nın şu anki önceliği Kıbrıs değil, siyasi ölçütler.

Zaten asıl kilidin Kıbrıs olduğunu herkes biliyor ama, iş Kıbrıs/AB müzakereleri tercihi noktasına geldiğinde, diyelim uygulanmayan bir idam cezası nedeniyle tökezlemek kimsenin işine gelmeyecek. Mesele bu.

7 Haziran 2002

Köşk'ten 7 Haziran zirvesi açıklamasının çıktığı 14.30'la, MHP lideri Bahçeli'nin zehir gibi açıklamalar yaptığı 17.00 arasında ne değişti?

Değişen bir şey olmadıysa, hem Bahçeli'nin Cumhurbaşkanı Sezer'in yanında Meclis'te "ivedilikle" uzlaşma zemini aramayı kabul etmesi, hem de "Bu zemini MHP'siz bulmanız mümkün, ama o zaman MHP hükümette olmaz" demesi ne anlama geliyor? Keza, MHP liderinin hem "Samimiyetle Türkiye'nin AB üyeliğini istiyoruz" demesi, hem de üyelik koşullarının Meclis tarafından yerine getirilmesi durumunda hükümeti bozabileceği tehdidinde bulunması çelişki değil mi?

Hem evet, hem hayır.

Evet, çünkü MHP Türkiye'nin şu an önündeki en önemli stratejik konu olan AB üyeliği konusunda, milli hedeflerle seçmen tabanının talepleri arasında sıkışmış durumda.

Hayır, olmayabilir, çünkü zaten kendisini kitlelere anlatmakta sorunu olduğunu bizzat lideri Bahçeli'nin ağzından ifade eden MHP, bu kez de derdini oldukça zor ve çetrefil bir denklemle anlatmayı seçiyor.

Bu zor denklemin birkaç bilinmeyeni var.

Öncelikle Bahçeli'nin, hedef aldığı, 2002 Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin başlaması değil, ne zaman başlayabileceğine ilişkin bir tarih alabilmesi. Bu, 2002'nin ilk aylarından bu yana Dışişleri Bakanı Cem tarafından da önerilen hedef. Ancak AB mevzuatında bulunmayan böyle bir usul henüz yok. Bahçeli, "Ulusal Program dışında kalan bazı ilave konuların" önşart olarak dayatılmasına karşı çıkarken öncelikle Kıbrıs'ı kastediyor. Kültürel hakların genişletilmesi Ulusal Program'ın ve Ko-

penhag Kriterleri'nin parçası, ama Kıbrıs değil. Ancak Kıbrıs sorunu çözülmeden Türkiye'nin AB üyesi olması mümkün görünmüyor.

Zaten 30 Mayıs MGK'sı da Kıbrıs'ı Denktaş-Klerides görüşmelerine teslim ederek, AB uyum çalışmalarının hızlandırılmasını istemişti. Yani Kıbrıs zaten Ankara için AB üyeliği yolunda sonuncu pazarlık maddesi. Dolayısıyla Bahçeli'nin idam ve anadilde yayın ve öğretim hakkıyla Kıbrıs'ı bir araya katarak "dörtlü eylem paketinden" söz etmesi gerçek durumu yansıtmıyor.

Bahçeli, MHP tabanında kendisine büyük sempati kazandıracağı belli olan dünkü restini, aslında var olmayan bir yeldeğirmenine, bu "dörtlü pakete" karşı çekiyor.

Öte yandan idam cezasının kaldırılması konusunda Meclis'te varılabilecek bir uzlaşmayı, hükümeti bozma nedeni saymayacağını ilan ederek, aslında kapıyı aralıyor. Çünkü özellikle AKP'nin idam cezasının kaldırılmasına dün verdiği açık destek sonrasında, Meclis'te Türk Ceza Kanunu'nun ölüm cezası içeren 125 ve 146. maddelerinin DSP ve ANAP işbirliği ile kaldırılması daha mümkün hale geldi.

Bu durum Bahçeli'ye bir dahaki seçimde diğer sağ partileri Öcalan'ın idamı konusunda sıkıştırma imkânı da sağlar. Ancak Bahçeli, idam cezasının kaldırılması uzlaşmasıyla birlikte anadilde yayın ve öğrenimin de kabulü durumunda koalisyonu bozabileceğini ilan etmiş bulunuyor.

İyimser olmaya çalışıyorum: Acaba Bahçeli, 'İdam cezasını bensiz kaldırın, gerisine tarih verirlerse bakarız' mı demek istiyor? Eğer böyleyse, Türkiye'nin atacağı adımları parçalara ayırıp ayrı pazarlık maddeleri haline getirmek, treni kaçırmamak kaydıyla fena fikir olmayabilir.

Ancak bu zorlama iyimserlik sonuçta gelip AB üyeliği yolunda demokratikleşme adımlarının hükümeti bozma

tehdidine çarpıyor.

Hükümetten söz edince... Dünkü toplantıya sağlık nedeniyle katılamayıp yerine DSP Genel Sekreteri Hasan Gülay'ı gönderen Ecevit, daha sonra da Hüsamettin Özkan aracılığıyla Bahçeli'nin 10 Haziran'da Bakanlar Kurulu'nu toplamasını istedi.

Ecevit bununla hükümet işleyişinin devam ettiğini göstermek istiyor olabilir. Ancak bu hükümet artık dünden bu yana DSP'nin büyük ortağının bozma resti altında nefes alıyor. Cumhurbaşkanı Sezer'in topladığı dünkü zirve sonrasındaki açıklama, hükümetin stratejik konularda karar üretme yeteneğini yitirdiğini göstermiş oldu.

Hükümet yaşıyor, buna yaşamak denirse.

Çiller mi? Fazlasıyla deşifre bir manevrayla idam cezası ve AB konusundaki görüşlerinin devlet kayıtlarına sokmamayı başardı.

Buna başarı denirse...

8 Haziran 2002

Moralinizi Bozmayın, AB Umudu Bitmedi

Geçen hafta Ankara'nın Başbakan'ın sağlığı ve 7 Haziran zirvesine kilitlenmiş atmosferinden sessizce geçen önemli kişiler oldu.

Bunlardan birisi ABD'nin BM Daimi Temsilcisi John Negroponte idi. Negroponte ile 4 Haziran akşamı, bir yemek davetinde görüşme fırsatım oldu. Genelkurmay'la görüşmesini yeni bitirmişti. Ertesi gün Dışişleri Bakanlığı'yla görüşüp Yunanistan'a geçecekti.

Türk asker ve diplomatlarının da bulunduğu bu ye-

mekteki konuşmaların içeriği ABD Büyükelçisi Robert Pearson tarafından 'yazılmama' koşulu taşıdığı için izlenimlerimi aktaracağım.

BM Güvenlik Konseyi'nde öncelik taşıyan konular, akut kriz niteliğindeki Hindistan-Pakistan nükleer gerilimi dışında ve sırasıyla şöyle: Terörizme karşı işbirliği, Afganistan, İsrail-Filistin çatışması ve Irak. Bunların tamamı Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren konular. Peki ya Kıbrıs? BM gündemini 30 yıldır meşgul eden Kıbrıs?

Orası *'no comment'*, yorum yok, görüşmelerin sonuçlanması bekleniyor, o kadar. Kendi adıma fazla inanmadım, nedenini açıklayacağım.

Gündemi Kıbrıs Belirleyecek

Çünkü ertesi gün, bir başka akşam yemeğine davetliydim. İngiltere Büyükelçisi Peter Westmacott tarafından düzenlenen bu yemeğin şeref konuğuysa İngiltere'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Lord David Hanney idi ve orada konuşulanlar da aktarılmama koşuluna bağlanmıştı.

İzlenimlerimi aktarmadan önce ABD'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Thomas Weston'un da hafta başında Ankara'da olacağını söyleyerek Kıbrıs trafiğinin giderek hızlanacağına dikkat çekmek istiyorum.

Bunun öncesine Denktaş ve Klerides arasında yapılan görüşmelerden ve 30 Mayıs Milli Güvenlik Kurulu'ndan sızan bilgilerden çıkarabildiğimiz sonucu ve 7 Haziran zirvesi ardından MHP lideri Bahçeli'nin açıklamalarını koyduğumuzda, ortaya şöyle bir Kıbrıs tablosu çıkıyor.

Kıbrıs görüşmelerinde güvenlik alanında önemli aşamalar kaydedilmiş. İdari yapılanma konusunda da öyle. Anlaşma olursa, bunun iki ayrı ve egemen yapı etrafında bir çerçevede olacağı anlaşılıyor.

En hassas konu olan dolaşım ve mülkiyet haklarına

henüz dokunulmamış. Denktaş, haklı olarak, şu an kişi başına 22 bin dolar milli gelire ulaşmış Rum tarafına bu hakkın verilmesinin, Kuzey'in adeta satın alınması demek olacağından endişe ediyor.

Ancak Ankara'da, MGK'ya da yansıyan endişe, bunun da ötesinde. Bir general bu durumu şöyle açıklıyor: Diyelim Klerides, Denktaş ne derse kabul edip altına imza attı. Sonra bir Güneyli gidip 25 yıl önce Kuzey'de kalan mülkü için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne dava açtı ve kazandı. Bu durumda Denktaş'ın imzaladığı anlaşmanın ne hükmü kalacak? Bu durum Kıbrıs Türklerinin lehine ne gibi bir garanti altına alınacak?

Öte yandan Kıbrıs sorunu yeni bir çözüm bulmadan Türkiye Kopenhag ölçütlerinin tamamını da yerine getirse AB üyesi olamayacak, bu anlaşılıyor. Ancak AB'nin Türkiye'ye "Anlaşmazsanız, Güney'i alırız" demesi giderek geçerliliğini yitiriyor. AB diplomatları bunu olabildiğince kaçınılması gereken çözüm olarak gördüklerini açıkça söylüyorlar.

Bu noktada Yunanistan'ın Kıbrıs dışındaki diğer üyelerin kabulünü engelleme tehdidi devreye giriyor. Ancak Avrupa'da yükselen sağ dalga zaten AB genişlemesine soğuk bakıyor. 22 Eylül'deki Almanya seçimleri, siyasi tabloyu değiştirebilir.

Şimdiye dek "Türkiye istediği için" Kıbrıs görüşmelerine müdahil olmayan ABD, artık Türkiye'nin AB üyeliğini tehlikeye atıcı adımlardan sıkıntısını belli ediyor. Weston ziyaretinden, 'Nasıl olsa taviz verecekler düşüncesiyle katı durmanın uzun süre işe yarayacağını sanmayın' mesajı çıkabilir.

Türkiye-AB sürecinin Kıbrıs konusunda tıkanacak gibi görünmesi, aslında süreci açacak adımın da Kıbrıs konusunda atılacağının işareti olabilir. Kıbrıs'ta, askeri ve sivil otoritenin ortak beyni olan MGK'yı tatmin edecek bir

formülün ortaya çıkması bütün Türkiye-AB sürecinin önünü açabilir.

Bahçeli'nin "Nasıl olsa Kıbrıs'ı isteyecekler, o zaman diğerlerini neden yapalım" denklemi doğru değil. Fazla basit kurulmuş bir denklem.

O nedenle Türkiye-AB denklemi de "Nasıl olsa olmayacak" üzerine kuruluyor.

Oysa uluslararası siyasette çözüm, çözümsüzlüğün zirveye çıktığı noktalarda ortaya çıkıyor. Görülmesi gereken bu.

9 Haziran 2002

Neden Kıbrıs?

Ankara'nın Kıbrıs konusundaki tutumunun neden bu kadar ısrarla korunduğu, gerek bazı AB ülkelerinin sözcüleri, gerekse İstanbul'da etkili bazı aydınlar tarafından kızgın bir tonda sıkça soruluyor.

Hatta Kıbrıs konusunda Denktaş'ın tutumunu fazla katı bulan Başbakan Yardımcısı Yılmaz'ın dün AB'yi Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin durumu konusunda net tavır almaya ve Türkiye'ye bir perspektif vermeye çağıran demeci bile bu çevrelerde sıkıntıya yol açabiliyor.

Ankara'daki siyasi, diplomatik ve askeri kulisin derinliklerinde bu soruya aradığımız yanıtta, aşağıdaki ortak noktalara ulaşmak mümkün oldu:

Türkiye'nin AB ile üyelik müzakerelerine başlaması için atması gereken adımlar, yani Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesi durumunda, Kıbrıs'ta o günkü durum ne olursa olsun Türkiye ile müzakerelere başlanacağı yolunda bir işaret yok. Bu yönde güvenilir bir işaret alındığı zaman

adım atmak hem kolaylaşır, hem hızlanır.

İdam cezasının kaldırılması, yerel dillerde yayın ve öğrenim hakkı, yeniden yargılama hakkı türünden, toplumda gruplaşmalar ortaya çıkarması tehlikesi olan konularda da bu adımları atmak aslında zor değil. Çünkü müzakere süreci bir yana, ileride AB üyeliği söz konusu olsa bile, Türkiye'nin çıkarları onu gerektirirse, geri dönüş mümkün. Yani hakları genişleten bu adımları, diyelim bir savaş durumunda geri almak ihtimali, yalnızca yeni yasal düzenlemeler gerektiriyor.

Bütün AB üyesi ülkeler için geçerli olan bu durum, siyasi kriterlere uyum sürecinin geriye dönüşü mümkün, teknik deyimle 'tersinir', diplomatik dilde *'reversible'* bir süreci anlatıyor. Dolayısıyla bu adımlar hem Türkiye'yi birinci ligdeki demokrasiler arasına dahil ediyor, hem de aslında stratejik varlıkları açısından bir eksilmeye yol açmıyor.

Kıbrıs'ta ise durum farklı. Kıbrıs'ın Türkiye'nin elinde bir koz olmaktan çıkması, geri dönüşü olmayan, tersinmez, *'irreversible'* bir adım atılması anlamına geliyor. Yani Türk tarafı Rum tarafıyla bir anlaşmaya varsa, Atina gibi Ankara da bunu onaylasa, ama sonra Türkiye Kopenhag Ölçütleri'ni yerine getirmiş olsa bile AB tarafından reddedilirse, yapılabilecek tek bir şey yok.

Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel'in "Bir sabah kalkarız ki, Kıbrıs yok" demesi, bu endişeyi örtülü ama olanca şiddetiyle anlatıyor. O nedenle Türkiye AB üyeliği konusunda geri dönüşü mümkün olmayan bir sürece girmeden, Kıbrıs da geri dönüşü olmayan bir sürece girmeyecektir.

Yılmaz'ın son demeci ortaklar arasında Kıbrıs politikası konusunda bir tereddütün kalmadığını, hatta bu konuda Meclis tavrının da ortak olduğunu gösteriyor. Bu tablonun üzerine bir de bu yılın başlarında Denktaş tarafından ustaca anımsatılan "Girit örneğini" de koyduğunuzda, Anka-

ra'nın Kıbrıs çizgisinin AB ve diğer ülkeler tarafından net olarak anlaşılmaması için bir neden kalmıyor:

Türkiye'nin AB üyeliği geri dönülmez bir yola girmeden, Kıbrıs için herkesin kabul edebileceği bir çözüm imkânsıza yakın görünüyor.

15 Haziran 2002

'Baba, Maçı Kazanırsak AB'ye Girecek miyiz?'

9 yaşındaki kızım Nisan'ı sabahları okula ben bırakıyorum. Böylece ona biraz daha zaman ayırabiliyorum. Ödülüm de çocuk aklının pırıl pırıl basitliğiyle dünyaya daha farklı bakma fırsatı oluyor.

Geçenlerde, Radyo ODTÜ'nün 'Modern Sabahlar' programında Ege, Oktay ve Didem'e ayarlı vaziyette yol alıyorduk. Nisan dikkatle sekiz haberlerini dinledi, sonra sordu:

– Baba tur atlayınca ne oluyor?

– Böylece Dünya Kupası'na katılan takımların yarısını geride bırakmış oluyorsun. Türkiye şimdi dünyanın en iyi 16 takımı arasına girmiş oldu. Şimdi başka takımlarla maç yapacağız.

– Sonra?

– Sonra, eğer kazanırsak, kupaya biraz daha yaklaşacağız. Bir maç daha yapacağız.

– Peki maçı kazanırsak AB'ye girecek miyiz?

– Ne ilgisi var kızım?

Bu sırada trafik tıkanmıştı. Jandarma Komutanı Aytaç Yalman'ı işe götüren makam arabası önümüzde kırmızı ışıkta beklerken, sivil plakalı ama içinde önemli kişiler taşıdığı arkasındaki koruma aracından belli olan bir otomo-

bil geliş şeridini ihlal edip birkaç otoyu tehlikeye atarak kırmızı ışığı geride bırakıyordu. Hem kızgınlığımdan, hem de ahret suallerine daha fazla muhatap olmamak için söylenip konuyu değiştirmeye çalıştım.

Ama o ısrarlıydı:

– Yani dünya şampiyonu olunca Avrupa Birliği'ne giriliyor mu?

– Hayır kızım, bu bir spor yarışması. Diğeri, ülkeler arasında çeşitli konularda birlik.

– Yani dünya şampiyonu olunca da olmuyor mu?

– Hayır olmuyor.

– Keşke olsa.

– Neden istiyorsun?

– O zaman burası Avrupa gibi, orası da Türkiye gibi olacak.

Bu tuzağa aslında daha önce de düştüm. Daha önce de Türkiye'nin AB'ye girmek istediğini söylemiş, sorunca da, Almanya'dan aldığı fularlarla gurur duyan anneannesine dokundurarak, "O zaman anneannem Avrupa'dan aldım diyemez, burası da Avrupa sayılır" demişti.

Sizi bilmem ama, bizim evde gece-gündüz politika ve AB konuşulmuyor. Eğer dokuz yaşındaki çocukların aklında bu konu yer etmeye başlamışsa, artık bir karar verme zamanı gelmiş demektir.

AB Karşıtı Parti Ne Yapıyor?

Şimdi iki soru soranınız çıkabilir:

Birincisi, Türkiye'nin AB'ye girme kararı zaten verilmedi mi türünden olabilir.

Kâğıt üzerinde verildi. 1963 Ankara Anlaşması'ndan bu yana Türkiye, AB'ye girmek istediğini söylüyor. 1987'de resmen adaylık başvurusu yapmış. 1999'da adaylığı kabul edilmiş. 2001'de Ulusal Programını hazırlayarak

üyelik için gereken koşulları yerine getirmeye söz vermiş.

Dahası, bu söz verilmeden önce hem hükümet, hem de asker de dahil bürokrasi düzeyinde uzun tartışmalar yaşanmış. Belge ve program bu tartışmalarda varılan 'Türkiye'nin stratejik hedefi AB üyeliğidir' kararından sonra kabul edilmiş.

Ancak daha bu tartışmaları yapıp belgeleri imzalayan siyasetçi ve idarecilerimizin tamamı hayatta ve görevinin başında olduğu halde, hiç de AB'ye girme isteğimiz varmış gibi davranmıyoruz.

Sanki birtakım uzaylılar bir gece gizlice devlet binalarına girip bu belgeleri imzaladılar, maskeleri takıp 'kararlıyız' diye toplantılar düzenlediler ve biz büyük komplonun farkına daha yeni varıyoruz.

İkinci soru şu olabilir: Haksızlık etme, hangi parti AB'ye karşı olduğunu söylüyor ki?

Doğru, Meclis'teki hiçbir parti resmen AB karşıtı olduğunu ilan etmiyor. Hepsi, en çok engel olanlar bile, en çok engel oldukları noktada bile Türkiye'nin AB üyeliğinden yana olduklarını baştan söylüyorlar. Sonra 'ama' diye ekliyorlar. (Demirel'in dediği gibi, "O ama yok mu, o ama?").

Burada AB karşıtı derken kastımız, mevcut bütün partilerin içinde, bütün devlet kuruluşlarının, bütün sivil toplum örgütlerinin içinde bulunduğu bir bölünmüşlük, bir farklılaşma, yani bir partileşmedir.

Benim bir fikrim var. İkide bir Türkiye'nin yüzde 70'i AB yanlısı deyip duruyoruz. Demek ki yüzde 30'u da AB'ye karşı. Mevcut seçim sistemiyle yüzde 30'u alan tek başına iktidar olur.

Neden cesur bir parti açıkça AB karşıtı olduğunu söyleyip bu yüzde 30'la tek başına iktidar olmayı düşünmüyor? Böylece herkes rahatlamaz mı?

16 Haziran 2002

"Bahçeli'nin idam, dil öğrenim ve yayını gibi konularla Kıbrıs'ı birbirine bağlaması yanlış. Zaten kimse bu dört konuyu bir arada ele alalım da demiyor. Ama Bahçeli'nin tutumunda bir tutarsızlık yok. Onlar ne yapmak istediklerini hep açıkça söylediler." Kıbrıs işlerinden sorumlu Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel bir nefes alıp devam ediyor: "Asıl tedirgin olduğum, Mesut Yılmaz'ın hükümeti de aşacak bir şekilde Avrupa Birliği şampiyonluğu yapmaya kalkışması, bunu siyaseti için bir malzeme yapması."

Bugün Brüksel'de Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantılarına hükümet adına katılacak olan Gürel, MHP'li başbakan yardımcısından sonra ANAP'lı başbakan yardımcısına da yükleniyor. Hem de asıl hedefin Yılmaz'ın AB ve özellikle de Kıbrıs tutumu olduğunu saklamadan. Gürel sürdürüyor:

"Yılmaz, AB konusunda gereksiz telaş yaratıyor. AB konusunda en son yapacağımız, ilk önce yapalım diyor; Kıbrıs'ta açılıma gidelim diyor. Telaşa kapılarak Türkiye'yi AB yanlıları ve karşıtları diye bölmeye çalışmak yanlış. AB üyeliği Cumhuriyetimizin kurulmasındaki hedeflerin billurlaşmış hali. Bu, yalnızca belli bir siyasi partiye ve onun geleceğine indirgenemez."

İlginç bir ayrıntı, Gürel'in koalisyon ortağının lideri hakkındaki bu sert eleştirileri görünür bir kızgınlık içinde değil, tersine, alışkın olduğumuzdan da sakin bir tonda, tane tane sıralaması. Akla gelen soru, bu gerilimle hükümetin daha ne kadar gideceği. Bu kadar badire atlatan koalisyonu AB ve Kıbrıs konusu mu dağıtacak?

Aynı zamanda hükümet sözcüsü de olan Gürel yanıtlıyor: "Yalnız Yılmaz'ın son açıklamaları sanırım hatasından döndüğünü gösteriyor. AB'den Kıbrıs politikasını açıklaş-

tırmasını ve Türkiye'nin önüne tarih perspektif koymasını talep etmesi, Yılmaz'ın sağlıklı bir tutum değişikliği içinde olduğunun işareti. Sanırım böyle bir konunun bu kadar abartılarak ve cendere baskısı yaratılarak tartışılmasının yararı olmayacağını o da görmüş olmalı. Bence AB bir hükümet sorunu haline gelmeyecektir."

Gürel'e göre, Kıbrıs'ta Türk tarafının haklarından söz etmek AB karşıtlığı anlamına gelmiyor.

Zaten Kıbrıs konusundaki görüşlerinden de 'hayali bir AB hedefi için vazgeçmeyeceğini' söylüyor. 'Çünkü bazı soruları doğru sormak gerekiyor':

1. Türkiye'nin AB'ye girmesi için nesnel hedefleri, yani Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni yerine getirmesi yeterli olacak mıdır?

2. Türkiye bu hedefleri yerine getirirse AB sadece Türkiye'ye özel, Kıbrıs gibi başka engeller dikecek midir?

"AB, Türkiye ile bir güven ilişkisi oluşturmak istiyorsa, nesnel kriterler yerine getirilirse başka koşul olmadan Türkiye'yi alacağız demelidir."

Gürel'in AB-Kıbrıs senaryoları ise daha çok yıl sonundaki Kopenhag Zirvesi'ne ayarlı:

1. AB siyaseti aynen devam eder ve Kıbrıs'ın tamamını temsilen sadece Rum hükümetini üye kabul eder. Bu, Kıbrıs'ta yeni çatışmalara yol açabilir. Zaten bunu söyleyen Kıbrıslı Rum bakanlar var. Ya da Rum hükümetini, yalnızca güneyi temsilen alırlar. Bu Doğu Akdeniz'de başka sürtüşmelere yol açabilir. Bir de AB'nin Türkiye ile bir yolculuğu düşünmediğini gösterir ve ilişkiler derin yara alır.

2. AB, Kıbrıs'ın üyeliğini ertelemeyi seçebilir. Burada AB'yi en çok korkutan, Yunanistan'ın AB genişleme politikasını sabote edeceğidir. Ama zaten Avrupa'da görülen sağa kayış bunun önünde daha büyük engel. Fransa ve Hollanda'dan sonra Eylül ayında Almanya'da yapılacak seçimler ardından genişleme politikasının değişmesi ihtimali

var. Kıbrıs'ın üyeliğinin ertelenmesi hem AB'yi, hem Türkiye'yi rahatlatır.

Haftalardır söylüyoruz ve giderek netleşiyor:

Türkiye kendi AB üyelik sürecini garantiye almadan, Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüm beklemek gerçekçi değil. Brüksel'de hesapların buna göre yapılması lazım.

17 Haziran 2002

Milli Takım Sevinci ve Ecevit'in AB Mektubu

Milli Takım'ın Japonya'yı 1-0 yenerek Dünya Kupası çeyrek finaline yükselmesi *Radikal* Ankara bürosunu sevince boğdu. Sevinmeye ve galibiyete ne kadar hasret kaldığımızı fark ettik. Galibiyeti kutlamak için öğlen *suşi* ısmarladık. Sokaklarda bayram havası vardı.

Bir arkadaş, "Şimdi ister misiniz bu sevinçle Ecevit de elinde bayrakla dışarı çıksın" esprisi yaptı. Biraz sonra espri gerçek oldu. Ecevit elde bayrak dışarı çıkmasa da canlı yayında televizyona çıktı. 40 dakika boyunca NTV'de soruları yanıtlarken hastalığından fazla iz kalmadığı görüntüsü çizdi.

Ecevit'in tedavisinin sürdüğü Oran'daki çalışma evinden yürütmeye çalıştığı devlet işlerinde son birkaç gündür artış ve canlanma göze çarpıyor.

DSP'lilere Meclis'te idam cezasının kaldırılması için ittifak arayışı talimatı vermesiyle başlayan bu tempo artışı, Pazartesi günü Hazine Bakanı Derviş ve ekonomi bürokratlarıyla yaptığı toplantıyla hızlandı. Dün Dışişleri Bakanı Cem ve Dışişleri bürokratlarıyla ile daha çok AB ve Kıbrıs, daha az da Kafkaslar ve Ortadoğu olmak üzere bir saate yakın görüşmesi, Ecevit'in normal temposuna dönmekte olduğu görüntüsünü pekiştirdi.

Ecevit, Derviş'le görüşmesi ardından yapılan ve dünkü Radikal'de yer alan söyleşimizde, ekonomideki tedirginlikte siyasi belirsizliğin payını ve bu payda kendisinin siyasi geleceğinin sorgulanıyor olmasının rolünü kabul ediyordu.

Ancak siyasi belirsizlik adına daha büyük payı idam cezası ve diğer AB reformları tartışmasına veriyordu. Derviş ve bürokratların "AB ile ilişkilerin gerilmesinin yatırımları engelleyici etkisinden" söz etmesi anlaşılan Ecevit'i etkilemişti. Nitekim, Ecevit'in önceki gün ekonomiye el atması bile dünkü Hazine ihalesi üzerinde fazla olumlu bir etki oluşturmadı.

203 gün vadeli bono ihalesinde 1.5 katrilyon liralık satışa yüzde 73.9 faiz verildi.

Oysa 28 Mayıs'ta yapılan 280 gün vadeli ihalede bileşik faiz yüzde 58.45'ti.

Bunun anlamı, ekonominin artık yalnızca iç politikadaki değil, onunla bağlantılı olarak dış politikadaki gelişmelerden de etkileniyor olması.

Ecevit'in de AB reformları ve ekonomi arasında ekonomi yönetimi tarafından kurulan bağlantının belki sağlamasını yapmak amacıyla, Dışişleri Bakanı Cem'i, Derviş'le görüştüğü Pazartesi günü telefonla aradığı anlaşılıyor. Telefonda Ecevit Cem'e "AB ile diyaloğun nasıl gittiğini ve AB'nin beklentilerinin ne yönde olduğunu" soruyor. Cem de Ecevit'e trenin kaçtığı telaşının belki henüz gerek olmadığını, ancak reformların bir an önce yapılmasının Türkiye'nin önünü hem siyasi, hem de ekonomik olarak açacağını söylüyor. Ve "uygun görürse daha ayrıntılı bilgi vermeye hazır olduklarını" söylüyor. Ecevit'in "Peki, öyleyse yarın (Salı) buyurun" demesi üzerine de dünkü görüşme gerçekleşiyor.

Ecevit'in Cem ve Dışişleri ekibiyle dün yaptığı toplan-

tının belki de en önemli sonucu, AB dönem başkanı İspanya'nın Başbakanı Aznar'a bir mektup iletilmesi kararı oluyor. Mektup, 21-22 Haziran'da yapılacak Sevilla Zirvesi'nde Cumhurbaşkanı Sezer'e eşlik edecek olan Cem tarafından Aznar'a iletilecek.

Sevilla'da Destek Arayışı

Ecevit mektubunda Türkiye'nin Aralık 2001'deki Laeken Zirvesi'nden bu yana kat ettiği mesafeleri sayıyor. Bunlar arasında Anayasa değişikliği uyum yasaları, Türk kamuoyunda önemi yeterince anlaşılmayan yeni Medeni Yasa ve son MGK'da tavsiye edilen Olağanüstü Hal'in yıl sonuna dek kademeli olarak kaldırılması kararları bulunuyor.

Bunların sıralanması ve İspanya'ya dönem başkanlığı sırasında Türkiye'ye verdiği destek nedeniyle takdir duygularının iletilmesi ardından sadede geliniyor. Mektubun özü şu:

Sevilla Zirvesi'nde Türkiye'den olumlu söz edilirse reform sürecinin daha kolay yürümesine destek olursunuz.

Bu mesaj yalnızca "Terörist örgütler listesine KADEK'i ekleyin" türünden güncel mesajlarla sınırlı değil. Türkiye'nin en stratejik hedefi diye ilan edilen AB üyeliğinde önemli bir kilometre taşını belirliyor. Baksanıza artık Dünya Kupası'nda çeyrek final oynar olduk. Siyasi hedeflerimizi de dar alandan çıkarmanın sırası gelmedi mi?

19 Haziran 2002

AB Kapısı Hâlâ Açık

Türkiye-Senegal maçı 1-0 sonuçlandı. İyi ki beş gol kaçıran Hakan Şükür'ün yerine giren İlhan Mansız, altın golle,

Türkiye'yi tarihinde ilk defa Dünya Kupası yarı finaline çıkardı. Biz de tadını çıkaralım.

Diğer çeyrek final karşılaşması Güney Kore-İspanya maçının oynandığı sırada, İspanya büyük bir dikkatle ekranların başına kilitlenmişken, İspanya'nın Sevilla şehrindeki Dışişleri Bakanı Cem, Ankara Oran'daki çalışma evinde dinlenen Başbakan Ecevit'i aradı.

Telefon görüşmesinde iki konu vardı.

Birincisi, 2001 Aralık ayındaki Laeken zirvesi öncesi Türkiye açısından karara bağlanan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ile ilgiliydi.

Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis, bir grup gazeteciyle Atina'dan Sevilla'ya uçarken, "Benden duymamış olun" uyarısıyla, Yunanistan hükümetinin bastırıp Türkiye'ye geri adım attırdığını açıklamıştı. Simitis'e göre, ABD, (AB adına) İngiltere ve Türkiye arasında varılan Ankara anlaşmasına "Avrupa ordusunun hiçbir AB üyesine karşı kullanılamayacağı" yolunda bir madde eklenmesi üzerine uzlaşmaya varılmıştı.

Bunun anlamı, şayet AB Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde Kıbrıs Rum hükümetini üye alırsa, adadaki Türk ordusunun AB nezdinde otomatik olarak işgalci ordu sayılabileceğiydi. Kaynaklarını korumak konusunda Türk meslektaşlarını geride bırakan Yunanlı gazetecilere göre, Simitis bu konunun Türk Dışişleri Bakanı Cem ve AB Güvenlik ve Dışişleri Sorumlusu Solana ile de konuşulup karara bağlandığını da öne sürüyordu.

Bu durum kısa sürede Türkiye'ye de yansıdı ve akşam saatlerinde bazı televizyon ve radyo istasyonlarıyla internet siteleri Yunanistan'ın AGSP konusunda Türkiye'ye geri adım attırdığını yazdılar.

İşte Cem'in Ecevit'e ilk söylediği konu, bu haberlerin doğru olmadığıydı.

AGSP konusunda ne yeni bir temas, ne yeni bir anlaş-

ma olmuştu, Ankara anlaşması aynen geçerliydi.

Papandreu'yu Çekemeyen Simitis

Bunun, Türkiye ile yakınlaşma politikası nedeniyle öne çıkan kendi Dışişleri Bakanı Papandreu'yu, hadi açık söyleyelim, 'çekemeyen' Başbakan Simitis'in bir iç politika manevrası olduğu anlaşılıyordu. Ama İngilizlerin de AGSP'de yeni bir durum olmadığını açıklamasıyla, Simitis'in manevrası kısa sürede açığa çıkmıştı.

Cem'in Ecevit'e ikinci mesajı da, Türkiye'de yürüyen bütün tartışmalara karşın, AB'nin Türkiye'ye kapılarını kapatmayacağı yönündeydi. Hatta AB dönem başkanlığını Danimarka'ya devretmeye hazırlanan İspanya'nın Dışişleri Bakanı Pique, Türkiye'nin yılın ikinci yarısında siyasi ölçütler doğrultusunda yeterince adım atarsa, Kopenhag'da müzakerelere başlama tarihi almasının söz konusu olduğunu söylüyordu.

AB Açısından Yeni Bir Adım

Nitekim sonraki saatlerde yayımlanan sonuç bildirisi de benzeri ifadelere yer verdi. Bu AB açısından yeni bir adım. Çünkü şimdiye dek, Türkiye'nin iki yıldır bastırdığı 'müzakere tarihi alma' hedefi hep reddediliyordu. "AB mevzuatında böyle bir usulün olmadığı, Kopenhag Kriterleri'nin yerine getirildiğinde müzakerenin başlayıp başlamayacağının belli olacağı söyleniyordu.

Buradan çıkarılabilecek sonuç, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'nin tamamını yerine getirmeden de müzakerelerin başlayabileceği tarihi AB'den resmen alabileceğidir.

Peki ne kadarını?

O ancak alınan mesafeyle ortaya çıkabilecek bir şey. AB müzakere tarihi konusunda esneklik göstererek Türkiye'ye iyi niyet gösterisi yapmış sayılabilir.

Şimdi her şey yılın ikinci yarısında Türkiye'nin atacağı demokratikleşme adımlarının, devamının da geleceğini ne kadar göstereceğine bağlı.

Yani tablo ne kara, ne de pembe. Her şey bize bağlı.

23 Haziran 2002

Cem: AB Nedeniyle Hükümet Bozulmasın

Avrupa Birliği Sevilla Zirvesi'nden Türkiye adım attıkça kapıların kapanmayacağı sözüyle dönen Dışişleri Bakanı Cem, AB reformları ve iç siyaset konularında ilginç bir çıkış yaptı.

AB uyumunu da sağlayacak yeni demokratikleşme adımları üzerine hem hükümet partileri arasında, hem de Meclis'te uzlaşma ihtimalinin zorlaştığı saptamasını yapan Cem, "AB reformları nedeniyle hükümeti bozmanın gereksizliği" noktasına gelmiş bulunuyor. Cem, Sevilla zirvesi ardından geldiği bu konumda, 'Türkiye'nin ekonomik programın kritik bir aşamasında bir de hükümet sorunu ortaya çıkmasını tehlikeli' buluyor ve bunun faturasının ağır olacağını öne sürüyor.

Bu gelişme, MHP lideri Bahçeli'nin 21 Mayıs'ta Başkent Hastanesinde yapılan liderler toplantısında ortaya çıkan gündeme damgasını vurma hamlesinin bir ölçüde başarıya ulaştığını ve koalisyonun büyük ortağı DSP'yi yeni bir ortak zemin arayışına zorladığını da gösteriyor.

Sevilla zirvesi öncesi ve sırasında Başbakan Ecevit'le ayrıntılı görüşmeler yapan Dışişleri Bakanı Cem'in, hükümet dengeleri ve reform çabalarının yeni bir aşamaya geçtiği işaretleri veren saptamaları şöyle özetlenebilir:

Sevilla'da Türkiye'nin yıl sonuna dek gerekli adımlar

attığı takdirde Aralık 2002'deki Kopenhag Zirvesi'nde müzakere takvimi alabileceği mesajı vermesi, doğal ve beklenen bir gelişme. Bu bir iyi niyet gösterisi sayılmamalı. AB-Türkiye ilişkileri dostluk ve düşmanlık üzerine değil, karşılıklı menfaatler üzerine kurulmuş bir ilişki. Dolayısıyla, ilişkilerimizin de karşılıklı menfaatler çerçevesinde süreceği anlaşılıyor.

Bize söylenen Kopenhag Siyasi Ölçütleri'ni yerine getirdiğimiz noktada müzakerelerin başlayacağı. Bu tabloda Kıbrıs yok. Biz siyasi ölçütleri yerine getirdiğimiz noktada AB 'Kıbrıs nedeniyle müzakereleri başlatmıyorum' diyemez. Hele bir desin! En başta AB mevzuatı buna engel olur.

İdam cezasının kaldırılması bu reform adımları içinde en çok öne çıkanı, çünkü en siyah-beyaz olanı. Çağdışı bir cezadır ve ABD dahil, bunu uygulayan ülkelerin demokrasisi zaaf içinde kabul edilir. Bizim 18 yıldır uygulamadığımız halde savunuyor görüntüsü vermemiz, toplumumuzdaki terör döneminden kaynaklanıyor. Canı yanan şehit ailelerinin idamın kaldırılmasına karşı olmaları anlaşılabilir bir durum. Ama şehit ailelerimize, şehitlerimizin geride bıraktığı çocukları için de daha iyi bir Türkiye'yi kurmamız gerektiğini anlatmamız lazım.

Reformları geciktirmemiz, bizim hedeflerimizde yalnızca lüzumsuz bir gecikmeye yol açar, ama öyle tren filan kaçırtmaz. Reformlar konusunda daha fazla uzlaşma bulunamadığı bir noktaya gelirsek, önümüzde iki yol var demektir: Birincisi hükümeti bozmak. İkincisi de, belki bir yandan koalisyon içinde uğraşmaya devam ederek, reformları milli iradenin yeniden oluşması, yani yeni bir seçim sonrasında yeni bir Meclis'e bırakmak. Ben ikincisinden yanayım.

Reformlar hızla gerçekleşmiyor diye hükümeti bozmamak lazım. Bunun Türkiye'ye faturası ağır olur. AB ilişkileri

dahil, ama özellikle de ekonomide daha kötüye gidebiliriz. Meclis'te uzlaşma sağlamanın kolay olmadığı DSP'nin son temaslarında görüldü. Hükümeti bozunca reformlar çıkacak mı? Ekonomik programın şu aşamasında Türkiye'de bir de hükümet sorununun çıkmasını tehlikeli bulunuyorum.

Söyleşinin bu noktasında, "Bakarsınız tıkanma olan bir noktada Hakan Şükür oyundan çıkar, yerine giren İlhan Mansız gölü atıp turu geçirir" dedim. "Aman ha, siyasi anlamda söylemeyin" dedi. Ben de "Ben biraz Beşiktaşlılık yapayım demiştim" yanıtını verdim ama, sanırım bir İlhan Mansız'ın oyuna girmesi gerekli.

24 Haziran 2002

Kıbrıs Gerilimi Artıyor

Avrupa Birliği Sevilla zirvesi ardından Kıbrıs geriliminin yükseldiği saptamasına tek gerekçe MHP lideri Bahçeli'nin dünkü konuşması değil. Önceki gün Dışişleri Bakanı Cem'in geniş yankı bulan açıklamalarındaki Kıbrıs bölümü, İngiltere'nin Avrupa işlerinden sorumlu bakanı Peter Hain'in bugünkü *Radikal*'de bulacağınız Sevilla zirvesi değerlendirmesi ve dün Genelkurmay basın bürosu tarafından haber merkezlerine dağıtılan iki kitapçık da gerilimin tırmandığı saptamasını destekliyor.

Tabloyu daha iyi görmek için kilit noktalarını tek tek incelemekte yarar var:

Önce Sevilla Zirvesi'nin iki sonucu:

1. AB, tercihinin Kıbrıs'ın 'çözüm ve yeniden birleşme' ardından üye alınmasından yana olduğunu açıklıyor ama,

2. Çözümün Kıbrıs'ın AB'ye Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde üye alınması için bir önşart olmadığını da söylüyor.

Başbakan Yardımcısı Bahçeli'nin dün MHP Meclis Grubu'nda bu sonuçları, 'AB'nin Türkiye'ye rağmen Kıbrıs Rum yönetimini tam üye yapma kararlılığında' olması şeklinde yorumluyor. Kararın bu yoruma açık olduğu görülüyor. Bahçeli bu noktadan hareket ederek, bu durumun 'AB'nin ülkemize değer vermediğini' gösterdiğini söylüyor ve bütün konuşmadaki en önemli iki cümleye geliyor: "Birlik yönetimi Türkiye'nin üyeliğini arzu ediyorsa yapacağı bir tek şey vardır. O da Kıbrıs Rum Yönetimi'nin üyeliğini ertelemesi ve Türkiye'nin üyelik müzakerelerine bir an önce başlamasıdır." Bahçeli, AB'nin Kıbrıs'ın üyeliğini ertelemesi noktasında bir hafta önce DSP'li Devlet Bakanı Gürel'in çağrısını tekrarlıyor. Öte yandan, AB'nin Kıbrıs politikası belli olmadan, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni yerine getirme konusunda da hareketsiz kalması gerektiğini ima ediyor. Bu ise hükümetin 'demokratikleşmeyi AB için değil, Türk halkı için istediği' söylemiyle çelişiyor, ne kadar uygulanabilir olduğu da tartışmalı.

Dışişleri Bakanı Cem'in Pazar günü 'Kafe Siyaset' programında 'Biz siyasi ölçütleri yerine getirdiğimiz noktada AB 'Kıbrıs nedeniyle müzakereleri başlatmıyorum' diyemez. Hele bir desin!' sözleri, pazartesi günü de 'Manşet' programında bu duruşu 'Türkiye'nin jeostratejik avantajının doruğunda bulunmasına' bağlaması da ilginçtir. Cem'in bu duruşunu Bahçeli'nin duruşundan ayıran nokta, Bahçeli'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'nin yerine getirilmesine de, deyiş yerindeyse fren koymak istemesidir. Öte yandan Cem de Meclis'in bu döneminde daha fazla reform adımı atılmasından umudu kesmiş görünüyor ve ağırlığı hükümetin devamına veriyor. Demek ki hükümetin yalnızca MHP değil, DSP kanadında da savunmaya geçen bir anlayış belirgin olmaktadır.

Öte yandan 1960 anlaşmasına göre Kıbrıs'ta Türkiye ve Yunanistan'la birlikte garantör olan İngiltere'nin Avru-

pa Bakanı Hain, 'AB üyeliği için açık çek yoktur' diyerek ve 'Uluslararası toplumun Kıbrıs'taki statükoyu olduğu gibi kabul etmesini beklemek gerçekçi değildir' diye ekleyerek Ankara'daki artan Kıbrıs tedirginliğini adeta haklı çıkarıyor. Bu sözler KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın 'Biz iki tarafa da uygun çözüm ararken, sanki çözüme mahkûmmuşuz gibi davranıyorlar' endişesini akla getiriyor.

MHP liderinin AB'nin Türkiye'nin Kıbrıs ve terörizm konusundaki hassasiyetine değer vermediğini ilan ettiği gün, Genelkurmay basın sözcüsü aracılığıyla varlığı duyurulan iki 'çalışma' da ilginç bir zamanlamaya işaret ediyor. Kitapçıklardan birisi 'PKK, DHKP-C ve İrticai Terör Örgütlerinin Avrupa'daki Faaliyetleri', diğeri de 'PKK Terör Örgütünün Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ndeki Faaliyetleri' başlığını taşıyor ve bir de İngilizce tercümesi var.

Muhalefet kanadında DYP lideri Çiller'in sorusu kayda geçmeli: 'AB Kopenhag Zirvesi'nde Kıbrıs Rumlarını üye alır,. Türkiye'ye de bir garanti vermezlerse ne olacak? Yalnızca 'Kuzeyi ilhak ederiz' demek bir politika mıdır? Bunları Meclis'te tartışmak gerekmez mi?'

Gerekir. Ayrıca, ülkede en geniş siyasi mutabakatın sağlanabildiği Kıbrıs gibi bir konuyu, kamuoyunun daha geniş tartışma hakkı da var.

Bütün bunlar Kıbrıs konusunda ciddi bir gerilimin baş gösterdiğinin kanıtı. Bu tabloda henüz ABD'nin olmaması bir bilinmezlik faktörü ama, AB'nin Türkiye'ye AB üyeliği konusunda sağlam garantiler vermedikçe Kıbrıs Rum yönetimini üye almanın siyasi maliyetini hesaba katması gerekiyor.

26 Haziran 2002

Avrupa Birliği İçin Papatya Falı

Türkiye'nin AB üyeliği yolunda çok sancılar çekeceğine dün bir kez daha inandım. Türkiye Ekonomik ve Siyasi Etüdler Vakfı'nın 'Türk Halkının AB Üyeliğine Bakışı' araştırmasının sonuçlarının açıklanması törenine biraz erken gittim. TESEV Başkanı Özdem Sanberk'in canı sıkılmış gibiydi. Ne olduğunu sorduğumda şunları söyledi:

"Biz bir sivil toplum kuruluşuyuz. İçeride oturma düzenini de, konuşma düzenini de kendimizce düzenlemek istedik ama, olmuyor galiba."

"Siyasilerin konuşma sıralarını beğenmemesinden, protesto edip gitmelerinden mi endişe ediyorsunuz?" diye bir daha sordum.

Dışişleri Müsteşarlığı yapmış emekli büyükelçi Şanberk 'evet' anlamında başını salladı. "Ne yapalım devlet protokolü uygulayacağız" dedi. Böylece Vakıf Başkan Yardımcısı Can Paker'in sunuş konuşmasının ardından, Cumhurbaşkanı ve Başbakan olmadığı için ilk sırayı ana muhalefet partisi başkanı sıfatıyla DYP lideri Çiller aldı. Sonra Bakanlar Kurulu adına Başbakan Yardımcısı Yılmaz ve Dışişleri Bakanı Cem, TBMM'de grubu bulunan parti başkanları ve diğerleri geldi.

Bu ağır protokole rağmen canlı bir toplantı geçti. AB konusunda Meclis'te genel görüşme yapamayan siyasi partiler görüşlerini bir sivil toplum kuruluşu olan TESEV'in toplantısında genişçe anlatabildi. Ve daha da önemlisi, dinlediler.

Meclis'teyken kendi konuşmalarını yapıp, rakiplerini dinlemeden çıkan siyasiler, dün TESEV toplantısında birbirlerini dinlediler.

Aykırı örnek, Çiller'in tam DTP'nin genç lideri Bayar konuşmaya başladığında salondan çıkması, SP lideri Ku-

tan'ın da onu izlemesi oldu. Oysa ilk kez bu çapta bir toplantıda diğer liderlerle birlikte kürsü paylaşan Bayar iyi bir sınav verdi: Türkiye'nin 40 yıl önce karar vermiş olduğu üyelikte neden bir arpa boyu yol aldığını sorguladı ve hükümetin AB adımlarının sonuna geldiğini öne sürdü.

Hükümet adına konuşan Yılmaz, Türkiye'deki AB karşıtlarının Avrupa'daki Türkiye karşıtlarına malzeme sağlayarak, sonra onların sözlerini sanki AB'nin resmi görüşüymüş gibi sunmak istediklerini iddia etti.

Oysa MHP adına konuşan AB Karma Parlamento Grubu Başkanı Kürşat Eser'e göre AB konusunda en fazla adımı atan MHP'nin de içinde olduğu bu hükümetti. Duyarlılıklar dikkate alınmalıydı ve aceleye de yer yoktu.

TESEV araştırmasının ortaya koyduğu başka duyarlılıklar da var. Bazılarının yenilenecek ve düzelecek diye kâbuslar gördüğü mevcut düzenden halkın yarısından çoğu (yüzde 55) memnun değil.

O kadar ki, üçte birimiz hayatının bir döneminde bir Avrupa ülkesine göçmen olarak gidip orada yaşamayı düşünmüş. Demokrasinin işleyişinden memnun olmadığını söyleyenlerin oranıysa yüzde 90'ı buluyor. Yüzde 91'imiz en çok kanun önünde eşit muamele görmeye önem veriyor. Neticede yüzde 30 AB karşıtına rağmen, yüzde 64 AB yanlısı var.

Ama biz 40 yıl sonra hâlâ AB için papatya falı açıyoruz, girsek mi, girmesek mi diye.

Bu üçtür yazı sonuna kalıyor ama, bugünlerde bu konuda açık çağrıda bulunmakta yarar var:

Bakın, AB karşıtlığı toplumun üçte birine hâkim. Cesur bir parti çıksa ve açıkça AB karşıtı olduğunu ilan etse ve bu yüzde 30'un oyunu alsa tek başına iktidar olur. Yok mu bu cesarette bir parti?

29 Haziran 2002

ABD Büyükelçiliği'nde Hassas Bir Yemek

16 Temmuz akşamı ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Pearson İran caddesi, 59 numaradaki konutunda bir akşam yemeği verdi. Gerek zamanlaması, gerek katılımcılar açısından önem taşıyan bu yemekli toplantıdaki konuşmalar, baştan *'off the record'*, yani 'kayda geçilmeme' koşulu konularak yapıldı. Zaten başka türlü konuşmacıların görüşlerini rahat ifade etmeleri mümkün olmazdı. Bu yüzden toplantıda kimin ne konuştuğu yazılamıyor. Ancak yorum ve izlenimler üzerine bir kayıt konulmadığı için bunların paylaşılmasında kamuoyunun kapalı kapılar ardında olanları bilme hakkı açısından yarar var.

ABD'nin Irak'a operasyon hazırlıklarının ortasında yapılan bu ziyaret Türkiye'den geniş destek istemini akla getirdi. ABD yönetiminin, Türkiye'nin ciddi bir siyasi kriz içinde bulunmasının Amerikan yönetiminde, özellikle de Dışişleri ve Savunma bakanlıkları arasında "Türkiye'ye gidilip gidilmemesi, bir şey istenip istenmemesi" tartışmasına yol açtığı anlaşılıyor. Sonunda somut taleplerde bulunmak yerine konunun açılıp Türklerin dinlenmesine karar verildiği görülüyor.

Yaşanan ciddi krize rağmen yalnızca Türk hükümet ve devlet yapısının değil, Türk kamuoyunun da 'Kuzey Irak'ta Kürt oluşumu endişesi' konusundaki hassasiyetinde bir azalma olmaması Amerikan heyetini etkilemiş görünüyor.

ABD yetkilileri Ankara'nın daha geniş desteğinin Kürtlere hiçbir taviz verilmemesinden geçtiği bilgisiyle Washington'a dönüyorlar. Özetle ABD Irak'a ne pahasına olursa olsun vuracağını, Türkiye ise Irak'ın toprak bütünlüğü bozulup, Kürtler hareketlenmedikçe bunda büyük bir sakınca görmediğini açıkça söyledi.

ABD yönetimi bu ziyaret vesilesiyle Türk hükümetine

daha önce de verdiği bir mesajı çok net bir şekilde yinelemek fırsatı buldu: ABD Türkiye'yi AB üyesi olarak görmek istiyor. Demokratik, laik (bu konuya özel vurgu var) ve Müslüman nüfuslu Türkiye'nin AB üyesi olmasını hem bölge istikrarı, hem Türkiye'nin kalkınması açısından önemli görüyorlar. Türkiye'nin AB üyeliği doğrultusundaki adımlarını hızlandıracak bir yönetimin ABD'den hem siyasi, hem de ekonomik anlamda daha çok destek ve cesaretlendirme bulacağı vaadi açık.

Davetliler Listesi

ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz, Dışişleri Bakan Yardımcısı (ve eski Ankara Büyükelçisi) Marc Grossman, ABD'nin Avrupa Kuvvetleri ve NATO Avrupa Kuvvetleri Komutanı Joseph Ralston, Pentagon kurmaylarından Tümgeneral Gregory Roundtree ve Willam Luti, ABD büyükelçiliği yeni müsteşarı (Ortadoğu ve özellikle Irak uzmanı) Robert Deutsch, askeri-siyasi müsteşar Stuart Brown, Türkiye'deki ABD kuvvetleri komutanı (aynı zamanda Türk-ABD Savunma İşbirliği Örgütü Eşbaşkanı) Tümgeneral Quentin Peterson.

Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Şükrü Sina Gürel, Kıbrıs Bakanı Tayyibe Gülek, Hazine Bakanı Kemal Derviş, MHP'den Süleyman Sazak, ANAP'tan Nesrin Nas ve AKP'den Abdullah Gül. Dışişleri Bakanlığı'ndan Müsteşar Uğur Ziyal, Washington Büyükelçisi (ve eski Dışişleri Müsteşarı) Faruk Loğoğlu, Dışişlerinin ABD Genel Müdürvekili Suna Ilıcak. Genelkurmay'dan İkinci Başkan Orgeneral Yaşar Büyükanıt, Plan ve Prensipler Başkanı Korgeneral Reşat Turgut.

OYAK Genel Müdürü Coşkun Ulusoy, *Hürriyet* Gazetesi Ankara Temsilcisi Sedat Ergin, *Radikal* Gazetesi Ankara Temsilcisi Murat Yetkin, *Savunma ve Havacılık Dergisi*

editörü (ve Mönsch yayın grubu Türkiye temsilcisi) Hakkı Aris, TV8 diplomasi muhabiri Barçın Yinanç.

18 Temmuz 2002

AB Reformları ve Bazı Riskler

Meclis 3 Kasım'da erken seçim kararı almak için toplanacak. Bu toplanma gerek siyaset, gerekse ekonomi alanında son bir reform hamlesi fırsatı verebilir mi?

Dün Odalar Birliği Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu'nu ziyaret eden İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Peter Westmacott'un aklındaki soru buydu. Westmacott "seçime rağmen AB reformlarından vazgeçilmemesi" temennisinde bulundu. Bu aslında Hisarcıklıoğlu'nun da isteği. Ama TOBB yalnızca AB reformlarının olabildiğince fazlasının Meclis'ten geçmesini talep etmekle yetinmiyor. Hisarcıklıoğlu seçim kararının oylanacağı gün parlamento gündemine AB konusunda çerçeve yasa ile birlikte seçim ve Siyasi Partiler Yasası değişiklikleri ve Vergi Kanunu değişikliklerinin de alınmasını istiyor. Dünkü görüşmemizde, "Seçim harcamalarının şeffaflaşması gibi, 2003 bütçesi öncesi enflasyon muhasebesine geçiş gibi maddelerin bu arada yasalaşabilmesi çok iyi olur. Bunun için çalışıyoruz" diyordu. Hisarcıklıoğlu bu çerçevede dün Maliye Bakanı Oral ve Hazine Bakanı Derviş ile de konuştu.

ABD'den AB Girişimi

Westmacott'un Hisarcıklıoğlu ile görüştüğü saatlerde Brüksel'de AB Genişleme Sorumlusu Gunther Verheugen ile bir görüşme yapan ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Marc Grosmann ise Türkiye'nin AB'ye üye olmasının yal-

nızca Türkiye'nin değil, "hem ABD, hem AB'nin çıkarına" olduğundan söz ediyordu. Grosmann'ın "Türkiye Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirince müzakerelere başlasın" demeci pek bir şey ifade etmiyor. Bu zaten kâğıt üzerindeki gerçek. Ancak Grosmann ile Verheugen'in baş başa konuştuklarının bundan daha fazla olduğunu söylemek mümkün.

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı olmadan önce Ankara Büyükelçiliği görevini de yürüten Grosmann Brüksel'e gitmeden önce Türkiye'deydi. Ankara'daki görüşmeleri sırasında yalnızca Irak'a muhtemel bir operasyona Türkiye'nin yaklaşımı konuşulmadı.

Grosmann, başta Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Gürel olmak üzere Türk yetkililere, "ABD'nin Türkiye'yi AB üyesi olarak görmek istediğini", "Türkiye'de AB üyeliği yolunda adımları hızlandıracak yönetimlerin arkasında olacağını", "Kıbrıs konusunu AB sorunuyla bağlantılı gördüklerini" iletti. Gürel ve diğer Türk yetkililer de ABD heyetine, "Türkiye'nin Kıbrıs'ta Türk tarafının eşitliği temelinde bir çözüm arayışını desteklediğini" söylediler. Ama sorun AB'den kaynaklanıyordu.

AB yetkilileri Kıbrıs Türk tarafını yok sayıyor, Verheugen anlaşma olmasa da Rumların AB üyesi olacağını söyleyerek adeta anlaşmazlığı körüklüyordu. "AB'nin Kıbrıs raporunu yazacak kişi, bırakın Türklerle görüşmeyi, Türk tarafına adım atmamıştı." Özetle, ABD yönetiminin AB yönetiminden Türkiye'ye karşı daha esnek olmasını talep ettiğini düşünmek için ortada neden var.

Gürel dün yaptığı açıklamada, "AB yolundaki yürüyüşümüz geri döndürülemez bir nitelik taşıyor" dedi. Ancak bulunduğumuz noktadan, AB'nin Türkiye ilerleme raporunu açıklayacağı ekim ortasına dek, hatta onu da geçelim, Kopenhag Zirvesi'nin yapılacağı aralık ayına dek ileriye doğru yol alma imkânı var mı?

Kâğıt üzerinde var. Bunlardan ilki ve en yakın olanı, 1 Ağustos'ta yapılması beklenen seçim oylaması. Halen Devlet Bakanı Arseven koordinasyonunda yürütülen bir çalışmanın amacı şu:

Meclis açıldığında gündeme ilk olarak seçimlerin 3 Kasım'da yapılmasını oylamayı alacak. Yürütülen çalışma bu maddenin oylanmasından sonra Kopenhag Siyasi Kriterleri konusunda yapılacakların topluca, yani "çerçeve yasa" halinde Genel Kurul'a getirilmesini öngörüyor. Tabii daha önce Meclis komisyonlarında tartışılması suretiyle. TOBB Seçim ve Siyasi Partiler Yasası değişiklikleri, yeni Meclis İçtüzüğü ve vergi düzenlemelerinin de aynı gün, Meclis gündemine alınarak oylanmasını istiyor.

Burada iki risk var: Birincisi, MHP'nin bu yola karşı olması ve DSP'nin komisyonlarındaki hali. İkincisi de, değişikliklerin oylamada reddedilmesi durumunda, bir yıl Meclis gündemine alınamayacak olması. Bütün bunlar, Meclis'in seçime gitmeden önce bu adımları atması için güçlü bir uzlaşma ve iradenin varlığını gerekli kılıyor.

Olup olmadığını birlikte göreceğiz.

19 Temmuz 2002

ABD ile Irak-Kıbrıs Pazarlığı

ABD'nin olası bir Irak müdahalesine Türkiye'nin vereceği desteğin koşulları belli olmaya başladı. Bunlar arasında Irak'ta bir Kürt oluşumunun engellenmesi gibi kamuoyunca bilinenlerin yanı sıra, Kıbrıs ve AB ile ilişkiler gibi sürpriz unsurlar da bulunuyor.

Türkiye'nin bu yöndeki taleplerinin ise, geçen hafta ABD Savunma Bakanı Paul Wolfowitz ve NATO Avrupa

Kuvvetleri Komutanı (aynı zamanda Avrupa'daki ABD kuvvetleri komutanı) Orgeneral Joseph Ralston ile birlikte Ankara'da temaslarda bulunan ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı (ve eski Ankara Büyükelçisi) Marc Grosmann tarafından 18 Temmuz'da Brüksel'de AB genişleme sorumlusu Günther Verheugen ile yaptığı görüşmede AB yetkililerine iletilmiş olabileceği öne sürülüyor.

Aynı gün ve Grosmann-Verheugen görüşmesini takip eden saatlerde ise Ankara'da şöyle bir trafik gözleniyor. Önce Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kıvrıkoğlu, haftalık görüşmesi için 14.30'da Cumhurbaşkanı Sezer'in yanına çıktı. Sezer'in bir saat sonra da Başbakan Ecevit ile haftalık görüşmesi vardı. Ancak Kıvrıkoğlu Köşkü terk etmedi. Toplantı üçlü olarak devam etti ve bir saat 10 dakika kadar da böyle sürdü. Görüşmede Irak konusunun ele alındığı, dün Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürü Tacan İldem tarafından doğrulandı. Ankara'da derin kulise yansıyan iddialara göre, bu görüşmede, Türkiye istemese de ABD'nin bir şekilde Irak'ı vuracağının kesinleştiği, ABD'nin müttefiki Türkiye'den destek istemesinin meşru olduğu, buna karşın Türkiye'nin de (Kıbrıs dahil) ulusal çıkarlarını korumak istemesinin doğal olduğu konuşuldu.

Dün Kıbrıs'ta 1974 harekâtının yıldönümü törenlerine katılan Dışişleri Bakanı Gürel'in sorularımız üzerine yaptığı şu tahlil, bu pazarlığı resmen olmasa da dolaylı yoldan doğruluyor:

ABD maalesef Irak'taki rejimi ulusal çıkarlarına tehdit olarak görüyor. ABD'nin dünyanın dört yanında ulusal çıkarı var. Bu çıkarları kollarken o bölgelerin bundan nasıl etkileneceği o kadar önem taşımıyor. Oysa benim için Irak'ın rejiminden çok, Irak'ın halkı, Irak'ın bütünlüğü önemli. Eğer ABD bölge ülkelerinden birine, Irak'a müdahale edecekse, sonuçları ABD'den çok Türkiye'yi etkileyecek. Burası dünyanın en istikrarsız, belirsizliklerle dolu

bölgesi. Biz de bu mahallede oturuyoruz.

Ancak madem ABD ile aramızda stratejik ortaklık var, birbirimizle bu bölgeye ilişkin niyetlerimizi, çıkarlarımızı da açıkça ortaya koymamız gerekiyor. Madem ki stratejik ortaklığımız var, bu bütün konuları kapsar. ABD nasıl kendi ulusal çıkarları için destek istiyorsa, biz de Türk halkının gönencini, esenliğini, ülkenin başta Kıbrıs olmak üzere ulusal çıkarlarını bu çerçevede tutarız."

Dolaylı bir doğrulama için yeterince açık.

Ama devam edebiliriz: Gürel'in, Grosmann ve diğer ABD yetkilileri AB ve Kıbrıs konusunu açtıklarında, AB'nin bu konudaki Rumları anlaşmamayı cesaretlendirici tutumundan şikâyetçi olduğu, hatta "AB'nin Kıbrıs raportörünün, bırakın Türk tarafıyla görüşmeyi, Kuzeye adım bile atmadığını" ihbar ettiği biliniyor.

Acaba Ankara, ABD yönetiminden bu konuda AB'ye bir mesaj iletmesini istedi mi? Grosmann, Verheugen'e böyle bir mesaj iletilmiş midir?

Gürel'in yanıtı:

"Muhtemelen şöyle demiştir: 'Türk hükümeti Kıbrıs değerlendirmelerinizden hoşnut değil.' Muhtemelen diğer kaygılarımızı da iletmiştir. En azından biz öyle umuyoruz." Gürel bu konuyu şöyle sürdürüyor: "Şunun anlaşılmasını istiyoruz: Kıbrıs konusunu AB çerçevesine koyup kolayca çözmek mümkün değildir. Kıbrıs'ta iki ayrı halk, iki ayrı devlet varken ve Kıbrıs diye bir bütünlük aslında yokken, sanki varmış gibi davranmak sonuç getirmez."

Ankara'daki yetkililere sorduğunuzda bunu 'pazarlık' olarak değil de karşılıklı görüş ve niyetlerin açıkça konuşulması olarak tanımlamayı tercih ediyorlar. Ayrıca bu talebin AB tarafından nasıl karşılanacağı, bir mekanizma kurulup kurulamayacağı, nasıl işleyeceği gibi konular henüz açık değil; belki de bunları konuşmak için erken.

Ama böyle bir görüşme zemininin ortaya çıkmış olma-

sı bile, bölgede Türkiye merkezli bir hareketlenme gözleyebileceğimiz anlamına geliyor.

21 Temmuz 2002

Meclis'in Tarihi Adımı: İdam Kalktı

Hepimiz 3 Ağustos sabahı daha demokratik bir Türkiye umuduyla uyandık. Meclis'in dün sabaha kadar çalışarak attığı tarihi adım Türkiye'yi dünya birinci ligine biraz daha yaklaştırdı.

Meclis'in bir haftalık randımanı Türkiye'nin 40 yıllık Avrupa ile bütünleşme yolculuğunda dev bir adım atmasına imkân tanıdı. MHP'nin bütün karşı duruşuna rağmen Meclis'teki diğer partiler Türkiye'nin Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerine başlayabilmesinin asgari koşulu olan Kopenhag siyasi ilkelerine uyum yasalarını 22 saatlik bir maratonla kabul etti.

İdam Kalktı

Böylelikle Türkiye'nin Avrupa uluslar ailesi içindeki en ağır yükü olan idam cezası kaldırılmış oldu. Anadilde yayının ve öğrenim önündeki engeller de öyle. Bu sonuçta AB şampiyonluğunun aslan payını ANAP'a bırakmak istemeyen DYP'nin tutumu kilit rol oynadı. Aynı şekilde sağlık durumunun kendisini zorlamasına karşın Başbakan Bülent Ecevit'in kararlı duruşu da sonuçta rol oynadı. Bu sonuçta Ecevit'in DSP'sinin ortasından ikiye bölünmesiyle İsmail Cem liderliğinde ortaya çıkan Yeni Türkiye Partisi'nin de sayesinde Meclis'in, MHP'nin teklifiyle 3 Kasım'da erken seçime gitme kararı almasının da payı oldu. Nedeni ne olursa olsun, Ankara kendisinden en umut kesilen anda

zoru başardı ve siyasi istikrarsızlığının zirvesindeyken en köklü demokratikleşme adımını atabildi. Türkiye'nin 3 Kasım seçimlerine ülkenin geleceğini şekillendirme amacıyla gideceği, Avrupa Birliği üyeliği konusunun da bu çerçevede rol oynayacağı artık anlaşılıyor.

Oysa 18 Nisan 1999 seçimleri geleceği belirleme arzusundan çok, geçmişten kurtulma arzusunu yansıtıyordu. Ülkeyi seçime götürmek üzere kurulan 56. Ecevit azınlık hükümeti döneminde PKK lideri Öcalan'ın yakalanması, ülkeyi derinden sarsan yolsuzluk ve bankalar skandallarıyla birleşince seçim tercihleri belirlenmişti: Seçmen yolsuzluklara bulaşmadığına inandığı ve PKK ile mücadelede yalpalamayan partilere ağırlık verdi. Solda DSP ve sağda MHP böylelikle kendi tahminlerinin de üzerine çıkarak Meclis'e birinci ve ikinci parti olarak girdi.

21. Dönem Meclis geleceği planlamak için değil, geçmişten kurtulmak için kuruldu. Buna rağmen geleceğin planlanması için bu kadar reformun bu Meclis'ten geçebilmiş olması neredeyse bir mucizedir.

Bu mucizede Başbakan Ecevit'in tutumu kadar önemli bir unsur, Türkiye'nin önünde 1997 Lüksemburg zirvesi ile kapanmış görünen AB kapılarının 1999 yazındaki bir dizi siyasi ve hukuki reform (özellikle DGM'lerdeki askeri üyeliğin kaldırılması) sayesinde açılmasıdır. Bunun üzerine, Öcalan'ın idam kararının Meclis'e gönderilmesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı sonrasına bırakılması, Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB aday üyesi sayılmasını getirmiş ve süreç başlamıştır.

Deniz Bitince

Ne var ki, koalisyonun ayakta kalmasını sağlayan AB reformları ve ekonomik kriz nedeniyle yapılmak zorunda kalınan ekonomik reformlar, 2002 yazında koalisyonun

ömrünü tamamlamasına da yol açtı.

3 Kasım seçimleri, MHP lideri Bahçeli temenni etmese de, Türk halkının AB üyeliği doğrultusunda tercihlerini de göstereceği bir seçim olacak.

Bu noktada Türkiye'nin kriz nedeniyle Uluslararası Para Fonu IMF'den 30 milyar dolar borç almasının ne anlama geldiğinin ve bunun AB ile bağlantısı olup olmadığının tartışılması gerekiyor.

IMF'nin bir ülkeye borç vermesi, o ülke ekonomisini belli koşullarda 'kurtarılabilir' görmesi demek. Niyet mektupları, o ülkenin o koşulları kabul etme niyetini gösteriyor. Bunun karşılığında IMF yönetiminin ortak kararıyla verilen borç, yani yapılan yatırım da uzaydan gelmiyor. IMF bütçesine, her ülke gücü oranında katkıda bulunuyor. Katkıyı belirleyen belli kriterler var.

Dolayısıyla Türkiye'ye verilen borç, hangi ülkelerin ne kadar yatırım yaptığı anlamına da geliyor. Tablolarda göreceksiniz, bu 30 milyar doların üçte biri AB üyesi ülkelerden geliyor. Yani AB, IMF üzerinden Türk ekonomisinin düze çıkması için 10 milyar dolar yatırım yapmış bulunuyor. Bu 10 milyarın ne kadarının hangi ülkeden geldiği de belli, isteyen yüzdelerinden hesaplayabilir. Ben dünya ekonomisinin içinde bulunduğu durumda kimsenin yatırım yaptığı paranın batmasını istemeyeceğini düşünüyorum.

Ya siz?

Bazı ülkelerin IMF bütçesine katkısı

ABD	%17.49
Çin	% 3.00
Japonya	% 6.27
Rusya	% 2.80
Almanya	% 6.12
Hollanda	% 2.43

Fransa	% 5.06
Belçika	% 2.17
İngiltere	% 5.06
Hindistan	% 1.96
İtalya	% 3.32
İsviçre	% 1.63
S. Arabistan	% 3.29
Türkiye	% 0.45
Kanada	% 3.00
Yunanistan	% 0.39

Ülke gruplarının IMF bütçesine katkısı

En gelişmiş 7 ülke (G-7)	% 45.89
15 AB üyesi	% 30.29
ABD+AB	% 47.78

4 Ağustos 2002

AB Lobisi İçin Geç Kalınıyor

Meclis'in 3 Ağustos sabaha karşı Avrupa Birliği siyasi uyum yasalarını kabul etmesinin üzerinden iki haftadan çok zaman geçti. AB hedefi peşinde Türkiye gibi 40 yıldır koşan başka bir ülke yok. Ama olsaydı, bu yasaların kabulünün hemen sabahında beş değil 15 koldan Avrupa başkentlerine birbiri ardına, yüksek düzeyli heyetler göndererek aralıktaki Kopenhag Zirvesi'nde olumlu sonuç almanın yollarını arardı. Cumhurbaşkanından başbakana, dışişleri bakanından işçi ve işveren kuruluşları liderlerine, sivil toplum örgütlerine dek her kademede heyetlerin, şimdiye dek çoktan Avrupa başkentlerini doldurup, kendi muhataplarına Türkiye'nin, üstelik kendisinden en umulmadık bir anda attığı bu adımın değerini, bu adımın AB tarafından karşılıksız bı-

rakılmaması gerektiğini, bunun Avrupa'nın geleceği açısından önemini anlatıyor olması lazımdı.

Oysa Türkiye'de daha yeni yeni kıpırdanmalar başladı. AB uyumundan sorumlu Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, dün AB Dönem Başkanı Danimarka Başbakanı Fogh Rasmussen ve Dışişleri Bakanı Per Stig Möller ile görüşerek Meclis'ten çıkan yasalar konusunda bilgi verdi, Türkiye'nin beklentilerini anlattı. Bu, Türkiye'yi dünya demokrasilerinin birinci ligine çıkaracak en önemli adımın Meclis tarafından atılmasından beri ilk yüksek düzeyli resmi temas oldu. Eski Dışişleri Bakanı ve Yeni Türkiye Partisi lideri İsmail Cem de, bugün Almanya'da, kendi ilişkilerini kullanarak aldığı randevularla Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, İçişleri Bakanı Otto Schilly ve eski Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher'le buluşacak. Üzerine resmen vazife olmadığı halde son beş yıldır çok emek verdiği Türkiye'nin AB üyeliği hedefini anlatacak.

Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Şükrü Sina Gürel ise bugün Dışişleri Bakanlığı'nda aralarında basın mensuplarının da bulunduğu sivil toplum temsilcileriyle bir toplantı düzenlemiş bulunuyor. Amaç, 'önümüzdeki dört aylık dönemde AB nezdinde çok yönlü ve yoğun bir lobi ve kulis faaliyetini' planlamak. Kuşkusuz son derece yararlı ve gerekli bir adım.

Ancak Dışişleri Bakanlığı'nın gecikerek de olsa harekete geçmesine karşın, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık'ta henüz dikkate değer bir girişim göze çarpmıyor.

Fırsatlar Kaçmamalı

Oysa Türkiye'nin stratejik AB üyeliği hedefine doğru bu dev yasal adım atılmış durumdayken, yani idam cezası kaldırılmış, ifade özgürlüğü önündeki, anadilde öğrenim ve yayın hakları önündeki birçok engel kaldırılmış durum-

dayken yapılabilecek o kadar çok şey var ki...

Bu konuda birincil görev de öteden beri AB hedefi konusunu gündemlerinde ön sıraya koyan Cumhurbaşkanı Sezer ve Başbakan Ecevit'e düşüyor. Ecevit belki şu ara bir yandan seçim, diğer yandan da sağlık durumunun sık ve uzun seyahat etmesine izin vermemesi gibi nedenlerle Avrupa başkentlerine sık gidemeyebilir. Ancak, hep yapageldiği gibi mektuplar yazarak, telefonlar ederek Avrupa liderlerine ulaşabilir.

Cumhurbaşkanı Sezer'inse Avrupalı liderleri tek tek dolaşması, Türkiye'nin bu stratejik hedefi için bizzat çalışmasının önünde görünen bir engel yok. Hatta toplumun demokratikleşmeden yana kesimlerinin bir an önce görmek istediği tablo da bu.

Yalnızca Cumhurbaşkanı ve Başbakan da değil. Öteden beri Türkiye'nin AB üyeliği için çaba harcayan TÜSİAD gibi, TOBB gibi kuruluşlara da, sendikalara da iş düşüyor.

Türkiye'nin aralıktaki Kopenhag Zirvesi'nde istediği müzakere tarihini alabilmesi için önünde önemli tarihler var. Bunlardan birisi 22 Eylül'deki Alman genel seçimleri. AB'nin güçlü ülkesi Almanya'da sağ yükselişte. Öte yandan bu ülkede yaşayan Türk vatandaşları ve Alman vatandaşlığına geçmiş Türkler nedeniyle arada çok özel ilişkiler bulunuyor. Kopenhag'a doğru yol alırken Almanya o nedenle özel bir durak oluşturuyor ve özel önem hak ediyor.

Ekimde yayımlanacak Türkiye ilerleme raporu bir başka dönüm noktası. Rapor tek başına belirleyici olmasa da, mümkün olan en iyi metnin çıkarılması için çaba gerekiyor.

Boşa geçen her günün, Türkiye'nin 40 yıllık stratejik hedefi doğrultusunda kaçan bir fırsat olduğu ortada.

21 Ağustos 2002

Ankara'dan Atak ve Geri Sayım

Ankara, Avrupa Birliği'nden Aralık ayındaki Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'ye müzakerelere başlanma tarihi verilmesini resmen talep etmeye hazırlanıyor. Dışişleri Bakanı Şükrü Sina Gürel, dün Irak'a olası bir ABD müdahalesi üzerinde görüşmelerde bulunmak için davet edildiği İran'dan dönüşü ardından bir ay sürecek bir AB maratonunu planlamış bulunuyor.

Bu plana göre kampanyanın açılışı 3-5 Eylül tarihleri arasındaki Strasbourg-Brüksel temasları ile yapılacak. Strasbourg'da Avrupa Parlamentosu yetkilileri ve Parlamento'daki grup temsilcileriyle görüşecek olan Gürel, ayın dördünde geçeceği Brüksel'de de AB Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen ve Dış Politika ve Güvenlik Sorumlusu Javier Solana ile görüşmelerde bulunacak. Gürel'in Brüksel temasları Belçika hükümet yetkililerini de kapsıyor ki, bu temaslarda yalnızca Türkiye'nin AB üyeliği değil, AB terörist örgütler listesine PKK'nın devamı olarak kurulan KADEK'in dahil edilmesi ve Sabancı cinayetine karışan Fehriye Erdal'ın iadesi de gündemde olacak. Diplomatik kaynaklar, Türkiye'de ölüm cezasının kaldırılması ardından Erdal'ın Türkiye'ye iade edilmesi önündeki engellerin geçerliliğini yitirmiş olması gerektiği görüşünde.

Zaten Gürel'in AB yetkililerine vereceği mesajlar da bu çerçeveye oturacak. Mesajlar şöyle:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkede siyasi istikrarsızlığın tepe noktasında olduğu bir dönemdeyken Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne uyum yasalarını kabul ederek irade ve kararlılığını gösterdi.

AB de Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye ile üyelik müzakerelerini başlatacağını ya da ne zaman başlatacağını açıklayarak Türkiye'nin kararlılık ve iyi niyetine karşılık ver-

meli. Bu adımın atılması Türkiye'nin bundan sonra atacağı adımları da kolaylaştıracaktır.

BM'de Ağırlık AB Üyeliği

Aynı mesajlar Eylül ayı boyunca iki noktada daha tekrarlanacak. Bunlardan birincisi, New York'ta toplanacak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. Gürel 10-18 Eylül tarihlerinde yapacağı BM temaslarında ağırlığı Türkiye'nin AB üyeliğine verecek. Bu amaçla 15 AB üyesi ülkenin dışişleri bakanlarıyla görüşmeler ayarlanıyor. Bu görüşmelerin en azından bazılarında Kıbrıs konusunun da gündeme gelmesi mümkün görünüyor.

Ankara böylece dış politikasındaki en büyük önceliğin AB üyeliği olduğunu da dosta düşmana göstermiş oluyor.

Bu temasların ardından Gürel'in 26 Eylül'de AB Dönem Başkanı Danimarka Dışişleri Bakanı Per Stig Möller'den aldığı davet gündemde. Dışişleri bu turun Fransa ve İngiltere gibi AB'nin güçlü ülkelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi için girişimlerde bulunuyor. Avrupa politikalarının güçlü aktörü Almanya ile BM sonrası yeni bir temas için 22 Eylül seçimleri ardından yeni hükümetin göreve başlaması beklenecek.

Danimarka Dışişleri Bakanı Möller'le yapılacak görüşmenin ayrı bir önemi var. Çünkü Möller, geçtiğimiz hafta içinde yaptığı bir açıklama ile "Türkiye'nin attığı adımlar nedeniyle ödüllendirilmesi gerektiğini, ancak Kopenhag Zirvesi'nde müzakere takvimi açıklamanın zor olacağını" söyledi.

Ancak asıl sorun Meclis'ten geçen yasaları uygulamada da geçerli olduğunu göstermek.

Bu açıdan sorun da anadil öğrenimi ve yayını konularında çıkıyor.

Çünkü yasal düzenlemeye karşın, henüz uygulamanın

önünü açacak yönetmelikler hükümetçe çıkarılmamış durumda. 29 Ağustos'ta yapılan Bakanlar Kurulu'nda, eski İnsan Hakları, yeni Çalışma Bakanı Nejat Arseven'in teklifiyle bu iki konuda yönetmelik taslakları hazırlamak için bir komisyon kuruldu. Edindiğimiz bilgiye göre, Karakoyunlu'nun elinde RTÜK Yasası'nda ana-dilde yayına izin verecek, Tekin'in elinde de Milli Eğitim Yasası'nda anadilde öğrenime izin verecek değişiklik taslakları hazır.

İş yalnızca bu tasarılara komisyonca son şeklin verilmesi ve Başbakan Bülent Ecevit tarafından onaylanmasına kalmış bulunuyor. Ecevit'in de teşvik ettiği ve sıcak baktığı bilinen bu iki yönetmeliğin onaylanması, hükümetin AB uyum yasalarını uygulama iradesini göstermek açısından önem taşıyor. Bu yönetmeliklerin onaylanmasıyla Türkiye Kopenhag Zirvesi'ne doğru elini iyice güçlendirmiş olacak.

1 Eylül 2002

Verheugen'i Utandırmak Lazım

Avrupa Birliği Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen'in iki gün önce Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili sözlerinin Ankara'daki yankıları dün de devam etti.

Ajanslardan gelen haberlere göre, Verheugen hafta sonunda Danimarka'nın Helsingör kentinde yapılan AB Dışişleri Bakanları toplantısında "Türkiye Aralık ayında Kophenhag'da yapılacak AB zirvesinde üyelik müzakereleri için tarih beklemesin. Reformların hayata geçirilmesini görmek istiyoruz" şeklinde konuşmuştu.

Bu sözlere ilk tepki seçim kampanyasına 1 Eylül'de Tekirdağ'da başlayan Başbakan Bülent Ecevit'ten geldi. Ecevit, "Eğer Verheugen'in söyledikleri doğruysa" ihtiyat

payını koyarak şöyle konuşuyordu: "Doğruysa, son derece büyük bir haksızlık olur. Türkiye içinde bulunduğu sıkıntılara karşın, AB yolunda ilerlemek üzere büyük atılımlar yapmıştır. AB'nin artık Türkiye'yi reddetmek için mazeret bulması çok güçtür."

Dışişleri Bakanı Şükrü Sina Gürel bu açıklamayı biraz daha sertleştirdi. Bugün Strasbourg ve Brüksel'i kapsayacak üç günlük bir AB turuna çıkarak aslında bir aylık bir maratonu başlatacak olan Gürel, "Bu sözler söylenecekse bir memur değil, siyasi yetkililer söylemeli. Biz Kopenhag'ta müzakere tarihi bekliyoruz" diyordu.

MHP lideri Devlet Bahçeli "Haklı çıktık. Türk milletinin aldatılmaya tahammülü kalmamıştır" çizgisini sürdürürken, AB konularında en ılımlı tepkileri veren ANAP lideri Yılmaz bile "Biz üzerimize düşeni yaptık, sıra AB'de" vurgusunu yapıyordu.

Kaş Yapayım Derken

Öğle saatlerinde Duygu Leloğlu'nun Brüksel'den verdiği haberle, Verheugen'in sözlerinin 'çarpıtıldığını' öğrendik. Verheugen "Türkiye tarih alamaz" dememiş, şunları söylemişti:

"Ankara'nın Kopenhag Zirvesi'ne kadar üyelik müzakerelerine başlamak için gerekli kriterleri yerine getireceğini sanmıyorum. Bu konuda kuşkularım var. Biz sadece kanunların değişmesini değil, aynı zamanda uygulamalarını da görmek istiyoruz."

Türk basınının bu sözleri 'yanlış yorumlamasından rahatsız olan' bir sözcü, Jean Cristophe Flori ise, "Biz Ankara'nın AB'nin Kopenhag Kriterleri'ni harfiyen yerine getirdiğini zaten hiçbir zaman söylememiştik" sözleriyle Türk basınını haklı çıkarmış.

Çünkü Verheugen'in bu 'gerçek sözleri', bu AB yetkili-

sinin aslında Türkiye'ye ne derin bir önyargıyla baktığını ifşa ediyor. Soli Özel'in dünkü *Sabah*'ta yazdığı yorumda gayet güzel saptadığı gibi, "TBMM'nin AB'yi gafil avladığı" itirafını ağzından kaçırmış oluyor.

Verheugen acaba, Ankara'nın AB yasalarını Aralık ayına dek hayata geçiremeyeceğinden nasıl bu kadar emin olabiliyor? Daha önce Türkiye'nin 2004 yılına dek yasal zorunlulukları yerine getirmeyeceğini sanmaması gibi mi emin oluyor?

Yoksa sosyal demokrat parti üyesi Alman politikacı 22 Eylül'de Almanya'da yapılacak seçimler öncesinde yabancı düşmanlığıyla oy toplayan CSU lideri Stoiber'le rekabet aracı olarak Türklere vurma kolaycılığını mı seçti?

Tuzağa Düşmemeli

Türk politikacıların Verheugen'in sözlerine tepki verdiği saatlerde bile Ankara'da AB uyum yasalarının uygulamasına yönelik adımlar sürüyordu. Sabah saatlerinde Meclis elindeki 87 idam dosyasının tamamını Başbakanlığa geri göndererek gündeminden resmen ve fiilen düşürdü. Aynı saatlerde AB Genel Sekreterliği'nde, anadilde yayın ve öğrenim önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik kurulan bakanlıklar arası komisyonun müsteşarlar düzeyinde teknik toplantısı yapıldı. Toplantı üzerine konuştuğumuz Komisyon Başkanı, İnsan Hakları Bakanı Ali Doğan şunları söyledi:

"Türkiye, tarihinin en büyük reformunu yaptı ve yasalar daha Ağustos başında çıktı. Bürokratlar harıl harıl uygulama üzerinde çalışıyorlar. Aralık ayına kadar daha zamanımız var. Gecikme nedeniyle bazılarımızın üzülmesine, bazılarımızın da sevinmesine yer yok. Daha önce yasaları çıkartabileceğimize de inanmıyorlardı. Yasalar nasıl çıktıysa, uygulamalar da öyle başlayacak. Telaşa gerek yok."

Siyasetçilerin bu tür "Merak etmeyin, yaparız" sözlerine hep kuşkuyla bakan biri olarak, bu kez bu sözleri destekliyor ve bir an önce gerçekleşmesini bekliyorum.

3 Eylül 2002

TRT Kürtçe Yayına Hazır

Devlet Bakanı Yılmaz Karakoyunlu'ya göre, kamunun yayın kurumu TRT, 'ha dense' Kürtçe yayına başlamaya hazır duruma geldi. Karakoyunlu ile dünkü telefon görüşmemizde, Meclis'ten geçen Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde anadilde yayın konusunda yapılabilecekler üzerine konuştuk.

2 Eylül Pazar günü TRT Genel Müdürü Yücel Yener ve diğer yetkililerle bu konuda bir toplantı yaptıklarını söyleyen Karakoyunlu, şu bilgileri verdi:

"Türkiye'nin yayın kurumu olarak TRT'nin böyle bir gelişmenin dışında kalmaması doğaldır. Zaten TRT bu konuda bir ön hazırlığa başlamış ve bana göre başlayarak da çok isabetli davranmıştır. Çalışmaların ileri bir aşamaya gelmesi memnuniyet verici."

"Genel Müdür Yücel Bey toplantıda görev dağılımına da başladı ve Kürtçe yayınlar konusunda bu konuda geniş tecrübeye sahip Güntaç Aktan'a görev verdi. Artık bütün gerekli çalışmaları o yürütecek. Bildiğim kadarıyla halen spikerlerin eğitimi, yedek spikerlerin belirlenmesi, dile hâkimiyet gibi konular üzerine çalışmalar devam ediyor."

"Tabii bu hazırlıkların fiiliyata geçmesi, yani yayına başlanması için yasal zemin gerekli. Yasa, Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun bir düzenleme yapmasını öngörüyor. O düzenlemenin yayımlanması ardından TRT 'ha dense',

çok kısa sürede yayına başlamaya göre hazırlığını yapıyor."

Yayın Kırmanci, Altyazı Türkçe

Sivas'tan telefonla görüşme imkânı bulduğumuz Genel Müdür Yener'den de anadilde yayın hazırlığı konusunda daha ayrıntılı bilgi alma imkânı bulduk. "Önce RTÜK düzenlemesiyle böyle bir yayının hukuki temelinin oluşması ve TRT Yönetim Kurulu'nun onayı gerekecek" diyen Yener'in, çalışmalar konusunda verdiği bilgiler şöyle:

"Daha önce terörizmle mücadele döneminde GAP televizyonunda haber ve dizi programlar hazırlayan deneyimli televizyon gazetecisi Güntaç Aktan'ın koordinasyonunda yürütülecek çalışma, TRT'nin Oran'daki haber merkezine bağlı olacak. Yayınlar muhtemelen Güneydoğu merkezli yayına ağırlık veren GAP TV üzerinden yapılacak. Kürtçe yayın Türkiye'de en yaygın Kürtçe lehçe olan Kırmanci ile yapılacak ve Türkçe öğrenimini ve konuşulmasını teşvik etmek amacıyla Türkçe altyazı ile verilecek."

Yener, Türkiye'de yaygın konuşulan anadillerden Arapça konusunda da benzeri bir çalışma yürütmeyi planladıklarını, ancak bu çalışmanın henüz fiiliyata dönüklediğini söyledi.

Karakoyunlu ve Yener'in sözlerinden özel sektör kadar, kamu sektörünün de anadilde yayın yapma hazırlığını son aşamaya getirdiği sonucu çıkıyor.

Bu açıklamalar gözleri RTÜK'e çevirmiş bulunuyor. Önceki gün Bakanlar Kurulu bünyesinde anadilde öğrenim ve yayın konularında düzenleme yapmak için kurulan bakanlar komisyonuna bilgi veren RTÜK Başkanı Fatih Karaca, dün yayın düzenlemeleri konusundaki sorularımızı şöyle yanıtladı: "Aslında RTÜK Yasası, bu düzenlemeyi hükümetin onayı olmadan yapmaya el veriyor. Ancak RTÜK, yayınları anayasal ilkeler çerçevesinde düzenleyip denetle-

mekle görevli. Bu nedenle Dışişleri'nden İçişleri'ne, MİT'ten MGK'ya, AB Genel Sekterliği'nden TRT'ye dek 11 kurum ve kuruluştan görüş ve önerilerini birer yazıyla talep ettik. Halen onları bekliyoruz. Meclis'ten çıkan yasa aslında RTÜK'e bu düzenlemeyi yapmak için bir yıl süre tanıyor. Ancak hükümette, aralık ayındaki AB Kopenhag Zirvesi'nden önce bu düzenlemeyi yapma doğrultusunda bir irade ağır basıyor. Biz de buna uygun çalışıyoruz. Ancak tabii çok hassas bir konu ve sonradan pişman olunacak bir yanlış yapmamak için titiz çalışmak ve aceleye getirmemek gerekiyor."

Karaca'nın verdiği bilgiye göre, yayımlanacak yönetmelikte, AB ülkelerindeki durum da göz önüne alınarak anadil yayınlarının günün hangi saatlerinde, ne kadar süreyle yayınlanması gerektiği, reklamların hangi dilde, nasıl yayınlanabileceği ve ülke bütünlüğüne yönelik propagandaya dönük yayınların nasıl denetlenip engelleneceği türünden ayrıntılar da yer alacak.

Devlet Bakanı Ali Doğan, Bakanlar Kurulu'nda Başbakan Ecevit'e bu çalışmaların bir an önce tamamlanmasındaki önemi anlattı. Ecevit de komisyon çalışmalarının 1 Ekim'e dek bitirilmesi ve yönetmeliklerin yayımlanması talimatını verdi. Gelişmelerin takipçisi olacağız.

5 Eylül 2002

Üyelik Başka, Kıbrıs Başka

Dışişleri Bakanı Şükrü Sina Gürel, geçtiğimiz hafta Brüksel'deki temasları sırasında Avrupa Birliği'nin Kıbrıs konusunda Türkiye'nin tezlerine yakın bir bakış açısı bildirdiğini açıkladı. Pazartesi akşamı bir grup gazeteciyle Dışişleri

Konutu'nda bir sohbet toplantısı yapan Gürel, Kıbrıs ve Avrupa Birliği konusundaki yeni açıklamayı da burada yaptı. Buna göre, Avrupa Birliği'nin yeni Kıbrıs tavrı Gürel'e geçtiğimiz 5 Eylül günü AB genişleme sorumlusu Günter Verheugen ile yaptığı görüşmede iletildi.

Gürel'in ilettiğine göre, Verheugen görüşme sırasında Türk heyeti bu konuda görüş sormadığı halde şunları söyledi:

"Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletler çabaları sürüyor. BM'nin başarılı olmasını diliyoruz. Bu, AB'nin işi değil, ayrı bir konu. Kıbrıs ayrı iş, Türkiye'nin üyeliği ayrı iş."

Dolaylı da Olsa İlk Defa Söyleniyor

Verheugen'in sözlerinde Ankara'yı memnun eden asıl bölüm son iki cümle. Yani AB ilk defa Kıbrıs'taki çözüm arayışlarına doğrudan dahil olmayacağını dolaylı da olsa ifade ediyor. Ayrıca AB yine ilk defa Kıbrıs konusunu Türkiye'nin üyelik sürecinden ayrı tutacağını söylemiş oluyor. Gürel, Verheugen'in bu sözlerine şu karşılığı vermiş:

"Bu iyi. Ancak şu ana dek sizin desteğiniz pek olumlu olmadı. Sürekli Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye tek başına üyeliğini destekleyerek çözüme katkıda bulunmadınız."

Verheugen'e verdiği bu tepkiye karşın Gürel ve Dışişleri kurmayları bu gelişmelerden memnun. Gerçi, daha önceki deneyimlerden kaynaklanarak, AB'nin bu tavrının devam edip etmeyeceğinden emin değiller, belli bir ihtiyat payıyla yaklaşıyorlar. Ancak Gürel yine de, "Bu önemli bir gelişme. Bu tutumu ilk defa duyuyoruz. Olumlu buluyorum" diyor.

Dışişleri Bakanı, Verheugen'in bir başka tavrını daha olumlu bulmuş. Verheugen KADEK'in de PKK gibi 'terörist örgüt' sayılmasından yana olduğunu ve 17 Eylül'deki

AB Dışişleri Bakanları toplantısında bu konuda karar alınmasını umduğunu Gürel'e bildirmiş.

Türkiye'nin aralıktaki AB Kopenhag Zirvesi'nde üyelik müzakeresi için tarih almasının garanti olmadığını söylediği için Gürel'in sert tepkisini çeken Verheugen, bu görüşmede Gürel'e "Türkiye'nin uyum yasalarını nasıl uygulayacağına bakacaklarını, bunun da 1995 Madrid zirvesi kararları uyarınca yalnız Türkiye'ye değil bütün adaylara uygulanmakta olduğunu" söylemiş.

Gürel bu sözlere karşılık olarak Verheugen'e şunları söylediğini açıkladı:

1. Türkiye'nin yasaları uygulamayacağını, bu iradeye sahip olmadığını nereden biliyorsunuz? Bu güvensizliğe hakkınız var mı?

2. Uyum yasalarının uygulanması, uyum müzakerelerinin başlaması için değil, üyelik için geçerli koşuldur. Bunu öne süremezsiniz.

3. Bu ayrımcılık. Çünkü daha önce 'özel koşulları' öne sürüp, Polonya ve Slovakya, AB şartlarını tam yerine getirmeden müzakerelere başladınız.

4. Madrid 1995 uygulamaları üyelik müzakereleri için değil de üyelik için bir koşul sayıyor.

Yine ayrıca, orada da uygulamanın tamamlanmasından değil de uygulamayı sağlamak için gerekli kurumların oluşturulmasından söz ediliyor.

5. Biz görüşmelerin Mart 2003'te başlamasını ve bunun aralıkta Kopenhag'ta yapılacak zirvede ilan edilmesini istiyoruz. Bize "Uygulama taraması yapılması zaman alır" demesinler. Çünkü Gümrük Birliği sayesinde zaten bu iş neredeyse tamamlandı. Hemen başlandığı takdirde en fazla bir ay alacağını kendileri de kabul ediyorlar. "Ayrıca" diyor Gürel, "Fehriye Erdal konusunda bizim de Belçika'nın yasaları uygulayıp uygulamayacağına bakacağımızı söyledik. Çünkü Türkiye'de idam cezası kaldırılmış durumda

ve Fehriye Erdal'ın hiç değilse cinayete iştirakten Türkiye'ye iade edilmemesi için bir neden yok."

Yeniden Din Farklılığı mı?

Bütün bunlara karşın Şükrü Sina Gürel'e göre, AB ile ilişkilerin önünde yeni bulutlar belirebilir. Gürel, Avrupa Parlamentosu'nda görüştüğü bazı Hıristiyan Demokrat Parti üyelerinin "Avrupa'nın Müslüman bir ülkeyi arasına almak gibi bir karar vermek zorunda olduğunu" söylediklerini aktarıyor.

Bakan Gürel şunları söylüyor:

"Bu, yeni bir durum. Sanıyorum Türkiye yasaları bu süratle çıkarak Avrupa Birliği'nde birilerinin oyunlarını bozmuş oldu. Türkiye ile ilgili kararlarda din konusu belirleyici olmamalı. Üstelik biz her zaman söyledik ki, Avrupa, Türkiye konusunda kararını verirken, kendi geleceğine, çokdinli, çokkültürlü olup olmayacağına da karar verecek."

11 Eylül 2002

Ekler

EK-1

Kopenhag Kriterleri

(Aralık 1993 Kopenhag AB Zirvesi Başkanlık Sonuçları'ndan alıntı)

"Üyelik, aday ülkenin demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunması ve saygı görmesini teminat altına alan kurumların istikrara kavuşturulmuş olmasını, işleyen bir piyasa ekonomisinin mevcudiyetini, AB içindeki rekabet ve piyasa güçleriyle baş etme kapasitesini gerektirmektedir. Üyelik, adayın, siyasi, ekonomik ve parasal birliğe katılım da dahil olmak üzere, üyeliğin getirdiği yükümlülükleri üstlenebileceğini varsayar."

(Dışişleri Bakanlığı internet sitesi- www.mfa.gov.tr)

EK-2

Maasricht Kriterleri, 9-10 Aralık 1991

Maastricht Antlaşması'nda AB'ye üye devletlerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılımı için öngörülmüş bulunan zorunlu koşullar belirtilmiştir.

Maastricht Antlaşması'nda üye devletlerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılımı için öngörülmüş bulunan zorunlu koşullar Merkez bankalarının aşamalı olarak bağımsız hale getirilmesi için yasal değişikliklerin yapılması ve "makroekonomik yaklaşım kriterleri"ne uyum olarak iki genel başlık altında toplanabilir:

- Her üyenin yıllık ortalama enflasyon oranı, fiyat artışını en düşük üç üye devletin yıllık enflasyon oranı ortalamasını en fazla 1.5 puan geçebilecektir,

Üye devletlerin planlanan ya da fiili kamu açıklarının gayri safi yurtiçi hasılalarına oranının yüzde 3'ü aşmaması gerekmektedir. Üye devletlerin planlanan ya da fiili kamu borç stoklarının, gayri safi yurtiçi hasılalarına oranının yüzde 60'ı geçmemesi zorunludur,

Her üye devlet, fiyat istikrarı bakımından en iyi sonucu sağlayan üç üye devletin ortalama nominal uzun vadeli faiz oranını en fazla 2 puan aşabilecektir,

Üye devletlerin ulusal paraları, Avrupa Döviz Kuru Mekanizmasının izin verdiği "normal" dalgalanma marjı içinde kalmalıdır. (Şu an için yüzde 15, ancak hemen hemen bütün ülkeler yüzde 2.25 marjı içinde kalmaktadır.)

(AB Genel Sekreterliği internet sitesi
www.euturkey.org.tr)

EK-3

Helsinki AB Konseyi, Başkanlık Kararları, 10-11 Aralık 1999

GİRİŞ

1. Avrupa Birliği Konseyi 10 ve 11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de toplandı. Binyıl Bildirgesi'ni kabul etti. Genişleme sürecinde yeni bir aşamaya işaret eden kararlar aldı. Birlik'in kendisinin etkili ve reformdan geçirilmiş kurumlara, güçlendirilmiş bir ortak güvenlik ve savunma politikasına ve rekabetçi, istihdam yaratan, sürdürülebilir bir ekonomiye sahip olmasını sağlamak için de adımlar atıldı.
2. Görüşmelerin başlangıcında, AB Konseyi ile Avrupa Parlamentosu Başkanı Bayan Nicole Fontaine, başta genişleme, kurumsal reform ve istihdam olmak üzere, gündemdeki başlıca konular hakkında görüş alışverişinde bulundular.

GENİŞLEMEYE HAZIRLANMA

Genişleme Süreci

3. Avrupa Birliği Konseyi, tüm Avrupa kıtasının istikrarı ve refahı için Aralık 1997'de Lüksemburg'da başlatılan genişleme sürecinin önemini teyit eder. Etkili ve inandırıcı bir genişleme süreci devam ettirilmelidir.
4. Avrupa Birliği Konseyi, şimdi 13 aday devleti tek bir çerçeve içinde kapsayan katılım sürecinin içerici mahiyetini tekrar teyit eder. Aday devletler, üyelik sürecine eşit bir temelde katılmaktadırlar. Avrupa Birliği'nin Antlaşmalar'da ifade edilen değerlerini ve amaçlarını paylaşmalıdırlar. Bu bakımdan, Avrupa Birliği Konseyi, anlaşmazlıkların BM

Anayasası'na uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesini vurgular ve aday devletleri, devam eden sınır anlaşmazlıkları ve ilgili diğer konuları çözmek için her gayreti göstermeye davet eder. Bunda başarılı olunamadığı takdirde, anlaşmazlığı makul bir süre içinde Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) götürmelidirler. Avrupa Birliği Konseyi, özellikle üyelik süreci üzerindeki yansımalarıyla ilgili olarak ve en geç 2004 yılı sonuna kadar UAD yoluyla çözüme bağlanmalarını teşvik etmek amacıyla, devam eden anlaşmazlıklara ilişkin durumu gözden geçirecektir. Ayrıca, Avrupa Birliği Konseyi hatırlatır ki Kopenhag'da belirlenmiş olan politik kriterlere uyum, üyelik müzakereleri açılmasının bir ön şartıdır ve tüm Kopenhag kriterlerine uyum AB'ye üye olarak katılmanın temelidir.

5. Birlik, kurumsal reform konusundaki Hükümetler Arası Konferansı Aralık 2000'e kadar tamamlamak için her çabayı göstermeye yönelik sağlam bir siyasi taahhüt içine girmiştir. Bu Konferans'ın sonuçlarının onaylanmasından sonra, Birlik, 2002 sonundan itibaren, üyelik vecibelerini üstlenme yeteneğine sahip olduklarını göstermelerinin hemen ardından ve müzakere sürecinin başarıyla tamamlanması üzerine, yeni üye devletler kabul edebilme durumunda olacaktır.

6. Komisyon, aday devletlerdeki ilerleme hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirme, katılım kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde ilerleme olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, bazı sektörlerde devam eden güçlükler bulunduğu dikkate alınırsa, aday devletler, katılım kriterlerine uyma çabalarını sürdürmeye ve artırmaya teşvik edilirler. Bazı adayların tüm Kopenhag kriterlerini orta vadede karşılama konumunda olmayacakları anlaşılmaktadır. Komisyon'un niyeti, bazı aday devletlerce Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesinde kaydedilen ilerleme konusunda 2000 yılı başlarında Konsey'e rapor

vermektir. Bundan sonraki ilerleme raporları, Aralık 2000'deki AB Konseyi'nden uygun bir zaman önce sunulacaktır.

7. Avrupa Birliği Konseyi, Orta ve Doğu Avrupa'da yüksek nükleer güvenlik standartlarının önemini hatırlatır. Bakanlar Konseyi'ne, ilgili Konsey sonuçlarına uygun olarak genişleme süreci çerçevesinde nükleer güvenlik konusunun nasıl ele alınacağı üzerinde düşünmesi için çağrıda bulunur.

8. Avrupa Birliği Konseyi, Kıbrıs, Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya ile katılım müzakerelerinde başlatılan esaslı çalışmayı ve kaydedilen ilerlemeyi memnuniyetle not eder.

9. (a) Avrupa Birliği Konseyi, 3 Aralık tarihinde New York'ta Kıbrıs meselesinin kapsamlı bir çözümüne yönelik olarak başlatılan görüşmeleri memnuniyetle karşılar ve BM Genel Sekreteri'nin bu süreci başarıyla sonuçlandırma yönündeki gayretlerine güçlü desteğini ifade eder. (b) Avrupa Birliği Konseyi, politik bir çözümün Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne katılımını kolaylaştıracağının altını çizer. Üyelik müzakerelerinin tamamlanmasına kadar kapsamlı bir çözüme ulaşılamamış olursa, Konsey'in üyelik konusundaki kararı, yukarıdaki husus bir ön şart olmaksızın verilecektir. Bu konuda, Konsey tüm ilgili faktörleri dikkate alacaktır.

10. Avrupa kıtasında güvenliğe ve istikrara olumlu bir katkı yapmaya kararlı olarak ve Komisyon'un raporları yanı sıra son gelişmelerin ışığında, Avrupa Birliği Konseyi, Birlik'e giriş şartları ve bundan doğacak Antlaşma tadilleri konusunda Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya, Bulgaristan ve Malta ile Şubat 2000'de iki taraflı hükümetler arası konferanslar toplamaya karar vermiştir.

11. Müzakerelerde, her aday devlet kendi meziyetlerine göre değerlendirilecektir. Bu ilke, hem muhtelif müzakere

başlıklarının açılması hem de müzakerelerin yürütülmesi bakımından geçerli olacaktır. Müzakerelerde ivmeyi korumak için, hantal prosedürlerden kaçınılmalıdır. Şimdi müzakere sürecine sokulmuş olan aday devletler, hazırlıklarında yeterli ilerleme yapmışlarsa, halen müzakere sürecinde bulunan aday devletlere makul bir süre içinde yetişme imkânına sahip olacaklardır. Müzakerelerde ilerleme, müktesebatın ulusal mevzuata dahil edilmesinde ve bilfiil uygulanması ve icra edilmesinde ilerleme ile paralel gitmelidir.

12. Avrupa Birliği Konseyi, Komisyon'un ilerleme raporunda işaret edildiği gibi Türkiye'de son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle karşılar. Türkiye, diğer aday devletlere uygulananlar ile aynı kriterler temelinde Birliğe katılmaya yönelmiş bir aday devlettir. Diğer aday Devletler gibi Türkiye de mevcut Avrupa stratejisine dayanılarak, reformlarını teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik bir katılım öncesi stratejiden istifade edecektir. Bu çerçevede, insan hakları konusu ve 4 ve 9(a) sayılı paragraflarda belirtilen konular başta olmak üzere, üyeliğin siyasi kriterlerini karşılama yönünde ilerleme kaydedilmesi üzerinde durularak, daha fazla siyasi diyalog söz konusu olacaktır. Türkiye, Topluluk programlarına ve ajanslarına ve katılım süreci bağlamında aday devletler ile Birlik arasındaki toplantılara katılma imkânına da sahip olacaktır. Müktesebatın benimsenmesi için ulusal bir program ile birlikte, siyasi ve ekonomik kriterler ve bir üye devletin yükümlülükleri ışığında üyelik hazırlıklarının yoğunlaşması gereken öncelikleri içeren bir katılım ortaklığı önceki Konsey sonuçları temelinde oluşturulacaktır. Uygun izleme mekanizmaları kurulacaktır. Türkiye'nin mevzuatının ve uygulamasının müktesebat ile uyumlulaşmasını yoğunlaştırmak üzere, Komisyon, mük-

tesebatın analitik tarzda incelenmesine yönelik bir süreç hazırlamaya davet edilir. Avrupa Birliği Konseyi, Komisyon'dan, tüm katılım öncesi tüm AB mali yardım kaynaklarının koordinasyonu için tek bir çerçeve sunmasını talep eder.

13. Avrupa Konferansı'nın geleceği, gelişen durumun ve Helsinki'de katılım süreci konusunda alınan kararların ışığında gözden geçirilecektir. Yaklaşan Fransa Dönem Başkanlığı, 2000 yılının ikinci yarısında konferansı toplama niyetini beyan etmiştir.

(AB Komisyonu Türkiye Temsilciliği internet sitesi-www.deltur.cec.eu.int)

EK-4

Katılım Ortaklığı Belgesi
8 Kasım 2001

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de toplanan Avrupa Konseyi, Komisyonun Türkiye ile ilgili ilerleme Raporunu ve Bileşik Kâğıtta (her bir aday ülke tarafından katılım yönünde kaydedilen ilerlemeler hakkındaki Raporlar) belirtilen tavsiyelerini önemli ölçüde kabul etmiştir. Helsinki Sonuçları özellikle aşağıdaki hususları kaydetmiştir:

'Türkiye AB'ye diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde Birliğe katılması mukadder bir aday ülkedir.

Mevcut Avrupa Stratejisi temelinde Türkiye, bir katılım öncesi stratejisinden faydalanacaktır. Bu da, insan hakları, sınır uyuşmazlıkları ve Kıbrıs konularına özellikle atıfta bulunarak, katılıma ilişkin siyasi kriterlerin karşılanması yönündeki ilerlemeye ağırlık vermek suretiyle geliştirilmiş siyasi diyaloğu içerecektir.

Türkiye ayrıca, Topluluk Programlarına ve ajanslarına ve aday ülkelerle Birlik arasında katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkânına sahip olacaktır.

Müktesebatın analitik inceleme süreci, diğer araçlar meyanında, Komisyon tarafından Ortaklık Anlaşması kapsamında kurulan alt komiteler vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.

Katılım öncesi mali yardımlarına ilişkin tüm AB kaynaklarının eşgüdümüyle ilgili tek bir çerçeve Komisyon tarafından 26 Temmuz 2000 tarihinde kabul edilmiştir. Komisyonun bu önerisi (COM(2000) 502 final) Türkiye için bir Katılım Ortaklığı oluşturmak için gerekli hukuki temeli oluşturmakta ve Türkiye'ye yönelik tüm katılım öncesi

AB mali yardımlarının koordinasyonuna ilişkin tek çerçeveyi tanımlamaktadır. Bu öneri halen diğer Kurumlar tarafından tezekkür edilmektedir. (Hukuki temeli AB Antlaşmasının 308. maddesi)

Katılım Ortaklığı kısa ve orta vadeli öncelikleri, ara hedefleri ve siyasi ve ekonomik kriterler ışığında katılım hazırlıklarının hangi koşullar altında gerçekleşeceğini ve Üye Devletin Topluluk müktesebatını üstlenme, uygulama ve hayata geçirmeye ilişkin yükümlülüklerini tanımlamaktadır. Aynı şekilde, uygun izleme mekanizmaları oluşturulacaktır. Bu amaçla Ortaklık Komitesi altında toplam sekiz alt komite kurulmuştur.

Katılım Ortaklığı, katılım öncesi stratejisinin odağını oluşturmaktadır. Halihazır öneri, Türkiye için ilk Katılım Ortaklığı olup, Komisyonun aday ülkelerin AB üyeliğine yönelik ilerlemelerine ilişkin 2000 yılı genel değerlendirmesinin bir parçasını teşkil etmektedir. Türkiye için 2000 yılı ilerleme Raporunun analizine dayanılarak hazırlanmış, diğer tüm aday ülkeler için kullanılan yöntem kullanılmıştır. Türkiye'nin Katılım Ortaklığını temel almak suretiyle, Müktesebatın Üstlenilmesine ilişkin bir Ulusal Programı yıl sonundan önce kabul etmesi beklenmektedir. Türkiye ile önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek mali işbirliği, Katılım Ortaklığında belirtilen öncelikler çerçevesinde hayata geçirilecektir.

Ekli karar taslağının hiçbir mali yansıması bulunmamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığında Yer Alan İlkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara ilişkin TASLAK KONSEY KARARI

AB KONSEYİ,

Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmayı göz önünde bulundurarak,

Türkiye'ye Katılım öncesi stratejisi çerçevesinde sağlanan yardıma ve özellikle Katılım Ortaklığı oluşturulmasına ilişkin 2000 sayılı Konsey Yönetmeliği ve bilhassa onun 2. maddesini göz önünde bulundurarak,

Komisyonun hazırladığı öneriyi göz önünde bulundurarak,

(1) Helsinki AB Zirvesi sonuçlarında: "Türkiye, diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde Birliğe katılması mukadder bir aday ülkedir. Mevcut AB Stratejisi temelinde Türkiye, diğer aday ülkeler gibi, reformlarını teşvik etmek ve desteklemek için bir katılım öncesi stratejisinden yararlanacaktır." denilmektedir. Bu stratejinin kilit unsuru olarak, daha önceki AB Zirve sonuçlarına dayanılarak bir Katılım Ortaklığı oluşturulacaktır.

(2) (AT) 2000 sayılı AB Yönetmeliği, Türkiye'ye sunulacağı şekilde ve müteakip uygulamalar çerçevesinde, Katılım Ortaklığında belirtilen ilkeler, öncelikler, ara hedefler ve koşullarla ilgili olarak Komisyon tarafından sunulan bir öneri üzerine Konseyin nitelikli oy çoğunluğu ile karar alacağını kaydetmektedir.

(3) Topluluk yardımı, temel unsurların karşılanması ve özellikle Kopenhag Kriterlerinin yerine getirilmesi koşuluna bağlıdır. Temel bir unsurun karşılanmadığı durumda, Komisyondan gelen bir öneri üzerine Konsey nitelikli oy çoğunluğu ile karar alarak, herhangi bir katılım öncesi yardıma ilişkin uygun önlemleri alabilir.

(4) AB-Türkiye Ortaklık Konseyi, Türkiye için Katılım Ortaklığının uygulanmasının Ortaklık Anlaşmasıyla kurulan uygun organlar tarafından izleneceğini kararlaştırmıştır.

(5) Komisyonun 2000 yılı ilerleme Raporu, Türkiye'nin üyelikle ilgili hazırlıkları hakkında objektif bir analiz sunmuş ve önümüzdeki dönem için belli bazı öncelik alanları tespit etmiştir.

(6) Üyelik hazırlıkları çerçevesinde Türkiye, müktesebatın üstlenilmesine ilişkin bir Ulusal Program hazırlamalıdır. Bu program Katılım Ortaklığında kaydedilen önceliklerin ve ara hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir takvim ortaya koymalıdır.

AŞAĞIDA BELİRTİLEN KARARLAR ALINMIŞTIR:

Madde 1

2000 sayılı AT Yönetmeliğinin 2. maddesi uyarınca, Türkiye için Katılım Ortaklığında mevcut ilkeler, öncelikler, ara hedefler ve koşullar bu Kararın ayrılmaz bir parçasını oluşturan Ek'te ortaya konmuştur.

Madde 2

Katılım Ortaklığının uygulanması, Ortaklık Anlaşmasıyla kurulan uygun kurumlar ve Komisyonun düzenli olarak rapor vermekle yükümlü olduğu yetkili Konsey kurumları tarafından izlenecektir.

Madde 3

Bu Karar Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayımını izleyen üçüncü günde yürürlüğe girecektir.

TÜRKİYE: 2000 KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ

1. GİRİŞ

AB Konseyi Helsinki'de (10-11 Aralık 1999), Türkiye'deki olumlu gelişmeleri ve Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesi yönündeki reformların sürdürülmesi niyetini memnuniyetle karşılamıştır.

AB Konseyi, Helsinki toplantısında, "daha önceki AB Konseyi sonuçları temelinde" bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanması kararı almıştır. Belge, siyasi ve ekonomik kriterler ile üye ülke yükümlülükleri ışığında katılım hazırlık-

larının yoğunlaşması gereken öncelikleri içerecek ve müktesebatın benimsenmesi için Ulusal Programa eşlik edecektir.

AB Konseyi, 1997'de Lüksemburg'daki toplantısında, Katılım Ortaklığının, aday ülkelere yönelik tüm yardımları tek bir çerçeve altında yürüten geliştirilmiş katılım öncesi stratejinin kilit öğelerinden biri olduğunu kararlaştırmıştır. Bu çerçevede, katılım sürecinde karşılaşılan sorunların üstesinden gelinmesine destek olmak amacıyla, AB, yardımlarını her adayın özel ihtiyaçlarına yöneltir.

Bu anlayışla tam uyumlu olarak, AB Komisyonu, 26 Temmuz 2000 tarihinde, katılım öncesinde ve özellikle Katılım Ortaklığının oluşturulmasına yönelik olarak, Türkiye'ye AB tarafından yapılacak yardımların tüm kaynaklarını koordine etmek için gerekli tek çerçeveyi oluşturmaya yönelik bir Yönetmelik önermiştir. Türkiye'ye yönelik bu Çerçeve Yönetmelik, diğer 10 Orta ve Doğu Avrupa aday ülkelerinin yönetmelikleri örnek alınarak hazırlanmıştır. (Konsey Yönetmeliği 622/98; OJL85, 20.3 1998, sayfa l)

Katılım Ortaklığı, Türkiye için ilk Katılım Ortaklığının kurulmasına dair Konsey Yönetmeliği ile oluşturulacaktır. Bu Katılım Ortaklığı, Türkiye'ye danışıldıktan sonra ve Konsey tarafından kararlaştırılan ilkeler, öncelikler, ara hedefler ve koşullar esas alınarak, Komisyon tarafından önerilecektir. Belge, Türkiye'nin adaylık sürecindeki gelişmeye ilişkin 2000 İlerleme Raporu'ndaki değerlendirmeyi dikkate almaktadır.

2. AMAÇLAR

Katılım Ortaklığının amacı, AB üyeliği yolunda Türkiye'nin kaydettiği gelişmeler hakkında Komisyonun 2000 İlerleme Raporu'nda saptanan ileriye yönelik çalışmaların öncelikli alanlarını, bu önceliklerin uygulanmasında Türkiye'ye sağlanacak mali imkânları ve bu yardıma ilişkin

koşulları tek bir çerçeve altında toplamaktır. Katılım Ortaklığı, aday Devletlerin üyelik hazırlıklarına yardımda kullanılacak bir dizi politika aracının temelini oluşturur. Türkiye'nin, Katılım Ortaklığı temelinde, AB mevzuatına uyuma ilişkin Ulusal Programını bu yıl içinde benimsemesi beklenmektedir. Ulusal Program, Katılım Ortaklığının ayrılmaz bir parçası olmamakla beraber, belgenin kapsadığı öncelikler Katılım Ortaklığına uymalıdır.

3. İLKELER

Her aday Devlet için saptanmış olan temel öncelik alanları, üyelik için aşağıdaki koşulların zorunlu olduğunu kaydeden Kopenhag kriterlerini yerine getirme yeteneği ile bağlantılıdır:

Aday Devlet, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıklara saygı ve onların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarını sağlar; -işler bir pazar ekonomisinin varlığı ve ayrıca, Birlik içindeki rekabet baskısı ve pazar güçleri ile baş edebilme yeteneği; -siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlılık dahil, üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneği.

AB Konseyi, Madrid'deki toplantısında, Topluluk politikalarının uyumlu olarak yürütülmesini teminen aday ülkelerin katılım ertesinde idari yapılarının uyumlaştırılması gereğini vurgulamıştır. AB Konseyi, Lüksemburg Zirvesi'nde müktesebatın mevzuata meczinin gerekli olduğunu belirtmiş; ancak bunun da kendi başına yeterli olmadığını ve asıl önemli olanın uygulama olduğunu vurgulamıştır.

AB Konseyi, Helsinki'deki toplantısında, 13 aday ülkenin tek bir çerçeveye alınması ile oluşan katılım sürecinin kapsayıcı niteliğini teyit etmiştir. Aday Devletler katılma sürecine eşit koşullarda katılmaktadırlar. AB Konseyi, aday Devletlerin AB Antlaşmalarında belirlenen değerleri ve amaçları paylaşmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlam-

da, AB Konseyi, Birleşmiş Milletler Yasası'na uygun olarak uyuşmazlıkların barışçı çözümü ilkesini vurgulamış ve aday Devletlerin mevcut tüm sınır sorunlarını ve ilgili diğer sorunları çözmek için her türlü gayreti göstermelerini önemle talep etmiştir. Makul bir sürede bu gerçekleşmediği takdirde, aday Devletler uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na götürmelidirler.

AB Konseyi ayrıca, çözüme kavuşmayan herhangi bir soruna ilişkin durumu, özellikle katılım sürecine yansımaları açısından ve bunların Uluslararası Adalet Divanı vasıtasıyla çözümünü sağlamayı teşvik için, en geç 2004 yılı sonuna kadar gözden geçireceğini kararlaştırmıştır.

Ayrıca, AB Konseyi, Türkiye'nin reformlarını, derinleştirilmiş siyasi diyalog da dahil olmak üzere özellikle insan haklarına da atıfta bulunarak, katılıma ilişkin siyasi kriterlerin karşılanması yönünde ilerlemeye ve Helsinki sonuçlarının 4 ve 9(a) paragraflarında yer alan hususlara da ağırlık vererek teşvik etmek ve desteklemek amacıyla, Türkiye'nin katılım öncesi stratejiden yararlanacağını vurgular; bu anlayışla, AB, Türkiye'yi, tüm taraflarla birlikte, Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünü amaçlayan sürecin başarıyla sonuçlanması yönünde, BM Genel Sekreteri'nin çabalarına destek olunmasına devam edilmesi yönünde teşvik etmektedir.

4. ÖNCELİKLER VE ORTA VADELİ HEDEFLER

AB Komisyonu, İlerleme Raporlarında, aday devletlerin üyelik hazırlıklarında bazı alanlarda geliştirilmesi ve devam etmesi gereken çabaların altını çizer. Bu durum öncelikler kapsamında ara aşamaların tanımının yapılmasını ve her tanımın ilgili Devletlerin işbirliğiyle belirlenecek kesin amaçlarla tamamlanmasını gerektirir, bunun başarıya ulaşması verilecek yardımın derecesini, bazı ülkelerle devam eden müzakerelerde kaydedilen gelişmeyi ve diğer ülkeler-

le yeni müzakerelerin açılmasını belirler. Katılım Ortaklığının öncelikleri ve orta vadeli hedefleri, kısa ve orta vade olarak iki gruba bölünmüştür. Kısa vadede sıralananlar, Türkiye'nin 2001 yılına kadar bunları tamamlaması veya somut olarak ileriye götürecek adımları atması beklentisi esas alınarak seçilmiştir. Orta vadede sıralananlar ise, tamamlanması bir yıldan fazla sürmesi mümkün, ancak imkânlar ölçüsünde çalışmaları 2001 yılı içinde başlatılması beklenenlerdir.

Katılım Ortaklığı, Türkiye'nin üyelik hazırlıkları için gerekli öncelik alanlarını belirlemektedir. Türkiye her halükarda İlerleme Raporunda yer alan tüm konulara eğilmek durumunda olacaktır. Türkiye'nin, Ortaklık Anlaşması, Gümrük Birliği ve örneğin, tarım ürünlerine ilişkin ticaret rejimi gibi AT-Türkiye Ortaklık Konseyi kararları çerçevesinde müktesebatın yasal uyumu ve uygulamasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmesi de önem taşımaktadır. AB mevzuatının yasalara meczinin tek başına yeterli olmadığı, ayrıca Avrupa Birliğinin uyguladığı standartlarda uygulanmasının güvence altına alınmasının da gerekli olduğu da hatırda tutulmalıdır. Aşağıda sıralanan tüm alanlarda mevzuatın güvenilir ve etkin uygulaması gerekmektedir.

AB Komisyonu'nun İlerleme Raporundaki analizler temel alınarak, Türkiye için belirlenen kısa ve orta vadeli öncelikler ve ara hedefler aşağıdadır:

4.1. Kısa Vade (2001)

Siyasi Kriterler

- Avrupa İnsan Haklan Sözleşmesi'nin 10. maddesi ile uyumlu olarak, ifade özgürlüğü ile ilgili hukuki ve anayasal garantilerin güçlendirilmesi. Şiddet yanlısı olmayan görüşleri dile getirmekten hüküm giymiş kişilerin durumuna eğilinmesi.

- Barışçıl toplantı yapma ve dernek kurma özgürlüğüne ilişkin hukuki ve anayasal garantilerin güçlendirilmesi ve sivil toplumun gelişmesinin teşvik edilmesi.

İşkenceyle mücadeleye ilişkin hukuki hükümlerin güçlendirilmesi ve gerekli tüm önlemlerin alınması ve Avrupa işkencenin Önlenmesi Sözleşmesine riayetin sağlanması.

- Duruşma öncesi tutuklulukla ilgili hukuki süreçlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleriyle ve İşkencenin Önlenmesi Komitesi'nin tavsiyeleriyle uyumunun güçlendirilmesi.

Tüm insan haklan ihlallerine ilişkin tashih imkânlarının güçlendirilmesi.

- Münferit ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla karşılıklı işbirliği içinde, kanun uygulayıcı memurların insan hakları konularında eğitimlerinin yoğunlaştırılması.

- Devlet Güvenlik Mahkemeleri de dahil olmak üzere, yargının işlevselliğinin ve verimliliğinin uluslararası standartlara uygun şekilde geliştirilmesi. Özellikle hakimlerin ve savcıların, insan hakları alanı da dahil olmak üzere, AB mevzuatı hakkındaki eğitimlerinin kuvvetlendirilmesi.

İdam cezasına ilişkin fiili moratoryumun muhafaza edilmesi.

Türk vatandaşlarının televizyon ve radyo yayıncılığında anadillerini kullanmalarını yasaklayan hukuki düzenlemeler var ise kaldırılması.

Tüm vatandaşların ekonomik, sosyal ve kültürel imkânlarının artırılması amacıyla, bölgesel farklılıkların azaltılması ve özellikle Güneydoğu'daki durumun iyileştirilmesi için kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmesi.

- Siyasi diyalog çerçevesinde, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunması sürecinin başarılı bir sonuca ulaştırılması yönündeki çabalarının kuvvetle desteklenmesi.

Ekonomik Kriterler

- IMF ve Dünya Bankası ile mutabakata varılan enflasyon ile mücadele ve yapısal reform programının uygulanmasının temin edilmesi, özellikle kamu harcamalarının kontrol altına alınmasının sağlanması.

- Şeffaflık ve gözetimi sağlamayı amaçlayan mali sektör reformunun süratle uygulanmasına başlanması.

- AB usulleri ve bir Katılma öncesi Ekonomik Programı'nın (KEP) sunulması doğrultusunda, mali durumun yıllık olarak bildirimini içeren bir katılma öncesi mali gözetim usulünün hazırlanması. KEP, kapsamlı bir ekonomik program sayesinde ülkenin katılıma hazırlanmasını amaçlamaktadır.

- Tarım reformunun sürdürülmesi

- Sosyal yönü dikkate alınarak, kamuya ait kurumların özelleştirilmesinin sürdürülmesi.

İç Pazar

- Fikri ve sınai mülkiyet hakları: fikri mülkiyet mevzuatının uyumuna devam edilmesi ve bir hakkın izinsiz kullanılması (korsanlık) ile mücadelenin güçlendirilmesi.

Malların serbest dolaşımı: Avrupa standartları, ehliyet ve uygunluk değerlendirmesi ve işaretlemeye uyumun hızlandırılması; mevcut piyasa gözetimi ve uygunluk değerlendirmesi yapılarının, teçhizat ve eğitim ile güçlendirilmesine başlanması; belirli sektörler (gıda, tıbbi malzemeler, kozmetikler, tekstil) ile Yeni ve Küresel Yaklaşım ilkelerinin üstlenilmesini sağlayacak çerçeve mevzuat hakkındaki çalışmaların hızlandırılması ve uygun idari altyapının oluşturulması; ticarete yönelik teknik engellerin ortadan kaldırılması.

- Rekabet: şeffaflık ve devlet yardımının düzenli gözetilmesine temel oluşturmak üzere devlet yardımı kontrolü sorumluluğunun belirlenmesini sağlayacak mevzuatın

uyumlaştırılması;

Kamu alımları: özellikle kamu alımları sisteminin daha şeffaf ve güvenilir olmasını temin ederek, Topluluk müktesebatına uyumun başlatılması.

Vergilendirme

- Özellikle oranlar, muafiyet işlemlerinin ölçüsü, vergilendirilebilir ölçüt ve vergi yapısı ile ilgili olarak, gümrük vergileri ve KDV'ye uyumun başlatılması; yeni vergi önlemlerinin İş Vergisi ile ilgili Uygulama Kuralları ile uyumlu olmasının sağlanması ve ayrımcı önlemlerin ortadan kaldırılması.

Tarım

- İşleyen bir toprak kayıt, hayvan belirleme sistemi ile bitki sertifikası sisteminin geliştirilmesi ve tarım piyasalarının izlenmesi için idari yapıların iyileştirilmesi ve çevresel, yapısal ve kırsal gelişme önlemlerinin uygulanması.

- Hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele için mevzuatın uyumlaştırılması birinci önceliği oluşturacak şekilde. Topluluğun hayvan ve bitki sağlığı mevzuatı için uygun bir uyum stratejisinin kurulması ve laboratuar testleri, teftiş düzenlemeleri ve kurumları başta gelmek üzere uygulama kapasitesinin yükseltilmesi.

Balıkçılık

- Balıkçılık kaynakları, piyasası ve yapısal gelişiminin, kaynakların yönetimi politikası, teftiş ve kontrol önlemleri vasıtasıyla izlenmesi için idari yapıların kurulması ve balıkçılık filo kayıtlarının geliştirilmesi.

Ulaştırma

Ulaştırma konusundaki müktesebatın üstlenilmesi için bir program benimsenmesi.

Denizcilik güvenliği standartlarına ilişkin mevzuata uyumun başlatılması: güvenlik standartlarının uygulanması ve yürütülmesi.

- Sınıflandırılmış topluluklarının izlenmesi konusunda bir deniz ulaştırması eylem planının kabul edilmesi ve Türk bayrağı kayıt işlemlerinin işleyişinin iyileştirilmesi.
- Özellikle bayrak devleti kontrolü olmak üzere, denizcilik idaresinin güçlendirilmesine başlanması.

İstatistik

- Özellikle nüfus ve sosyal istatistikler, bölgesel istatistikler, iş istatistikleri, dış ticaret ve tarım istatistikleri olmak üzere, istatistiklerin daha da geliştirilmesi için bir strateji benimsenmesi.
- İş kayıtlarının AB standartlarına ulaştırılması.

İstihdam ve Sosyal İşler

Müktesebata uyum için bir strateji ve ayrıntılı bir programın benimsenmesi.

- Çocuk işçiler sorununun çözülmesi yönündeki çabaların daha da güçlendirilmesi.
- Aralarında sendikal haklara saygının temini ve sendikal faaliyetlerin önündeki sınırlayıcı koşulların kaldırılması da olmak üzere, faal ve otonom sosyal diyalog için koşulların yerinde olmasının sağlanması.
- Müktesebatın geliştirilmesi ve uygulanması için sosyal ortakların kapasite oluşturma çabalarının desteklenmesi.

Enerji

- AB enerji müktesebatının üstlenilmesi için bir programın yürürlüğe konulması.
- Elektrik ve gaz sektörleri için bağımsız bir düzenleyici makamın kurulması; görevlerini etkin bir şekilde yerine

getirebilmesi için yetki ve araçların verilmesi.

Başta elektrik ve gaz direktifleri olmak üzere, iç enerji piyasasının kuruluşunun hazırlanması ve piyasanın açılması.

Telekomünikasyon

Lisans, enterkoneksiyon ve evrensel hizmet alanlarında AB müktesebatına uyumun sağlanması; liberalizasyon ihtiyaçlarının daha fazla belirginleştirilmesi.

- Bağımsız düzenleyici makamın kapasite oluşturmasının güçlendirilmesi, örneğin yönetmelikleri uygulama kabiliyetinin güçlendirilmesi.

Bölgesel politika ve yapısal unsurların eşgüdümü

Topluluk kurallarına uygun olarak bir NUT's (istatistik amaçlarla bölgesel birimlerin isimlendirilmesi) sınıflandırmasının hazırlanması.

- Etkin bir bölgesel politika geliştirilmesi için bir strateji benimsenmesi.

-Türkiye'nin planlama sürecinde proje seçimi bakımından bölgesel politika kriterleri oluşturulmasına başlanması.

Kültür ve Görsel-işitsel Politika

- Özellikle Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi çerçevesinde, görsel-işitsel politika alanındaki mevzuat uyumuna başlanması.

Çevre

- Müktesebatın üstlenilmesi için direktife dayalı ayrıntılı bir uyum programının benimsenmesi.

- Çevre Etki Değerlendirmesi direktifinin üstlenilmesi.

Yatırımları finanse etmek üzere, uyum maliyeti ve kamu ve özel kesimin yıllık gerçekçi mali kaynakları tahminlerine dayanan bir plan (direktife dayalı) geliştirilmesi.

Adalet ve İçişleri

- Avrupa Birliği'nde adalet ve içişleri (AII) alanındaki mevzuat ve uygulamalar ile ilgili bilgi ve bilinçlenme programlarının geliştirilmesi.

- Organize suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı ve rüşvet ile mücadelenin artırılması ve kara para aklama ile mücadele kapasitesinin güçlendirilmesi.

Gümrükler

- Serbest bölgeler mevzuatına uyuma devam edilmesi ve yeni Gümrük Yasasının ve uygulama yönetmeliğinin uygulanmasının sağlanması.

İdari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi

Müktesebatın benimsenmesi, uygulanması ve idare edilmesi için kamu yönetiminin kapasitesinin özellikle eğitim ile yasal olmayan göç ve yasal olmayan insan ve uyuşturucu kaçakçılığını önlemek için etkin sınır kontrollerinin geliştirilmesi dahil olmak üzere bakanlıklar arasında uygun eşgüdüm sağlanmak suretiyle, iyileştirilmesi.

İlgili idari kurumların güçlendirilmesi dahil kamu yönetiminin modernizasyonunun hızlandırılması.

Mali kontrol işlevlerinin güçlendirilmesi, gümrüklerin etkinliğinin iyileştirilmesi ve vergi idaresinin modernleştirilmesi ve hileye karşı mücadele kapasitesinin artırılması; sınırlar da dahil olmak üzere hayvan bitki sağlığı kontrollerinin güçlendirilmesi, gıda kontrol idaresinin yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi, adli sistemin işleyişinin iyileştirilmesi ve Topluluk hukuku ile bunun uygulanması ile ilgili olarak adli makamlara yönelik eğitimin daha da geliştirilmesi.

- Program yönetimi için yasal, idari ve bütçeye ilişkin çerçevenin (muhasebe el kitabı ve muhasebe hesapları) benimsenmesi.

4.2. Orta-Vade

Siyasi Kriterler

- Tüm bireylerin, herhangi bir ayrım yapılmaksızın ve dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş, felsefi inanç veya dinine bakılmaksızın, tüm insan hakları ve temel özgürlüklerinden tam olarak yararlandırılmasının temini. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğünden yararlanma koşullarının daha da geliştirilmesi.

Türk Anayasası ve ilgili diğer yasaların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde belirtildiği şekliyle Türk vatandaşlarının hak ve özgürlükleri garanti altına alınacak şekilde gözden geçirilmesi; bu gibi yasal reformların uygulanmasının AB üye devletleri uyumunun sağlanması.

İdam cezasının kaldırılması, Avrupa insan Hakları Sözleşmesinin 6. Protokolünün imzalanması ve onaylanması.

Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi ile ihtiyari ek protokolünün ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin onaylanması.

- Hapishanelerdeki mahkûmiyet şartlarının, Tutuklulara Muameleye ilişkin BM Minimum Standart Kurallarına ve diğer uluslararası normlara uygun hale getirilmesi.

AB üyesi devletlerin uygulamaları doğrultusunda, Milli Güvenlik Kurulu'nun anayasal rolünün Hükümete bir danışma organı olarak uyumu.

- Güneydoğuda geriye kalan olağanüstü hal uygulamalarının kaldırılması.

- Kökenlerine bakılmaksızın tüm vatandaşlar için kültürel hakların garanti edilmesi ve kültürel çeşitliliğin sağlanması. Eğitim alanı da dahil olmak üzere bu hakların kullanılmasını önleyen tüm yasal hükümlerin kaldırılması.

Ekonomik kriterler

- Özelleştirme sürecinin tamamlanması.

- Tarım ve mali sektörün reformunun tamamlanması.
- Ücret ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilir olmasını sağlama.
- Genç nesiller ile geri kalmış bölgelere özel bir dikkat göstererek, eğitim ve sağlığın genel seviyesinin iyileştirilmesinin sağlanması.

İç pazar

Malların serbest dolaşımı: AB müktesebatı ile uyumun tamamlanması; Avrupa standartlarına uyumun tamamlanması; mevcut ehliyet, pazar gözetimi ve uygunluk değerlendirmesi yapılarının güçlendirilmesinin tamamlanması.

Şirketler hukuku: AB müktesebatına uyumun tamamlanması,

Verilerin Korunması: uyumun tamamlanması ve mevzuatın uygulanması.

Sermayenin serbest dolaşımı: özellikle yabancı yatırımcılara yönelik sınırlamaların kaldırılmasını sağlayarak uyumun tamamlanması.

Rekabet: devlet yardımları ve bölgesel yardım şemaları ile ilgili AB müktesebatına uyumun tamamlanması ve tekeller ve özel haklardan faydalanan şirketler ile ilgili mevzuatın uyumlaştırılması.

- Kamu alımları: Topluluk müktesebatına uyumun tamamlanması; etkin yürütme ve uygulamanın sağlanması.

Vergilendirme

Ulusal mevzuatın AB müktesebatına uyumunun tamamlanması.

Tarım

Tarım ve kırsal kalkınma politikalarında müktesebat

hazırlıklarının tamamlanması.

- Gıda işleme kurumlarının (et, süt ürünleri işleme tesisleri) AB hijyen ve kamu sağlığı standartlarına ulaşmak için modernize edilmesi ve daha ileri test ve teşhis ünitelerinin teşkil edilmesi.

Balıkçılık

Ortak balıkçılık politikasının uygulanması ve güçlendirme kapasitesinin geliştirilmesinin tamamlanması.

Türkiye'deki balık ürünlerinin kalite standartlarının ve güvenliğinin iyileştirilmesinin sürdürülmesi.

Ulaştırma

- Karayolu ulaştırması ile ilgili mevzuatın (piyasaya giriş, yol güvenliği, tehlikeli maddeler ile ilgili kurallar ve vergilendirme), demiryolu ve havayolu (özellikle havayolu güvenliği ve hava trafik yönetimi) ve iç sular (gemiler için teknik gereklilikler) konularındaki uyumun tamamlanması.

- Başta deniz ulaşımı güvenliği olmak üzere ulaştırma mevzuatının etkin uygulanmasının ve güçlendirilmesinin sağlanması.

İç Pazara tam anlamıyla katılımı sağlayacak teknik normlar için Türk ulaştırma filosunun (özellikle deniz ve kara taşımacılığı) hazırlanması.

Ekonomik ve Parasal Birlik

Avrupa Merkez Bankası Sistemine (AMBS) katılımı sağlamak üzere Merkez Bankası kanununun yeniden düzenlenmesi.

Merkez Bankası'nın hükümetten bağımsızlığının tamamlanması.

İstatistik

- Özellikle gayrı safi yurtiçi hasıla (GDP) tahminleri, uyumlaştırılmış tüketici fiyat endeksleri, kısa vadeli göstergeler, sosyal istatistikler, iş kayıttan ve ödemeler dengesi başta olmak üzere, AB'nin uygun istatistik metodolojilerinin ve uygulamalarının saptanması.
- Makro-ekonomik istatistiklerinin, istatistik müktesebatı ile daha fazla uyumlaştırılması.
- Personelin eğitiminin sağlanması ve idari kapasitenin iyileştirilmesi.

İstihdam ve sosyal işler

Kadınlara karşı ayrımcılık uygulamalarının ve cinsiyet, ırk ve etnik köken, din ve inanç, sakatlık, yaş ve cinsi eğilim nedenlerine dayalı tüm ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılması.

- İş hukuku, kadın ve erkek arasında eşit muamele, iş sağlığı ve güvenliği ve kamu sağlığı alanlarında AB müktesebatının üstlenilmesi; ilgili idari yapılan ile sosyal güvenliğin eşgüdümü için gerekli yapıların güçlendirilmesi.
- Sosyal politika ve istihdam alanındaki müktesebatın etkin uygulanmasının ve güçlendirilmesinin sağlanması.
- Ortak istihdam değerlendirilmesi dahil, Avrupa istihdam Stratejisi'ne daha sonra katılım için ulusal bir istihdam stratejisinin hazırlanması ve bu çerçevede, özellikle devam eden ve hızlanan yapısal değişikliğin etkisi olmak üzere, iş piyasası ve sosyal kalkınmayı izlemek üzere kapasitenin geliştirilmesi.
- Sosyal güvenlik ağını güçlendirirken, sosyal güvenlik sistemi reformunu mali anlamda sürdürülebilir kılmak üzere sağlamlaştırmak suretiyle, sosyal korunmanın daha da geliştirilmesi.

Enerji

- Enerji kuruluşlarının yeniden yapılandırılması ve çeşitli sektörlerin daha çok açılması, idari ve düzenleyici yapıların güçlendirilmesi.

Ulusal mevzuatının AB enerji müktesebatı ile uyumunun tamamlanması.

Telekomünikasyon

- Topluluk mevzuatının üstlenilmesinin tamamlanması.

Tüm telekomünikasyon sektörü için kapsamlı bir politika geliştirilmesi.

Bölgesel politika ve yapısal unsurların eşgüdümü

- Ülke iç farklılıkları en aza indirmek amacıyla, değerlendirmeyi izlemek üzere çok yıllı bütçe usulleri ve yapılar kurmak da dahil olmak üzere, ekonomik ve sosyal dayanışmayı sağlamak için bir ulusal politikanın geliştirilmesi.

Kültür ve Görsel-işitsel politika

Görsel-işitsel mevzuata uyumun tamamlanması ve bağımsız televizyon/radyo makamının yetkilerinin güçlendirilmesi.

Çevre

- Çevrenin korunması için kurumsal, idari ve izleme kapasitesinin güçlendirilmesi ile birlikte, özellikle çerçeve ve sektör mevzuatı geliştirmek suretiyle, AB çevre müktesebatının uygulanması ve yürütülmesi.

- Çerçeve mevzuat, yatay mevzuat, doğal çevrenin korunması, su kalitesi ve atık yönetimi ile ilgili mevzuata özel bir önem vermek suretiyle müktesebatın uygulanması; bir atık yönetimi stratejisinin uygulanması.

İzleme ağları ve izin usulleri ile veri toplama dahil

çevre kontrollerinin kurulması.

- Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin, tüm diğer sektörel politikaların tanımlanması ve uygulanmasıyla bütünleştirilmesi.

- Çevre Etki Değerlendirmesi direktifinin uygulanması ve yürütülmesi.

Gümrükler

Özellikle serbest bölgeler, çift kullanımlı mallar ve teknolojiler, uyuşturucu üretiminde kullanılan kimyasal maddeler ve sahte ve kaçak mallar ile ilgili mevzuat uyumunun tamamlanması.

Adalet ve içişleri

Topluluk Hukuku ve Adalet ve içişleri (Alî) müktesebatının uygulanması için eğitim programlarının geliştirilmesi.

- Özellikle polisin güvenilirliğinin sağlanması için AB kurumlarının daha da geliştirilmesi ve güçlendirilmesi.

- Schengen Bilgi Sistemi ve Europol'a katılabilmek için veri koruma alanında AB müktesebatının benimsenmesi.

Vize mevzuatı ve uygulamalarının, AB'ninkiler ile uyumunun başlatılması.

Yasal olmayan göçü önlemek için, göç (kabul, tekrar kabul, sınır dışı etme) konusundaki AB Mevzuatı ve uygulamalarının benimsenmesi ve uygulanması.

Sınır yönetiminin güçlendirilmesine başlanması ve Schengen Sözleşmesi'nin tam olarak uygulanması için hazırlanılması.

İltica alanında 1951 Cenevre Sözleşmesi için getirilen coğrafi rezervin kaldırılması ve mülteciler için ikamet ve sosyal destek birimlerinin geliştirilmesi.

Yolsuzluk, uyuşturucu maddeler, organize suçlar ve kara para aklama ile mücadele alanları ile ceza ve adli ko-

nularda işbirliği konularında AB müktesebatının benimsenmesi ve uygulanması; bu alanlarda uluslararası işbirliğinin daha da sıkılaştırılması.

- İdari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi.

- Sınır yönetiminin güçlendirilmesi ve Schengen Sözleşmesi'nin tam olarak uygulanmasına hazırlık da dahil, alt politikalarının etkin uygulanmasını temin etmek üzere, kamu yönetiminin modernizasyonu reformuna tamamlanması.

- İç ve dış mali kontroller için yasal çerçevenin tamamlanması, iç muhasebe kaydı / kontrol işlevlerinin uyumlaştırılması için hükümette bir merkezi organizasyon kurulmasının tamamlanması; harcama merkezlerinde iç muhasebe kaydı/kontrol birimleri kurulmasının tamamlanması; merkezi ve yerel düzeyde ulusal kontrolörler/hesap uzmanlarının "işlevsel bağımsızlıklarını" ve "ex-ante" mali kontrolün tamamlanması; muhasebe el kitabı basılması ve AB fonlarının kontrolü için hesap uzmanı birimlerinin geliştirilmesi.

- Toprak reformunum tamamlanması ve bölge ve belediye yönetimi kavramlarının geliştirilmesi.

- Bölgesel düzeyde işlevsel yapılar kurulması ve bölgesel gelişme ile ilgili mevcut idari yapıların güçlendirilmesi.

5. PROGRAMLAMA

Türkiye, 1996-1999 döneminde, yıllık ortalama 90 milyon Euro'nun biraz üzerinde olmak üzere 376 milyon Euro hibe yardımı almıştır. 2000'den itibaren, Türkiye'ye ayrılacak yıllık tahsisat, MEDA II ikili yardımlarından ortalama %15'lik bir pay ile iki "Avrupa stratejisi/katılım öncesi strateji" tüzüğü çerçevesinde öngörülen fonları kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Nisan 2000'de kabul edilen birinci tüzük, AT-Türkiye Gümrük Birliği'ni derinleştirecek önlemlerin uygulanması için 3 yıl boyunca yılda 5 milyon

Euro'yu öngörmektedir. Onay sürecinde olan ikinci tüzük, Türkiye'de ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik edecek tedbirlerin alınmasına yönelik olup, 3 yıl boyunca yılda 45 milyon Euro sağlayacaktır.

Bütün bu fonlar katılım öncesine yöneliktir. 2000 yılı için tahsisat ayrımı şöyledir:

Tahsisatın %50'si özellikle Türk mevzuatı ve uygulamalarının AB müktesebatına uyumunu amaçlayan yapısal ve sektör refomlarına verilecektir. Reformlar yapısal uyum imkânları yoluyla desteklenecektir; amaç Türkiye'nin temel yapısal reformlarının Topluluk müktesebatına uygun şekilde ve IMF ile Dünya Bankasıyla yakın eşgüdüm içinde üstlenmesine yardımcı olmaktır.

Tahsisatın %50'si Türkiye'nin AB ile bütünleşmesini hedefleyen diğer önlemlerin finansmanını sağlayacaktır: Türk idaresi ve kurumlarının kurumsallaşma yoluyla Topluluk müktesebatını uygulayacak kapasiteyi geliştirmelerine yardımcı olmak. Türkiye'nin sanayi ve altyapısının Topluluk standartlarına gelmesi için yatırım desteği ve bölgesel/kırsal kalkınma yoluyla gereken yatırımların harekete geçirilmesine yardımcı olmak. Bu tahsisat ile Türkiye, Beşinci Araştırma ve Teknik Gelişme Çerçeve Programı ile Eğitim ve KOBİ'ler alanındakiler de dahil olan Topluluk Programları ve ajanslarına katılım katkısının bir bölümünü karşılayabilir.

5.1. Uluslararası Mali Kuruluşların Rolü

Türkiye ve Uluslararası Mali Kuruluşlar arasındaki işbirliği, Katılım Ortaklığı ile bir ivme ve yeni bakış açışı kazanmaktadır. Katılım Ortaklığıyla sağlanan kaynaklar, Uluslararası Mali Kuruluşlardan daha fazla miktarda kalkınma yardımı için başlangıç sermayesi ve katalizör olarak hizmet etmektedir. Bu süreç, katılım öncesi önceliklere ilişkin projelerin ortak finansmanı kolaylaştırmak amacıy-

la, aday ülkeler, Avrupa Yatırım Bankası ve Uluslararası Mali Kuruluşlar ve özellikle Dünya Bankası ile irtibatlı olarak Komisyon tarafından geliştirilmektedir. Aynı zamanda, diğer donörlerin (Üye ülkeler; üçüncü ülkeler) programlarıyla yakın işbirliğinin kurulması önem taşımaktadır.

6. KOŞULLAR

Türkiye için katılma öncesi unsurları aracılığıyla proje finansmanı için sağlanacak Topluluk yardımı, Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması, Gümrük Birliği ve örneğin tarım ürünleri için ticaret rejimi gibi AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin ilgili kararları çerçevesindeki yükümlülüklerine saygı göstermesine bağlıdır. Kopenhag kriterlerini yerine getirmeye matuf olarak atılacak daha ileri adımlar ve özellikle bu Katılma Ortaklığının belirli önceliklerinin 2001 içinde yerine getirilmesi yönünde gelişme sağlanmalıdır. Bu genel koşullara uymamazlık, önerilen tek çerçeve yönetmeliğinin 4. maddesi çerçevesinde, Konsey tarafından mali yardımların askıya alınması kararı alınması sonucunu doğurabilecektir.

7. İZLEME

Katılma Ortaklığının uygulanması, Ortaklık Anlaşması çerçevesinde izlenecektir. Avrupa Konseyi tarafından Helsinki'de belirtildiği şekilde, Türkiye için Ortaklık Anlaşmasının kurumlarının, müzakerelerin açılıp açılmadığına bakılmaksızın, aynı düzenlemelere göre müktesebata uyumun incelenebileceği bir çerçeve oluşturmaya devam etmesi önemlidir.

Katılma Ortaklığının ilgili bölümleri, ilgili alt-komitede tartışılacaktır. Ortaklık Komitesi, tüm gelişmeleri, ilerleme ve öncelikler ile orta vadeli amaçların yerine getirilmesinde karşılaşılan sorunları ve alt-komiteler tarafından kendisine gönderilen daha belirli konuları tartışır.

Öncelikle, MEDA Yönetim Komitesi, üç unsur altındaki (MEDA; Avrupa Stratejisi altında iki mali yönetmelik) finansmana ilişkin araçların birbiriyle ve Katılma Ortaklığı ile uyumlu olmasını temin eder.

Komisyon, "Türkiye için katılma öncesi stratejisi" başlıklı yeni bütçe kaleminin (PDB 2001) uygulanması için yeni tek bir yönetmelik hazırlamaktadır. Bu yönetmeliğin kabulünün ardından, Phare Yönetim Komitesi, Katılma Ortaklığı ile uyumlu olmasını izleme görevini yerine getirecektir.

(Dışişleri Bakanlığı internet sitesi- www.mfa.gov.tr)

EK-5

AB Ulusal Programı (Giriş ve Siyasi Kriterler) 19 Mart 2001

1.1. Giriş

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin özünde, barışçı bir dış politika ile laiklik, hukukun üstünlüğü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, insan hak ve özgürlükleri bulunur.

Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, benimsemiş olduğu değerler sistemi temelinde çok kısa bir zaman dilimi içinde toplumsal yaşamın her alanında gerçekleştirdiği devrimlerle, Türk Milletini ilk kez ortak coğrafyayı ve tarihi paylaştığı Avrupa ailesiyle aynı değerler sisteminde buluşturmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte hukuk ve sosyal düzenini Batı normlarına göre kuran Türkiye, 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçmiş, başta basın özgürlüğü ve sendikal haklarda olmak üzere, açık ve katılımcı bir toplum düzeni yolunda çok önemli mesafeler kaydetmiştir. Birey ve bireysel özgürlükler, Türkiye'nin temel referansları olmuştur. Türkiye'nin demokratik gelişimi ve hukuk düzeni, dinamik bir evrim sürecine girmiştir.

Türkiye, 1984 yılından bu yana dışarıdan da yoğun bir şekilde desteklenmiş olan ayrılıkçı terörle mücadele etmektedir. Bu terör olgusu, Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları iklimine, sosyal ve ekonomik gelişimine olumsuz etkilerde bulunmuştur. Bu tehdide rağmen, Türkiye Cumhuriyeti, ulusal bütünlüğünü korumuş ve vatandaşlarının eşitlik temelinde birliğini sürdürmüştür.

Türkiye'nin ekonomik politikaları, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki koşulların da gerektirdiği Devlet önderliğindeki kalkınma modelinden giderek karma ekonomik sistem

ve daha sonra da dünya konjonktüründeki gelişmelere paralel olarak serbest piyasa sistemi ağırlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Türkiye, son zamanlarda yaşanan ve daha çok ülkenin mali yapısına ilişkin sorunlardan kaynaklanan krize rağmen, serbest piyasa ekonomisini tüm kurum ve kurallarıyla güçlendirici politikalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede, enflasyonun uzun yıllardan beri Türk ekonomisine verdiği zararın giderilebilmesi, kamu açıklarının sürdürülebilir bir boyutta tutulması ve makro-ekonomik dengesizliklerin ortadan kaldırılabilmesi amacıyla, mali sektör reformu, tarım reformu, sosyal güvenlik reformu gibi yapısal değişikliklerin tamamlanması ve özelleştirme sürecine hız verilmesi hedeflerini benimsemiştir. Türkiye, Kopenhag ekonomik kriterlerine bu hedeflere ulaşmak suretiyle uyum sağlayacaktır.

Uluslararası ilişkilerde, barış, refah, güvenlik ve istikrar artırıcı ve pekiştirici katkılar yapan deneyimli bir ülke olan Türkiye, barışçı dış politikası çerçevesinde, komşularıyla ilişkilerinin geliştirilmesine özen gösterecek, bu bağlamda Yunanistan ile sorunlarına diyalog yoluyla çözümler getirilmesi için girişim ve çabalarını sürdürecektir. Kıbrıs konusunda da tarafların egemen eşitliğine ve ada gerçeklerine dayalı yeni bir ortaklık kurulması için BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesindeki çabalarına destek vermeye devam edecektir. Bir AB üyesi olarak demokratik ve laik Türkiye modeli, Türk dünyası ve İslâm aleminin evrensel değerler temelinde ilerlemelerinde, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya ve Ortadoğu coğrafyalarında istikrar sağlayacak yeni bir mayalanma sürecinin başlamasında, Avrupa ile Asya'nın yakınlaştırılmasında, kısacası Avrasya'nın çağdaşlaşma yolunun genişletilmesinde etkili olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle, evrensel ortak değerleri esas alan, barışçı ve aydınlık bir

geleceği paylaşmak ve bu hususta katkılarda bulunmak azmindedir.

Türk Hükümeti, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini, Cumhuriyetimizin kurucu felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan kilit bir aşama ve Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir basamak olarak değerlendirmektedir.

Türk halkı, çağdaş değerlere uyumu vazgeçilmez bir yaşam tarzı ve daimi bir hedef olarak benimsemiştir. Halkımız, tarihsel birikim ve deneyimi ile yüzyılların şekillendirdiği uygarlık bilinci sayesinde Avrupa'nın birleşmesi ideali bağlamında önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmeye hazır ve muktedirdir. Bu çerçevede, Türkiye'nin AB müktesebatını özümseme iradesi tamdır.

Avrupa Birliği'ne üyelik, bu hususta kriterlerin karşılanması suretiyle ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasamızda ifade bulan temel özellikleri çerçevesinde gerçekleşecektir. Avrupa Birliği'ne üyelik, hem ulusal kimliğimizin bileşiminde yer alan ülkülerle örtüşmekte, hem de Türkiye için bilinçli bir tercihin ve çağdaşlaşmada yeni ufuklar açmanın bir vasıtası haline gelmektedir. Bu amaçla, tüm vatandaşların eğitiminin nicelik ve nitelik itibariyle AB standartlarına yaklaştırılması, Ulusal Program'da öngörülen hedeflere uyulmasını kolaylaştıracaktır.

Türkiye, başta insan hakları ve demokrasi alanlarında olmak üzere, Avrupa Birliği müktesebatı niteliğindeki evrensel normlar ile Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamalarına daha fazla uyum sağlamak amacıyla, gerekli tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak ve bunların etkin şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirleri alacaktır. Türkiye esasen, bu bağlamdaki sözleşmelerin çoğuna taraftır.

Türkiye'nin AB üyeliği, farklı kültürler arasında uyum kurma özlemini taşıyan dinamiklerin tarihin akışıyla buluştuğunu simgeleyecek ve Avrupa'nın manevi dokusunu zenginleştirecektir. Türkiye ve Avrupa Birliği, karşılıklı ve

sürekli etkileşim halindeki kültürel öğeleriyle, felsefî ve moral planda daha yüksek bir uygarlık sentezinin oluşumunu başlatacaklardır. Bu gelişme, siyasi, ekonomik ve sosyal alanlardaki olumlu yansımalarıyla, her iki tarafın da daha güvenli ve huzurlu bir ortam içinde aydınlık bir geleceği şekillendirmelerini kolaylaştıracaktır.

Türkiye, somut ve özgün katkılarıyla Avrupa'nın evriminde önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye ve Avrupa Birliği'nin farklı tecrübe ve birikimlerini birleştirmeleri, çağımızın sorunlarının çözümüne önemli bir katkı sağlayacaktır. Günümüz dünyasının maddi ve manevi mirasının yarattığı fırsatlardan ileriye dönük olumlu sonuçlar elde edilmesi, ancak bu takdirde mümkün olabilecektir. Böylece, Türkiye ve Avrupa Birliği, karşılıklı sağladıkları yarar ve katkılarla, 21'nci yüzyıl dinamiklerinin yönlendirilmesinde daha güçlü ve yaratıcı olacaklar, işbirliği ve dayanışma içinde kendi halkları ve uluslararası toplumun yükselmesi ve gelişmesi için birlikte çalışmaya devam edeceklerdir.

1.2. Siyasi Kriterler

Türk Hükümeti, siyasi, idari ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalarını 2001 yılında hızlandıracak ve önerilerini mümkün olan en kısa zamanda TBMM'ye sunacaktır. Bu bağlamda amaç, özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan Anayasa ve yasa hükümlerinin, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ile AB standartları temelinde daha da geliştirilmesidir. Demokrasi ve insan hakları alanlarındaki reform sürecinde, öncelikle Anayasa gözden geçirilecektir. Anayasa değişiklikleri, yasal düzenlemelerin de çerçevesini belirleyecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında kaydedilecek gelişmeleri sürekli olarak izleyecek, AB müktesebatına

uyum çalışmalarını düzenli şekilde değerlendirecek ve bu çalışmaların hızlandırılması için gerekli tüm önlemleri alacaktır.

Söz konusu reformlar bağlamında, Türkiye Büyük Millet Meclisi esasen önemli bir çalışma içindedir. Partiler arası Anayasa Uyum Komisyonu, halen Anayasa'da yapılabilecek değişiklikler üzerinde çalışmaktadır.

1.2.1. Düşünce ve İfade Özgürlüğü

Türk Hükümeti, ifade özgürlüğünün Avrupa Birliği müktesebatı ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerin uygulamaları ışığında geliştirilmesine önem ve öncelik vermektedir. Anayasa ve diğer mevzuattaki ilgili hükümlerin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi çerçevesindeki toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğin korunmasını da öngören ölçütler ile laik ve demokratik Cumhuriyeti, üniter devlet yapısını ve milli birliği koruma kriterleri temelinde gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

Bu anlayış doğrultusunda, ifade özgürlüğünün daha da geliştirilmesine yönelik anayasal ve yasal güvencelerin güçlendirilmesi amacıyla kısa vadede, Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerle ilgili bölümlerinin, başta düşünceyi açıklama ve yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleriyle ilgili hükümler olmak üzere gözden geçirilmesi,

Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin, koruduğu değerler zedelenmeden gözden geçirilmesi,

Aynı anlayışla Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. ve 8. maddelerinin gözden geçirilmesi,

- RTÜK Kanunu'nun gözden geçirilmesi,
- Basın suçlarının kapsamı ve öngörülen cezalarla ilgili olarak Basın Kanunu'nun gözden geçirilmesi planlanmaktadır.

Orta vadede ise,

- Siyasi Partiler Kanunu'nun,

- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ve Tüzüğü ile Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği, Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu ve Tüzüğü'nün,
- 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu ile ilgili diğer mevzuatın gözden geçirilmesi,

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun yasalaşması,

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları uyarınca ödenen tazminatların kusurlu kamu görevlilerinden tahsili için çalışmalar yapılması hedeflenmektedir.

1.2.2. Dernek Kurma Özgürlüğü, Barışçı Toplantı Hakkı ve Sivil Toplum

Türk Hükümeti, sivil toplumun gelişmesine önem vermektedir. Sivil toplumun güçlenmesi, Türk demokrasisinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Dernek kurma özgürlüğü ve barışçı toplantı hakkının daha da geliştirilmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesiyle, bireylerin toplumsal sorunların çözümüne aktif katkıda bulunmaları mümkün olacaktır.

Bu çerçevede kısa vadede,

Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Kuruluşu, Çalışma Esas ve Yöntemleri Hakkında Kanun Tasarısı'nın yasalaşması,

- Sivil toplum örgütleri ile ekonomik ve sosyal demokrasinin uzantısı niteliğindeki kurumsal yapılanmanın anayasal güvenceye kavuşturulması,

İş Güvencesi Yasa Tasarısı'nın yasalaşması öngörülmektedir.

Orta vadede ise,

- Sendikal haklarla ilgili mevcut sınırlamaların gözden geçirilmesi, hak grevi yapılmasına olanak tanınması için Anayasa'nın ilgili maddelerinin yeniden düzenlenmesi,

Sendikal hakların 87 ve 98 sayılı ILO Sözleşmeleri uyarınca ve Avrupa Sosyal Şartı doğrultusunda yeniden düzenlenmesi,

- Dernek kurma özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

Başbakanlık tarafından Ağustos 1999'da yayımlanan bir genelgeyle, "Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı" yasalaşıncaya değin kamu görevlilerinin sendika ve konfederasyonlar şeklinde örgütlenmesine engel olunmaması ve bu kuruluşların faaliyetlerine imkân tanınması istenmiştir.

1.2.3. İşkenceyle Mücadele

Türk Hükümeti, işkenceyle mücadele konusunda kararlıdır. Bunun için, eğitimden başlayarak işkence olaylarının aydınlatılması ve sorumlularının cezalandırılmasına kadar uzanan yasal ve idari önlemleri güçlendirmiştir.

Bu bağlamda son dönemde alınmış başlıca önlemler şunlardır:

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin etkin bir şekilde uygulanması ve uygulamanın sıkı bir biçimde denetlenmesini sağlamak üzere Haziran 1999'da bir Başbakanlık genelgesi yayımlanmıştır,

- Ağustos 1999'da Türk Ceza Kanunu'nun işkence ve kötü muameleyle ilgili maddeleri değiştirilerek, işkence ve kötü muamelenin tanımı uluslararası sözleşmelere uygun şekilde yeniden yapılmış, cezalar artırılmış, ayrıca gerçeğe aykırı rapor düzenleyerek işkenceyi gizleyen sağlık personeline cezalar getirilmiştir,

- Aralık 1999'da Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kabul edilmiş ve böylece kamu görevlileri hakkında soruşturma ve takibatın süratlendirilmesi mümkün olmuştur.

Buna rağmen ortaya çıkan ve Hükümetimiz tarafından hiçbir şekilde müsamaha edilmesi mümkün olmayan işkence ve kötü muamele olaylarının önlenmesi için, ilgili

bakanlıkların yanı sıra, yeni kurulan Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'na da görev verilmiştir.

İşkence ve kötü muameleyle mücadelenin güçlendirilmesine yönelik bir dizi yasa ve mevzuat değişikliği yapılması planlanmıştır. Bu doğrultuda kısa vadede.

- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ve Tüzüğü, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği, Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu ve Tüzüğü'nün gözden geçirilmesi.
- Adli Tıp Kurumu'nun modernizasyonu çalışmalarına başlanması öngörülmektedir.

Orta vadede ise,

- Yeni Türk Ceza Kanunu'nun,
- Yeni Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yasalaşması.
- İnsan hakları ihlallerine meydan verilmemesi için güvenlik güçlerine gerekli eğitimin verilmesi ve ihlallerin yoğun olarak yaşandığı ortamların teknolojiden daha fazla yararlanılarak etkin denetimi için mali kaynak tahsisi olanaklarının araştırılması;
- İşkenceye uğradığı kanıtlanan kişiye karşı bu fiili işleyenlerin müşterek ve müteselsil hukuki sorumluluğunun yasa hükmüne bağlanması hedeflenmektedir.

1.2.4. Duruşma Öncesi Gözaltı

Duruşma öncesi gözaltıyla ilgili yasal uygulama ve usullerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyeleri ışığında uluslararası standartlara yakınlaştırılması ve mevzuatımızın yeknesak hale getirilmesi amacıyla orta vadede;

- Anayasa'nın 19/6'ıncı maddesinin gözden geçirilmesi;
- Yeni Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yasalaş-

ması;

Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu'nda değişiklik yapılması planlanmaktadır.

1.2.5. İnsan Hakları İhlalleri Sonuçlarının Düzeltilmesi İmkânlarının Güçlendirilmesi

Türk Hükümeti, bu amaca yönelik olarak orta vadede,

- Yeni Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun,
- Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun Tasarısı'nın yasalaşmasını öngörmektedir.

1.2.6. Devlet Memurları ve Kamu Görevlilerinin İnsan Hakları Konusunda Eğitimleri

Başta güvenlik güçleri olmak üzere, Devlet memurları ve kamu görevlilerinin insan hakları alanında eğitimi için tüm ilgili kurumlarda çalışmalar yürütülmektedir. Türk Hükümeti, bu alanda başlattığı ikili ve çok taraflı işbirliği faaliyetlerini yoğunlaştırarak sürdürecektir.

Bu amaca yönelik olarak kısa vadede,

- Polis okullarındaki öğretim sürelerinin 9 aydan 2 yıla çıkarılması amacıyla yasal düzenlemeler yapılması;
- BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Programı çerçevesinde hazırlanmış olan İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının İnsan Hakları Eğitimi Projesi (2000-2007)'nin yürürlüğe konulması;

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Direktörlüğü'nün 1997-2000 Polis ve İnsan Hakları Programı çerçevesinde uygulamaya konulan proje uyarınca, 7 yıllık bir süre içerisinde tüm güvenlik güçleri mensuplarının insan hakları alanında eğitilmesi öngörülmektedir.

Bu bağlamdaki diğer önlemler, "Adalet ve İçişleri" bölümünde yer almaktadır.

1.2.7. Devlet Güvenlik Mahkemeleri Dahil Olmak Üzere, Yargının İşlevselliği ve Verimliliği

Türk Hükümeti tarafından özel önem verilen bu konuda kısa vadede,

Anayasa'nın DGM'lere ilişkin hükümleri ile DGM Kanunu'nun gözden geçirilmesi;

- Savunmanın yargının temel unsurlarından biri olduğunun Anayasa hükmü olarak tesciliyle savunmanın güçlendirilmesi ve Avukatlık Kanunu'nun çıkarılması;

Yargı bağımsızlığını sınırlayan hükümlerin gözden geçirilmesi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yeniden yapılandırılması;

- Adli Tıp Kurumu'nun modernize edilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması;

- "İnsan Hakları Eğitimi On Yılı" faaliyetlerinin yoğunlaştırılması ve hâkim ve savcılarımızın Avrupa Konseyi ile AB üyesi ülkelerde eğitim imkânlarının artırılması;

- Hâkim ve savcılar için insan hakları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları hakkında periyodik meslek içi hizmet eğitim programları düzenlenmesi öngörülmektedir.

Orta vadede ise,

- 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un uygulamada edinilen tecrübeler ışığında gözden geçirilmesi;

- Askerî Ceza Kanunu ile 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun gözden geçirilmesi;

- Olağanüstü Hal Yasası'nın genel Anayasa ve mevzuat değişiklikleri ışığında gözden geçirilmesi hedeflenmektedir.

Bu bağlamdaki diğer önlemler, "Adalet ve İçişleri" bölümünde yer almaktadır.

1.2.8. Ölüm Cezasının Kaldırılması

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre, kesinleşmiş idam cezalarının yerine getirilmesi kararı münhasıran TBMM' nin yetkisindedir. Hükümet, TBMM'nin 1984 yılından bu yana yaşam hakkının özüne dokunulmaması yönünde benimsediği uygulamaya saygılıdır.

Türk ceza hukukundan ölüm cezasının kaldırılması hususu, şekil ve kapsamı itibariyle TBMM tarafından orta vadede ele alınacaktır.

1.2.9. Kültürel Yaşam ve Bireysel Özgürlükler

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ve eğitim dili Türkçedir.

Ancak bu, vatandaşlarının günlük yaşamlarında farklı dil, lehçe ve ağızların serbest kullanılmasına engel teşkil etmez. Bu serbestlik, ayrılıkçı veya bölücü amaçlarla kullanılamaz.

1.2.10. Tüm Vatandaşların Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İmkânlarının Artırılması Amacıyla, Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması

Hükümet, bölgesel dengesizliklerin azaltılması ve tüm vatandaşların sosyal ve kültürel imkânlarının artırılmasına yönelik kapsamlı bir strateji benimsemiştir.

Bu çerçevede, 1984 yılından bugüne kadar süregelmiş olan ayrılıkçı terör faaliyetinin kontrol altına alınmasıyla birlikte, Türk Hükümeti, ekonomik ve sosyal kalkınma yolunda bir dizi önlem almıştır.

Bu stratejinin orta vadede tam olarak uygulamaya konulması öngörülmektedir.

1.2.11. Tüm Bireylerin, Herhangi Bir Ayırım Yapılmaksızın ve Dil, Irk, Renk, Cinsiyet, Siyasi Görüş, Felsefi İnanç veya Dinine Bakılmaksızın, Tüm İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinden Tam Olarak Yararlandırılması; Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlükleri

Anayasamızın yürürlükteki 10'uncu maddesi ayrımcılığı çok kapsamlı bir şekilde yasaklamış olup, Anayasa ve kanunlar önünde herkesin eşit olduğu ilkesini benimsemiştir.

Bu anayasal ilkeye uygun olarak kısa vadede,

BM Her Türlü Irk Ayrımının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin sonuçlandırılması;

- Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip oldukları ilkesine Anayasa'da yer verilmesi;
- Kadın-erkek eşitliği alanında önemli değişiklikler getiren Türk Medeni Kanunu Tasarısı'nın yasalaşması;

182 sayılı ILO En Kötü Biçimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesi'nin onaylanması ve çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik olarak, ILO ile işbirliği içinde hazırlanan Ulusal Eylem Planı'nın uygulamaya konulması planlanmaktadır.

Orta vadede,

- BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol'ün sonuçlandırılması;
- Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye İlişkin, Bu Sözleşmede ve Bu Sözleşmeye Ek 1. Protokolde Yer Alanlardan Başka Bazı Hak ve Özgürlükleri Tanıyan 4 No.lu Protokol'ün sonuçlandırılması;
- Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 No.lu Protokol'ün sonuçlandırılması;

Avrupa Sosyal Şartı'nın gözden geçirilmiş metni ile

kolektif şikâyetler sistemine ilişkin Ek Protokol'ün sonuçlandırılması;

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ayrımcılık yasağını düzenleyen 14'üncü maddesinin kapsamını genişleten 12 No.lu Ek Protokol'ün sonuçlandırılması;

- Ülkemizde yaşayan ve Türk vatandaşı olmayan gayrimüslim kişilerin de mensup oldukları dinin vecibelerini yerine getirmelerinde ve kendileriyle ilgili diğer uygulamalarda gerekli pratik kolaylıkların kamu düzeninin korunmasına ilişkin mevzuatımız çerçevesinde geliştirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması;

Özürlülerin mesleki rehabilitasyonu ve istihdamları hakkındaki 159 No.lu ILO Sözleşmesine uygun tedbirlerin alınması öngörülmektedir.

1.2.12. Anayasa'nın ve İlgili Diğer Yasaların AB Müktesebatına Uyumu

Türk Hükümeti, kısa vadede Anayasa'nın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ışığında gözden geçirilmesini;

- Orta vadede ise, yasalarda gerekli değişikliklerin yapılmasını öngörmektedir.

1.2.13. BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile İhtiyari Ek Protokolü ve BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

Söz konusu iki sözleşmenin imzalanması, Türkiye'nin bu yöndeki siyasi irade ve niyetini ifade etmektedir. Onay işlemlerinin başlatılması için hazırlanacak kanun tasarıları, olabilecek çekincelerle birlikte TBMM'ye sunulacaktır

1.2.14. Cezaevlerindeki Tutukluluk Koşulları

Türk Hükümeti, cezaevlerindeki olumsuzlukların giderilmesi hususunda kararlıdır ve bu yönde yoğun bir çaba içindedir.

Tüm Avrupa'da 1960-70'li yıllarda vazgeçilen koğuş sistemi, ülkemizde de terk edilmektedir.

Cezaevleri, Avrupa Konseyi ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin tavsiyeleri doğrultusunda, BM Cezaevleri Asgari Standartları ile Avrupa Konseyi kurallarına uygun hale getirilmektedir.

Bu alanda kısa vadede,

- Adalet Bakanlığı'nca, idarecilerin ve Cumhuriyet başsavcılarının cezaevlerindeki denetim ve kontrollerinin daha etkin hale getirilmesi sağlanacak ve,

Terörle Mücadele Kanunu Değişiklik Tasarısı'nın yasalaştırılarak, bu suçlardan hükümlü bulunanların da açık görüş yapma ve iş yurdu çalışmalarına katılımlarına ilişkin hususlar gözden geçirilecektir.

Bu konudaki diğer önlemler, "Adalet ve İçişleri" bölümünde yer almaktadır.

1.2.15. Milli Güvenlik Kurulu

Anayasal bir kuruluş olan Milli Güvenlik Kurulu, ulusal güvenliği ilgilendiren alanlarda bir danışma organı niteliğindedir. Anayasa ve Yasanın ilgili maddeleri, Kurul'un yapısı ve işlevini daha açık bir biçimde tanımlayacak şekilde orta vadede gözden geçirilecektir.

1.2.16. Olağanüstü Hal

Bölgedeki terörle mücadele için ilan edilmiş ve esasen toplam 10 ilden 4 ile indirilmiş bulunan Olağanüstü Hal uygulamasının tamamen kaldırılması, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini öngören stratejinin bir parçasıdır. Bu alanlardaki gelişmeler ve güvenlik değerlendirmesi ışığında Olağanüstü Halin tamamen kaldırılması planlanmaktadır.

EK-6

AB Kronolojisi

1959

• *31 Temmuz:* Türkiye, AET'ye ortaklık için başvurdu.

• *11 Eylül:* AET Bakanlar Konseyi, Ankara ve Atina'nın Ortaklık başvurularını kabul etti.

• *28-30 Eylül:* Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Türkiye arasındaki ilk hazırlık görüşmesi yapıldı.

1963

• *12 Eylül:* Türkiye ile AET'yi Gümrük Birliği'ne götürecek ve tam üyeliği sağlayacak olan Ortaklık Anlaşması (Ankara Anlaşması) imzalandı.

• *12 Eylül:* I. Mali Protokol imzalandı.

1964

• *1 Aralık:* Türkiye-AET Ankara Anlaşması yürürlüğe girdi. Birinci Ortaklık Konseyi toplantısı yapıldı.

1966

• *16-17 Mayıs:* Birinci Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu Brüksel'de toplandı.

1968

• *9 Aralık:* Karma Protokol görüşmeleri başladı.

1970

• *26 Ekim:* İlk Gümrük İşbirliği Komitesi toplantısı yapıldı.

• *19 Kasım:* Ortaklık Konseyi'nde Karma Protokol metni kabul edildi.

• *23 Kasım:* Karma Protokol Brüksel'de imzalandı.
• *23 Kasım:* II. Mali Protokol imzalandı.

1971

• *5 Temmuz:* Karma Protokol, TBMM'de 69'a karşı 149 oyla kabul edildi.
• *22 Temmuz:* Senato, Karma Protokol'ü kabul etti.
• *1 Eylül:* Karma Protokol'ün ticari hükümleri "Geçici Anlaşma" ile yürürlüğe konuldu.

1972

• *13 Ocak:* Ortaklık Anlaşması'nın Topluluğa katılacak yeni ülkelerce de kabulünü sağlayacak Türkiye-AET müzakereleri başladı.

1973

• *21 Mayıs:* Türkiye-AET genişleme görüşmeleri mutabakat ile sonuçlandı.
• *30 Haziran:* I. Genişleme Anlaşması (Tamamlayıcı Protokol) Ankara'da imzalandı.

1977

• *12 Mayıs:* III. Mali Protokol Brüksel'de imzalandı.
• *1 Temmuz:* Topluluk tarafından Türkiye'ye tanınan yeni tarım tavizleri yürürlüğe kondu.

1978

• *4-11 Ekim:* Türkiye, Dördüncü Beş Yıllık Plan süresince yükümlülüklerinin dondurulması ve aynı dönemi için yaklaşık 8 milyar dolarlık yardım yapılması talebinde bulundu.

1980

• *30 Haziran:* Ortaklık Konseyi tarım ürünlerinin ta-

mamına yakın bir kısmında Türkiye'ye uygulanan gümrük vergilerinin 1987 yılına kadar sıfıra indirilmesini kararlaştırdı. (1/80 sayılı karar)

1981

• *25 Mart:* Milli Güvenlik Konseyi, AT'na tam üyelik başvurusu yapmak üzere hazırlıkların başlatılması kararını almıştır.

1982

• *22 Ocak:* Avrupa Topluluğu, Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararı almıştır.

1986

• *16 Eylül:* Türkiye-AET Ortaklık Konseyi toplandı. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren dondurulmuş bulunan Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başladı.

1987

• *14 Nisan:* Türkiye, AT'ye, Roma Antlaşması'nın 237., AKÇT Antlaşması'nın 98. ve EURATOM Antlaşması'nın 205. maddelerine istinaden tam üye olmak üzere müracaat etti.

1988

• *20-21 Aralık:* Türkiye-AET arasındaki ticari ve iktisadi sorunların ele alınması amacıyla oluşturulan Ad-Hoc Komite ikinci kez toplandı ve Türkiye, 1978 yılında askıya aldığı yükümlülüklerini yerine getirmek üzere, hızlandırılmış bir takvimi topluluğa verdi ve bu takvime işlerlik kazandırdı.

1989

• *18 Aralık:* AT Komisyonu, Türkiye'nin tam üyelik başvurusu konusundaki "Görüş"ünde (Avis), Topluluğun, kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üyeyi kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin katılmadan önce, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesine ihtiyaç duyulduğu hususlarına yer verdi.

1990

• *6 Haziran:* Topluluklar Komisyonu, Türkiye ile her alanda işbirliğinin başlaması ve hızlandırılması konusundaki önlemleri içeren bir "İşbirliği Paketi"ni hazırlayarak Konsey'in oluruna sundu.

1991

• *30 Eylül:* Ortaklık Konseyi 1986 yılından sonra ilk kez toplandı.

• *6 Aralık:* Ortaklık Konseyi gibi bir ortaklık organı olan Türkiye-AT Ortaklık Komitesi de 1986'dan sonra ilk kez toplanmıştır.

1992

• *21 Ocak:* Türkiye-AT arasında bir Teknik İşbirliği Programı imzalandı.

• *3 Aralık:* Türkiye-AT ilişkilerinin yürütülmesinde ortaya çıkan ticaret ve gümrüklerle ilgili teknik sorunların çözümü için kurulmuş olan ve 12 Kasım 1982'den beri toplanamayan Gümrük İşbirliği Komitesi, 10. dönem toplantısını gerçekleştirdi.

1993

• *15 Temmuz:* Avrupa Parlamentosu PKK'yı bir terör örgütü olarak kınamıştır.

• *11-13 Eylül:* Türkiye ile AT Komisyon ve Konsey

yetkilileri arasında işbirliğini geliştirici önemli görüşmeler yapılmıştır.

1994

• *Temmuz:* AT Komisyonu, Gümrük Birliği'nin, Türkiye-AT arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Antlaşması'nda belirtildiği şekilde gerçekleşmesini sağlayıcı ilkeleri tespit etmiştir.

1995

• *6 Mart:* Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesi ile ilgili ve Gümrük Birliği döneminde uygulanacak usul, esas ve süreleri belirleyen 1/95 ve 2/95 sayılı kararlar Ortaklık Konseyi'nin 36. dönem toplantısında kabul edildi.

• *13 Aralık:* 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı Avrupa Parlamentosu tarafından onaylandı (343 Kabul, 149 Ret, 36 Çekimser)

1996

• *1 Ocak:* Türkiye, AB ile entegrasyonunda 22 yıl süren "Geçiş Dönemi"ni 31 Aralık 1995 tarihinde tamamlayarak, 1.1.1996 tarihi itibariyle, tam üyelik sürecinde "Son Dönem"e, sanayi ürünlerinde ve işlenmiş tarım ürünlerinde sağlanan Gümrük Birliği ile girmiştir.

• *7-15 Şubat:* AT Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu Türkiye-Yunanistan arasındaki Kardak (İmnia) adası nedeni ile yaşanan sorunun barışçı yollardan çözümü çağrısında bulunmuştur.

• *24-26 Nisan:* AT Komisyon ve Konsey yetkilileri Türk Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'nı ziyaret ederek görüş alışverişinde bulunmuştur.

• *25 Temmuz:* Türkiye-AB AKÇT Anlaşması Brüksel'de imzalandı.

• *30 Ekim:* AT Komisyonu hazırlamış olduğu raporda, Türkiye-AT Gümrük Birliği ilişkisinin son derece başarılı biçimde gerçekleşmekte olduğunu vurgulamıştır. Fakat raporda, Türkiye'nin ekonomik ve demokratik reformlar açısından aynı başarıyı gösteremediği; insan hakları ihlallerinin devam ettiği belirtilmiştir.

• *13-14 Aralık:* Dublin'de gerçekleştirilen Avrupa Zirvesinde, AT'nin Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirmesinin önemine değinilmekle birlikte; insan hakları konusu ile Kıbrıs ve Ege sorunlarının da altı çizilmiştir.

1997

• *29 Nisan:* Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Lüksemburg'da toplanmış; Konsey Başkanı Türkiye'nin AT üyeliğine ehil olduğunu ve diğer tam üyeliğe başvuran ülkelerle birlikte ayrı kriterler altında değerlendirileceğini vurgulamıştır.

• *15 Temmuz:* AT Komisyonu "Daha Güçlü ve Daha Geniş Bir Birlik İçin Gündem 2000" isimli bir rapor yayımlamıştır. Bu raporda, tam üyelik başvurusu yapan 10 Doğu ve Merkezi Avrupa ülkesi ile Kıbrıs'ın, Avrupa Birliği'ne katılabilme konumları incelenmiştir.

• *17 Temmuz:* Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta yaptığı askeri manevraları eleştiren bir karar almıştır.

• *5 Aralık 1997:* Türkiye insan hakları, Kıbrıs, Ege gibi başlıkları içeren siyasi konuları AT ile hiçbir şekilde görüşmeyeceğini; ilişkisini Gümrük Birliği çizgisinde sürdüreceğini bildirmiştir.

• *12-13 Aralık:* Avrupa Birliği'nin Lüksemburg'da gerçekleştirdiği devlet ve hükümet başkanları zirvesi sonucunda Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi tam üyelik için aday

ülkeler olarak belirlenmiştir. Türkiye ise aday ülkeler arasında zikredilmemiş, tam üyeliğe ehil olduğu teyit edilmiştir.

1998

• *12 Mart:* AB üyesi devletler ile tam üyeliğe aday 11 devlet Londra'da Avrupa Konferansı çerçevesinde toplanmıştır. Türkiye'nin kendi seçimi nedeni ile katılmadığı toplantıda, Fransa, Belçika ve İngiltere devlet ve hükümet başkanları; Türkiye'nin, Avrupa'nın geleceğinin bir parçası olduğunu ve bu tür toplantılarda Türkiye'yi de görmek istediklerini vurgulamıştır.

• *25 Mart:* Komisyon ortak para birimi olan EURO'ya 1.1.1999 tarihinde geçecek ülkeleri tespit etmiştir. Bunlar Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Almanya, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Avusturya, Portekiz ve Finlandiya olmak üzere, toplam 11 üyeden oluşmaktadır.

• *25 Mayıs:* Türkiye-AB Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin ilişkilerin seyrinden duyduğu memnuniyetsizlik nedeni ile toplanmamıştır.

• *24 Haziran:* Avrupa Parlamentosu Türkiye ile siyasi diyaloğun yeniden başlatılmasını vurgulayan bir raporu kabul etmiştir.

• *30 Haziran:* Avrupa Merkez Bankası, Frankfurt'ta resmen kurulmuştur.

• *10 Kasım:* AB Konseyi, Kıbrıs Rum Kesimi, Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Estonya ile bakanlar düzeyinde AB'ne katılım müzakereleri başlamıştır.

• *23 Kasım:* Avrupa Birliği Konsey Dönem Başkanlığı adına Avusturya, yasadışı bölücü terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın İtalya tarafından Türkiye'ye iadesi hususunda, AB'nin İtalya ile dayanışma içinde bulunduğunu belirten bir deklarasyon yayımlamıştır.

• *18 Aralık:* AB Komisyonu, Türkiye'deki beş ekonomik ve sosyal amaçlı proje için toplam 133 milyon ECU tutarındaki yardımın MEDA fonlarından Türkiye'ye aktarılması için gereken onayı vermiştir.

1999

• *26 Ocak:* Türkiye'deki insan hakları ihlallerini öne sürerek iki yıldan beri Türk öğrencilerin AB'nin eğitim ve gençlik programlarından yararlanmasını önleyen Avrupa Parlamentosu'nun Kültür, Eğitim ve Gençlik Komisyonu görüş, değişikliğe gitmiş ve bu konuda Türkiye'ye yeşil ışık yakan Alman Parlamenter Renate Heinish'ın raporunu kabul etmiştir.

• *4-5 Mart:* AB'ne dahil 15 ülkenin Tarım Bakanları Berlin'de yapılan Avrupa Konseyi çerçevesinde toplanarak, Ortak Tarım Politikası reformu üzerinde büyük oranda uzlaşmışlar ve tarım harcamalarına bütçeden ayrılan miktarın azaltılması ve bunun oranları hususunda görüş birliğine ulaşmışlardır.

• *16 Mart:* AB Parlamentosu ve Komisyonu tarafından müştereken oluşturulan ve Komisyonun mali işlemlerini araştırmakla görevlendirilen "Bağımsız Uzmanlar Komitesi"nin; Komisyondaki mali işlemlerde bir dizi yolsuzluk, kötü yönetim ve kayırma (nepotizm) suçlarının işlendiğine ilişkin raporundan sonra, AB komisyonunun 20 üyesi toplu halde istifa etmiştir.

• *24-25 Mart:* 16 Mart 1999 tarihinde diğer 19 Komisyoner ile birlikte istifa eden Komisyon Başkanı Fransız Jacques Santer'in yerine İtalya eski Başbakanı Romana Prodi'nin 5 yıllık bir süre için atanmasına olağanüstü Berlin Zirvesinde karar verilmiştir.

• *24-25 Mart:* Almanya'nın Berlin kentinde yapılan ve 15 AB ülkesinin devlet veya hükümet başkanlarının katıldığı olağanüstü zirvede; genişleme, ortak tarım politikası

reformu, yapısal politikaların reformu, bütçe finansmanı ve AB bütçesine en fazla yardımı yapan Almanya, İsveç, Hollanda ve Avusturya'nın katkı paylarının %25 oranında azaltılması konularını içeren Gündem 2000 (Agenda 2000) üzerinde genel bir anlaşmaya varılmıştır.

• *4-5 Eylül:* Finlandiya'da yapılan AB Dışişleri Bakanları toplantısında, deprem nedeniyle tekrar gündeme gelen Türkiye ile mali işbirliği konusu ve AB'nin genişlemesi bağlamında Türkiye'nin adaylığı ele alınmıştır.

• *11-12 Aralık:* Helsinki'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve Toplantısında Türkiye'ye adaylık statüsü tanındı.

2000

• *15 Ocak:* Malta, Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Bulgaristan ile AB'ye katılım müzakereleri Brüksel'de başlamıştır.

• *4 Temmuz:* Başbakanlığa bağlı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kuruldu.

• *8 Kasım:* AB Komisyonu Türkiye hakkındaki İlerleme Raporlarından 3.'sünü, Katılım Ortaklığı Belgesi Taslağı'nı ve Genişleme Stratejisi'ni açıklamıştır.

• *15 Kasım:* Türkiye'nin ekonomik ve sosyal reform programını desteklemek amacıyla AB Komisyonu MEDA programı çerçevesinde 150 milyon EURO tutarında olan ve 2001 yılı içerisinde ödenmesi tamamlanacak olan bir hibe yardımına onay vermiştir.

• *4 Aralık:* Genel İşler Konseyi Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Taslağını kabul etti.

• *7-9 Aralık:* Nice'te toplanan Avrupa Konseyi, Nice Antlaşması'nı kabul ederek, üye ülkelerin genişleme sürecinde AB kurumlarındaki temsil güçlerinde değişikliğe gitti.

2001

• *1 Ocak:* AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı İsveç devralmıştır.

• *2 Ocak:* Yunanistan Avrupa Para Birliği'ne (EURO Zone) 12 üye ülke olarak katılmıştır.

• *4 Ocak:* AB Konseyi Türkiye'ye 2001-2003 yılları içinde verilecek olan toplam 135 milyon EURO tutarındaki hibeyi onaylamıştır.

• *19 Mart:* TBMM "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nı kabul etti.

• *25 Mart:* Danimarka, Finlandiya ve İsveç Schengen Sistemine dahil olmuştur. AB içinde bireylerin serbestçe dolaşmalarına olanak sağlayan Schengen Sistemine halen Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, İspanya, Portekiz, İtalya ve Yunanistan dahip olup, İrlanda ve İngiltere, Schengen Sistemi dışında kalmayı tercih etmiştir.

• *2-3 Temmuz:* AB-Türkiye Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu ve Kara Para Aklama Alt Komite Toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

• *5 Eylül:* Avrupa Birliği Parlamentosu, Kıbrıs konusunda Jacques Paas tarafından hazırlanan raporu kabul etmiştir. Raporda Kıbrıs'ta bir çözümün bulunamayışının sorumlusu olarak Türkiye gösterilirken, 2004 yılında bir çözüm olmasa dahi Kıbrıs'ın üyeliğinin gerçekleşeceği belirtilmiştir.

• *14-15 Aralık:* Avrupa Konseyi Belçika'nın Leaken kentinde toplanmıştı. Zirvenin sonucunda Türkiye'nin katılım müzakerelerine yaklaştığı ve AB'nin geleceği ile ilgili konvansiyon çalışmalarına katılacağı ilan edildi.

(AB Genel Sekreterliği internet sitesi,
www.euroturkey.org.tr)

Dizin

A

AB Komisyonu
- Günther Verheugen, 30, 34, 37, 38, 45, 63, 67-70, 72, 75, 76, 83, 84, 129, 252, 261, 303, 362, 363, 365, 366, 375-377, 381, 382
- Javier Solana, 25, 32, 34, 37, 38, 75, 76, 247, 274, 351, 373
- Karen Fogg, 47, 61, 239, 240, 253, 256

AB Zirveleri
- Helsinki Zirvesi, 19, 23-39, 55, 120, 193, 222, 232, 273, 368
- Laeken Zirvesi, 199, 201, 202, 204, 209, 221, 222, 229-231, 239, 242, 272, 273, 299, 307, 350, 3511
- Lüksemburg Zirvesi, 23, 93, 203, 368, 397
- Nice Zirvesi, 76, 93, 94, 98, 104, 109, 119, 120, 129, 200, 209
- Sevilla Zirvesi, 272, 274, 284

Abdullah Gül, 334, 361

Adnan Menderes, 19, 20, 224

Afganistan, 126, 180-183, 211, 219, 230, 235, 275, 279, 288, 298, 300, 339

Ahmet Necdet Sezer, 42, 55, 67, 70, 74, 91, 96, 125, 331

Akın Birdal, 47, 48, 163

Alevi Gerginliği, 61, 62

Almanya, 13, 28, 51-55, 76, 79, 84, 85, 142, 143, 164, 170, 171, 200, 246, 247, 280, 288, 289, 301, 302, 314, 338, 342, 345, 367, 369, 370, 372, 375, 434-437
- Gerhard Schroeder, 24, 32
- Helmut Kohl, 13
- Rudolf Schmidt, 53

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 11-13, 24, 26-29, 33, 64, 77, 78, 97, 98, 109, 111-114, 126, 128-132, 134, 137-143, 154, 155, 161, 176-180, 183, 193, 195, 199, 200, 202, 207, 208, 210-219, 224, 226-235, 238, 241, 245, 258, 262, 273, 274, 292, 336-338, 340, 352, 355, 358-364, 367, 368, 371
- Bill Clinton, 11, 24, 26, 28, 33, 64, 109, 110-113
- Colin Powell, 128, 129, 202, 212, 215, 218-220, 247
- Dick Chenney, 264
- Donald Rumsfeld, 141-143, 161, 176
- Marc Grossman, 275, 361
- Paul Wolfowitz, 361, 364
- Robert Pearson, 130, 179, 220, 339, 360
- Thomas Weston, 260, 339, 340
Anayasa Mahkemesi, 148, 280
Arap Birliği, 245
- Amr Musa, 97, 247
Avro-kuşkuculuk (Euro-skeptisizm), 269-271
Avrupa Birleşik Devletleri, AvBD, 199, 200, 202, 203
- Avrupa Konvansiyonu, 199, 200, 202, 230, 231, 249, 257, 275
Avrupa Birliği-AB
- Genel İşler Konseyi, 27, 226, 438
- Katılım Ortaklığı Belgesi, 42, 75, 80, 83, 87, 92, 94, 96, 105, 107, 115, 278, 281, 392, 396
- Kopenhag Kriterleri, 12, 16, 36, 41, 55, 62, 65, 67, 68, 81, 84, 121, 159, 203, 240, 241, 246, 255, 273, 274, 278, 283, 286, 299, 306, 307, 321, 334, 335, 341, 347, 352, 356, 363, 365, 376, 385, 388, 394, 395, 397, 414, 417
- Ulusal Program, 76, 95, 105, 115, 120, 121, 127, 129, 132, 134, 136, 145, 146, 148, 149, 164, 165, 168, 174, 175, 187, 188, 239, 253, 268, 270, 296, 312, 321, 328, 336, 344, 393, 395-397, 416-418, 439
- 2010 Tarihi, Planı, 104, 116, 118, 120, 129, 132, 149, 187
Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı, AGİT, 219, 246-248, 269
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, AİHM, 283
Avrupa Ordusu, 203, 223
- Avrupa Güvenlik Savunma Politikası, AGSP, 160, 175-178, 201-206, 209-215, 217-219, 221, 226, 227, 229, 231, 232, 235, 351, 352
Avrupa Yatırım Bankası, 45, 414

B

Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı, 11, 45, 275
Barlas Özener, 13, 76, 144
Belçika, 11, 13, 109, 199, 201-204, 207, 209, 210, 213, 217, 219, 227, 229, 270, 368, 371, 380, 434, 437
- Guy Verhofstadt, 147, 201, 211, 215
Beyaz Enerji Operasyonu, 121
Birleşmiş Milletler, BM, 96, 98,

137, 139, 156, 233, 258, 275, 294, 297, 300, 336, 337, 372, 379, 385, 387, 396, 398, 404, 415, 422, 425, 426
- Alvaro De Soto, 191, 260
- Kofi Annan, 96, 97, 296, 302
Bülent Ecevit, 14-16, 23, 24, 26, 28-38, 41-43, 46, 47, 51, 54, 65-67, 69, 77, 78, 88, 92-94, 98, 99, 103-107, 109-111, 113, 115, 116, 120-122, 125-127, 129, 130, 136, 140, 142, 150, 154, 155, 158, 176-183, 188, 191, 201, 202, 212, 214, 216, 218, 222, 227-236, 240, 242, 248, 250, 253, 255, 264-266, 274, 275, 279-281, 284-288, 292-302, 305, 307, 308, 310, 312-314, 317, 320-322, 325-328, 331, 334, 338, 348-353, 365, 367-368, 372, 375, 380

C

Celal Bayar, 19

D

Danimarka, 12, 135, 136, 242, 251, 267, 268, 270, 271, 297, 301, 331, 350, 369, 372, 373, 437
- Fogh Rasmussen, 303, 371
- Per Stig Möller, 241, 245, 371, 374
Deniz Baykal, 91
Derin Devlet, 263
Devlet Bahçeli, 33, 34, 36, 37, 65-67, 69, 90-92, 95, 105, 121, 127, 158, 183, 188-191, 198, 241, 242, 244, 250, 252-254, 256, 279, 286, 307-314, 316, 319, 321, 322, 324-332, 334, 337, 338, 341, 346, 353, 355, 357, 369, 376
DHKP-C, Dev-Sol, 219, 252, 282, 283, 284, 299, 325, 357
Doğu Perinçek, 163, 255
Dünya Bankası, 45, 118, 126, 130, 401, 413, 414

E

Ermeni Soykırımı iddiaları, 74, 77, 95, 256

F

Faruk Loğoğlu, 28, 31, 110, 112, 175, 361
Fatin Rüştü Zorlu, 20
Ferhat Ataman, 144
Fransa, 24, 28, 34, 74-76, 79, 85, 104, 107, 119, 142, 143, 164, 180, 199, 200, 217, 247, 267, 287-289, 301, 302, 345, 368, 372, 389, 434, 437
- Jacques Chirac, 24, 32, 34, 35, 37, 74, 75, 291

G

Genelkurmay, 36, 50, 82, 86, 87, 96, 104, 106-108, 110, 111, 117, 121, 122, 141-143, 148, 157, 158, 160, 161, 163, 164, 166, 176, 178, 204, 206, 207, 229, 254-256, 262-266, 279, 321, 322, 328-331, 336, 353, 355

- Hüseyin Kıvrıkoğlu, 50, 82, 106, 107, 121, 123, 163, 165, 211, 214, 243, 264, 266-269, 281, 282, 330, 332, 365
- Reşat Turgut, 265, 267, 361
- Yaşar Büyükanıt, 110, 141-143, 161, 178, 179, 266, 323, 361
Girit, 135, 261-264, 307, 342
Gümrük Birliği, 12, 216, 220, 234, 282, 399, 412, 414, 430, 434, 435, 439
Gürsel Demirok, 42
Güven Artırıcı Önlemler, 85, 87-88

H

Hess Formülü, 315, 316, 318, 332
Hüsamettin Özkan, 108, 125, 130, 338

I

IMF, 112, 116, 118, 126, 151, 187, 234, 270, 369, 370, 401, 413
Irak, 78, 128, 130, 164, 177, 178, 219, 233-236, 276, 294, 339, 360-365, 373, 435

İ

İkinci Marshall Planı, 129
İncirlik, 78, 274
İngiltere, 28, 134, 136, 137, 142, 180, 192, 200, 202, 207, 208, 212-217, 222, 224, 225, 227, 229, 230, 233, 246, 247, 267, 268, 301, 314, 331, 337, 349, 353, 354, 360, 368, 372, 434, 437
- Tony Blair, 24, 199, 225
- David Hannay, 134, 137, 202
- Peter Westmacott, 337, 360
İnsan Hakları Üst Kurulu, 70, 73, 78, 81, 105
İran, 164, 247, 262, 263, 266, 371
İslam Konferansı Örgütü, İKÖ, 245-247, 253, 277
İsmail Cem, 25, 28, 46, 53, 57, 59, 67, 77, 85, 88, 97, 110, 111, 113, 120, 128, 160, 161, 174, 223, 242, 245, 276, 284, 294, 310, 365, 369
İsrail, 131, 137, 144, 217, 247, 337
İspanya, 13, 80, 164, 251, 270, 282, 297, 303, 320, 323, 348-350, 434, 437
- Jose Mario Aznar, 80, 348

K

Kamran İnan, 58, 60, 183
Kemal Derviş, 126, 130, 150, 175, 219, 279, 280, 291, 346, 347, 359, 360
Kenan Evren, 143, 210, 211
Kıbrıs, 14, 15, 23, 26, 27, 30-34, 47, 64, 68, 69, 79, 81, 84, 89, 92-99, 107, 112, 115, 118, 129, 132-140, 151, 154-157, 160, 162, 175, 176, 180, 182-184, 187-198, 202-216, 218-223, 225-234, 236, 239, 240, 242, 243, 245, 257-260, 262, 270-272, 274-276, 278, 292-295, 300-302, 304, 305, 307, 309-312, 319, 320, 331, 333-341, 344-355, 361-364, 372

- Glafkos Klerides, 27, 191, 195-198, 202, 210, 216, 220, 221, 226, 230, 231, 233-236, 242-244, 258, 293, 320, 335, 337, 338
- KKTC, 97, 133, 140, 156, 176, 183, 189, 230, 243, 245, 259, 292, 294, 320, 355
- Rauf Denktaş, 96-99, 135-138, 156, 183, 189, 191-198, 202, 205, 206, 209, 210, 216, 220, 226, 230, 231, 233-235, 243, 244, 259, 260, 262, 275, 292-294, 311, 320, 335, 337-340, 355
Kore, 131, 180, 349
Kosova, 64, 74, 117
Kürtçe TV, Kürtçe Yayın, 36, 74, 84, 99-101, 106-108, 119, 120, 133, 171, 259, 271, 376-378

M

Mehmet Ali İrtemçelik, 31, 34-38, 144, 145, 183, 219
Mesut Yılmaz, 11-14, 23, 33, 36, 65-67, 69, 71, 73, 75, 76, 79, 80, 82-85, 87-89, 95, 103, 105, 107, 108, 120-122, 125, 127-129, 145, 152-161, 165, 167, 183, 188-190, 237, 246, 248, 251, 253, 272, 277, 278, 293, 294, 306, 310-312, 315, 325, 339, 340, 344, 345, 356, 357, 369, 374
Milli Güvenlik Kurulu, MGK, 41, 67, 73, 101-103, 108, 117, 120, 121, 126-129, 138, 139, 153, 156-161, 163, 165, 173, 177, 198, 241, 262, 264, 265, 267, 269-271, 282, 290, 303-314, 317-326, 329, 333, 335, 338, 348, 378
- Tuncer Kılınç, 262-269
Milli İstihbarat Teşkilatı, MİT, 48, 99-104, 107, 378
- Şenkal Atasagun, 100-103
- Mikdat Alpay, 100-103
Murat Karayalçın, 12
Murat Sökmenoğlu, 57-60

N

NATO, 24, 25, 64, 85-87, 109-114, 117, 118, 128, 139-143, 161, 176, 177, 180, 201, 204, 206-215, 217, 219, 220, 222, 224, 225, 227, 229, 230, 267, 273, 274, 321, 359, 362
- Joseph Ralston, 359, 363
Necmettin Erbakan, 13, 71, 123
Nejat Arseven, 175, 249, 250, 262, 373
Nihat Akyol, 31, 32, 83

O-Ö

Olağanüstü Hal, OHAL, 280, 282, 297, 304, 318, 322, 324, 329
Osman Özbek, 123
Ölüm cezası, 20, 34, 36, 78, 80, 121, 153, 238, 248, 250, 255, 259, 276, 281, 282, 295, 304, 307, 312, 315-318, 320, 335, 371, 424
Özdem Sanberk, 356

P

PKK, 14, 15, 24, 36, 48, 52, 80, 89, 101, 102, 106, 139, 179, 217, 230, 239, 240, 241, 250, 280-282, 297, 314,

315, 320, 323, 328, 330, 355, 366, 371, 379, 431
- KADEK, 280, 348, 371, 376
- Abdullah Öcalan, 24, 34, 36, 48, 89, 101, 103, 230, 255, 290, 314, 316, 335, 366, 434

R

Recai Kutan, 315, 317, 356
Recep Tayyip Erdoğan, 164, 241
Rogers Planı, 109, 211, 215
Rusya, 24, 49, 64, 114, 217, 262, 273, 302, 367
- Vladimir Putin, 49, 224
Rüştü Kâzım Yücelen, 70, 72, 81, 143-146, 310

S-Ş

Soğuk Savaş, 130, 147, 197, 198, 288
Süleyman Demirel, 14, 24, 25, 32-36, 39, 42, 47, 49-57, 59
Şevket Bülent Yahnici, 120, 198, 240, 241, 248-254, 315-317
Şükrü Sina Gürel, 31, 47, 94, 156, 183, 278, 340, 344, 345, 354, 359, 361, 363, 364, 369, 371, 372, 374, 378-381

T

Tacan İldem, 365
Tansu Çiller, 12, 13, 183, 246, 315, 317, 325, 331, 332, 336, 355, 356
Türk Ceza Kanunu 312, TCK 312, 46, 48, 66-68, 73, 79, 82, 163-169, 189, 240, 251-253, 418
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, TOBB, 285, 329, 360, 362, 370
- Rıfat Hisarcıklıoğlu, 360
Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, TRT, 150, 376-378
- Yücel Yener, 376, 377
Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği, TÜSİAD, 75, 205, 316, 321, 322, 329, 330, 370
- Tuncay Özilhan, 321-323, 329

U

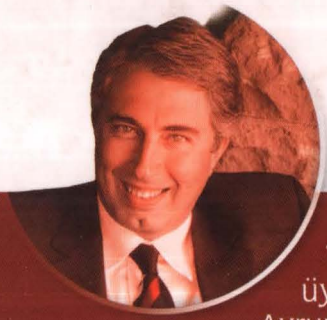
Uğur Ziyal, 273, 359
Usame bin Ladin, 126, 178

V

Valery Giscard D'Estaing, 199, 229
Volkan Vural, 76, 83, 120, 145, 165

Y

Yunanistan, 24, 25, 27-30, 32, 33, 38, 45, 76, 83-85, 87, 92, 109, 112, 118, 130, 135-140, 146, 154, 155, 162, 164, 184, 191-194, 208-211, 213-215, 219, 221-225, 227, 229, 230, 233-236, 242, 243, 246, 257, 258, 271, 274, 277, 292, 302, 336, 338, 345, 349, 354, 368, 415, 432, 437
- Kostas Simitis, 29, 30, 88, 209, 230, 302, 349, 350
- Yorgo Papandreu, 25, 26, 30, 85, 87, 88, 139, 140, 146, 184, 208, 213, 224, 258, 350

Murat Yetkin

Avrupa Birliği Bekleme Odasında Türkiye

Türkiye'nin 1999 Helsinki Zirvesi'nde üye adayı kabul edilmesinden bu yana Avrupa Birliği giderek bir iç politika konusu haline geldi. Doğal olanı buydu. Demokratikleşme, insan hakları, egemenlik hakları ve Kıbrıs gibi konular, daha önce belki de tabu sayıldığı için hiç tartışılmayan derinlikte AB çerçevesinde tartışılmaya başlandı. Hatta 57. hükümetin fiilen dağılıp erken seçim kararı almasına bile, AB reformları üzerine koalisyon ortakları arasında çıkan bir tartışma neden oldu.

Bu kitapta Türkiye'nin AB üyeliği konusunda geldiği noktanın uzun uzadıya bilimsel analizi yok. Buna karşın 10 Aralık 1999 Helsinki gününden itibaren Başbakanlık'taki gizli toplantılardan, Dışişleri ve Genelkurmay koridorlarına, Meclis kulislerine dek gün gün, bazen saat saat bu noktaya nasıl geldiğimizin sıcağı sıcağına araştırılmış, doğrulanmış ve kayda alınmış notları var. Bu notlar ilk kez böyle bir dosya halinde okurla buluşuyor. Gelişmeler henüz çok sıcak. Belki bazıları zaman içinde unutulup gidecek, ama bazılarının da ne kadar kilit önem taşıdığına birlikte tanık olacağız.

Bu kitap Türkiye'nin AB bekleme odasında geçirmekte olduğu sürenin bir tür seyir defteri.

ISBN 975-533-373-8
9 789755 333731
www.imge.com.tr